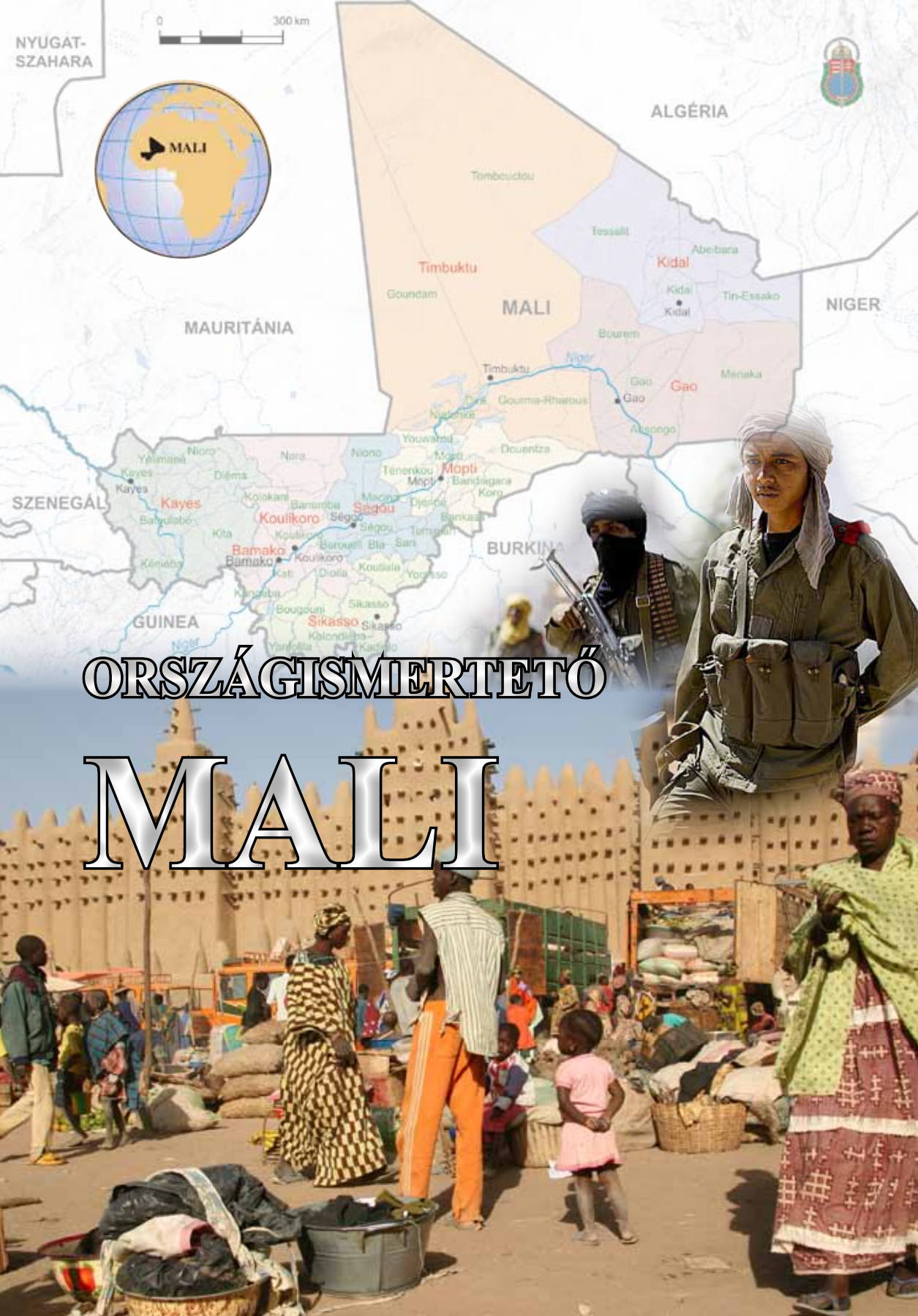

ORSZÁGISMERTETŐ

MALI

Dr. Besenyő János – Miletics Péter

Országismertető

Mali

2013

A Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat kiadványa

Felelős kiadó:
Tóth László okleveles mérnök ezredes
MH GEOSZ szolgálatfőnök

Szerkesztő:
Hosszu István szds.
Katonaföldrajzi és szakkiképzési osztály ov.h.

Szakmai lektor:
Dr. habil *Búr Gábor* Ph.d
egyetemi docens

Térképeket szerkesztette:
Fülöp Sándor

Postacím: 1024 Budapest, Szilágyi E. fasor 7-9.

ISBN 978-963-08-7010-8

Nyomdai előkészítés:
MH GEOSZ
Felelős vezető: ***Tóth László*** okleveles mérnök ezredes

Nyomás:
HM Zrínyi Nonprofit Kft.
Felelős vezető: **Dr.** ***Bozsonyi Károly*** ügyvezető

Minden jog fenntartva!

Tartalomjegyzék

Regionális válság az Európai Unió déli peremvidékén 7
Az államtér geográfiai helyzete 9
Földrajzi környezet, topográfiai jellemzők 11
Mali éghajlata 14
Az államtér vízrajzi helyzete 18
Niger 18
Szenegál 23
Növényzet, állatvilág 25
Közigazgatás, települések 29
Bamako 31
Djenné 33
Timbuktu 37
Kidal 40
Gao 41
Mopti 44
Ségou 46
Sikasso 48
Koulikoro 48
Kayes 49
Természeti-ökológiai kihívások 51
Haderő 53
Hadsereg 55
Gazdaság 58
Mezőgazdaság 63
Bányászat 66
Ipar 70
Energiaforrások 71
Tercier szektor 72
Kereskedelem 72
Idegenforgalom 74
Pénzügyi szféra 75
Közlekedés-szállítás-telekommunikáció 78

Népesség-társadalom 87
Az államtér történelmi fejődése 101
Biztonságpolitika 141
A mali konfliktus 150
Tuareg felkelések 153
A 2012-es felkelés 158
Humanitárius helyzet 164
Nemzetközi reakciók 165
A francia katonai műveletek 169
Az ENSZ által indított művelet 175
Európai Unió által szervezett kiképző misszió 177
Konklúzió 179
Felhasznált irodalom 180

Regionális válság az Európai Unió déli peremvidékén

Az elmúlt évben a globális és regionális hatalmi rendszer etatista szereplőit váratlanul érte a korábbi évtizedekben szuverenitását stabilan fenntartó államtér dezintegrációja. Mali gyors széthullását egy gyakorlatilag a „semmiből" érkezett északi tuareg[1] állam kikiáltása okozta, amellyel párhuzamosan bekövetkezett az iszlamista szélsőséges ideológia térnyerése is.

A válság első periódusában a nemzetközi aktorok gyakorlatilag semmit sem tettek, de a mind véresebbé váló konfliktus kiterjedésétől való félelem arra késztette a hatalmakat, hogy az ENSZ Biztonsági Tanács felhatalmazásával korlátozott katonai műveleteket indítsanak Mali területi integritásának helyreállítása céljából. A Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége[2] által vezetett művelettel párhuzamosan a régiót – és az államteret – a XIX. században gyarmatosító Franciaország már az afrikai haderők érkezése előtt önálló katonai műveletbe kezdett, amely már most vita tárgyát képezi.

---

1 A tuaregek (kék emberek – a fátyol emberei) jellegzetes nomád életmódot folytató, a berber nyelvjárást beszélő szaharai nép, amelynek csoportjai Algéria, Mali, Niger, Líbia, Burkina Faso és Nigéria arid és szemiarid területein élnek. A tuareg nevet az araboktól kapták, magukat imoszágnak nevezik. Eredetükről keveset tudunk, az első európai utazó – Mungo Park – csupán 1804-ben találkozott velük a Nigernél. Charles Eugène de Foucauld de Pontbriand (1858-1916) – 1901-től pappá szentelve a tuaregek között élt, összeállította a tuareg-francia szótárt –francia misszionárius jelentős szerepet játszott nyelvük megismerésében.
http://www.ethnologue.com/language/tmh (http://www.ethnologue.com/) 2013-03-05
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-05
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6982266.stm 2013-03-05
http://africa.si.edu/exhibits/tuareg/who.html 2013-03-05
Brown, K.–Ogilvie, S /eds./ (2008): Concise encyclopedia of languages of the world. Oxford, Elsevier Ltd. p. 152.
http://www.bradshawfoundation.com/tuareg/index.php 2013-03-12
Kiszely I. (1986) Afrika népei. Gondolat, Budapest pp.195-196.

2 *ECOWAS:* az Európai Gazdasági Közösség mintájára létrehozott, 15 tagállamból álló – Benin, Bissau-Guinea, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Gambia, Ghána, Guinea, Libéria, Mali, Niger, Nigéria, Sierra Leone, Szenegál, Togo, Zöld-foki Köztársaság – nyugat-afrikai regionális csoport, amelyet 1975-ben hoztak létre. A szervezet célja a gazdasági integráció fejlesztése, különösen az ipar, a közlekedés, a távközlés, az energia, a mezőgazdaság, a természeti erőforrások, a kereskedelem, a monetáris és pénzügyi kérdések, szociális és kulturális ügyekben.
http://www.comm.ecowas.int/sec/index.php?id=about_a&lang=en 2013-03-06

Sokan úgy gondolják, hogy Franciaország ezzel bizonyítja, hogy szuverén nagyhatalomként, saját diplomáciai és geopolitikai érdekeinek megfelelően képes önállóan is beavatkozni a világpolitika színterén, illetve olyan állam, amely a nemzetközi kapcsolatok rendszerében is számottevő hatalmi kapacitással rendelkezik.

Más vélemények szerint azonban az sem zárható ki, hogy Párizs egy újabb indokínai fiaskóval szembesülhet Maliban. Hogy kiknek lesz igaza, azt a megindított hadműveletek sikere vagy esetleges kudarca, illetve az azt követő „helyreállítási" időszak eredményei igazolják. Írásunkban szeretnénk a teljesség igénye nélkül megvilágítani a Maliban zajló események okait, azok dinamikáját, a lehetséges következményeket és megoldási szcenáriókat. Ehhez azonban szükséges bemutatni az államtér jellegzetességeit.

A folyamatban lévő konfliktus okai egyes elemzők szerint részben az államtér történelmi fejlődésben, másrészt geográfiai jellemzőiben gyökereznek, amelyek szorosan összefüggnek egymással. A Niger folyó Mali területét – történelmi értelemben is – alapvetően két geográfiai régióra osztja, amelyeknek eltérő sajátosságai súlyos térségi különbségben nyilvánulnak meg. Az északi – a nomád állattartás számára kedvező – és a déli – mezőgazdasági tevékenységre alkalmas – területek történelmi, gazdasági és a politikai hatalom szervezésének eltérő mintáit alakították ki. A társadalmi-civilizációs különbségek miatt a hatalom térbeli eloszlása aszimmetrikus, a politikai magterület – az államszervezés történelmi központjai – délen helyezkedik el, ahol kedvezőbbek voltak a feltételek.[3]

3 http://www.grouph3canada.com/News-Analysis/analysis-in-mali-the-geographic-roots-of-conflict.html 2013-03-29

Az államtér geográfiai helyzete

Az afrikai kontinens nyugati régiójában elhelyezkedő, sajátos, ún. landlocked[4] helyzetű államtér határai 7243 kilométer hosszúságúak: északon Algériával (1376 km), délen Guineaval (858 km), Elefántcsontparttal (532 km) és Burkina Fasóval (1000 km), keleten Nigerrel (821 km), nyugaton Mauritániával (2237 km), valamint Szenegállal (419 km) határos. Területe 1 241 190 négyzetkilométer,[5] amelynek nagyobb részét nem vonták művelés alá, mindössze 49 674,6 km^2 – az állam területének alig 4%-a – tekinthető kultúrtájnak, habár becslések szerint mintegy 1 000 000 hektár terület művelhető lenne.[6] Tengerpart hiányában az államteret átszelő Niger folyó biztosít korlátozott kapcsolatot az Atlanti-óceán térségével, habár a korábbi történelmi időszakban a Szenegál folyó völgyének nagyobb gazdasági jelentősége volt. A nyugat-afrikai, nagyrészt síksági jellemzőkkel bíró államtér csaknem kétszer nagyobb Texasnál, valamelyest kisebb, mint keleti szomszédja, Niger.[7] Mali kormányzata rendelkezik az erőszak monopóliumával – jelenleg Azawad[8] területén ez bizonytalan – a Föld 24. legnagyobb politikai területiuma felett, amely az északi szélesség 10 és 25°-a, illetve a nyugati hosszúság 13 és a keleti hosszúság 5°-a között helyezkedik el.

Az államtér geográfiai helyzetéből adódik éghajlati változatossága: a zonális sivatagtól a trópusi erdős szavanna övezetig terjed észak-déli irányban. A száraz nyári időszak februártól júniusig tart, míg az esős évszak júniustól novemberig, november-február között száraz, hűvös időszak jellemző.[9] Az éves átlaghőmérséklet 27,5 °C, de áprilisban a 39 °C megszokottnak számít. A leghűvösebb hónap december és január, amikor a hőmérséklet átlagértéke 16 °C.[10]

Az alapvetően arid jellegű államteret jórészt sík területek alkotják, északnyugaton a Szaharához tartozó sivatagi, félsivatagi térségek – az államtér

4 Tengerparttal nem rendelkező állam.

5 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.htm 2013-02-20

6 http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11372.pdf 2013-01-13

7 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-02-20

8 *Azawad:* a skót felfedező – Robert Brown – szerint a berber eredetű kifejezés kiszáradt vízgyűjtőre utal. Más megközelítésben a vándorló legeltetéses állattartás területiuma. Mint gazdasági-társadalmi – és napjainkban politikai – tér kiterjed Mali északkeleti, Niger nyugati és Algéria déli területeire.
http://www.courrierinternational.com/article/2012/03/01/rebelles-touaregs-pourquoi-nous-reprenons-les-armes 2013-04-07

9 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013- 01-13

10 http://www.ecbproject.org/northern_mali_disaster_needs_analysis_conflict_food_insecurity_nov_2012[1].pdf 2013- 01-11

65%-a[11] –, délen inkább szavannás területek – a mezőgazdasági területek ide koncentrálódnak –, illetve északkeleti irányban a nagyobb tengerszint feletti magasságba emelkedő – Algériából átnyúló – Iforas-hegység[12] találhatók.

Mali földrajzi helyzete

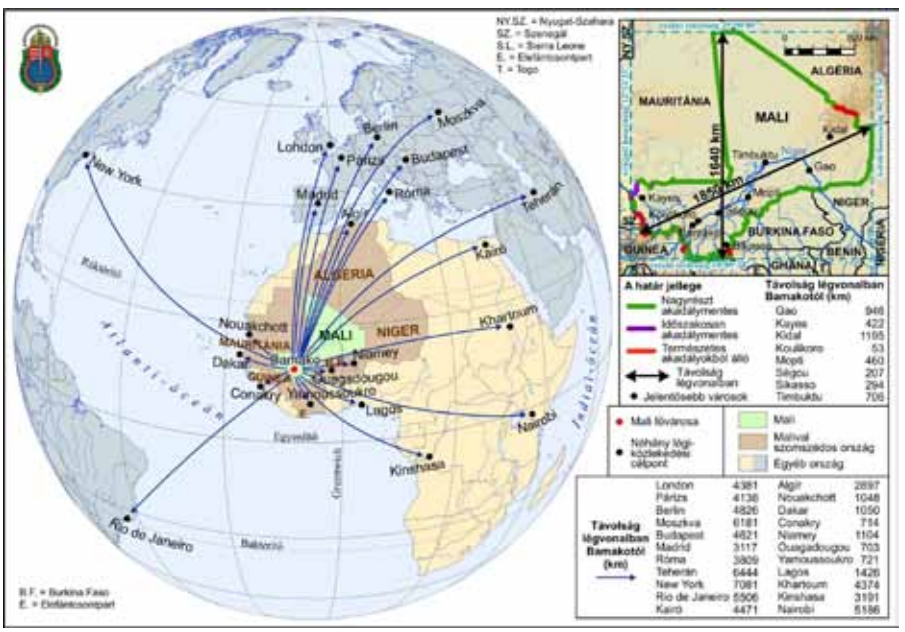

Forrás: Saját szerkesztés

Az államtér jellegzetes kettőssége jól kirajzolható: északon a Szahara leszálló légáramlások sivatagi területe, délen pedig a Niger folyó által meghatározott területek geográfiai mintái alakították, formálták Mali ökológiai, történelmi, gazdasági és társadalmi struktúráit, fejlődését.

11 http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf 2013-03-11
12 Legmagasabb pontja 890 méter (Adrar Iforas).

Földrajzi környezet, topográfiai jellemzők

A jórészt a Niger vízgyűjtőterületéhez tartozó államtér észak-déli kiterjedésben politikai és gazdasági értelemben (is) kapcsolatokat teremt Nyugat-Afrika természetföldrajzi zónái között.[13] Bár a politikai territórium jelentős méretű, ennek ellenére demográfiai terhelése csekélynek mondható, hiszen Mali népességszáma mindössze 15 494 466 fő,[14] a területnépesség viszonyát kifejező átlagos népsűrűség pedig 12,49 fő/km^2.

A Niger-völgy természetes kereskedelmi és közlekedési útvonalat alkot a jórészt egyhangú geomorfológiai struktúrában. Az államtér domborzatilag kettős jelleget mutat: síkságok, valamint fennsíkok, amelyeket az afrikai vízrajzi rendszer két jelentős folyója – a Niger és a Szenegál – keresztez. A hegységek nem alkotnak összefüggő geomorfológiai architektúrát, nem rendeződtek vonulatokba, inkább lokalizáltak, elszigeteltek, szakaszos jellegűek.[15]

Mali területét jellemzően kristályos – gránit és pala – alapkőzet alkotja, amelyre fedőrétegekben homokkő és hordalékos eredetű kvarc rakódott.[16] Az államtér geológiai értelemben két nagyszerkezeti egységre osztható: a nyugaton az ún. nyugat-afrikai kraton,[17] délkeleten pedig az ún. Tuareg-pajzs,[18] amely formációk a prekambrium időszakának végén, mintegy 600 millió éve keletkeztek. A varratzóna az Iforas-hegység nyugati részéig húzódik, a Nyugat-afrikai kraton alapkőzetét északnyugaton a Taudenni-medence

---

13 Területének nagyobb része a szaharai, Szahel-i régiókban helyezkedik el.

14 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-10

15 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-11

16 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-11
Middleton, J /ed./ (1997): Mali. Encyclopedia of Africa South of the Sahara. 3. Charles Scribner's Sons

17 *Nyugat-afrikai kraton:* az afrikai ősmasszívum öt ősi, prekambriumi pajzs (kraton) együttese, ezek a Kaapvaali-, a Zimbabwei-, a Tanzániai-, a Kongói- és a Nyugat-afrikai kraton 3,6-2 milliárd évvel ezelőtt alakultak ki, és azóta lényegében tektonikailag nyugalomban vannak. Ezeket az ősi kőzettömegeket fiatalabb, 2 és 3 milliárd év közötti, gyűrt szerkezetek határolják, ill. kapcsolják össze.
http://bobajka.atw.hu/africa.html 2013-03-03
http://geosphere.gsapubs.org/content/5/1/23.full.pdf+html 2013-03-03
http://sp.lyellcollection.org/content/297/1/1.1.full 2013-03-03

18 *Tuareg pajzs:* a földtörténeti őskorban kialakult Hoggar-formáció képezi döntő részét, komplex geológiai folyamatok eredményeként – a pán-afrikai orogenezis időszakában (900-680 millió éve) a nyugat-afrikai kratonnal és a szaharai metakratonnal ütközött – jött létre.
Foulger,G.F–Natland, J–Presnall, D.C.–Anderson, D.L (2005): Plates, plumes, and paradigms. Geological Society of AmericaBoulder, Colorado p. 385.
Rogers, J.J.W.–Santosh, M. (2004): Continents and supercontinents. Oxford University Press US, Oxford New York p. 237

üledékei fedik.[19] A kristályos szerkezetű kőzetek két geológiai ablakban bukkannak a felszínre: északon Mauritánia területén az ún. Reguibat,[20] délen pedig a Leo-pajzs,[21] amelyhez az értékes ásványi anyagokat tartalmazó Bougouni-[22] és Kéniéba-feltárás[23] tartozik.[24]

Az államtér csaknem felét kitevő északi területek a hatalmas kiterjedésű Szaharához tartoznak. A sivatagi térséget az Erg-Chech (Ses-sivatag) gyorsan változó morfológiájú homokdűnéi, a Taudenni térségében található sivatagi sóbetétek, valamint a Tanezrouft (Tanezruft)[25] sziklás síksága (reg[26]) jellemzik.

Mali északkeleti régiójában helyezkedik el az Iforas-hegység[27] – átlagos magassága eléri a 600 m-t – erodált homokkővel fedett gránitplatója, amely a Szahara központi területén fekvő Ahaggar (Hoggar)-hegységhez tartozik.[28]

Csaknem az államtér középpontjában helyezkedik el Mali legmagasabb pontja (Hombori Tondo – 1155 méter). Szintén ebben a régióban található

---

19 Nem kizárt, hogy ez a formáció geológiai csapdaként működve jelentősebb mennyiségű olajtartalékot biztosíthat.
http://www.ihs.com/products/oil-gas-information/index.aspx 2013-03-05
http://thinksecurityafrica.org/oilgas/oil-and-gas-in-mali/ 2013-03-05
http://www.ihs.com/products/oil-gas-information/index.aspx 2013-03-05

20 *Reguibat-pajzs:* a prekambriumi eredetű nyugat-afrikai kraton északi részét alkotja Mauritánia és Algéria területén. A formációt alapvetően metamorf és gránitos kőzetek építik fel.
http://nora.nerc.ac.uk/18301/1/Schofield_et_al_Tiris_NORA_Version.pdf 2013-03-07

21 *Leo-pajzs:* a prekambriumi eredetű nyugat-afrikai kraton déli-délkeleti részét alkotja az egyenlítői Nyugat-Afrika területén. A formációt alapvetően metamorf és gránitos kőzetek építik fel, egyes részeit az aranyban gazdag Birmian-formáció rétegei fedik.
http://actamont.tuke.sk/pdf/1999/n4/6k.pdf 2013-03-07
http://nora.nerc.ac.uk/18301/1/Schofield_et_al_Tiris_NORA_Version.pdf 2013-03-07

22 *Bougouni-kibúvás:* a Nyugat-afrikai kratonhoz tartozó, alapvetően kristályos – gránit, gneisz, diorit – kőzetekből álló terület (kb. 40 000 km^2) Mali déli-délnyugati részének egyes területein vulkáni kőzetek – andezit és bazalt egyaránt – is előfordulnak.
http://actamont.tuke.sk/pdf/1999/n4/6k.pdf 2013-03-07

23 *Kéniéba-kibúvás:* szintén a Nyugat-afrikai kraton részét képezi, kiterjedése mintegy fele a Bougouni-kibúvásnak és kevésbé jellemzi kristályos kőzetek jelenléte.
http://actamont.tuke.sk/pdf/1999/n4/6k.pdf 2013-03-07

24 http://actamont.tuke.sk/pdf/1999/n4/6k.pdf 2013-03-07

25 *Tanezrouft:* határ menti terület Algéria és Mali között, amelyet kb. 500 m magasságú homokkő formációk, homokos térszínek, illetve nyugaton a Hoggar metamorf kőzetei alkotnak. Jellemző a térségre az erőteljes szélerózió.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/582288/Tanezrouft 2013-03-06
http://www.hoggar.org/index.php?option=com_content&task=view&id=239 2013-03-06

26 Hatalmas kiterjedésű köves sivatagi terület Észak-Afrikában, amely világosan megkülönböztethető a homok-sivatagoktól (erg). Kialakulásával kapcsolatban alapvetően két elmélet létezik.
http://geology.about.com/library/bl/images/bldesertpave.htm 2013-03-07
Dresch, J. et al. (1982): Géographie des régions arides, Presses universitaires de France, Paris

27 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/282179/Iforas-Massif 2013-03-07

28 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-07

a Bandiagara-fennsík és -lejtő[29] (a dogonok földje – Land of the Dogons) – ahol az itt élő emberek lakóhelyeket alakítottak ki a homokkő-sziklákban –, amelyeknek átlagmagassága eléri az 1000 m-t. A Dogon-fennsík – a Nigertől keletre helyezkedik el – nyugaton fokozatosan lejt a folyó völgy irányába, délkeleti végződését töredezett sziklafal alkotja. A sziklák tengerszint feletti magasság Bandiagaranál eléri az 1000 m-t.[30]

Mali természetföldrajzi arculata

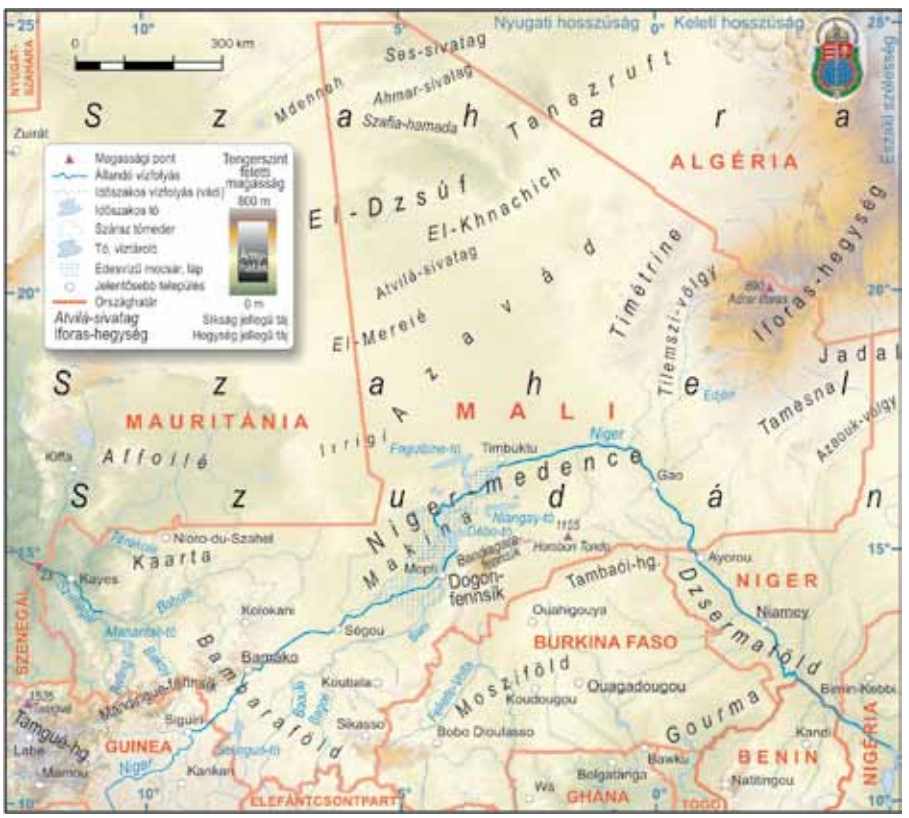

Forrás: Saját szerkesztés

29 *Bandiagara-fennsík:* mintegy 150 km hosszan elnyúló homokkő sziklafal, amelynek tengerszint feletti magassága 100-500 m között változik, Felszínét szakadékos, sziklás és sík területek váltakozása jellemzi.
Briggs, Ph.–Harvey, M.–van Zandbergen, A. (2005): Africa: Continent of Contrast. New Holland Publishers Ltd, London p. 86.
http://www.africannaturalheritage.org/Land-of-the-Dogons-Mali.html 2013-03-07

30 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-07

Az államtér délnyugati határrégiójában helyezkedik el a Tamgué-hegység/ Fouta Djallon-hegység,[31] amely elnyúlik egészen a Mandingue-fennsík[32] területéig. A változatos hegyvidéki régió tengerszint feletti magassága meghaladja a 600 métert, geomorfológiai arculatát a mélyen bevágódó folyóvölgyek teszik változatossá.[33] A fennsíkok (platók) az államtér déli-délnyugati részén helyezkednek el.[34] 300-500 m-rel emelkednek a tenger szintje fölé, magasságuk Bamako közelében eléri a 600, Satodougou mellett pedig a 640 m-t.[35]

A fennsík délkeleti és keleti részét – szintén a Guineai-magasföld geomorfológiai szerkezetéhez tartozik – geológiai rétegmozgások töredezetté tették, amely viszonylag kis méretű hegyek sorozatából áll. A délkeleti országrész tengerszint feletti magassága Sikassonál csaknem 300 m, legmagasabb pontja a Mount Mina (530 m).

Mali éghajlata

Afrika klímaterületei – földrajzi és domborzati adottságaiból fakadóan – meglehetősen szabályos, zonális elrendeződésűek. Az Egyenlítő felé haladva Mali területét is többféle éghajlati zóna fedi. Az ország területének északi része sivatagi klímájú, dél felé azonban a csapadékos évszak egyre kifejezettebbé válik és megjelenik a trópusi szavanna és a szavanna éghajlat is. Ezeken az éghajlati zónákon belül a csapadékmennyiség éves eloszlása további körzeteket alakít ki. Az éghajlat elmúlt évtizedekben bekövetkezett változásának következménye a csapadékzónák eltolódása (izohiéták elhelyezkedése a két kb. harminc éves periódusra vonatkozóan). A térség csapadékmentes száraz évszakának jellemzői a helyi szélrendszerek, az északkeleti, némi enyhülést hozó alizé, valamint a Szahara felől érkező forró, száraz, homokot is szállító, így gyakorta a látástávolság csökkentését okozó harmattan. Mali egészére jellemzően a napsütéses órák száma éves szinten elérheti a 3000 órát, ami egy nap akár több mint 8 óra napsütést is jelenthet.

---

31 *Fouta Djallon-hegység:* a hegyvidék fő tömegei jórészt Guinea területén helyezkednek el. Átlagos magassága kb. 900 m, legmagasabb pontja a Mount Loura (Tamgué 1536 m). Alapkőzete jórészt kristályos kőzetekből áll, amelyre vastag homokkő rétegek rakódtak. Az erózió, a folyók mély völgyeket vájtak felszínébe. Területe mintegy 77 000 km^2, központi fennsíkján erednek a Gambia, Bafing, Koliba, Kolenté, Kaba és Konkouré folyók. http://www.britannica.com/EBchecked/topic/215288/Fouta-Djallon 2013-03-16

32 *Mandingue-fennsík:* tengerszint feletti magasság 300-500 m, de helyenként eléri a 600 m-t is. http://www.britannica.com/EBchecked/topic/361723/Mandingue-Plateau 2013-03-09

33 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/361723/Mandingue-Plateau 2013-03-09

34 A Guinea területén elhelyezkedő Fouta Djallon-hegység, valamint a Guineai-felföld (Guinea, Elefántcsont-part) nyúlványaként áthúzódnak Mali területére.

35 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-09

Nyugat-afrikai klímazónák

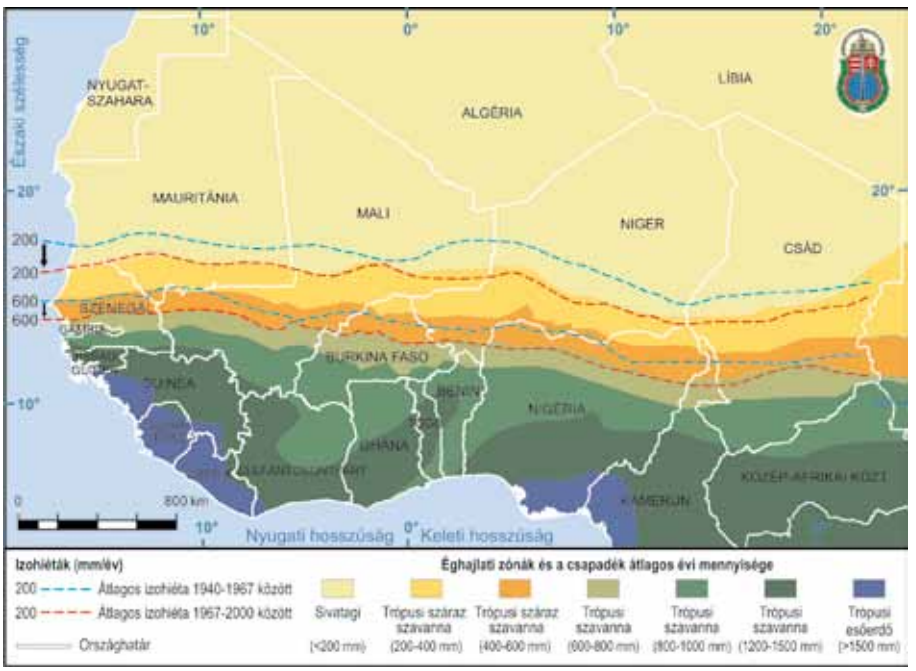

Forrás: Saját szerkesztés

A csapadékeloszlás, valamint a hőmérsékletváltozás éves jellemzői alapján Mali éghajlati rendszerében három évszak különíthető el. A február és június közötti évszak forró és száraz, a június és november közötti ciklust csapadékosabb és viszonylag enyhe, a száraz és hűvösebb időjárás novembertől februárig tart.

A minták alapján, Mali területén három éghajlati zóna jelölhető ki: az államtér északi része a leszálló légáramlások zonális sivatagi övezetéhez tartozik, amelyre jellemző a rendkívül csekély éves csapadékmennyiség, valamint a hőmérséklet szélsőséges napi ingása. A napi abszolút hőmérsékleti maximum átlaga elérheti a 48-55 °C-ot, az abszolút minimum az 5 °C-ot. A sivatagi éghajlatnak megfelelően az ország északi területein a legmelegebb hónap középhőmérséklete 32-36 °C fölé is emelkedhet. A téli félév leghidegebb hónapjában az átlaghőmérséklet 20 °C körül alakul, de a legészakabbi területeken gyenge fagyok is előfordulhatnak. A sivatagi klíma jellemzője a szélsőséges napi hőmérsékleti ingadozás, mely az erős nappali felmelegedés, valamint a naplementét követő tiszta, száraz levegőben bekövetkező igen gyors hőveszteség eredménye. Az átlagos napi hőmér-

sékleti ingadozás ebben a térségben 20-25 fok körül alakul. A száraz sivatagi területeken a csapadék évi átlagos mennyisége több helyen a 100 mm-t sem éri el.[36]

A sivatagi éghajlati régiótól délre a mali államtéren (is) húzódik az afrikai kontinens északi részén a Szahara és az egyenlítői területek között elhelyezkedő átmenti régió, a Szahel-övezet. Ebben a térségben a napi hőmérséklet átlagértéke – 23-36 °C között ingadozik – eléri a 29 °C-ot. A száraz szavanna klímaterületeken a júniustól augusztus végéig tartó rövid esős évszakban lehulló csapadék mennyisége 200-500 mm. Ebben az időszakban az esőzések következtében átmeneti hőmérsékletcsökkenés lép fel, a relatív nedvesség pedig a száraz évszak sivatagi klímának megfelelő 20-40%-os alacsony szintről 70-80%-ig emelkedik. A trópuson belüli konvergencia-zóna (ITCZ)[37] mozgásának következtében azonban a térségi csapadékellátottság nagyon bizonytalan. Amennyiben az ITCZ délebbre marad az esős évszakra jellemzőnél, a térség teljesen csapadék nélkül maradhat, ami súlyos aszályokat, éhínséget okozhat.[38]

Az államtér déli térsége a szudáni régióhoz tartozik, amely a trópusi szavanna övezethez tartozik, a napi hőmérséklet átlaga eléri a 27 °C-ot. Az éghajlati zóna nagyjából az államtér harmadán érezteti hatását a déli határvonaltól az északi szélesség 15°-ig. A legdélebbi területeken uralkodó szavanna éghajlat már 1000-1500 mm éves csapadékkal jellemezhető. Az esős évszak időtartama megnő (április-szeptember között), az átlaghőmérséklet a leghidegebb hónapban sem csökken 18-20 °C alá.[39]

Néhány éghajlatkutató egy negyedik éghajlati zónát is megkülönböztet – ún. szudano-guineai övezetként percepcionálnak –, amely Mali legdélebbi területén jellemző, ahol az éves csapadékmennyiség meghaladhatja az 1400 mm-t.[40]

36 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-09

37 *ITCZ:* A Nap a Földet egyenlőtlenül melegíti fel, a földfelszínt elérő napsugárzás energiája, és ezzel együtt a hőmérséklet az Egyenlítőtől a pólusok felé haladva csökken. A legmelegebb szélességi kör, az úgynevezett termikus egyenlítő (nem esik egybe a földrajzi Egyenlítővel). Átlagos helyzete az 5 és a 10 fokos északi szélesség között található, de a Nap látszólagos évszakos járásával, azaz a beesési szög megváltozásával jelentős évszakos elmozdulást végez. A termikus egyenlítő mentén alakul ki az úgynevezett trópusi összeáramlási zóna (vagy konvergencia zóna, angol rövidítése ITCZ).
Kézikönyv meteorológiai észlelők részére. MH GEOSZ kiadvány, 2010

38 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-09

39 http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf 2010-03-10
http://www.mali.climatemps.com/ 2013-03-10
http://weadapt.org/knowledge-base/national-adaptation-planning/Mali 2013-03-10

40 Food and Agricultural Organization of the United Nations. Geography, Mali. 19 February 2010 http://www.fao.org/forestry/country/18310/en/mli/ 2013-03-10

Mali éghajlata

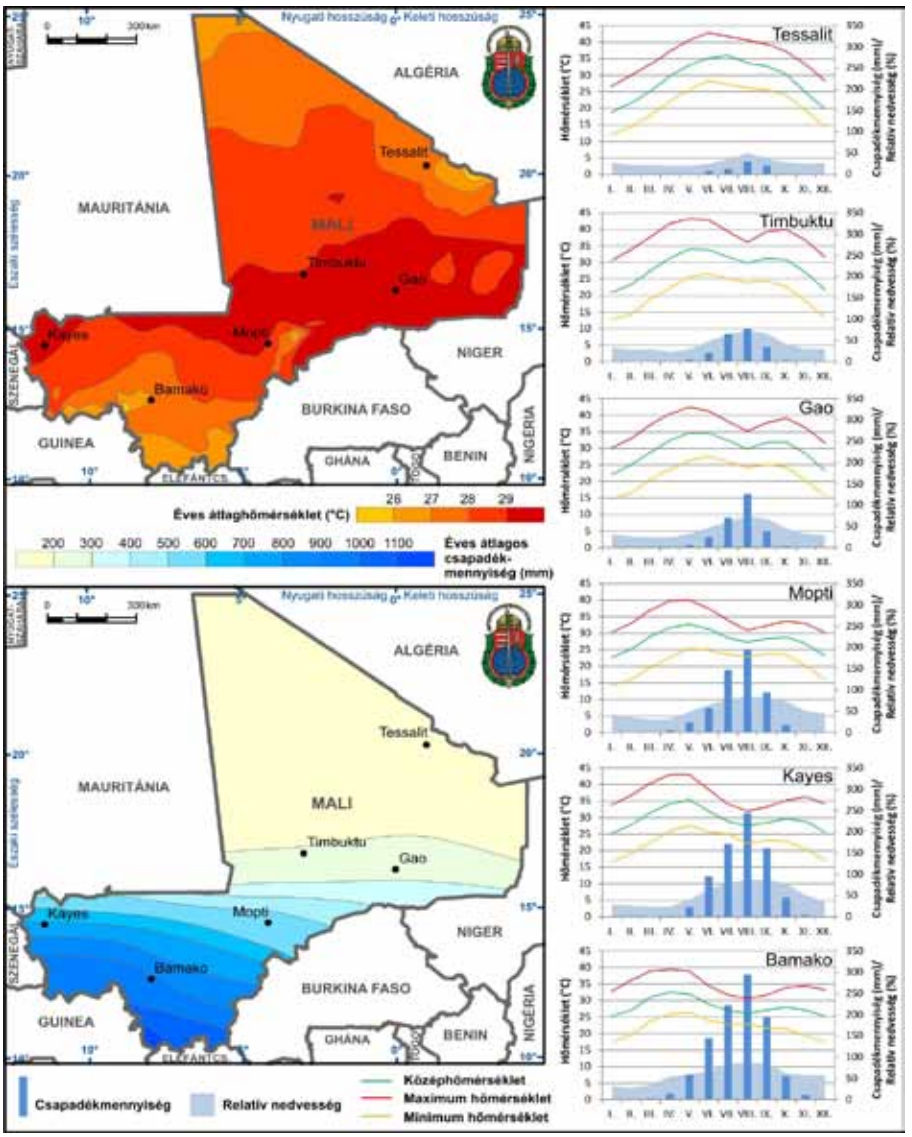

Forrás: Saját szerkesztés

A csapadék térbeli és időbeli eloszlásának kiszámíthatatlansága súlyos természeti és gazdasági terheket ró az országra. A klímaváltozás hatásai pedig, úgymint az egyre gyakoribbá és intenzívebbé váló szárazságok vagy az esős

évszakban jelentkező árvizek, megfelelő óvintézkedések nélkül, egyre kilátástalanabb helyzetbe sodorhatják az ország lakosságát.[41]

Az államtér vízrajzi helyzete

Niger

Az északi és északkeleti országrész lefolyástalan, csupán néhány időszakos vízfolyás található a területen. Megállapítható, hogy Mali vízrendszerét a Szenegál és a Niger, valamint mellékfolyóik alkotják.

A folyó teljes hosszának kétötöde, mintegy 1693 km esik a mali államtérre.[42] Hajózható szakasza gyakorlatilag a fővárossal – Bamako – szomszédos kikötővárostól (Koulikoro) az északkeleti Timbuktun keresztül, amíg a kelet, majd déli irányba ömlő Niger eléri Gaot, egészen a nigeri határig tart.

A Niger folyó és a belvízi deltarendszer biztosítja Mali vízellátásának legjelentősebb részét. A Guinea területén – a Fouta Djallon-hegységben – eredő folyó a délnyugati határvidéken, Kangaba[43] közelében lép be az ország területére, majd északkeleti irányban áthalad a Mandingue-fennsíkon, ahol vízeséseket alakított ki. A déli országrészben természetes vízforrások duzzasztják fel, amelyek energiatermelésére alkalmassá teszik.[44]

A Sotubai duzzasztó és Koulikoro után a folyóvölgy kiszélesedik, Mopti városánál ömlik bele legjelentősebb mellékfolyója, a Bani.[45] A Macina régióban

41 http://www.mali.climatemps.com 2013-03-10

42 http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf 2013-03-10

43 *Kangaba:* város és közigazgatási központ – körzet – az államtér délnyugati részén található Koulikoro régióban.
http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/koulikoro/kangaba/psa_cynthese_cercle_kangaba.pdf 2013-03-10

44 Sélingué duzzasztómű Sikasso régióban, a Sankarani folyóra – a Niger mellékfolyója – épült. A 44 MW teljesítményű erőművet 1980-ban helyezték üzembe, majd 1996-2001 között felújították. Ez biztosítja a villamosenergiát Bamako, Kati, Koulikoro, Ségou, Fana, Dioila, Yanfolila, Kalana számára. A mesterséges tó – felszíne 409 km^2 – lehetővé teszi az öntözéses földművelés fenntartását a régióban. A Sotuba vízerőmű – 5,2 MW kapacitás – a Niger folyón épült 1929-ben, de tényleges működését 1960-ban indult, valamint az 1946 óta működő Markala erőmű.
http://en.structurae.de/structures/data/index.cfm?ID=s0004565 2013-03-11
http://www.fao.org/docrep/005/V4110E/V4110E04.htm 2013-03-11
http://www.fao.org/docrep/W4347E/w4347e0i.htm 2013-03-11
http://globalenergyobservatory.org/geoid/42550 2013-03-11
http://www.prem-online.org/archive/11/doc/Wetlands%20Upper%20Niger%20english.pdf 2013-03-11

45 *Bani:* a Niger legjelentősebb, mintegy 1100 km hosszú mellékfolyója Mali területén, amely 160 km-re Bamakótól keletre egyesül a Baoulé, valamint a Bagoé folyókkal és Moptinál ömlik a Nigerbe.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51846/Bani-River 2013-03-11

található Mopti és Kabara között a folyómeder viszonylag egyenes, a víz áramlási sebessége csökken. A Niger által formált belső delta kialakulása annak köszönhető, hogy a folyó mozgását biztosító gravitáció gyakorlatilag megszűnik a lejtőszög rendkívül alacsony értéke miatt. A folyam által lerakott hordaléktömegnek köszönhetően jelentős kiterjedésű tavakból, folyóágakból és vizes élőhelyekből sűrű vízhálózat, különleges ökológiai-hidrogeográfiai rendszer alakult ki. Az 1990-es évek száraz időszakában a tórendszer egyik legnagyobb tagja, a Faguibine-tó (Lake Faguibi-ne) csaknem kiszáradt.[46]

A belső deltát követően a Niger északi, majd Kabaratól[47] keleti irányban halad. Burem[48] településénél, az államtér központi részén hatalmas ívet alkot – a nagy Niger-kanyarnak köszönhetően a folyó nem torkollik (és tűnik el) a szaharai régióba. A Timbuktutól északkeleti irányban haladó folyam medre mintegy 400 km-re a várostól keletre veszélyes mértékben összeszűkül, ami a száraz évszakban jelentősen megnehezíti a folyami hajózást. Ezt követően a délkeleti, majd déli irányba haladó víztömeg ismét hajózhatóvá válik – kiszélesedik, sebessége megnő – Gao, illetve Ansongo[49] után Labbezanganál[50] eléri a nigeri államhatárt. A folyó az esős évszakban rendszeresen elárasztja

46 A tó a Szahara déli peremén – a Macina-mélyföld – helyezkedik el mintegy 80 km-re, nyugatra Timbuktu városától, 75 km-re, északra a Nigertől, amelyhez kisebb tavak és csatornák rendszerén keresztül kapcsolódik. Az aszályos időszakokban a csekély vízutánpótlás miatt a helyi ökoszisztéma részleges összeomlását regisztrálták. A tó felszíne 590 km^2, amely alapvetően nem a helyi csapadék mennyiségétől függ.
http://www.unep.org/pdf/Lake-Faguibine.pdf 2013-03-11
http://www.dialoguebarrages.org/dialoguebarrages/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=25&Itemid=39 2013-03-11
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/200203/Lake-Faguibine 2013-03-11
http://unepatlas.blogspot.com/2008/06/lake-faguibine.html 2013-03-11

47 Kabara: kistelepülés Kayes régióban, 436 km-re a fővárostól.
http://www.places-in-the-world.com/2457979-ml-place-el-kabara.htm 2013-03-11

48 *Bourem:* kisváros Gao régióban, az államtér délkeleti részén, a Niger.bal partján.
http://www.environnement.gov.ml/uploads/sifor/monographie/MonoBourem1.pdf 2013-03-11
http://instat.gov.ml/documentation/gao.pdf 2013-03-11

49 *Ansongo:* Mali délkeleti részén, Gao régióban, a Niger mellett fekvő kisváros, amelynek mezőgazdasága és bányászata – antimon, és az 1970-es évek végétől urán – említhető. A közigazgatási körzet (cercle) központi településének népessége meghaladja a 32 709 (2009) főt, területe 445 km^2.
http://instat.gov.ml/documentation/gao.pdf 2013-03-17
http://www.csa-mali.org/plans/gao/Ansongo/P_S_A_Ansongo_vf.pdf 2013-03-17
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/26846/Ansongo 2013-03-17

50 *Labbezanga:* folyami átkelőhely és kistelepülés Gao régióban, népessége nem éri el 3000-et.
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/mali%20sit%20map.pdf 2013-03-17
http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/gao/Ansongo/P_S_A_Ouatagouna_vf.pdf 2013-03-17

a környező szavannát és a Guineai-öbölben kialakította a sajátos belső ökoszisztémával rendelkező Niger-deltát.[51]

A folyam vízhozamát az éghajlat jelentősen befolyásolja: magas víz tapasztalható a felső szakaszon július és október, a deltánál pedig szeptember és november között. A Niger-kanyarban a vízhozam maximuma december és január hónapokra esik. Az esős évszak áradásai, illetve a nagy mennyiségű alluviális hordalékanyag teszik a belső delta területét rendkívül jelentős agrártérséggé. Termékeny talajok gyakorlatilag csupán itt alakultak ki, a déli területeken az intenzív párolgás eredményeként kemény, héjas szerkezetű, magas vastartalmú vörös talajok alakultak ki, az északi zonális sivatagi régióban valódi talajok nem jöttek létre.[52]

Mali a Niger-medence Hatóság[53] tagja, amelyet 1980-ban azért hoztak létre a vízrajzi régió államai, hogy államközi együttműködés keretében kezelni és hasznosítani tudják a Niger folyó vízkészletét. A kormányközi testület keretében próbálnak választ adni a tagállamok arra a dilemmára, hogy a vízen vagy a hasznon osztozzanak: jellemző, hogy 2010-ben Nigéria ellenkezése meghiúsította egy új duzzasztógát építését a folyón Taoussanál, a Timbuktu és Gao közötti folyószakaszon.[54]

A Niger az afrikai kontinens harmadik leghosszabb folyója (4200 km) és számos éghajlati övezetet kapcsol össze. Vízgyűjtő területe mintegy 2,2 millió km^2, ennek 76%-a esik Mali, Niger és Nigéria területére, medencéjében 100 millióan élnek – a népesség növekedés mértéke mintegy 3%/év[55] – első-

51 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/414815/Niger-River 2013-03

52 Ezen a területen szikla, kavics és homoksivatagok, sivatagi váztalajok jellemzőek, mert a talajképződés intenzitása csekély. A kőzetek felületén gyakran képződnek vékony, kéregszerű bevonatok vas, mangán, szilícium és kalcium vegyületekből.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-03
Borsy Z. (1998): Általános természetföldrajz. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest p. 714.

53 Niger Basin Authority (Autorité du Bassin du Niger-medence Hatóság): nyugat-afrikai kormányközi szervezet, amelynek célja az együttműködést irányítása és fejlesztése a folyó természetes erőforrásainak hatékony és kölcsönösen előnyös kihasználása. A szervezetet 1964-ben hozták létre, majd 1980. november 21-én újraalapították. Eredeti feladata – a vízkészlet-gazdálkodás – napjainkra kiegészült az energia-, az agrárium, az erdőgazdálkodás, a közlekedés, a kommunikáció és az ipar fejlesztésének összehangolásával is. Tagjai: Benin, Burkina Faso, Kamerun, Csád, Elefántcsontpart, Guinea, Mali, Niger és Nigéria, a szervezet székhelye Niamey.
http://www.abn.ne/ 2013-03-16
http://www.afriquenligne.fr/news/africa-news/guinean-minister-seeks-acceleration-of-niger-basin-authority-programme-2008110715414.html 2013-03-16
http://www.ce.utexas.edu/prof/mckinney/ce397/Topics/Niger/Niger.htm 2013-03-16

54 http://ekoakete.com/2010/09/07/nigeria-moves-to-stop-construction-of-3-dams-on-river-niger/ 2013-03-16

55 Andersen, I.–Dione, O.–Jarosewich-Holder, M.–Olivry, J–C. (2005). The Niger River *Basin:* A vision for sustainable management. Washington DC, US: The World Bank
https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/7397/345180PAPER0NR1Basin01OFFICIAL0USE1.txt?sequence=2 2013-03-11

sorban a Szahel-övezet nyugati részein. A térségre jellemző a csapadék természetes változékonysága, a klímakörnyezet jelentős hatást gyakorol az ott élő népességre.[56]

A Niger-völgy klimatikus jövőképét nehéz modellezni, feltehetően a változékonyság erőteljesebbé válása lesz jellemző. Mindennek következményeként feltételezhető ökológiai és gazdasági konfliktusok kialakulása a régióban, amelyek szükségessé teszik a hatékony agrár- és vidékfejlesztési politika, vízgazdálkodás kialakítását, előrejelző és katasztrófa-előrejelző és -elhárító struktúrák létrehozását. Erre különösen nagy regionális igény mutatkozik, mert a térség a globális klímaváltozásnak rendkívüli mértékben kitett. Az alkalmazkodás a regionális biztonság alapja, amely komplex kölcsönhatásokra épül. Az éghajlatváltozás társadalmi-gazdasági és politikai feszültségeket generál, amelyek potenciális konfliktusok kialakulásával járhatnak a Niger-medencében.[57]

Az éghajlat változása hosszabb távon hatást gyakorol a vízrendszerre, módosítja a talaj minőségét és a természetes növényzetet, ám nem szabad összemosni az éghajlat változékonyságával, amely rövidebb időintervallumban érezteti hatását.[58] A Niger-folyót a különböző hatásokra rendkívül érzékeny nyugat-afrikai monszunrendszer táplálja, amely egyébként a régió éghajlatát is meghatározza, ezért a csapadék a Szahel-övezetben szezonális[59] A régióban a nedvesebb és szárazabb időszakok paleoklimatikus adatok igazolják, amelyek együtt jártak a Szahara és a Szahel határának folyamatos ingadozásával. A csapadék eloszlása azonban területi egyenetlenségeket mutat, amelyek hatással vannak a Niger vízjárására. A nyugati térségek az 1990-es években is szárazabbak maradtak, amelynek jelentős hatással van a Niger vízgyűjtőjére, miközben a csapadék mennyisége a Szahel középső részein fokozatosan növekedett.[60]

---

56 http://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/201112NigerClimateChange_FINAL_0.pdf 2013-03-31

57 Gasper, D. (2005). Securing Humanity: Situating "Human Security, as Concept and Discourse. Journal of Hu-man Development, Vol. 6, pp. 221–245.

58 Watson, R.T. /ed./ (2001): Climate Change 2001: Synthesis Report, Contribution of Working Groups I, II and III to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Published for the Inter-governmental Panel on Climate Change. Cambridge: Cambridge University Press
http://www.ipcc.ch/pdf/climate-changes-2001/synthesis-syr/english/front.pdf 2013-03-11

59 Nicholson, S.E. (1978): Climatic variations in the Sahel and other African regions during the past five cen-turies. Journal of Arid Environments, Vol. 1, pp. 3-24.
Rowell, D.P.-Milford, J.R. (1993): On the generation of African squall lines. Journal of Climate, Vol. 6, pp. 1181–1193.

60 Lebel, T.–Ali, A. (2009): Recent trends in the Central and Western Sahel rainfall regime (1990–2007). Journal of Hydrology, Vol. 375 pp. 52–64.

A globális éghajlati modellek előrejelzései a különböző tényezők bizonytalansága miatt nem esnek egybe,[61] amelyek jelentős mértékben módosíthatják a nyugat-afrikai monszun dél-szaharai és Szahel-övezetre gyakorolt hatását.[62] Vita tárgyát képezi, hogy mennyire szoros az összefüggés az éghajlatváltozás, illetve a Niger-medencét és a Szahel-övezetet érintő történelmi konfliktusok száma és intenzitása között.[63] Valószínű, hogy az ökológiai kihívások formájában jelentkező hosszú távú éghajlati változások szerepet játszhatnak a konfliktusok előkészítésében, ám legjelentősebb hatása a regionális területfejlesztési politikáknak lehet.[64] A kutatások azt igazolták, hogy a rövid távú kihívások elsődleges mozgatórugói a földbirtoklási jogviták, amelyek mérsékelhetők hatékony gazdasági és politikai reformok bevezetésével.[65] Egyes szakértők szerint nem is vízhez való hozzáférés, sokkal inkább az ártéri terület birtoklásának rendezetlenségei és a különböző gazdasági érdekcsoportok együttműködésének hiánya okoz konfliktusokat.[66]

Az utóbbi évtizedekben a Szahel-övezetben és a Niger-völgyben a földművesek és legeltető állattenyésztők konfliktusa az ökológiai kihívások miatt beszűkült erőforrásokhoz – elsősorban a földhasználat – való hozzáférés miatt alakult ki.[67] Természetesen hangsúlyozni kell, hogy az antropogén környezeti beavatkozások során is jelentős mértékben kizsákmányolják a Niger-medence vízkészleteit, így mindezen tényezők regionális kölcsönhatását sem könnyű megjósolni.[68]

---

61 http://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/201112NigerClimateChange_FINAL_0.pdf 2013-03-12

62 Brooks, N. (2004): Drought in the African Sahel: Longterm perspectives and future prospects. Tyndall Working Paper No. 61. Norwich, UK: Tyndall Centre for Climate Change Research http://tyndall.ac.uk/sites/default/files/wp61.pdf 2013-03-12

63 Maxwell, J.W.–Reuveny, R. (2000): Resource scarcity and conflict in developing countries. Journal of Peace Research, Vol. 37 pp. 301–322.
Gleditsch, N.P.–Nordas, R.–Salehyan, I. (2007): Climate Change and Conflict: The Migration Link, Coping with Crisis. Working Paper Series, International Peace Academy http://graduateinstitute.ch/webdav/site/political_science/shared/political_science/1701/Environmental-Security-Article-Nordas-Gleditsch.pdf 2013-03-12

64 Cooper, F. (1997): Modernizing bureaucrats, backward Africans, and the development concept. in.: Cooper, F.–Packard, R. /eds./ International Development and the Social Sciences,. Berkeley: University of California Press pp. 64–92.

65 Benjaminsen, T.A.–Alinon, K.,–Buhaug, H.–Tove Busetha, J. (2010): Land Use Conflicts in the Inner Niger Delta of Mali: Does Climate Change Play a Role? Paper presented at the conference. Climate Change and Security. Trondheim, Norway, 21st–24th June p. 9. http://climsec.prio.no/papers/Land%20Use%20Conflicts%20in%20the%20Inner%20Niger%20Delta%20of%20Mali5_ClimSec%20conference.pdf 2013-03-12

66 http://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/201112NigerClimateChange_FINAL_0.pdf 2013-03-12

67 Wolf, E.R. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó-Osiris-Századvég, Budapest p. 47.

68 Ferry, L.–Martin, D.–Muther, N.–Mietton, M.–Coulibaly, N.–Le Bars, M.–Cissé Coulibaly,Y.–Paturel, J.E.–Va-uchel, P.–Olivry, J.–C., Barry, M.A.–Laval, M.–Basselot, F.X.–Bachelot, N.

Az érdekcsoportok együttműködésén alapuló reakciók szűk lehetősége potenciális konfliktusokat termel, amelyeknek intenzitását az etnikai, a civilizációs-kulturális minták különbözősége, a politikai manipuláció befolyásolhatja. Mivel az éghajlat változékonysága végigkísérte a Niger-medence, valamint a Szahel-övezet politikai términtázatainak történelmi fejlődését, ezek hatékony kezelésére jelentős képességeket sikerült felhalmozni. A változásokhoz történő rugalmas alkalmazkodás társadalmi, gazdasági és politikai alapjai léteznek, ám mindez nem zárja ki a környezeti tényezők módosulása által teremtett kihívások jelentkezését. A regionális és nemzeti vízkészlet-gazdálkodás, illetve az ökológiai kihívásokhoz kapcsolódó politikáknak javítania kell a társadalmi alkalmazkodás képességeit, ki kell alakítani a konfliktuskezelés és a béketeremtés regionális technikáit.[69]

Szenegál

Mali délnyugati részének legjelentősebb természetes vízfolyása, amely a Bakoye[70] (Bakoy), valamint a Bafing[71] összefolyása alakított ki Bafoulabé[72] közelében. Az államtér nyugati, délnyugati régióinak meghatározó közleke-

(2011): Niger supérieur – Quelques résultats de recherche sur les ressources et usages de l'eau. DNH-Mali, DNH-Guinée, IRD, UMR G-EAU, Ferry, L.–Martin, D.–Muther, N.–Mietton, M.–Coulibaly, N.–Le Bars, M.–Cissé Coulibaly, Y.–Paturel, J.E.–Vauchel, P.–Olivry, J.C.–Barry, M.A.–Laval, M.–Basselot, F.X.–Bachelot, N. (2011). Niger supérieur – Quelques résultats de recherche sur les ressources et usages de l'eau. DNH-Mali, DNH-Guinée, IRD, UMR G-EAU, Université Jean Moulin Lyon 3, UMR HSM, UNESCO, CE, ANR p. 12.

69 http://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/201112NigerClimateChange_FINAL_0.pdf 2013-03-12

70 *Bakoye (Bakoy):* nyugat-afrikai folyó, a Szenegál egyik forrása. A Fouta Djallon-hegységben (Guinea) ered, mintegy 400 km hosszú, vízgyűjtőterülete 85 000 km^2. Északi irányba Bafoulabé városánál éri el Malit. Fő mellékfolyója a Babulé, a régió egyetlen olyan természetes vízfolyása, amely nem a Niger vízgyűjtőjéhez tartozik.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/49624/Bakoye-River 2013-03-17
http://www.bing.com/maps/?lvl=7&cp=14.2246261054351~-10.7797834094343&FORM=MMREDR 2013-03-17

71 *Bafing:* a Fouta Djallon-hegységben eredő nyugat-afrikai folyó, amelyet fekete folyónak is hívnak. A körülbelül 760 km hosszú folyó Kayes régióban – Mali nyugat része – a Bakoyeval (fehér folyó) létrehozza a Szenegált, bizonyos szakasza természetes határvonalat képez Mali és Guinea között. 1895-98 között a folyón vasúti híd épült Mahinanál Gustave Eiffel tevei alapján. A folyóra települt a Manantali duzzasztógát/vízerőmű (Félou).
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/48713/Bafing-River 2013-03-15
http://www.omvs.org/fr/fleuve/physique.php 2013-03-15
http://www.eib.org/attachments/pipeline/1527_eia_fr.pdf 2013-03-15

72 *Bafoulabé*: település az államtér délnyugati részén, Kayes régióban. Az elsőként alapított körzeti közigazgatási központ volt Mali területén (1887).
http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/kayes/bafoulabe/psa_cercle_bafoulabe.pdf 2013-03-15
http://instat.gov.ml/documentation/kayes.pdf 2013-03-15

dési útvonalaként funkcionáló Szenegál völgyében található Mali legalacsonyabb földrajzi pontja a szenegáli-mauritániai-mali hármas határnál,[73] amely mindössze 23 méterrel emelkedik a tenger szintje fölé. A folyó északnyugati irányú természetes kapcsolatot teremt Mali nyugati térségei, illetve a mintegy 670 km-res távolságban lévő Atlanti-óceán között. Az északnyugat-nyugati irányú folyó Gouinanál[74] és Félounál[75] vízeséseket kialakítva tör át a Mandingue-fennsíkon, majd elhagyja az államteret.[76]

Kayes településétől mintegy 85-90 km-re éri el a mauritániai és szenegáli határt. A Szenegál folyót tápláló Bafingon épített Manantail duzzasztógát – Bafoulabétól mintegy 90 km-re, délkeletre – biztosítja a térség energia- és vízellátását.

1972-ben Mali, Mauritánia és Szenegál létrehozta az OMVS[77] szervezetét, amelyhez 2006-ban csatlakozott Guinea is. Az államközi együttműködés célja a folyó által biztosított erőforrások kölcsönösen előnyös kiaknázása, a fejlesztése.

A Kayes és a szenegáli Dakar között 1923-ban átadott vasútvonal évtizedeken át elterelte a kereskedelem és az áru- és személyszállítást a természetes közlekedési útvonalat jelentő folyótól, de az elmúlt időszakban megkezdődött vasúti felújítás miatt a Szenegál-völgy közlekedési jelentősége ismét megnövekedett.[78]

---

73 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-02-20

74 *Gouina*: Kayes régióban Bafoulabé és Diamou között a Szenegál folyó vízesése, amely ezen a ponton 16 métert esik. Az energetikai fejlesztés egy határokon átnyúló együttműködés keretében – Senegal River Basin Organisation (OMVS) – Guinea, Mali, Mauritánia és Szenegál a megújuló energiaforrások felhasználásának bővítésére törekszik a Manantali duzzasztómű segítségével. A projekt költségei elérik a 250 millió €-t.
http://www.mbendi.com/indy/powr/af/ml/p0005.htm 2013-03-17
http://www.eu-africa-infrastructure-tf.net/activities/grants/gouina-hydropower.htm 2013-03-17

75 *Félou:* Mali nyugati részén, a Szenegál folyón található vízesések sorozata, ahol a folyó 13 m-t esik. Már az 1920-as években egy kis teljesítményű – 600 kW – erőmű épült, amelyet követően 2009-ben megkezdődött egy modern 62,3 MW-os duzzasztógát építése.
http://cdm.unfccc.int/filestorage/T/0/Y/T0YDKQFWHEZJNG6VX231O7CU8P49SL/3090%20PDD.pdf?t=V3d8bWp0NGU3fDDshNQA8fXWJ7fa56q_u58_ 2013-03-17

76 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969 2013-03-15

77 *Organization for the Development of the Senegal River:* a szervezet 1972-ben jött létre. Alapítói: Mali, Mauritánia és Szenegál. A vízkészletek ellenőrzése és hatékony felhasználása érdekében hozták létre, annak érdekében, hogy biztosítsák a fenntartható fejlődést az éghajlat változékonysága ellenére, segítse a környezetvédelmi és egészségügyi együttműködést és a gazdasági fejlődést.
http://www.swedishwaterhouse.se/transboundarywaters/?showactorid=95 2013-03-17
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/wwap_Senegal%20river%20Basin_case%20studies1_EN.pdf 2013-03-17

78 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali 2013-03-15

A víz elosztásának dilemmája ebben a régióban sem konfliktusmentes, amely igazolja a folyó növekvő gazdasági és geopolitikai jelentőségét: 1989-ben konfliktus robbant ki Mauritánia és Szenegál között a Szenegál völgyében húzódó határvonalon, az Atlanti-óceán partvidékén. A konfrontáció a földművesek és a nomádok eltérő életmódjából, földhasználati mintáikból adódott, amely évezredek óta jelen van a nyugat-afrikai régió gazdasági struktúráiban.[79]

A nomádok és földművesek kapcsolata a mindenkori erőviszonyok függvényében alakult, számos tényező befolyásolta milyen cserearányok mellett zajlott, vagy merre tolódott kapcsolatuk. A Szenegál-völgytől északra olyan geográfiai határterület található, amely egyaránt alkalmas legeltetésre és földművelésre, így hagyományosan potenciális krízisövezetnek számít.[80]

A politikai krízis megoldását etnikai problémák, valamint víz elosztási és felhasználási kérdések nehezítettek, amelyek az OMVS (The Senegal River Development Scheme) keretében megfogalmazott regionális integrációs stratégiák megvalósításának lehetőségét tették bizonytalanná. A válságkezelés alapját a közös érdekartikuláció biztosította, felismerték, hogy a szabályozatlan nomád állattartás destabilizálja a helyi gazdaság rendszerét, ökológiai katasztrófákat indukálhat és gyengíti a különböző etnikai csoportok közötti együttműködést, bár a krízist nem a hagyományos etnikai rivalizálásból eredt. A felek arra jutottak, hogy az államhatárok figyelembe vétele mellett is megteremthető az intenzív földművelés és a hagyományos Szahel-i transzhumance állattartás racionális integrációja regionális együttműködés keretében. Szükséges kikötésként fogalmazódott meg az érintettek bevonása a döntéshozatal folyamatába, amely megteremti a hiteles térségi gazdasági, politikai és katonai kooperáció feltételeit.[81]

Növényzet, állatvilág

Mali területén az éghajlati jellegzetességeinek megfelelően két fő flóraövezet alakult ki. A szudáni zóna természetes növényzete a guineai határvonal mentén, valamint a folyóvölgyekben erdőségek jellemzőek, a régió egyéb részeit a szavanna növénytakarója honos. A fás szárú növények közül említendő a *néré*

79 http://www.culturalsurvival.org/ourpublications/csq/article/conflict-senegal-river-valley 2013-03-16

80 Wolf, E.R. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó–Osiris–Századvég, Budapest p. 47.

81 http://www.culturalsurvival.org/ourpublications/csq/article/conflict-senegal-river-valley 2013-03-20

(twoball nitta tree),[82] a karite,[83] a cailcedra,[84] valamint a kapioka. Az erdővel borított területek kiterjedése észak felé fokozatosan csökken. A Szahel-övezet és Szudán határzónájára a sztyeppe természetes növényzete jellemző: többek között olyan, a szárazságot jól tűrő fafajták, mint a baobab,[85] doumpálma[86]

82 *Parkia biglobosa:* a Parkia nemzetség Fabaceae-családhoz tartozó, Nyugat-Afrikában honos fa. Az erjesztett gyümölcséből származó fűszert soumbalanak vagy Dawa-Dawanak nevezik. Virágporából italt készítenek. Évelő lombhullató fa, amelynek magassága 7-20 m, de elérheti a 30 m-t is. Koronája széles, vaskos törzs, kérge sötétszürke, erősen repedezett. Levelei 30 cm hosszúak, jellegzetes alakúak, erezetűek.
http://www.worldbank.org/html/cgiar/newsletter/june97/9icraf.html 2013-03-17
http://www.worldagroforestrycentre.org/sea/products/afdbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=1255 2013-03-17

83 *Butyrospermum parkii vagy Vitellaria paradoxa (shea):* a Sapotaceae-családhoz tartozó növény őshonos Afrikában Mali, Kamerun, Kongó, Elefántcsontpart, Ghána, Guinea, Togo, Nigéria, Szenegál, Szudán, Burkina Faso és Uganda területén. Gyümölcse fanyar, de tápláló, magja olajban gazdag, amelyből a sheavajat állítják elő. Az adott államokban hagyományosan élelmiszernövénynek számít, vitaminokban és ásványi anyagokban gazdag. A kozmetikai ipar számára fontos alapanyag, így jelentős bevételi forrást biztosít a Szahel-övezet számára.
http://www.fao.org/docrep/008/y5918e/y5918e11.htm 2013-03-17
http://www.worldbank.org/html/cgiar/newsletter/june97/9icraf.html 2013-03-17

84 *Khaya senegalensis:* a Meliaceae-családhoz tartozó őshonos fa Afrikában (Benin, Burkina Faso, Kamerun, Közép-afrikai Köztársaság, Csád, Elefántcsontpart, Gabon, Gambia, Ghána, Guinea, Bissau-Guinea, Mali, Niger, Nigéria, Szenegál, Sierra Leone, Szudán, Togo, és Uganda). Közepes méretű, 15-30 m magas, átmérője 1 m, kérge sötétszürke. Ártéri erdőkben, a csapadékos szavannaövezet erdeiben él, de mély gyökérzete miatt a szárazabb időszakokat is képes átvészelni.
http://www.iucnredlist.org/details/32171/0 2013-03-17
http://www.worldagroforestrycentre.org/sea/products/afdbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=1027 2013-03-17

85 *Baobab (Adansonia digitata):* szárazságtűrő fa (majomkenyérfa), Afrika legfontosabb haszonnövénye. Magassága elérheti a 30, törzsének vastagsága pedig a 7-11 m-t. Feltehetően több ezer évig élnek, de nem rendelkeznek évgyűrűvel. Víztározó képessége kiemelkedő (akár 120 000 l), felhasználása számos módon történik. Termése a narancsnál több C-vitamint, a tehéntejnél nagyobb mennyiségű kalciumot tartalmaz. Magja fehérjében és olajban gazdag, gyümölcsleve gyomor- és más betegségek gyógyítására alkalmas. A terméshéj tüzelőként, darálva pipadohányként használható. Hamujából szappan készül, törzséből festékanyagot vonnak ki.
http://www.erdekes_novenyek.abbcenter.com/?id=87748&cim=1 2013-03-17
http://www.worldbank.org/html/cgiar/newsletter/june97/9icraf.html 2013-03-17

86 *Doum-pálma (Hyphaene thebaica):* lombhullató, 10-17 m magas fa, amelynek törzse 90 cm széles. Kettős szára jellegzetes, kérge viszonylag sima, sötétszürke. Nagyjából 1500 m-ig él meg olyan területeken, ahol az évi átlaghőmérséklet legalább 28 °C, az átlagos évi csapadékmennyiség: 100-600 mm. Azokat a talajtípusokat kedveli, amelyekben magas a talajvíz szintje.
http://plants.usda.gov/java/profile?symbol=HYTH2 2013-03-16
http://www.worldagroforestry.org/sea/Products/AFDbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=983 2013-03-16

és a palmyra,[87] amelyeket északabbra fokozatosan felváltanak a szárazsághoz jobban alkalmazkodott rövid, tüskés levelű növények: a mimóza,[88] az akácia,[89] és a fűfélék családjába tartozó *cram-cram.*[90] Az államtér északi régiójában a természetes növénytakaró éghajlati, talaj- és csapadék viszonyoknak megfelelően hiányzik, mivel ez a territórium a Szahara sivatagának részét képezi. A XX. század második felében az erdők írtása, a túllegeltetés, illetve az aszályos periódusok együttesen felgyorsították az elsivatagosodás folyamatát a Szahel-övezetben.[91]

A sivatagi zónától délre eső területeken – a Szahel, valamint a szudáni övezet – faunája gazdag és változatos. A nagytestű növényevő emlősök közül jellemzőek a különféle gazellák[92] és antilopok,[93] a zsiráfok[94] és az elefántok,[95]

87 *Palmyra (Borassus):* őshonos pálmafaj a trópusi régióban (Afrika, Ázsia és Új-Guinea). Magassága elérheti a 30 m-t is, gyümölcse barna. Gyógyításra is felhasználják, ásványi anyagokban gazdag, alacsony fehérje-, zsír-, valamint szénhidráttartalma.
http://agricultureonblog.blogspot.com/2009/12/palmyra-palm-tree-major-uses-fruitstem.htm 2013-03-17

88 *Mimóza (Mimosoideae):* a Fabaceae-családhoz tartozó virágos növény, 82 nemzetséghez több mint 3200 faj tartozik. A trópusi területeken a hüvelyesek közé tartozó növény fás szárral rendelkezik.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/383306/Mimosoideae 2013-03-17

89 *Akácia* (Acacia senegal) a száraz szavanna (legelő) és a Szahel-övezet (sivatag szélén) él, rendkívül alkalmazkodóképes. 7-15 m magasságra nő meg, gyökérzete nagy mélységből képes felszívni a vizet.
http://www.kew.org/plants-fungi/Acacia-senegal.htm 2013-03-17

90 *Cenchrus biflorus:* a fűfélék közé tartozó növény, amely a Szaharától délre, a Szahel-övezet területén honos.
http://www.fao.org/ag/AGP/AGPC/doc/Gbase/DATA/PF000195.HTM 2013-03-17

91 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54974/Plant-and-animal-life 2013-03-15

92 *Gazella:* az arab eredetű kifejezés egy, a párosujjú patások közé tartozó növényevő állatcsoportot határoz meg.
http://www.ultimateungulate.com/Cetartiodactyla/Antilopinae.html 2013-03-17

93 *Antilop:* szintén a páros ujjú patások közé tartozó növényevő emlős, amelynek számos változata ismert.
http://www.ultimateungulate.com/Cetartiodactyla/Antilopinae.html 2013-03-17

94 *Zsiráf (Giraffa camelopardalis)*: Afrikában élő növényevő emlős.
http://www.iucnredlist.org/details/9194/0 2013-03-17

95 *Elefánt (Loxodonta africana):* a legnagyobb testű növényevő emlős. Testtömege egyes bikák esetében elérheti a 6 t-t.
http://www.iucnredlist.org/details/12392 2013-03-17

illetve a futómadarak közül a struccok.[96] Ehhez alkalmazkodva jelen vannak a nagy ragadozók is, mint például az oroszlán,[97] a leopárd[98] és a hiéna.[99]

Mali déli területeinek felszínborítása

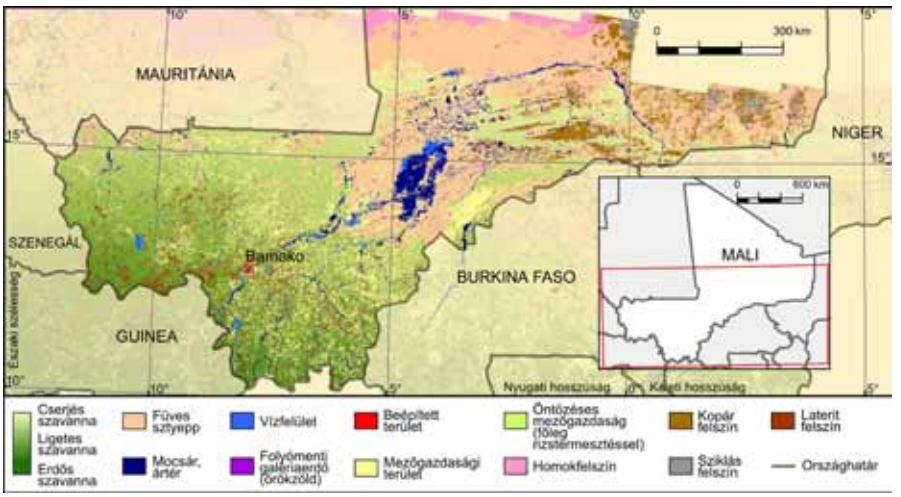

Forrás:http://lca.usgs.gov/lca/africalulc/results.php

Az erdőségekben számos majom-, madárfaj él, a természetes élővizekben megtalálható az egyébként rendkívül agresszív és veszélyes nagytestű em-

96 *Strucc (Struthio camelus):* a legnagyobb testű ma is élő madárfaj, akár 2,5 m magasra nőhet. Teste 2 m hosszú, a tömege 2–3 q (a jóval kisebb tyúké alig 1 q). Futómadár, sebessége elérheti az 50 km/órát is.
http://www.iucnredlist.org/details/100006001/0 2013-03-17

97 *Oroszlán (Panthera leo):* a macskafélék (Felidae) családjába tartozó ragadozó. A hím súlya elérheti a 250 kg-ot.
http://www.iucnredlist.org/details/15951/0 2013-03-17

98 *Leopárd (Panthera pardus):* macskaféle ragadozó. Testhossza csaknem 2 m, tömege akár 90 kg is lehet.
http://www.iucnredlist.org/details/15954/0 2013-03-17

99 *Hiéna (Crocuta crocuta):* a hiénaféle ragadozók legismertebb tagja. Testhossza 95-150 cm, tömege 45-85 kg.
http://www.iucnredlist.org/details/5674/0 2013-03-17

lős, a nílusi víziló,[100] valamint a krokodil,[101] de számos kígyófaj is él itt.[102] A Boucle du Baoulé Nemzeti Park, Ansongo-Ménaka Animal Reserve és Douentza (Gourma) Elephant Reserve létrehozásával a kormányzat igyekszik megőrizni a zoológiai örökségét.

Közigazgatás, települések

A politikai területiumot alapvetően francia minták szerint szervezték meg: az államteret 8 nagy közigazgatási egységre – régióra (région) –, valamint egy körzetre – a főváros – osztották fel.[103] A regionális közigazgatási struktúrákat – irányításukat kormányzók[104] látják el – körzetek alkotják, amelyekből 49-et hoztak létre. Bamako ezen a szinten is önálló politikai jogkörökkel és térszervező funkciókkal rendelkezik. Ezen kívül a közigazgatás rendszerébe tartozik 703 urbánus és rurális település (communes) is.[105]

Jellemző módon a legnagyobb területiummal rendelkező közigazgatási egységek – Gao, Kidal és Timbuktu régiók adják az államtér 66%-át – az államtér északi sivatagi-félsivatagi zónájában helyezkednek el, ahol a jórészt tuareg etnikai csoportok tradicionális gazdasági mintáknak megfelelő nomád, félnomád állattartáshoz illeszkedő életmódot folytatnak.[106] Ebben a három régióban a népességszám és a népsűrűség jóval alacsonyabb az országos átlagnál.

---

100 *Víziló (Hippopotamus amphibius):* nagyméretű afrikai növényevő, amely a cetek (Cetacea) közeli rokona. Átlagosan 3,5 m hosszú, 3200 kg tömegű (a legnagyobb víziló tömege 4800 kg volt).
http://www.iucnredlist.org/details/10103/0 2013-03-17

101 *Krokodil (Crocodylus niloticus):* ragadozó hüllő, amelynek átlagos hossza 4-6 m, de 7 méteres példányok sem ritkák. Testtömege eléri a 700 kg-t.
http://www.iucnredlist.org/details/46590/0 2013-03-17

102 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54974/Plant-and-animal-life 2013-03-15

103 Martin, Ph.L. (2006): Managing Migration: The Promise of Cooperation. Lanham, Maryland: Lexington Books p. 134.

104 DiPiazza, F. D. (2006). Mali in Pictures. Minneapolis, Minnesota: Learner Publishing Groupp p. 37.

105 http://www.matcl.gov.ml/PDF/LoiCreationCercleReg.pdf 2013-03-17

106 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 213.

Mali közigazgatási rendszere

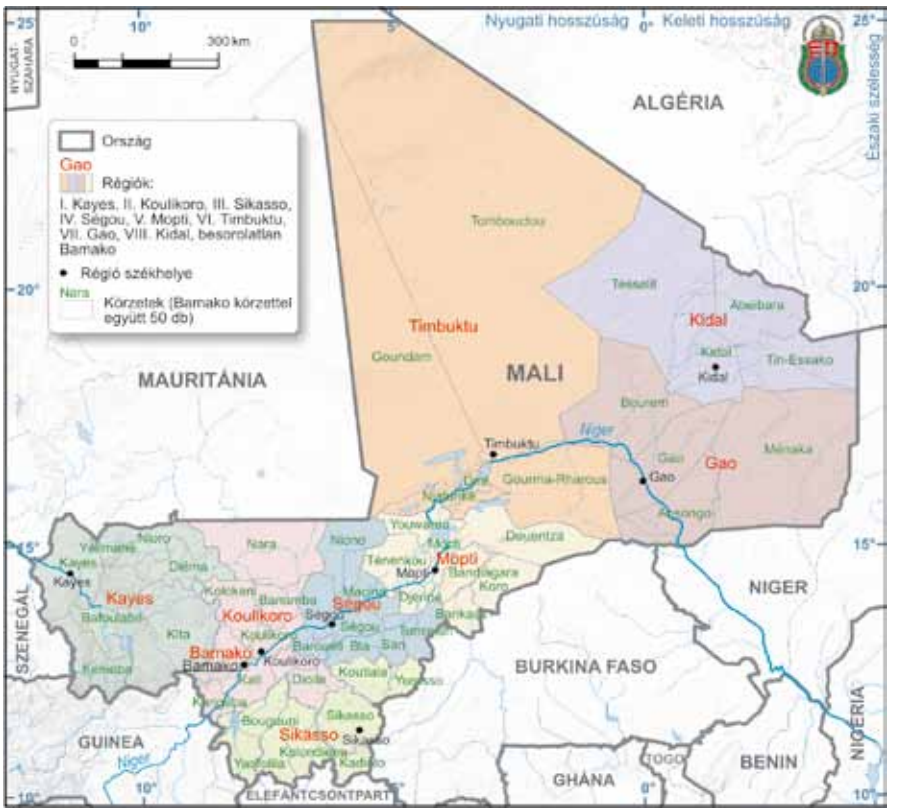

Forrás: Saját szerkesztés

Régiók és a fővárosi körzet

Régió	Terület (km²)	Népesség (1998)	Népesség (2009)
Kayes	119 743	1 374 316	1 996 812
Koulikoro	95 848	1 570 507	2 418 305
Bamako	252	1 016 296	1 809 106
Sikasso	70 280	1 782 157	2 625 919
Ségou	64 821	1 675 357	2 336 255
Mopti	79 017	1 484 601	2 037 330
Timbuktu	496 611	442 619	681 691
Gao	170 572	341 542	544 120
Kidal	151 430	38 774	67 638

Forrás: http://instat.gov.ml/documentation/mali.pdf

Jelentősebb urbánus terek[107]

Bamako	1 809 106
Djenné	32 944
Timbuktu	54 453
Kidal	25 617
Gao	86 663
Mopti	114 296
Segou	130 690
Sikasso	225 753
Koulikoro	43 174
Kayes	127 368

Forrás: INSTAT Institut National de la Statistique, République du Mali (Mali National Institute of Statistics), Résultats Provisoires (Provisional Results) RGPH 2009, 10 February 2011

Bamako

Bamako az állam központi térszervező funkciókat ellátó települése a természetes közlekedési útvonalként szolgáló Niger folyó völgyében helyezkedik el a politikai territórium déli régiójában. Mali legnépesebb városa, amely Afrika leggyorsabban növekvő urbánus tere.[108]

Egyes történelmi források szerint a név a bambara eredetű, jelentése „bamako" vagy „krokodil-folyó". A hagyományok úgy tartják, hogy a mai Bamako mellett, a XIII. században vívott ütközetben aratott döntő győzelmet követően Sundiata Keita – oroszlánherceg „lion prince" – az ősi Ghánai Birodalom jogutódaként megalapította a Mali Királyságot.

Bamako jelentős szerepet töltött be a kora középkortól a transzszaharai kereskedelemben – arany, elefántcsont, kóladió és só –, amelynek köszönhetően stratégiai fontossága folyamatosan nőtt. Már a XI. századtól a Ghánai Birodalomban gazdasági és kulturális központként működött, ahol két iszlám egyetem és számos mecset létesült, és funkcióit a későbbi birodalmi rendszerekben is megtartotta.[109]

A XIX. század végén gyakorlatilag egész Nyugat-Afrikát a francia politikai-hatalmi térhez csatolták, 1883-ban Mali területe is a birodalmi rendszer – Francia Szudán – része lett, ahol a gyarmatosítók gazdasági ambíciói kedveztek a pamutipar és a rizstermesztés fejlődésének. Ezzel párhuzamosan Párizs támogatta a vasútépítési projektek – elsősorban a dakari vonal kiépítése – megvaló-

107 http://instat.gov.ml/contenu_documentation.aspx?type=23 2013-03-18
108 http://www.citymayors.com/statistics/urban_growth1.html 2013-02-26
109 http://www.africatravelling.net/mali/bamako/bamako_history.htm 2013-03-20

sítását, így amikor Mali területét Francia Nyugat-Afrikához csatolták – a föderáció 1895-1959 között létezett – Bamako nem veszítette el stratégiai értékét.[110]

Az urbánus település jelentőségét igazolta, hogy a francia hatalom 1908-ban Francia Szudán (Nyugat-Afrika) gyarmati közigazgatási központjává tette. Napjainkban Bamako számos kormányzati, felsőoktatási és üzleti szervezet központjaként működik és egyben az állam legjelentősebb demográfiai térkoncentrációját jelenti.

A város közlekedésföldrajzi jelentőségére utal, hogy kínai vállalatok közreműködésével megkezdődtek a Niger két partjának kapcsolatait elősegítő harmadik híd építésének munkálatai, hogy diverzifikálják a forgalmat.[111] A közelmúltig (2007-ig) gyakorlatilag nem létezett szervezett tömegközlekedés a fővárosban, a feladatot magánvállalkozás keretei között működő kisbuszok és taxik látták el. A hagyományos közlekedési eszközök – lovaskocsi, szekerek, kordék – használatát már az 1990-es évtizedben betiltották.

Bamako a legnagyobb népsűrűséggel rendelkező település Maliban, mintegy 8-10-szer meghaladja a következő legnagyobb népességkoncentrációval rendelkező regionális központ népsűrűségét. A népesség számának alakulása időszakosan is váltakozik: a szezonális migráció következményeként október és május között a fővárosi urbánus tér lakossága jelentősen megnő.[112]

A település gazdaságában jelentős szerepe van a textil- és élelmiszeriparnak (húsfeldolgozás), valamint a fémgyártásnak, kézműiparnak. Rendkívül fontos a feldolgozóipar és a szolgáltatási szektor (kereskedelem), folyami településként pedig jelentős a halászat is. Bamakóban koncentrálódik az állam ipari tevékenységének mintegy 70%-a.[113]

A főváros közlekedési infrastruktúrája Maliban a legfejlettebbnek mondható, Bamako a légi, a vasúti és a közúti közlekedés meghatározó csomópontja, ahol ezen kívül folyami kikötők biztosítják a kapcsolatot más országrészekkel, a szomszédos államokkal, valamint a Guineai-öböl térségével. A regionális közúti rendszer sugaras szerkezetének középpontjaként biztosított a szerves kapcsolat olyan jelentősebb településekkel, mint Koulikoro, Ségou és Sikasso. Az infrastruktúra fejlesztési terveiben további főútvonalak megépítése is nagy hangsúlyt kapott.

---

110 http://www.africatravelling.net/mali/bamako/bamako_history.htm 2013-03-20
Manning, P (1998): Francophone Sub-Saharan Africa, 1880–1995. Cambridge University Press pp.198–199.

111 http://uk.reuters.com/article/2009/02/13/china-africa-idUKLD12476820090213 2013-03-20

112 Farvacque–Vitkovic, C. et al (2007): Development of the Cities of Mali - Challenges and Priorities. Africa Region Working Paper 104a, Water and Urban Development Division II (AFTU2), The World Bank, Washington, DC, September
http://www.worldbank.org/afr/wps/wp104_english.pdf 2013-03-20

113 Probáld F. /szerk./ (2002): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 214.

A főváros a vasúti közlekedésben is jelentőséggel bír, hiszen a Niger folyót Dakarral összekötő vasútvonal egyik jelentős állomása. Az 1974-ben átadott Bamako-Sénou nemzetközi reptér biztosítja a főváros globális és regionális kapcsolatainak – évi 4%-os utasszám növekedéssel számolva – fenntartását.[114] Az utasok számának növekedése az utóbbi időszakban magasabb volt – a konfliktus kirobbanásáig –, így ellensúlyozta az ún. cargojáratok arányának csökkenését.[115]

A fővárosra egész évben a forró és nedves klíma dominanciája jellemző, az átlaghőmérséklet meghaladja a 30°C-ot, maximumát a március-május közötti időszakban éri el (átlagosan 39°C). A csapadék maximuma a nyári esős évszakra, július-szeptember közé esik.[116]

Djenné

Az egyik legrégebb óta ismert városias jellegű település a szubszaharai Nyugat-Afrikában. Régészeti ásatások igazolták, hogy az ősi város – Jenne-Jeno – tartósan megőrizte eredeti gazdasági funkcióját, és körülbelül i.e. 250-től kereskedelmi csomópontként működött, amelyből i.u. 850-re urbánus jellegű település fejlődött, hosszú hanyatlása XI. században kezdődött.[117]

A mai urbánus tér központjaként funkcionáló városrész eredetileg a XI. században alakult ki – nagyjából 1000 óta lakott[118] – a Niger és a Bani folyók találkozási pontján létrejött szigeten. Európai forrásokban közvetlenül a XIV. században említik, mint a Timbuktuba – a transzszaharai kereskedelmi (arany-, só- és rabszolga-kereskedelem) hálózat déli központja – vezető útvonal egyik állomása.[119] Valószínű, hogy a XIII. század közepétől a Mali Birodalom va-

114 http://www.mcamali.org/IMG/pdf/composante_aeroport.pdf 2013-02-26

115 2007-ben a légi forgalom 12,4, 2008-ban 14%-kal növekedett. Az utasforgalom 2007-ben 20, a következő évben 17% nőtt, miközben a cargo-járatok részesedése ezen években 16,75% (2007), illetve 3,93%-kal (2008) csökkent.
http://www.africanmanager.com/site_eng/detail_article.php?art_id=12622 2013-03-18

116 http://www.worldweather.org/034/c00129.htm 2013-03-18

117 McIntosh, R.J.–McIntosh, S.K. (1981): The Inland Niger Delta before the Empire of Mali: Evidence from Jenne-Jeno. The Journal of African History, 22 pp 1-22.

118 http://www.africanexecutive.com/modules/magazine/articles.php?article=2539 2013-04-07

119 1447-ben egy latin nyelvű levélben említette Antonio Malfante genovai kereskedő. A XV. században, amikor a portugál hatalom megpróbált bekapcsolódni a nyugat-afrikai szárazföldi kereskedelem rendszerébe, Duarte Pacheco Pereira 1506-1508 között írt, Esmeraldo de situ orbis című munkájába említi a várost. João de Barros történetíró 1520-ban, majd Leo Africanus a Descrittione dell'Africa című művében utaltak a településre.
http://www.blackpast.org/?q=perspectives/africa-and-africans-imagination-renaissance-italians-1450-1630 2013-04-07
http://cvc.instituto-camoes.pt/navegaport/g24.html 2013-04-07
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/437513/Duarte-Pacheco-Pereira 2013-04-07
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/54159/Joao-de-Barros 2013-04-07
http://www.leoafricanus.com/pictures/bibliography/Masonen/Masonen.pdf 2013-04-07

zallusa volt[120], majd Sunni Ali (1464-1492)[121] uralkodás alatt a Szonghai Birodalom részévé vált[122]. A település a XIV-XVII. század között Timbuktuval együtt kiemelkedő szerepet játszott a távolsági kereskedelem rendszerében, amely az északi – a Taghazaban bányászott szaharai só – és a déli – az akan aranymezőkről származó nemesfém – termékek cseréjére épült. A XVI. század elejének európai – portugál – kísérletei a transzszaharai aranykereskedelemmel szemben a tengeri kereskedelem előnyeire igyekeztek építeni.[123]

A marokkói szultán[124] a XVI. század végén megkísérelte ellenőrzése alá vonni a kereskedelmi hálózatok rendszerét. 1590-1591-es hadjárat a Szonghai Birodalom összeomlásához vezetett. A megszállás fenntartása azonban – logisztikai dilemmák miatt, valamint azért, mert a rurális terek felett nem sikerült megszilárdítani a marokkói uralmat – túlzottan költségessé vált, már 1618-ban a terület feladására kényszerültek.[125]

Mindez azzal a következménnyel járt, hogy a hagyományos kereskedelmi és hatalmi minták rendszerének folyamatosságában bekövetkezett szakadás[126] hosszabb távon a város jelentőségének csökkenését okozta,[127] a XVII. század végétől felváltva adózott a fulbéknak, valamint a mandéknak.[128]

Kedvező földrajzi helyzetéből adódó energiáinak köszönhetően a település a hagyományos szaharai kereskedelem egyik jelentős központjává fejlődött, így minden, a regionális hálózatok birtoklására birodalmi rendszert építeni szándékozó etnikai-kulturális csoport[129] – szonghai, fulani, tukolor, végül a franciák – igyekezett megszerezni a magas stratégiai értékkel bíró telepü-

120 A krónikák egymásnak ellentmondóak: a Tarikh al-Szudan (Al-Sadi) szerint a mali hatalom – 99 alkalommal tett kísérletet – nem volt képes elfoglalni a települést, más források szerint – például a Tarikh al-Fattash – a város a mali uralkodó vazallusa volt. http://africa.si.edu/exhibits/resources/mali/ 2013-03-21

121 http://africanhistory.about.com/od/kingdoms/a/Bio-Sonni-Ali.htm 2013-04-07

122 Az ostrom állítólag hét hónapig és hét napig tartott, majd a város uralkodójának özvegye Sunni Ali felesége lett, a béke helyreállt. http://africanhistory.about.com/od/kingdoms/a/Bio-Sonni-Ali.htm 2013-04-07

123 Fage, J.D–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 187-211

124 http://africanhistory.about.com/od/morocco/l/Bl-Morocco-Timeline-2.htm 2013-03-27

125 Fage, J.D–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 156-157.

126 Fage, J.D–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 157.

127 Al-Sadi 1655-ben még virágzó közösségként írta le Djennét, de a központi hatalom összeomlása után a biztonság hiánya a kereskedelmi és a kulturális termékek mennyiségi csökkenésével járt együtt.

128 A mande hatalom politikai központja Ségou-ban volt. Fage, J.D–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 157.

129 A város 1670-1818 között a Ségou Királysághoz, majd 1818-1861 között a fulani Sekhu-Amadu alapította Massina Birodalomhoz tartozott. http://www.africanexecutive.com/modules/magazine/articles.php?article=2539 2013-04-07 http://www.britannica.com/blackhistory/article-9030719 2013-03-21

lést,[130] annak ellenére, hogy a XVIII. század elején a tuaregek támadásai miatt a kereskedelmi útvonalak keletebbre helyeződtek át.[131]

A településre látogató első európai utazó, a francia René Caillié volt 1828-ban, aki részletesen leírta a várost,[132] amelyet néhány évtized múlva – 1861-ben az Umar Tall a Tukolor Birodalomhoz csatolt. 1893 áprilisában a francia csapatok bevették Djennét,[133] ám a gyarmati közigazgatás Moptit jelölte ki regionális központtá, így a település jelentősége csökkent.

A városban található a világ legnagyobb vályogtéglából épített Nagy Mecsetje, amelyet az UNESCO 1988-ban a világörökség részévé nyilvánított.[134] A francia Félix Dubois 1895-ös látogatását követően vált ismertté Djenné sajátos építészeti kultúrája Európában és az Egyesült Államokban.[135] A város szinte valamennyi épülete sárral vakolt iszaptéglákból épült, amelyekben az esőzések jelentős károkat okozhatnak. Ezért a világörökség épületeinek 30%-át 1995-re le kellett bontani, 1996-2003 között a holland kormányzat segítségével megtörtént mintegy 100 épület helyreállítása (költsége 655 000 euró volt). Ezzel együtt már 2005 óta folyamatos kritika éri a városfejlesztéssel – és a higiéniai problémákkal – kapcsolatos elképzeléseket.[136]

A Bamakótól 398 km-re északkeletre, Moptitól 76 km-re elhelyezkedő várost folyami közlekedés kapcsolja össze más jelentős településekkel: a termé-

130 Wolf, E.W. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó–Osiris–Századvég, Budapest pp. 51-54.

131 A legfontosabb transzszaharai útvonal Tunéziát és Tripolit kapcsolta össze a hausza államokkal és a Csád-tó térségével. Katsina és Kano települések lettek a nyugat-afrikai erdős övezet és a sivatagi zóna, valamint a Mediterráneum közötti kereskedelmi hálózat új gócpontjai.
Fage, J.D–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p.158.,
Wolf, E.W. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó–Osiris–Századvég, Budapest p. 54.

132 http://africanhistory.about.com/cs/biography/p/bio_caillie.htm 2013-03-21

133 A Louis Archinard vezette francia erők foglalták el a várost.
http://courses.wcupa.edu/jones/his311/archives/sec/kanya3.htm 2013-03-21

134 A városra egyébként is jellemző vályogtéglás építkezés, amelynek építészeti lehetőségeit leginkább az 1907-ben épült mecset mutatja. Az épület falait minden tavasszal felújítják a városi ünnepségeket megelőző időszakban.
http://whc.unesco.org/archive/repcom88.htm#116 2013-03-21

135 A Tombouctou la mystérieuse címmel megírt, számos illusztrációt tartalmazó könyvet 1897-ben adták ki Franciaországban.
http://archive.org/details/tombouctoulamys00dubogoog 2013-03-21

136 http://whc.unesco.org/archive/2005/whc05-29com-07BReve.pdf 2013-03-21
Bedaux, R.–Diaby, B.–Maas, P. /eds./ (2003): L'architecture de Djenné (Mali): la pérennité d'un Patrimonie Mondial. Leiden, Rijksmuseum p.48-52.

szetes vízi utat kiegészíti a Bamako-Mopti közlekedési út, igaz a Djennébe látogató turistákat idegenforgalmi adó fizetésére kötelezhetik a hatóságok.[137]

A város területe 302 km^2 regionális térszervező funkciói nyolc közigazgatási alegységre terjednek ki.[138]

Éghajlata általában forró és száraz – a hőmérséklet a 32-40 °C között váltakozik –, a csapadék éves mennyisége mintegy 550 mm, ám meglehetősen nagy évenkénti ingadozással.[139] A csapadék maximummal nagyjából azonos időszakra esik az éves árvíz, amelynek időszakos változásai jelentősen befolyásolják a helyi mezőgazdaság tevékenységét. Ekkor a Bani – a Niger mellékfolyója – viszonylag könnyen hajózható, a száraz évszakban azonban homokzátonyok gátolják a közlekedést.[140] Az 1970-es évtized első felében bekövetkezett aszály jelentősen csökkentette a folyók vízmennyiségét, különösen a Banira volt ez jellemző.[141] A vízellátás biztosítása érdekében létesült a város közelében – 110 km-re – egy duzzasztógát[142] majd 2006-ban az Afrikai Fejlesztési Bank segítségével 12 km-re a várostól újabb gát épült.[143]

Történelmileg Djenné jelentős kereskedelmi központ volt, amely azonban a XX. század elejére meglehetősen elszigetelődött. A helyi gazdaságban az agrárium, a halászat és az állattartás jelentős,[144] ezen ágazatok azonban rendkívül érzékenyek a csapadék és a folyók által szállított vízmennyiség válto-

137 http://www.lonelyplanet.com/mali/niger-river-route/djenne 2013-03-21

138 http://www.matcl.gov.ml/pdf/ComRegMopti.pdf 2013-03-21

139 http://www.worldweather.org/034/c00133.htm 2013-03-21

140 Caillié, R. (1830): Travels through Central Africa to Timbuctoo; and across the Great Desert, to Morocco, performed in the years 1824–1828 (2 Vols), London, Colburn & Bentley. Volume 1. pp. 443-475.
http://books.google.co.uk/books?id=gPMTAAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false 2013-03-21

141 Zwarts, L.-van Beukering, P.-Kone, B. et al. /eds./ (2005): The Niger, a lifeline: Effective water management in the Upper Niger Basin, Veenwouden, the Netherlands: Altenburg & Wymenga p. 270.
http://www.altwym.nl/uploads/file/361_1289481552.pdf 2013-03-21

142 http://www.webcitation.org/6AzNBMsJM 2013-03-21
http://www.geographical.co.uk/Magazine/Village_of_the_dammed_Mar08.html 2013-03-21
http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Environmental-and-Social-Assessments/ADF-BD-IF-97-21-EN-ESPS-003677523.PDF 2013-03-21
http://www.djenneinitiative.org/pdfs/clark_en.pdf 2013-03-22

143 A gát 66 millió $ költséggel készült, jelentős mértékben növeli az öntözött területek nagyságát.
http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Environmental-and-Social-Assessments/ADF-BD-IF-2008-181-EN-MALI-IRRIGATION-DEVELOPMENT-PROGRAMME-PHASE-I-ESIAS.PDF 2013-04-07

144 Maas, P.–Mommersteeg, G. /eds./ (1992): Djenné: chef-d'oeuvre architectural. Amsterdam: Institut Royal des Tropiques pp. 30-31.

zásaira. Ennek következtében az 1970-es aszály súlyos gazdasági problémákat okozott.

A település a hagyományos iszlám oktatás egyik jelentős nyugat-afrikai központja, kulturális vonzáskörzete túlnyúlik a régióhatárokon. Az elsősorban szezonális jellegű idegenforgalom – a látogatók harmada francia – is jelentős szerepet tölt be a város életében, 2005-ben 687 000 euró bevételt biztosított,[145] emellett a város gazdasági fejlődésére jótékonyan hatottak a viszonylag jelentős külföldi segélyek.

Timbuktu

A világ által leginkább ismert, korábban rendkívül jelentős szerepet játszó település (2009-ben 54 453 lakos) a Szahara és a Niger-medence peremvonalánál, mintegy 20 km-re folyótól északra helyezkedik el. Középkori arab források a XIV. századig folyamatosan hangsúlyozták a transzszaharai kereskedelmi hálózatban betöltött rendkívüli jelentőségét. Az aranyra, valamint egyéb javak cseréjére épülő kereskedelem közvetlen politikai következményekkel járt együtt, hiszen a három régió – erdő, szavanna, sivatag – érintkezési területiuma ösztönzően hatott a nyugat-afrikai térszervezés mintáira. Az arany és a Timbuktuból vezető útvonalak feletti ellenőrzés jelentős politikai hatalmat biztosított az egymást követő államiságoknak.[146]

A település a XII. századtól központi szerepet töltött be a transzszaharai kereskedelmi hálózat rendszerében, amely összefüggött a kereskedelmi útvonalak áthelyeződésével. A XIV. században a Mali, majd 1468-at követően a Szonghai Birodalomhoz tartozott. 1591 után a marokkói haderő központja volt, ám a marokkói sivatagi hatalom összeomlását követően a tuareg portyázások a gazdaság hanyatlását okozták. A város már a középkori európai térképészeti munkákban is szerepelt, eredetével kapcsolatban számos elképzelés ismert, amelyek régészetileg nem igazoltak.[147]

Az eredeti vaskori település az i.e. V. században keletkezett és a X-XI. század fordulóján omlott össze.[148] Először Ibn Battúta említette a várost 1353-as,

145 Klessigué, S.–Yamoussa, F. /eds./ (2008), Plan de Conservation et de Gestion des. Villes anciennes de Djenné – Mali. 2008-2012 République du Mali: Ministère de la Culture du Mali/UNESCO p. 104.

146 Eric R, Wolf (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó–Osiris–Századvég, Budapest p. 44-54.

147 http://art.unt.edu/medieval-symposium/2010_papers/Holland_2010.pdf 2013-04-07 http://www.insoll.org/Timbuktu%20Sahara.pdf 2013-03-21

148 http://www.academia.edu/1201826/Prehistoric_Timbuktu_and_its_hinterland 2013-03-22

a nyugat-afrikai térségben tett utazását követően,[149] majd Leo Africanus írt 1510-es útjáról, amelyet 1550-ben Des-crittione dell'Africa címmel adtak ki.[150] A Szonghai Birodalom hatékony központi és regionális közigazgatás rendszere jelentős autonómiát biztosított a városnak, amely segítette a kereskedelemre épülő gazdaság fejlődését.[151]

Tuareg hagyományok szerint a település neve is kiemelkedő jelentőségére utal. A XIV. századra a város gazdasági jelentőségén túl kulturális-oktatási központtá fejlődött, napjainkban azonban olyan térség regionális központjaként funkcionál, amelyben a szárazság és a terjeszkedő sivatag fenyegeti a tradicionális és modern gazdasági, politikai és kulturális struktúrákat.

Timbuktu viszonylagosan kedvező helyzete 1591-ig[152] tartott, ezt követően a meghatározó kereskedelmi útvonalak áthelyeződése az atlanti háromszögbe, lassan erodálta a város gazdasági pozícióit, amely marginális helyzetbe került, miután marokkói kapcsolatait is elveszítette.[153] 1737-ben átmenetileg tuareg, ezt követően számos lokális hatalom fennhatósága alá került.[154]

Az európaiak csak a XIX. században váltak képessé politikai, gazdasági hatalmukat kiterjeszteni a városra. Franciaország 1893-ban integrálta afrikai birodalmába, amelynek közigazgatási rendszere számos alkalommal változott.[155]

1988-ban Timbuktut az UNESCO a világörökség részének nyilvánította, az utóbbi időszakban a nemzetközi segélyszervezetek is közreműködtek az ősi, értékes kéziratok megőrzésében.[156] Érdekes, hogy a XIII-XIV. században

149 Levtzion, N.–Hopkins, J. F.P., /eds/. (2000): Corpus of Early Arabic Sources for West Africa, New York, NY, Marcus Weiner Press p.299.

150 Hunwick, J.O. (2003): Timbuktu and the Songhay Empire: Al-Sadi's Tarikh al-Sudan down to 1613 and other contemporary documents. Leiden Brill pp. 279–282.

151 Fage, J.D. (1956): An Introduction to the History of West Africa. London, Cambridge University Press p. 22

152 Fage, J.D. (1956): An Introduction to the History of West Africa. London, Cambridge University Press pp. 27-29.

153 Saad, E.N. (1983): Social History of Timbuktu: The Role of Muslim Scholars and Notables 1400–1900. Cambridge University Press pp. 206-214. http://jwsr.ucr.edu/archive/vol7/number2/pdf/jwsr-v7n2-pelizzo.pdf 2013-03-22

154 Saad, E.N. (1983): Social History of Timbuktu: The Role of Muslim Scholars and Notables 1400–1900. Cambridge University Press pp. 206-214. http://jwsr.ucr.edu/archive/vol7/number2/pdf/jwsr-v7n2-pelizzo.pdf 2013-03-22

155 Imperato, P.J. (1989): Mali: A Search for Direction. Boulder, Westview Press pp. 48-49.

156 http://www.smithsonianmag.com/history-archaeology/timbuktu.html 2013-03-22 http://ngm.nationalgeographic.com/2011/01/timbuktu/gwin-text 2013-03-22

kialakult kulturális-oktatási központ szerepe[157] hosszú időn keresztül, egészen a XIX. századig fennmaradt.

A település földrajzi energiái miatt hagyományosan a politikai hatalmi törekvések középpontjában áll: erre utal a Flamme de la Paix (békeláng – „peace flame") emlékmű, amely az 1996-os tuareg felkelés végét követő megbékélés szimbóluma, de a fegyveres erőszak, a konfliktus napjainkban ismét fenyegeti a várost.

Timbuktu közlekedési jelentőségét a városban 1961 óta létező, viszonylag csekély kapacitású repülőtér,[158] valamint a Kabaranál augusztus-december között működő folyami kikötő – a Compagnie de Navigation Malienne (COMANAV) tulajdonában lévő – adja, utóbbi lehetővé teszi a kapcsolatokat Koulikoro és Gao városokkal. A településre vezető közlekedési útvonal meglehetősen – különösen az esős évszakban – nehezen járható, csak megfelelő járművekkel – esetleg tradicionális módon – megközelíthető. Az közlekedési infrastruktúra fejlesztése folyamatban van.[159]

Napjainkban korábbi történelmi szerepe ellenére a harmadik világban is fejletlennek számító urbánus település[160] népessége gyorsan növekszik (5,7%/év) és Mali hetedik közigazgatási egységének központja. A város gazdasága jórészt ma is a transzszaharai kereskedelemre épül, mivel a központi Szaharában, 664 km-re Timbuktutól északra elhelyezkedő – sóbányászatáról híres – Taudenni termékeit a városon keresztül juttatják a regionális kereskedelem hálózatába.[161]

A település körzetének mezőgazdasága az öntözéses földművelésre épül: legfontosabb élelmiszernövénynek a rizs (Oryza glaberrima – afrikai rizs),[162] amelyet árasztásos műveléssel termesztenek.[163]

---

157 Huddleston, A. (2009): Divine Learning: The Traditional Islamic Scholarship of Timbuktu. Fourth Genre: Explorations in Non-Fiction. Michigan, Michigan State University Press 11 (2) pp. 129–135.
http://muse.jhu.edu/journals/fourth_genre_explorations_in_nonfiction/v011/11.2.huddleston.html#img01 2013-03-22

158 Rosberg, Carl Gustav (1964): Political Parties and National Integration in Tropical Africa. Berkeley, CA, University of California Press p. 222.
http://www.ourairports.com/airports/GATB/pilot-info.html 2013-04-07

159 http://www.mcc.gov/documents/cn/cn-111706-mali-compactsigning.pdf 2013-04-07

160 http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3093660.stm 2013-03-22

161 Miner, H. (1953): The primitive city of Timbuctoo. Princeton, Princeton University Press p. 68.

162 http://www.pnas.org/content/99/25/16360.full 2013-03-22

163 Derrick, Th.J.–Wells, J.C. (1987): Farming Systems in the Niger Inland Delta, Mali. Geographical Review 77 (3) pp. 328–342.

A település időjárása az év nagyobb részében forró és száraz: a hőmérséklet napi maximumának átlaga az év legmelegebb időszakában – április-június között – meghaladja a 40 °C-ot, az északi félteke telén sem csökken 30 °C alá. Erre az időszakra jellemző a szubszaharai régióban a Tibesztitől a Guineai-öböl irányába fújó száraz szél (harmattan).

A település 2012. április 1-jén a tuareg és iszlamista lázadók kezére került, akik deklaráltál Azawad függetlenségét.[164] Ezt azonban sem a helyi etnikai, sem pedig a nemzetközi közösség nem legitimálta, 2013. január 28-án francia csapatok visszafoglalták Timbuktu városát.[165]

Kidal

A viszonylag csekély demográfiai súlypontként létező urbánus jellegű territórium az államtér északkeleti sivatagi részén helyezkedik el, és a legutóbb kialakított közigazgatási egység regionális központjaként funkcionál.[166] A település hosszú időn keresztül nomád arabok ellenőrzése alatt állt, itt találhatók a híres tadamaket barlangfestmények.[167] Az utóbbi időszakban megkíséreltek egy a központi hatalomtól gyakorlatilag független önkormányzati rendszer kialakítását a település térségében. A település környéke a régió növényzetét rendszeresen elpusztító sivatagi sáskák természetes élőhelye.[168]

A település Gao városától 285 km-re, északkeletre helyezkedik el, közigazgatási területiuma 9910 km^2 és Kidal mellett 31 egyéb más települést is magában foglal.[169] Földrajzi arculatát a sivatag és a környező sivatagi geomorfológiai képződmények – alacsony térszínek (hegyek) – határozzák meg, a városban élő „kék emberek" – a tuaregek – gazdasági mintáiban az állattenyésztés, valamint a híres kézműipari termékek előállítása dominál.[170]

A település térségében a zonális sivatagra jellemző klimatikus viszonyok uralkodnak: a csapadék éves mennyisége alig 128 mm, a hőmérsékleti adatok pedig a nagy ingadozást mutatnak.[171]

164 http://english.alarabiya.net/articles/2012/04/06/205763.html 2013-03-22
165 http://www.reuters.com/article/2013/01/28/us-mali-rebels-idUSBRE90O0C720130128 2013-03-22
166 http://www.conflicttransform.net/Mali.pdf 2013-04-07
167 http://maliembassy.us/index.php/about-mali/tourism-a-travel/sights-a-attractions 2013-02-27
168 http://www.fews.net/docs/Publications/Mali_OL_2009_12_en.pdf 2013-03-10
169 http://www.matcl.gov.ml/pdf/ComRegKidal.pdf 2013-03-22
170 http://maliembassy.us/index.php/about-mali/tourism-a-travel/sights-a-attractions 2013-02-27
171 http://www.worldweather.org/034/c00136.htm 2013-04-07

2012 márciusában a tuareg lázadók elfoglalták a települést, majd április 6-án deklarálták az elszakadást Malitól.[172] 2013. január 30-án a francia és mali csapatok kiszorították a városból az iszlamista milíciákat.[173]

Gao

A VII. században alapított település az államtér keleti részében helyezkedik el a Niger folyó déli folyásánál. Az első arab krónikákban a várost Kaw-kaw néven említették, amely a Szonghai Királyság – az utolsó egységes későközépkori politikai territórium Mali területén – fővárosaként funkcionált. A XIV. század kiemelkedő uralkodója Askia Mohamed visszatérve mekkai zarándoklatáról a birodalmat sajátos iszlám állammá formálta. A Nagy Mecsetnél található síremlékét az UNESCO a világörökség részének nyilvánította. Napjainkban Gao regionális közigazgatási székhely, az urbánus jellegű települést szárazföldi közlekedési infrastruktúra kapcsolja össze Algériával, Timbuktuval, Moptival, valamint Bamakóval.

A település a Niger folyó partján helyezkedik el, mintegy 320 km-re Timbuktutól kelet-délkeleti irányban. A város egész történelmi fejlődése során a transzszaharai regionális kereskedelmi hálózat fontos déli központja volt. IX. századi arab leírások már jelentős regionális hatalomként említették, amelyet a X. században erős iszlám kulturális hatások értek. A XIII. század végén Gao a malinke (mande) expanziós törekvések eredményként integrálódott a birodalom gazdasági-társadalmi térstruktúrájába. A XV. század második felétől 1591-ig a szonghai hatalom fővárosa volt, de a német geográfus – Heinrich Bart – 1854-ben tett látogatásakor már csak elszegényedett rurális település.

Gao a keleti országrész legnépesebb települése, amelyet 1200 km hosszú burkolt közút kapcsol össze a fővárossal. A közlekedési infrastuktúra fejlődését szolgálja a 2006-ban átadott Wabaria-híd.[174] amelynek kivitelezését egy kínai állami vállalat (China State Engineering Corporation) végezte. A beruházást a mali állam, valamint az Iszlám Fejlesztési Bank (Islamic Development Bank) finanszírozta. A város stratégiai jelentőségét a közlekedési kapcsolatrendszer adja: északon a transzszaharai térség, déli irányban a nigeri főváros, Niamey érhető el. A folyóvölgy természetes útvonala mentén

172 http://english.alarabiya.net/articles/2012/04/06/205763.html 2013-02-27
http://www.mnlamov.net/component/content/article/169-declaration-dindependance-delazawad.html 2013-03-20

173 http://www.guardian.co.uk/world/2012/oct/23/mali-militants-declare-war-music 2013-03-21
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21256781 2013-03-21

174 http://www.rfi.fr/actufr/articles/083/article_47424.asp 2013-03-22

Ansongo csupán 13 km-re helyezkedik el Gaotól, a határon fekvő rurális jellegű Labbezanga távolsága mindössze 204 km.

A Niger folyó lehetőséget biztosít a vízi közlekedésre: a COMANAV[175] által üzemeltetett szezonális – július-november között[176] – kompjáratok kapcsolják össze a várost az 1380 km-re található Koulikoroval, kisebb vízi járművek biztosítják az összeköttetést Gao és Bourem, illetve Ansongo települések között.

A város népessége dinamikusan növekszik, 2009-ben elérte 86 633 főt. Gao demográfiai „súlya" évente 4,7%-kal gyarapodik,[177] közigazgatási területét kilenc egységre osztották fel.[178]

A város éghajlata száraz és forró, a csapadékos időszak június-szeptember közé esik. A csapadék éves mennyisége 218,4 mm, de meglehetősen nagy változékonyságot mutat. A hőmérsékleti maximum átlagértéke 43 °C, a legmelegebb hónap a május. A december-január közötti időszakra esnek a hőmérséklet minimumértékei (mintegy 15 °C-os átlag). Az október-március közötti száraz időszakra jellemző a szaharai eredetű északkeleti irányú harmattan.[179] A csapadék alacsony mennyisége miatt a természetes növényzet a folyótól távolodva fokozatosan gyérül, a szárazságtűrő fajok dominanciája válik jellemzővé: a fás szárúak közül az akácia-félék – Acacia raddiana, Acacia nilotica, Acacia ehrenbergiana –, valamint a Balatines aegyptica,[180] a lágyszárúak közül pedig a Cenhrus biflorus és a Panicum laetum[181] uralják a flórát.[182]

---

175 Compagnie Malienne de Navigation COMANAV): folyami hajózással foglalkozó állami vállalat, amelyet 1961-ben hoztak létre.
http://www.le-mali.com/omatho/transloc4.htm 2013-03-22

176 http://www.malijet.com/a_la_une_du_mali/23516-comanav_les_bateaux_de_la_discorde.html 2013-03-22

177 http://instat.gov.ml/documentation/gao.pdf 2013-04-01

178 http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/gao/Gao/P_S_A_Commune_Gao_vf.pdf 2013-04-01

179 http://www.worldweather.org/034/c00135.htm 2013-04-01

180 Afrikában és a Közel-Kelet egyes részen őshonos fafajta.
http://www.worldagroforestrycentre.org/sea/products/afdbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=279 2013-04-01

181 Cenhrus biflorus a fűfélék családjába tartozik, a Szahel jellegzetes növénye.
http://www.fao.org/ag/AGP/AGPC/doc/Gbase/DATA/PF000195.HTM 2013-04-07
Panicum laetum: szintén a fűfélék közé sorolandó növény.
http://www.westafricanplants.senckenberg.de/root/index.php?page_id=14&id=1197 2013-04-01

182 http://www.environnement.gov.ml/uploads/sifor/monographie/MonoSoniAliBer.pdf 2013-04-01

A helyi agrárium alapvetően az öntözésre épül, a Niger magas vize Gaonál decemberben jelentkezik – Koulikoro városánál már szeptemberben[183] –, de a vízmennyiség általában évről-évre változik (minimuma június-július között a magas víz 5%-át éri el), miközben a duzzasztógátak jelentős mértékű hatást gyakorolnak a helyi mezőgazdasági tevékenységre.[184]

Történelmileg a településhez köthető Gao állam a Szonghai Birodalom jogelődjének is tekinthető, amennyiben mindkettőnek a város volt a központi funkciókat ellátó települése és mindkét politikai territórium magterületét a Niger-medence középső része alkotta. A város történetének korai szakaszára csak az 1939-es régészeti feltárások[185] és arab leírások utalnak,[186] amelyek azonban meglehetősen kevés társadalmi és gazdasági információt adnak, ráadásul az arab források nem megbízhatóak.[187] A település gazdasági és politikai jelentőségére utaló első írások a IX. század első feléből származnak, amelyet 872 körül megerősítettek.[188] A későbbi leírásokból tudjuk, hogy az uralkodó 1009-ben felvette az iszlám hitet.[189]

Gao stratégiai értékét igazolta, hogy a Szonghai Birodalom talán legjelentősebb uralkodója – Sunni Ali Ber (1464-1492) – birodalmi központtá tette, amelyet az első európai utazó – Leo Africanus – valamikor 1506 és 1510 között meglátogatott.[190] A marokkói inváziót követően a város gazdasági és politikai súlya csökkent, jelentősége csak a francia kolonizáció időszakában nőtt meg ismét.

2012 márciusában tuareg lázadó csoportok foglalták el a várost, majd más északi települések bevételét követően áprilisban deklarálták a régió elszaka-

183 http://www.compositerunoff.sr.unh.edu/html/Polygons/P1134900.html 2013-03-23
http://www.compositerunoff.sr.unh.edu/html/Polygons/P1134100.html 2013-03-24

184 http://www.altwym.nl/uploads/file/389_1294301369.pdf 2013-03-24

185 http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/jafr_0399-0346_1990_num_60_2_2452 2013-03-23

186 Levitzion, N.–Hopkins, J.F.P. /eds./ (2000): Corpus of Early Arabic Sources for West Africa. New York, Marcus Weiner Press p.1

187 Hunwick, J.O. (2003): Timbuktu and the Songhay Empire: Al-Sadi's Tarikh al-Sudan down to 1613 and other contemporary documents. Leiden, Brill p. XXXVIII. pp. LXII-LXIV.

188 Levitzion, N.–Hopkins, J.F.P. /eds./ (2000): Corpus of Early Arabic Sources for West Africa. New York, Marcus Weiner Press p.7.

189 http://www.ruperthopkins.com/pdf/The_Kingdom_of_Songhai..pdf 2103-03-25
el-Motaouakkel, M.K. ben el-H. (1913): Tarik el-fettach ou Chronique du chercheur, pour servir à l'historie des villes, des armées et des principaux personnages du Tekrour. Houdas, O-Delafossa, M /ed. and trans./ Paris, Erenest Leroux pp. 331-332.
http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5439466q/f34.image 2013-03-24

190 Hunwick, J.O. (2003): Timbuktu and the Songhay Empire: Al-Sadi's Tarikh al-Sudan down to 1613 and other contemporary documents. Leiden, Brill p. 283

dását Malitól független nemzetállamként,[191] amelynek politikai központja Gao,[192] ám francia csapatok 2013. január 26-án visszafoglalták.[193]

A városban élők zömmel szonghai nyelvet beszélnek, de más etnikai közösségek – bozo, fulani, tuareg és bambara – is élnek itt.

Mopti

A regionális térszervező funkciókat ellátó település a Niger és a Bani folyók találkozásánál fekszik a Mali középső területén található Macina régióban, ahol a Niger kialakította ún. belső deltavidékét. A folyók által lerakódott hordalékanyagból képződött szigeteken kialakult urbánus jellegű demográfiai csomópontot esetenként „Mali Velencéje"-ként is említik sajátos geográfiai jellemzői miatt.[194] A jelentős stratégiai értékkel rendelkező folyami kikötőváros halászati, valamint állattartási centrum, amely 460 km-re a fővárostól északkeletre, 76 km-re észak-északkeletre Djennétől, Bandiagaratól 66 km-re északnyugatra, a Dogon-fennsíktól pedig nyugatra helyezkedik el

A városra az etnikai, nyelvi sokszínűség jellemző, számos nyugat-afrikai törzsi csoport – fulani, bambara, szonghai, bozo, bwa, dogon, bobos, mossi, illetve tukolor – keveredéséből származó népesség alkotja a város lakosságát. A legáltalánosabban használt nyelv a fulbe (fulani) és a bozo. Adminisztratív okokból a települést 11 negyedre osztották fel.[195]

A település közlekedésföldrajzi jelentőségét növeli a közeli Sévaré – egy 12 km hosszú töltéssel kapcsolódik a városhoz – repülőtere, valamint az, hogy a város fontos szárazföldi közlekedési útvonalak csomópontja.[196] A kikötőt, valamint a személy- és teherszállítást végző kompjáratokat a COMANAV működteti augusztus-december között – amikor a folyó vízmélysége megfelelő –, biztosítva a kapcsolatot Koulikoro és Gao között.[197]

A város neve fulbe eredetű, amely a korábbi bozo településnevet – Sagan – váltotta,[198] és egészen a XIX. század végén bekövetkezett francia hódításig

191 http://english.alarabiya.net/articles/2012/04/06/205763.html 2013-04-01
192 http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/04/20124644412359539.html 2013-04-01
193 http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21210496 2013-04-01
194 Augusztus és december között az árvíz miatt a település gátakkal összekapcsolt szigetekké válik.
195 http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/mopti/mopti/psa_mopti.pdf 2013-03-25
196 A Moptit Sévarével összekötő töltésen keresztül lehetővé válik a Routé Nationale 16 (RN16) közút elérése, amely összekapcsolja Bamakót és Gaot. http://www.lonelyplanet.com/mali/niger-river-route/mopti/transport/getting-there-away 2013-03-25
197 A vízi közlekedésben jelentős szerepet játszanak a magánvállalkozások is.
198 http://gsite.univ-provence.fr/gsite/Local/geographie/dir/user-210/articles/dorier-apprill_van_den_avenne.pdf 2013-03-25

alapvetően rurális jellegű, jelentéktelen településként funkcionált, amelyről először a neves francia utazó, René Caillié tudósított.[199]

A gyarmatosítást megelőzően a falu a Seku Amadu által irányított Massina Birodalomhoz tartozott, akinek hatalmi bázisa a településtől 21 km-re, délkeletre volt. 1862-ben a térség a terjeszkedő Tukolor Birodalomhoz került,[200] majd 1893-ban bekövetkezett a francia gyarmati expanzió. Az addig különálló településekből álló Mopti betagozódott Francia Szudán térstruktúrájába.[201] Ezt követően indult meg a település fejlesztése,[202] amely felgyorsult a XX. század első évtizedében, majd újabb lendületet kapott az 1930-as években.[203] 1933-ban a gyarmati közigazgatás a Djennében található Nagy Mecset mintájára kezdeményezte a mecset újjáépítését is.[204]

A település geográfiai adottságainak – a szigetek mérete részben az urbanizáció melléktermékeinek köszönhetően megnövekedett, a folyamat napjainkban is tart – köszönhetően Mopti népsűrűsége az egyik legnagyobb az országban. A helyi gazdaság rendszerében ma is jelentős szerepet játszik a rizstermesztés, a szárított hal egész Nyugat-Afrikára kiterjedő exportja, illetve a kerámiaipar. Mopti a régió kereskedelmi központjának számít, az egyik legjelentősebb folyami kikötő, amelynek gazdaságában fontos szerepet tölt be az idegenforgalom. 2012-ben, az államtér északi részben kezdődött konfliktus miatt a nyugati turisták elmaradtak a városból annak ellenére, hogy az nem került a lázadó erők kezére. Másrészt viszont az északi menekültek megjelenése jótékony hatást gyakorolt a helyi gazdaság rendszerére.[205]

---

199 Caillié, R.(1830): Travels through Central Africa to Timbuctoo; and across the Great Desert, to Morocco, performed in the years 1824-1828. Volume 2, London, Colburn & Bentley pp. 8–9.
http://books.google.co.uk/books?id=u7xjAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false 2013-03-21

200 de Benoist, J-R. (1998): Le Mali, Paris: L'Harmattan p. 74.

201 de Benoist, J-R. (1998): Le Mali, Paris: L'Harmattan pp. 86–87.

202 1905 és 1912 között a franciák kialakították azt a gátat, amely összekötötte Moptit és Ségou-t, így lehetővé vált a Niger árvízének időszakában is a közlekedés a két tepeülés között.
de Benoist, J-R. (1998): Le Mali, Paris: L'Harmattan p. 101.

203 http://gsite.univ-provence.fr/gsite/Local/geographie/dir/user-210/articles/2002_DORIER_gestion_environne-ment_municipalisation_Mopti.pdf 2013-03-25

204 Dorier-Apprill, É.–van den Avenne, C. (2003): Traditions orales et citadinité: Les enjeux de l'histoire urbaine à Mopti (Mali). in.: Cosaert, P.–Bart, F.: Patrimoines et développment dans les pays tropicaux, Espaces tropicaux, 18, Presses Universitaires de Bordeaux pp. 557–568.
http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/72/37/74/PDF/DORIER_VANDENAVENNE_memoire _patrimoine_ Mopti_2003.pdf 2013-03-15

205 http://famdliflc.lingnet.org/products/cip/mali/mali.pdf 2013-03-15

A település a Szahel-övezet déli határának közelében fekszik, az év nagy részében meleg és száraz az időjárás. Gyakorlatilag a csapadék teljes egészében a június-szeptember közötti periódusban hull. A napi hőmérsékleti maximuma a forró évszakban – április-május – meghaladhatja a 40 °C-ot. A csapadékos időszakra is magas hőmérsékleti adatok jellemzőek, csak december-január között csökken a napi hőmérsékleti maximum átlagértéke 32 °C alá.[206]

Ségou

A városias jellegű település az államtér főfolyójának partján, Bamako és Mopti között körülbelül félúton helyezkedik el. Ségou a XVIII. században a Bambara Királyság központi települése volt, amelynek gazdasági jelentőségét kereskedelmi központi funkciója biztosította.

Napjainkban a város tartományi székhely és Mali harmadik legnépesebb települése, egyben az Office du Niger[207] székhelye. A szervezet feladata a mezőgazdaság számára fontos vízkészlet-gazdálkodás, amelyet a közeli Markala duzzasztógát biztosít. A várost jellegzetes szudáni gyarmati építészeti stílusa, kerámia- és textilipara (és piaca) a kolonializmus korszakában híressé tette.

A Szudano-Szahel-i térség gazdaságát a földművelés és állattenyésztés – szarvasmarha –, és a halászat jellemzi. Az élelmiszertermelés központi területe, az ipar viszonylagos fejletlensége jellemzi, kivételt képez az élelmiszeripari tevékenység. Ezen kívül a textilipar jelentőségét lehet hangsúlyozni: a Compagnie des Malienne Textiles (COMATEX) és a Compagnie Malienne de Développement des Textiles (CMDT).[208] A kereskedelemi szolgáltatások elsődlegesen a primer szektor termékeire – zöldség- és gyümölcsfélék, kerámia, gyapot, arany, bőr, szarvasmarha és gabonafélék – specializálódtak.

A Bamakótól 235 km-re, északkeletre elhelyezkedő település a negyedik legnagyobb regionális közigagatási egység központja. A várost számos alkalommal meghódították, esetenként közigazgatási struktúraváltásokat élt át, de gazdasági – elsősorban gabona- és szarvasmarha-kereskedelmi központ – funkciói biztosították fennmaradását.

206 http://www.worldweather.org/034/c00133.htm 2013-03-25

207 A félig állami tulajdonban lévő Office du Niger székhelye Ségou-ban van. A szervezet célja az öntözéses gazdálkodás kiterjesztése Ségou régiótól északra a Niger folyó partján. http://www.office-du-niger.org.ml/internet/ 2013-03-26

208 1974-ben és 1997-ben alapított állami vállalatok.
http://www.mbendi.com/orgs/cah7.htm 2013-03-27
http://www.maliagriculture.org/services_tech/cmdt/page-cmdt.html 2013-03-27

A város fejlődése felgyorsult, amikor 1712-ben Biton Mamary Coulibaly megalapította a Ségou (Bamana) Birodalmat,[209] amelyet európai utazók csak 1796-ban értek el.[210] A XIX. század második felében a település a Tukolor Birodalomhoz került (1861), majd francia csapatok foglalták el 1892-ben.

A település nevének eredete meglehetősen bizonytalan,[211] de valószínű, hogy a település fejlődése a XI. században indult meg, amikor a Ghánai Birodalom terjeszkedése miatt szoninke etnikai csoportok érkeztek a térségbe, akiket mandék követtek. A területen az első állandó települések – a vadászó, majd földművelő társadalmi szerkezetből fokozatosan egy hierarchikus városias struktúra alakult ki – valószínűleg a Bambara Birodalmat alapító Kaladjan Coulibaly – a Coulibaly-dinasztia – uralkodásának kezdetén jöttek létre. Ségou csak a Diarra-dinasztia korában vált politikai-hatalmi központtá,[212] amelynek urbánus arculata konzerválta a tradicionális építészeti hagyományokat. A települést 1860-ban El Hadj Umar Tall csatolta államához, amely együtt járt a lakosság iszlamizálásával. Fia és utóda – Ahmadu – 1890-es halálát követően a város francia gyarmati erők megszállása alá került: a kolonizáció történelmi korszakában az Office du Niger igazgatási központjává vált, amely 1932-ben elindította regionális öntözési projektjét.[213]

A településre – és földrajzi környezetére – a szemiarid éghajlat jellemző. Az esős és a száraz évszakok váltakozása jelentősen befolyásolja a két folyó – a Niger és a Bani vízhozamát: a csapadékos időszak júniustól szeptemberig tart, a csapadék éves átlagos mennyisége 5-600 mm, és délről északnyugat felé fújó monszun jellemzi. A száraz évszak – az uralkodó szél a harmattan – egy hűvösebb és egy melegebb periódusból áll.

A település környékén élő népesség különböző etnikai csoporthoz tartozik – bambara, bozo, fulani, szoninke, malinke tukolor – akik eltérő gazdasági-kulturális minták hordozói.

---

209 http://rulers.org/malitrad.html 2013-03-21
http://www.metmuseum.org/toah/hd/bama_1/hd_bama_1.htm 2013-02-27

210 A skót Mungo Park (1771-1806) volt az első európai, aki felderítette a Niger középső szakaszát.
http://www.scottish-places.info/scotgaz/people/famousfirst185.html 2013-03-26

211 Ségou etimológiája vitatott, számos elmélet próbálja magyarázni a település eredetét.

212 http://www.metmuseum.org/toah/hd/bama_1/hd_bama_1.htm 2013-02-27

213 Schreyger, E. (2002): De la ‚mission Bélime' à l'Office du Niger. in.: Bonneval, P.–Kuper, M.–Tonneau, J-P.: L'Office du Niger, grenier à riz du Mali: Succès économiques, transitions culturelles et politiques de développement. Paris, Karthala pp. 68-73.

Sikasso

A település a XIX. századi Kenedougou Senofu Királyságának fővárosa volt, amely a legtovább ellenállt a francia gyarmatosító hatalom expanzionista törekvéseinek. A város a dél-szudáni övezetben helyezkedik el, ahol a csapadék egész évben biztosítja, hogy a növényzet sajátos zöld zónát alkosson. Mali második legnagyobb népességtömörülése[214] napjainkban elsősorban kereskedelmi – mezőgazdasági termékek – és textilipari funkciókkal egészíti regionális térszervezési tevékenységét.

A város 375 km-re Bamakótól délkeleti irányban, helyezkedik el, mintegy 100 km-re az elefántcsontparti, és alig 45 km-re a Burkina Fasó-i határvonaltól. Gyakorlatilag olyan geográfiai pontot jelent, amely összekapcsolja a kontinentális (landlocked)[215] és a maritim[216] államokat.

A települést csupán a XIX. század első felében alapították Mansa Daoula idején, és csak 1875-ben vált várossá, amelyet Tiéba Traoré a Kenedougou Királyság fővárosává emelt. 1890-ben a települést fallal vették körül, hogy megvédelmezzék Samori Touré, valamint a francia csapatok támadásaival szemben. 1898-ban azonban a város a gyarmatbirodalom része lett.[217]

A település a szavanna éghajlati zónához tartozik: az esős évszak biztosítja a mezőgazdasági termelés alapját. Ennek köszönhetően a térség önellátásra képes, a város zöldség- és gyümölcsellátása egész évben biztosított. A csapadék éves mennyisége csaknem 1200 mm. A legcsapadékosabb és leghűvösebb hónap augusztus – 298,6 mm –, míg a hőmérsékleti csúcs – a napi átlaghőmérsékleti maximum meghaladja a 37 °C-ot – a száraz évszakban, március és április hónapokra jellemző.[218]

Koulikoro

A regionális közigazgatási székhely gyakorlatilag Bamako folyami kikötővárosaként funkcionál, és rendkívül fontos kapcsolatot teremt az északi térség nomád, valamint a déli országrész zömmel agrárius népessége között, biztosítva a kereskedelmi és kulturális termékek cseréjét. Az olaj- illetve szappangyártás, valamint az előállított termékek kereskedelme határozza meg a város gazdasági arculatát, amelyben a legjelentősebb etnikai csoportokat a szoninkék, a bambarák, valamint a malinke törzshöz tartozók alkotják.

A fővárostól 59 km-re elhelyezkedő iparosodó település a Dakar-Niger vasútvonal végállomása, és egyben – elsődlegesen az esős évszakban (augusztus-november között) – a Niger segítségével hajózási összeköttetést biztosít

214 http://instat.gov.ml/documentation/sikasso.pdf 2013-03-21
215 Burkina Faso és Mali.
216 Benin, Elefántcsontpart, Ghána és Togo.
217 http://www.histoiredelafrique.fr/le_royaume_de_kenedougou.html 2013-03-23
218 http://www.hko.gov.hk/wxinfo/climat/world/eng/africa/w_afr/sikasso_e.htm 2013-03-23

Ségou, Mopti, Timbuktu, valamint Gao között. A település gazdasági jelentőségére utal, hogy számos vállalat székhelye itt található.[219]

A város fejlődése részben a Dakar-Niger vasútvonal fejlesztésének köszönhető, amikor Franciaország megteremtette a kapcsolatot a Niger folyó, valamint az Atlanti-óceán között.[220] A település 1979-ben vált közigazgatási központtá, majd az 1963. január 11-én létrehozott katonai oktatás intézményét[221] is a városba telepítették 1980-ban.

Történelmi források szerint itt került sor 1235-ben arra a történelmi ütközetre a Susu Királyság – Soumaoro Kante uralkodásának idején –, valamint a mande monarcha – Sundiata Keita – között.[222] 1884-ben a település vezetői protektorátusi egyezményt kötöttek a franciákkal.

Kayes

A mai Maliban regionális központként működő település 1892-ben lett Francia-Szudán első közigazgatási székhelye.[223] Nem sokkal ezt megelőzően a közeli Medine Tukulornál a tukolor állam vezetője – Umar Tall – sikertelenül próbálkozott a francia haderők megállításával.

---

219 http://docstore.ingenta.com/cgi-bin/ds_deliver/1/u/d/ISIS/73665381.1/oecd/16849078/2001/00000001/0000002/4402362e/BA1F8E4D862B77841365345034509CE15C0D99269A.pdf?link=http://www.ingentaconnect. con/error/delivery&format=pdf 2013-03-26

220 A Szenegál torkolatában elhelyezkedő Dakar-Kayes vasútvonalat a Niger menti Bamakóig, majd Koulikoroig megépítették 1904. december 10-re. Így gyakorlatilag megteremtődött a közvetlen közlekedési kapcsolat lehetősége a Guineai-öböl és a nyugat-afrikai partvidék között.
Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon Kiadó, Pécs pp. 403-404.
Ninot, O.-Magrin, G. (2005): Les zones soudaniennes du Tschad et du Sénégal: deux sud enclavés entre mondialisation et marginalisation. Espaces, Populations, Sociétés 1. pp. 15-30.

221 École Militaire Interarmes de Koulikoro /ÉMIA/ (Joint Military School) intézménye végzi a hivatásos és tartalékos tisztek képzését, valamint a tudományos és technikai kutatásokat. Az iskola képzési lehetőséget biztosít más afrikai államból érkezők számára is.
http://www.primature.gov.ml/index.php?option=com_content&task=view&id=946&Itemid=47 2013-02-28
http://archive.wikiwix.com/cache/?url=http://www.defense.gov.ml/emia.php&title=Site%20internet%20du%20Minist%C3%A8re%20de%20la%20d%C3%A9fense%20(Mali) 2013-02-28

222 A mandinka győzelem megteremtette egy új birodalom létrehozásának lehetőségét a nyugat-afrikai régióban.
Carruth, G. (1993): The encyclopedia of world facts and dates. New York Harper Collins Publishers pp 167. Diakité, D. (1980): Le Massaya et la société Manding. Essai d'interprétation des lutes sociopolitiques qui ont donné naissance à l'empire du Mali au 13ème siècle. Paris: Université de Paris I Panthéon-Sorbonne p. 209.

223 1892-ben Francia Szudán közigazgatási központja lett, Bamako csak a későbbiekben vált fontos közigazgatási központtá.
http://courses.wcupa.edu/jones/his311/archives/helpers/geog-pic.htm 2013-03-28

A város a Szenegál folyó mellett helyezkedik el, jelentőségét növeli, hogy közút- és vasútvonal kapcsolja össze a szenegáli fővárossal, Dakarral. Az államtér nyugati részén, Bamakótól 420 km-re, északnyugati irányban elhelyezkedő település neve feltehetően szoninke eredetű, amely egy relatíve alacsony páratartalmú, az esős évszakban árvizekkel sújtott területre utal.

A francia gyarmati hatalom korszakát megelőzően jelentéktelen település a vasútfejlesztési elképzeléseknek köszönhetően 1881-ben urbánus közigazgatási rangot kapott. Mivel Párizs – Jules Ferry által megfogalmazott – gyarmati ambíciói az 1880-as évektől felerősödtek, a terjeszkedés doktrínája a katonai és politikai okok mellett gazdasági impulzusokkal egészült ki.[224] Ennek következtében Kayest gazdasági és közlekedési csomóponttá fejlesztették, miután felmerült a Dakar-Niger vasútvonal kialakításának igénye.[225] A település napjainkban is jelentős szerepet játszik a Szenegállal lebonyolított kereskedelem folyamatában.

A nemzetközi repülőtérrel rendelkező város a Route Nationale 1 autópálya vonalán helyezkedik el mintegy 96 km-re a szenegáli határtól. Stratégiai értékét növeli, hogy a Dakar-Niger vasútvonal egyik jelentős állomásaként olyan térségben található, amely jelentős arany- és vasérckészletekkel rendelkezik.

Éghajlatát a nyugat-afrikai monszun határozza meg, az esős évszak június-október közé esik, a csapadék maximuma általában augusztus hónapra jellemző. A csapadék éves mennyisége meghaladja a 650 mm-t. Kayes az egyik legforróbb lakott település az afrikai kontinensen, ahol a hőmérséklet átlagos napi maximumértéke 36 °C, ám a legmelegebb hónapokban – április-május – a hőmérsékleti átlag csaknem 42 °C.[226]

224 A francia gyarmati terjeszkedés első szakaszára – 1880-1885 között – nem volt jellemző a stratégiai tervezés. Ez majd csak 1890 után következett be, amit jelzett az expanzióval összefüggésben kialakított intézményrendszer is. 1889-ben megalapították a Gyarmati Főiskolát, 1893-ban a megszervezték a gyarmati hadsereget, végül 1894-ben a Gyarmatügyi Minisztériumot.
Duby, G. (2007): Franciaország története. II. Osiris Kiadó, Budapest pp. 150-151.

225 Erdősi F. (2011):Afrika közlekedése. Publikon Kiadó, Pécs pp. 403-404.
Ninot, O–Magrin, G. (2005): Les zones soudaniennes du Tschad et du Sénégal: deux sud enclavés entre mondialisation et marginalisation. Espaces, Populations, Sociétés 1. pp. 15-30.

226 A település körüli hegyek miatt pozitív anomália alakul ki, amely miatt magasabb a hőmérséklet („Afrika kuktája").
http://www.worldweather.org/034/c00130.htm 2013-02-25

Természeti-ökológiai kihívások

Mali számos környezeti-természeti kockázattal terhelt politikai territórium, amelyet elemzők joggal tartanak olyan államnak, amely csupán ezen okokból magas kockázati tényezőt jelent[227]

Az államtérben uralkodó éghajlati-időjárási tényezők közül az egyik legjelentősebb kihívást a forró, nagy tömegű sivatagi port szállító, általában a Szahara felől a Szahel-övezet irányába fújó ún. harmattan[228] jelenti, amely a száraz évszakra jellemző. Az esős évszakban a Niger és a többi folyón jelentkező árhullámok sajátos biztonsági kockázatot jelenthetnek.

Komoly biológiai problémák forrásai a különböző – gyakran élőlények okozta – betegségek is. Ezek közül kiemelhető a szúnyogok által terjesztett malária,[229] a szarvasmarha- és lótenyésztést akadályozó, cecelégy okozta álomkór (African trypanosomiasis),[230] a folyami vakság – levéltetvek által előidézett kór – (onchoceriasis),[231] valamint az édesvízben élő csigák terjesztette bilharzia (schistosomiasis).[232]

A szervezet számára súlyos vízveszteséggel (is) járó hasmenéses jellegű betegségeket okozhat a nem megfelelően kezelt élelmiszerek, illetve a víz fogyasztása.[233] Gyakori betegség az AIDS/HIV mellett a hepatitis-A,[234] a hastífusz,[235] illetve a légúti fertőzés (meningococcal meningitis).[236] Mindezek mellett egészségügyi kockázatot jelent az állatok által okozott veszettség is.

A régió, és így Mali számára is talán a legnagyobb ökológiai kihívást a tartós szárazság, valamint ennek következményeként az éhínség jelenti. Mivel az állam-

227 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-02-25

228 A Guineai-öböl irányába fújó nyugat-afrikai passzát november vége és március közepe közötti időszakban változó sebességű szél. A lebegő por köd kialakulásával járhat, csökkenti a levegő páratartalmát – akár 15%-kal –, a fokozza a nappali felmelegedést, valamint az éjszakai lehűlést. Gyakran problémát okoz a légi közlekedésben.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/255457/harmattan 2013-02-25
http://www.africawild.net/wild-facts/harmattan-the-west-african-winter 2013-02-25

229 http://fertozes.mconet.biz/fertozes-immunrendszer/i-tropusi-betegsegek-a-malaria_4588_521426.html 2013-03-21

230 http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs259/en/ 2013-02-25

231 http://ntd.rti.org/about/index.cfm?fuseaction=static&label=mali 2013-02-25

232 http://www.who.int/topics/schistosomiasis/en/ 2013-03-23

233 http://www.who.int/water_sanitation_health/diseases/burden/en/index.html 2013-02-25

234 http://www.who.int/topics/hepatitis/en/ 2013-03-26

235 http://www.oltokozpont.hu/index.php?id=328 2013-03-26

236 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-02-25
http://www.irinnews.org/Report/77675/AFRICA-Climate-change-linked-to-spread-of-disease 2013-02-25
http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs141/en/ 2013-02-26

tér jelentős része a Szahel-övezethez tartozik, szükségesnek tűnik a térséget érintő ökológiai kihívás okainak kissé részletesebb bemutatása. A Szahel hagyományosan a Szahara és Szudán közötti átmenti zóna, ahol a civilizációs minták a két eltérő jellegű territórium kölcsönhatásából származtak.[237] Tartósan száraz időszakok miatt az elsivatagosodás és a túllegeltetés már i.e. 400 körül a Szahel egyes területeit alkalmatlanná tette a földművelésre,[238] de tényleges humánkatasztrófát csak az 1960-as évektől okozott. Az 1948-1973 közötti szárazság a Szahel-övezet államai gazdasági rendszerében krízist indukált, amelynek következtében élelmiszerválság lépett fel. A népesség egy részét menekülttáborokban helyezték el, amelyeket nemzetközi szervezetek tartottak fenn annak érdekében, hogy megfékezzék az éhínséget és a járványok terjedését. A száraz periódus és a XX. századi demográfiai forradalom korszakának egybeesése miatt az emberi közösségek lehetőségei korlátozottabbá váltak, mint a korábbi történelmi időszakban.[239]

A válság – tartós szárazság, a hőmérséklet emelkedése – jelentősen hozzájárult a Szahara déli irányban történő terjeszkedéséhez, amellyel gyakorlatilag párhuzamosan megkezdődött a migráció a rurális területekről az urbánus terekbe, amely gyorsította a környezetromlás folyamatát. Az intenzív – ám nem megfelelő – földhasználat, a természetes növénytakaró kiírtása, a talajerózió, valamint a túllegeltetés együttesen a jelentős változásokat okozott a száraz szavanna (Szahel) flórájában. Az ökológiai kihívást súlyosbította a természetes folyóvizek kereskedelmi, ipari és humánszennyezése, valamint a felhasználható víz mennyiségének csökkenése, miközben az intenzív vadászat és halászat számos fajt veszélyeztet, csökkentve a régió természetes biodiverzitását.[240]

237 Munson, P.J (1980): Archeology and the prehistoric origins of the Ghana Empire. Journal of African History vol. 21. no.4. pp. 457-466.

238 Fage, J.D–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapet p. 62.

239 A segélyek nem adhattak megoldást olyan problémára, amelyet számos emberi tényező is súlyosbított.
Fage, J.D–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapet pp. 429-430.

240 http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADO183.pdf 2013-03-23

Haderő

Az 1992-es Alkotmány értelmében a haderő főparancsnoka a köztársaság elnöke. A fegyveres szervezetek[241] integrált feladata a külső védelmi és belső biztonság.[242]

A haderő történelmi fejlődésében fontos mérföldkő volt, amikor 1962-ben az elnök a francia csapatokat az államtér elhagyására utasította. Ezt követően az 1970-es évekig a hadsereg felszerelését, kiképzését a Szovjetunió biztosította, bár néhány tiszt az Egyesült Államokban, az NSZK-ban, Franciaországban szerzett képesítést. Összességében azonban a haderő képzettsége alacsony színvonalon állt, alapvető feladata 1992-ig a regionális békefenntartásra, valamint az állam belső kohéziójának biztosítására korlátozódott. A reguláris szervezetet tuareg irreguláris erők egészítették ki az 1992-es békemegállapodást követően 2006-ig. A 2002-ben hatalomra került Amadou Toumani Touré a hadsereg támogatását élvezte.[243]

A mali haderő számos regionális és nemzetközi békefenntartó műveletben vett részt az ECOMOG (Economic Community of West African States Monitoring Group), tűzszüneti megfigyelőként az ECOWAS és az ENSZ keretei között.[244] Az 1990-es években csatlakozott az ACRI (African Crisis Response Initiative) szervezetéhez, amelynek kiképzési támogatását az Egyesült Államok biztosította, annak érdekében, hogy felállítsanak egy kontinentális hatáskörrel rendelkező gyorsreagálású békefenntartói feladatok ellátásra képes katonai kontingenst.[245]

2001 szeptemberét követően a Pan Sahel Initiative (PSI – Pán-Szahel Kezdeményezés) keretében az USA kiképzési és technológiai támogatást nyújtott

---

241 http://articles.janes.com/notice.html 2013-13-18

242 Nouhoum Sangaré, N. (2008): Chapter 11. Mali. In.: Challenges of Security Sector Governance in West Africa. Bryden, A.–N'Diaye, B.–Olonisakin, F. /eds./ Geneva, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) pp. 185-204. http://www.dcaf.ch/Publications/Publication-Detail?lng=en&id=95081 2103-03-25

243 http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm#defense 2013-03-25 http://articles.janes.com/notice.html 2013-13-18

244 Obi, C.O. (2009): Economic Community of West African States on the Ground: Comparing Peacekeeping in Liberia, Sierra Leone, Guinea Bissau, and Côte D'Ivoire. African Security 2, nos. 2 and 3, May pp.119-135. http://www.informaworld.com/smpp/ftinterface~content=a917848423~fulltext=713240930~frm=section 2013-03-25 http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/2011/mar11_3.pdf 2013-03-24

245 Jalloh, A.–Falola, T (2008): The United States and West Africa: Interactions and Relations. Rochester, NY, University of Rochester Press pp. 29–30. http://books.google.hu/books?id=6p2aLo2kafMC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false 2013-03-24

a mali hadsereg számára.[246] Ezt követően a Mali Köztársaság részt vett a szélesebb regionális együttműködési keretet biztosító TSCTP (Trans-Sahara Counterterrorism Partnership) tevékenységében.[247] Az Algéria, Mali, Mauritánia és Niger közötti katonai együttműködésre épülő, 2010-ben létrehozott szervezet (Joint Military Staff Committee) székhelye az algériai Tamanrasset, amely az iszlamista szélsőséges szervezetek növekvő regionális kihívásaival szembeni tevékenységet koordinálja.[248] 2010-ben sor került a francia csapatok visszatérésére is.

A nyugat-afrikai régió államai 2011-től mind jelentősebb biztonságpolitikai kihívással kényszerültek szembenézni. Különösen súlyos problémát jelentettek/jelentenek a Szahel-övezetben működő szalafista dzsihádista fegyveres csoportok. Ennek ellenére sem Maliban – sem a régió más államában – a katonai költségvetés, valamint a külföldi katonai segélyek mértéke nem emelkedett jelentős mértékben, amelyet részben ellensúlyozott a francia erők regionális jelenléte.[249]

Ennek ellenére a Bamakó-i kormányzat már 2011-ben korlátozott műveleteket indított a nigériai és az algériai határrégiókban működő iszlamista csoportok ellen. A katonai tevékenység zömmel az északi, sivatagi zónát érintette, ahol a műveletek hatékonyságának feltétele a szárazföldi erők mobilitása és a megfelelő légi támogatás. A mali hadsereg viszonylag jól felszerelt, a védelmi költségvetés kiegyensúlyozott és regionális összehasonlításban magas – 2010-ben a GDP 2,24%-a, amely meghaladja a térség átlagát (1,05%).[250]

Az iszlamista csoportok elleni küzdelemben Mali – és más államok – segítséget kaptak az Egyesült Államoktól a TSCTP[251] keretében, amellyel szoros együttműködésben az OEFTS[252] igyekezett növelni az államok katonai ké-

246 Miko, F.T. (2005): Removing Terrorist Sanctuaries: The 9/11 Commission Recommendations and U.S. Policy. CRS Report for Congress, updated 11 February p. 20.
http://www.fas.org/sgp/crs/terror/RL32518.pdf 2013-03-25
http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm#defense 2013-03-23

247 http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm 2013-03-21

248 http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8633851.stm 2013-03-21

249 The Military Balance 2012. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge p. 411.

250 The Military Balance. 2011. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge pp. 410-449.

251 Trans-Sahara Counterterrorism Partneship (TSCTP): multidimenzionális amerikai kormányzati program, amelynek célja a regionális terrorizmus elleni küzdelem a képességek erősítése, az együttműködés intézményesítése céljából. A szervezet működésében Mauritánia, Mali, Csád, Niger, Burkina Faso, Nigéria és Szenegál vesz részt, partnerként jelen van Marokkó, Algéria és Tunézia.
http://www.globalsecurity.org/military/ops/tscti.htm 2013-03-28

252 Operation Enduring Freedom Trans Sahara: a programban részt vesz Burlina Faso, Mali, Niger, Nigéria és Szenegál.

pességeit annak érdekében, hogy megfékezzék a regionális biztonságot fenyegető militáns szélsőséges csoportokat.[253]

A mali hadsereg – Malian Armed Forces – szervezetileg három haderőnemből áll:[254] szárazföldi erők – Army (Armée de Terre) –, légierő (Republic of Mali Air Force (Force Aerienne de la Republique du Mali-Farm), valamint paramilitáris erők.[255] A katonai szolgálat a sorozás, illetve az önkéntesség rendszerére épül. A szolgálati idő két év, a hadkötelezettség 16-49 év között a férfiakra és a nőkre egyaránt érvényes.[256]

Hadsereg[257]

A 7350 fős hadsereg több, önálló feladatok ellátására alkalmas szervezetből áll.

Különleges erők:
– egy zászlóalj

Hadműveleti erők:
1. páncélos erők:
   – két harckocsi zászlóalj
2. könnyű fegyverzetű erők:
   – négy gyalogsági zászlóalj
3. légideszant erők:
   – egy ejtőernyős zászlólaj

253 The Military Balance 2012. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge pp. 413-414.

254 A haderő keretében működik egy 50 fős létszámú folyami szolgálatot ellátó haditengerészet (Navy).
The Military Balance 2012. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge, p. 443.

255 Ide sorolható a nemzeti vagy köztársasági gárda (National Guard (Garde National du Mali), a csendőrség (Gendarmeries), a rendőrség (National Police) és a milícia (Militia).
The Military Balance 2012. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge, p. 444.
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-02-25

256 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html (letöltés ideje: 2013-01-13)

257 The Military Balance 2012. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge, pp. 443-444.

Eszközök:

Harckocsi	– 33 db: 12 db T–54/T–55, 21 db T–34;
könnyű harckocsi	– 18 db: Type–62;
könnyű felderítő harcjármű	– 62 db: BRDM–2;
páncélozott szállító harcjármű	– 84 db: 44 db BTR–60, 30 db BTR–40, 10 db BTR–152.
Tüzérségi eszközök	– 46 db +
vontatott löveg	– 14 db: 6 db M–1944 100 mm, 8 db D–30 122 mm, M–46 (jelentett);
rakéta-sorozatvető	– 2db: BM–21 122 mm;
tarack	– 30 db + M–43 82 mm, 30 db M–43 120 mm.

Páncéltörő eszközök: hordozható páncéltörő rakéta: AT–3, 9K11 Sagger;
páncéltörő löveg: 6 db D–44.

Légvédelmi eszközök (föld-levegő rakéta: SAM) – 12 db +

vontatott	– 12 db + S–125 Pechora (SA–3 Goa);
hordozható	– 9 db: K32 Strela-2 (SA–7 Grail);
löveg (vontatott)	– 12 db: 6 db M–1939 37 mm, 6 db S–60 57 mm.

Páncélozott műszaki mentőjármű: T–54/T–55 (jelentett)

Haditengerészet (létszám: 50 fő)

Járőr és partvédő eszközök – 3 db + PBR

Légierő (létszám: 400 fő)

Vadászrepülő:
– egy század MIG–21 MF Fishbed, MIG–21 UM Mongol B

Szállító:
– egy század: An–24 Coke, An–26 Curl, BN–2 Islander, BT–67

Kiképző:
– egy század: L–29 Delfin, SF–260WL Warrior, Tetras

Szállító helikopter:
– egy század: Mi–8 Hip, Mi–24D Hind, Z–9

Eszközök:

Repülőgép – 4 db hadra fogható;

támadó – 2 db: 1 db MIG–21 MF Fishbed, 1 db MIG–21 Mongol B;

szállító (könnyű) – 10 db: 1 db An–24 Coke, 2 db An–26 Curl, 1 db BT–67, 2 db BN–2 Islan-der, 4 db Tetras;

kiképző – 8 db: 6 db L–29 Delfin, 2 db SF–260WL Warrior.

Helikopter:

támadó – 4 db: Mi–24D Hind

támogató – 1 db: Z–9

szállító – 2 db: 1 db Mi–8 (Hip /közepes/), 1 db AS350

Paramilitáris erők (aktív létszám: 4800 fő)

Csendőrség:	1800 fő – 8 paramilitáris század
Nemzeti/Köztársasági Gárda:	2000 fő
Nemzeti Rendőrség:	1000 fő
Milícia:	3000 fő

Gazdaság

A francia gyarmatosítás időszakában a magántőke beruházásai nem gyakoroltak hatást a gazdasági tér fejlődésére, az állami (francia) befektetések pedig elsődlegesen az Office du Niger által működtetett öntözéses mezőgazdasági művelés fenntartását és a gyarmati közigazgatás működtetését biztosították. A gyarmati rendszer összeomlását követően Mali területén csupán néhány könnyűipari komplexum épült külföldi segélyekből, a tradícióknak megfelelően az állam domináns szereplője lett a gazdaság rendszerének. A gazdaságpolitikát a függetlenség megszerzését követően a nacionalizálás jellemezte az 1960-as évek során, amelynek eredményeként az állam – tulajdonosi és ellenőrzési jogkörökkel bíró – lett a legfontosabb ágazati szereplő. A kormányzat birtokolta a bankrendszert, a közműveket, meghatározta az élelmiszertermelés volumenét és összetételét, valamint az export szerkezetét egyaránt. A folyamatot kísérő korrupció, rossz pénzügyi gazdálkodás jelentős veszteségeket eredményezett.[258]

A függetlenség elnyerését követően a szocialista gazdaságpolitika elemeit vezették be, amely az állami vállalatok, illetve a rurális terekben a szövetkezeti rendszerek dominanciájára épült. Az 1968-as puccs után a szocialista elemek lassú visszaszorulása volt jellemző, de valódi gazdaságpolitikai fordulat nélkül.[259]

Ennek sajátos következménye az volt, hogy a gazdasági tervezés 1960-at követően sikertelen és inkoherens jellegű volt, miközben a jelentős világgazdasági kitettségű állam számára súlyos problémák forrásává vált az exporttermékek árának csökkenése és az importtermékek árszínvonalának emelkedése 1985-1994 között. A gazdaság kitettsége indokolttá tette a reformok bevezetését: az exportszerkezet szűkössége következményeként a világpiaci árak ingadozása számos problémát eredményez. A nemzetközi szervezetek által javasolt strukturális kiigazítási program célja a liberalizáción túl, hogy a gazdaság rendszerét rugalmasabbá, alkalmazkodásra képesebbé tegyék.[260]

A nyitás politikájának kezdete 1981-re nyúlik vissza, felgyorsulása az 1990-es évektől vált érzékelhetővé, amelyért cserébe Mali több alkalommal

258 Egy 2007-es jelentés 218 millió $-ra becsülte a veszteségek mértékét. http://ppja.org/countries/mali/Malis%20Criminal%20Justice%20System.pdf 2013-03-21

259 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54975/Settlement-patterns#toc54981 2013-03-21

260 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-OVERVIEW-OF-ECONOMY.html 2013-03-21

adósságenyhítésben részesült, sőt a 2005-ös IMF-tervezetben megfogalmazódott az adósságok eltörlésének percepciója is.[261]

A nemzetközi pénzügyi intézmények arra ösztönözték a kormányzatot, hogy az 1980-as évek elejétől számos gazdasági kiigazítást, stabilizációs programokat indítson el. Mindezek legfontosabb célja a költségvetési hiány csökkentése, az állami tulajdonban lévő vállalatok működési veszteségeinek mérséklése, valamint hatékonyságuk javítása volt. 1988-ban a reformok keretében – a Világbankkal, valamint az IMF-val együttműködve – a kormányzat megkezdte a gazdasági klíma liberalizálását, hogy megteremtse a befektetők számára kedvező jogi szabályozásrendszert. Ennek eredményeként egyszerűsödtek a magánvállalatok indításának jogi feltételei, számos fogyasztási cikk exportadóját, importkvótáját megszüntették. 1991-ben felülvizsgálatra került a Kereskedelmi Kódex, a kereskedelmi aktivitás növelése, majd a beruházási és bányászati törvények módosítására is sor került a gazdaság ösztönzése érdekében. A biztonságos befektetési környezet védelmére jogi fórumokat hoztak létre.[262]

A gazdasági fejlődés lehetőségének javítása érdekében 1997-től fordulat kezdődött a gazdaságpolitikában, amely jelentős nemzetközi támogatást élvezett, bár a dependenciára épülő francia-mali kapcsolatok rendszere keveset módosult.[263]

A liberális gazdaságpolitikai nyitás, valamint a CFA-frank 50%-os leértékelése 1994 januárjában javította a versenyképességet és az 1990-es évek második felében gazdasági növekedést generált. Számos multinacionális vállalat növelte aktivitását a mali társadalmi-gazdasági térben – elsősorban a kitermelő (aranybányászat) szektorban – 1996-1998 között, így a kormányzat stratégiai célként jelölte meg, hogy Mali legyen Afrika legnagyobb aranyexportőre. A gazdasági opciók úgy számoltak, hogy a XXI. század elejétől a gazdasági növekedés üteme felülmúlja a demográfiai mutatókat, amelynek eredménye az életszínvonal emelkedése lesz.[264]

261 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54975/Settlement-patterns#toc54981 2013-03-21

262 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-21

263 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-OVERVIEW-OF-ECONOMY.html 2013-03-21

264 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-OVERVIEW-OF-ECONOMY.html 2013-03-21

Mindezek, illetve a magáncégek alacsonyabb működési költségei ösztönzően hatottak a liberalizációs politika fokozatos bevezetésére,[265] amely elsődlegesen a pénzügyi és a telekommunikációs szektort érintette.[266]

A strukturális reformok előmozdítása érdekében a kormányzat megkezdte a részben állami tulajdonban lévő vállalatok privatizációját. 2005-ben megtörtént a gyapotmagolaj-termeléssel foglalkozó Huilerie Cotonniere du Mali (Huicoma), 2009-ben pedig a távközlési szektorban működő Societe de Telecommunications du Mali (SOTELMA) magánosítása, és megkezdődött a gyapottisztítással foglakozó CMDT privatizációja.[267]

A gazdasági prognózisok szerint a mali gazdaság fejlődése az agrárium, az építőipar, valamint a bányászat folyamatosságára alapozódik, amely azonban sebezhetővé teszi.[268] A világgazdasági áringadozások miatt az állam a költségvetés finanszírozása érdekében folyamatos hitelfelvételre, segélyekre szorul, amely a korrupcióval párosulva lehetetlenné teszi célzott fejlesztési alapok létrehozását, csökkenti a nemzetközi befektetői bizalmat.[269] A fenntartható fejlődés érdekében meg kell teremteni a képzett, versenyképes munkaerőbázist – hatékony oktatási és egészségügyi rendszerrel együtt –, amely képes megfelelni a helyi és világgazdasági igényeknek.

Mali a világ egyik legszegényebb állama, ahol 2008-as adatok szerint a népesség jelentős része szegénynek számít.[270] A nyugat-afrikai országban a kormányzat által fenntartott szociális ellátórendszer hiányában csupán informálisan létező társadalmi struktúrák – család, nemzetség, törzs – által fenntartott mikrofinanszírozás vagy a migráció helyettesíti jelentik a szegénység csökkentésére irányuló stratégiákat. A nemzetgazdaságot alapvetően a primer szektor ágazatai – a mezőgazdaság, valamint ásványi nyersanyagok bányászata – határozzák meg,[271] amelyek rendkívül érzékenyek a világgazdaság árszínvonalának ingadozásaira, valamint a természeti kihívásokra egyaránt. Részben ezzel összefüggésben Mali az IMF javaslataival összhangban olyan

265 http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138108 2013-03-22

266 http://www.unhcr.org/refworld/publisher,FREEHOU,,MLI,4ecba6492f,0.html 2013-03-24 http://www.bti2010.bertelsmann-transformation-index.de/78.0.html 2013-03-25

267 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-21

268 http://country.eiu.com/Mali 2013-03-21

269 http://www.cbc.ca/news/world/story/2011/01/24/canada-mali-charity-corruption.html ?ref=rss 2013-03-21

270 http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/MLI.html 2013-03-19

271 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Kiadó, Budapest pp. 213-214.

kiigazítási programba kezdett, amely elősegíti a gazdaság fejlődését és a külföldi működő-tőkeberuházások növekedését.[272]

Mali[273] hagyományos bevételi forrásait elsődlegesen az aranybányászat[274] és a mezőgazdasági termékek exportja (gyapot, élőállat) jelentik, annak ellenére, hogy jelentős ásványkincs-készletekkel rendelkezik: arany, foszfát, kaolin, só, uránium, gipsz, gránit, valamint bauxit, vasérc, mangán, ón és réz. Mindezek azonban megfelelő infrastruktúra hiányában versenyképtelenek a más államok területén, a tengerpart közelében található bányákkal szemben.[275]

Az agrártevékenység területileg a Niger folyó partvidékére koncentrálódik, terményei a gyapot, a köles, a kukorica, déligyümölcsök és zöldségfélék, a földimogyoró, a gumiarábikum, shea dió, valamint az öntözéses műveléssel termesztett – és a főterménynek számító – rizs. Emellett viszonylag jelentős az állattartás – szarvasmarha, juh és kecske, valamint a halászat, illetve a déli területeken jellemző az erdőgazdálkodás. A még a franciák által elindított elképzelésnek megfelelően – a gyarmati hatóságok a Niger-völgyet az egyiptomi potamikus gazdasági rendszer mintájára akarták átalakítani – stratégiai jelentőséggel bír az öntözött területek növelése, miközben a vízerőművek (Félou, Taoussa) energiát is biztosítanak.[276]

Az évek óta tartó szárazság nagymértékben elősegíti az elsivatagosodást és az állattartásból élők kényszermigrációját. Mali gazdasága jelentős mértékben függ a nemzetközi segélyektől,[277] amelyek segítségével a nemzetgazdaság 1996-2010 között – az IMF támogatásával – átlagosan 5%-os növekedést produkált, amely azonban a növekvő biztonsági kockázatok miatt hosszabb távon nem volt fenn-

272 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

273 2012-ben a GDP 9.603 milliárd $, az egy főre jutó GDP 1.100 $, a munkanélküliségi mutató (2004-es adat) 30%, és a teljes népesség 36,1%-a (2005-ös adat) a szegénységi küszöb alatt élt.
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

274 Mali. Country Report, Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI) 2012 p. 21
http://www.bti-project.de/fileadmin/Inhalte/reports/2012/pdf/BTI%202012%20Mali.pdf 2013-03-21

275 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 214.

276 A kitermelt energia bőségesen biztosítja az ország teljes energia szükségletét, sőt a fennmaradó mennyiséget akár értékesíthetnék is.
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-01-13

277 Mali. Country Report, Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI), 2012 p. 25
http://www.bti-project.de/fileadmin/Inhalte/reports/2012/pdf/BTI%202012%20Mali.pdf 2013-013-21

tartható.[278] A GDP bővülése 2011-ben 2,6%-os volt, 2012-re már jelentős visszaesést prognosztizáltak (–5,9%), amely végül kisebb mértékű (–4,5%[279]) lett.

Ennek – valamint a szárazságnak, az államtér északi részén kirobbant lázadásnak – gazdasági-pénzügyi ellensúlyozására az IMF 2012 végén azonnali segélyt nyújtott, hogy Bamako valamelyest kompenzálja gazdasági veszteségeit,[280] amelyek részben a kereskedelem[281] és az idegenforgalom csökkenéséből származtak.

Az infrastruktúra sajátos fejlődést mutat: a kommunikációs ágazat az elmúlt időszakban jelentős fejlődést produkált, amely elsősorban a mobiltelefonok számának növekedésében realizálódott, miközben az internet ellátottság még meglehetősen korlátozott mértékű. Az államtér közlekedési infrastruktúráját az elmaradottság, a korszerűtlenség jellemzi. A gyarmati időszakot követően a közlekedési infrastruktúra fejlesztése 1961-1966 között kapott nagyobb hangsúlyt, amelyre jellemző volt a nemzeti tér és a főváros, valamint a gazdasági – elsősorban a gyapotexport – fejlődés kombinációja.[282]

Mali vasúthálózata gyakorlatilag egyetlen, 1000 mm-es nyomtávú fővonala Bamakót a szenegáli Dakar kikötőjén keresztül összekapcsolja az Atlanti-óceánnal.[283] A két fővárost összekötő vasútvonal 642 km-es szakasza Mali területére esik. A vonalat kiegészíti a Bamako-Koulikoro szakasz, amelyen azonban a közlekedés bizonytalan.[284]

A közúti közlekedési hálózat mintegy 15 000 km hosszú, azonban mindössze 12%-a rendelkezik szilárd burkolattal. A földutak rendszeres karbantartásával – és a viszonylag csekély mennyiségű csapadéknak köszönhetően – a teljes hálózat 60%-a egész évben járható.[285]

278 A Nemzetközi Valutaalap elsősorban a kormányzat és a gazdaság strukturális gazdaági reformokat javasolt a hatékonyság növelése érdekében. http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11372.pdf 2013-01-13

279 2010-ben a GDP 5.8, 2011-ben 2.7% volt. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-04

280 http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2012/pr12437.htm 2013-01-13

281 Az ország jelentősebb gazdasági partnerei 2011-es adatok alapján: import – Szenegál 14,9%, Franciaország 11,6%, Kína 8,2%, Elefántcsontpart 6,3%, export Kína 31%, Dél-Korea 14,5%, Indonézia 12,2%, Thaiföld 6,3%, Malajzia 5,4%, Banglades 5%. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

282 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs pp. 410-412.

283 Diallo, S. (2008): Pastoral nomadic Tuareg in Transition: The case of Igorareine Tuareg in Echagh, Northern Mali. University of Tromso, Norway p. 46

284 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 438.

285 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 438.

Mezőgazdaság

A legfontosabb gazdasági tevékenység a rurális terekben a jórészt önellátó gazdálkodás. Az agrárium – a mezőgazdasági termelők, halászok és állatenyésztők – foglalkoztatja a munkaerő 80%-át, és a GDP 36,9%-át állítja elő. 2007-ben az élelmiszernövények – rizs, köles, cirok, kukorica és mogyoró – termelése meghaladta a 4 millió, a gyapot pedig a 400 000 t-t. A mezőgazdasági termékek kivitele a teljes export 15%-t tette ki, amit további 4%-kal növelt az állattenyésztés (szarvasmarha, juh, kecske). A termőföldek használata komoly dilemmát jelent, mivel az exportkultúrák jelentősen csökkentik az élelmiszernövények vetésterületét.[286] Tradicionálisan a kisüzemi keretek határozzák meg az agrárium szerkezetét, ahol a művelés alá vett területium csaknem 90%-án élelmiszernövényeket termesztenek. A legeltető állattartás hasznosítja a terület 25%-át, az erdővel borított területium pedig mindössze 6%.[287]

Az energiahordozók árának emelkedése, a gyapot – és az arany – világpiaci árának alakulása jelentős nyomás alatt tartják a törékeny mali gazdaságot, amely ennek ellenére képes volt a közelmúltban bekövetkezett politikai válságig minőségi gyapot exportjával, illetve a gabonafélék termésmennyiségének növelésével megalapozni a GDP növekedését 2010-ig.[288]

A legtermékenyebb mezőgazdasági terület a Niger belső deltájától,[289] a Bamako és Mopti közötti területtől a guineai, Burkina Fasó-i és az elefántcsontparti határig húzódik, ahol a csapadék mennyiségének északról délre történő fokozatos növekedése lehetővé teszi a gyapot, a rizs, a köles, a kukorica, a zöldségfélék, a dohány,[290] illetve jamgyökér és kasszava (manióka)[291] termesztését.

A lakosság ellátása szempontjából legfontosabb kultúrnövény a rizs, amelynek öntözéses művelést igénylő központi vetésterülete Ségou és a mauritániai határ között helyezkedik el. A gazdálkodáshoz szükséges öntözőművek az Office du Niger tulajdonában vannak, a felparcellázott – és a parasztok szá-

286 ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/k0785e/k0785e00.pdf 2013-03-21
287 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21
288 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03
289 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 214.
290 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03
291 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54975/Settlement-patterns#toc54981 2013-03-21

mára használatba adott – mintegy 85 000 hektár területen a rizs mellett cukornádat termesztenek.[292]

A cirok az államtér szárazabb részeinek meghatározó kultúrnövénye, de termesztik a Niger mentén, illetve a belső delta tómedencéiben is. Dire közelében évszázados hagyománya van az öntözéséses búzatermesztésnek. A magas olajtartalmú földimogyoró elterjedt az egész országban, de legfontosabb termőterülete Bamakótól nyugatra helyezkedik el.[293]

A mali gazdaságban meghatározó szerepet játszik a gyapot, illetve annak exportja.[294] Egyiptom és Szudán mögött Mali a harmadik legnagyobb afrikai termelő. A gyapottermesztés jelentős részben kisüzemi – családi gazdaságok – keretek között történik, de az államtér délkeleti részén a Compagnie Malienne Pour le Developpement des Textiles (CMDT) koordinálásával falusi szövetkezetek is foglalkoznak az exportkultúra termesztésével.[295]

A Niger jelentős élelmiszerforrást biztosít a folyóparti települések számára: a sózott, füstölt szárított halat pedig a nyugat-afrikai régió államaiba exportálják.[296] A kisüzemi formában történő gazdasági tevékenység erősen kitett a külső hatásonak. A szárazság, a gátépítések okozta ökológiai problémák, az urbánus eredetű környezetszennyezés miatt a központi kormányzat stratégiai elképzeléseket fogalmazott meg azzal a céllal, hogy a Niger belső deltájában ösztönözze a haltenyésztést és exportot.[297] Habár az ágazat gazdasági jelentősége 1980 óta fokozatosan csökken, ennek ellenére Mali a nyugat-afrikai régió halászati központja maradt.[298]

---

292 Mali teljes hántolatlan rizstermésének mintegy harmadát az Office du Niger állítja elő. Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 214.
https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03

293 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03

294 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest pp. 213-214.

295 A Világbank az ágazat liberalizációja mellett érvelt, miközben a kormányzat azt állította, hogy 1993-ban a termelés volumene több mint 200%-kal nőtt.
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21

296 Az éves fogás mintegy 20% exportra kerül, és olyan – elsősorban elefántcsontparti – urbánus központokba szállítják, ahol Maliból származó halászok, halkereskedők kolóniái alakultak ki.
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21

297 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03

298 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54975/Settlement-patterns#toc54981 2013-03-21

Az államtér északi, illetve a Niger belső deltája körül kialakult gazdasági övezetben[299] hagyományosan relatíve jelentős szerepet játszott az állattenyésztés, amelynek állománya közel 40%-kal csökkentett az 1972-1974-es aszálykor. A regenerálódást követően 1983-1985 közötti szárazság következtében az állomány ismételten megtizedelődött. Az államtér északi részén a nomád pásztorkodók közül számosan feladták tradicionális életmódjukat és letelepült gazdálkodó életmódot választottak. Ennek következtében a szarvasmarha-tenyésztés térszerkezete átrendeződött, az aszályok miatt fokozatosan délre tolódott, súlypontja Bamakótól és Ségou-tól északra a belső deltáig tart. Az 1980-as évtized közepétől az élőállat- és húskivitel a szubvenciókkal támogatott európai árudömpinggel került szembe hagyományos nyugat-afrikai piacain, a Maliból származó termékek versenyképességét a közlekedési infrastruktúra fejletlensége és a hiányos hűtési kapacitások tovább rontották.[300]

Az USAID technológiai segítségével, a szabadpiaci viszonyok erősítésével sikerült egy szakosodott – állatkereskedelem – regionális kereskedelmi csomópont létrehozása Sikassoban, így a marhaexport fokozatos növekedésnek indult. A Timbuktutól északra és keletre eső száraz területek juh-, kecske- és tevetenyésztésre szakosodtak.[301]

A mali háztartások alapvető függése a fától, valamint a faszéntől gazdasági és ökológiai jellegű kihívásokat generál, miközben jelentősen csökkentheti az erdei növényi termékek – például a vajfa (shea nutbutter – karite)[302] – mennyiségét, amelyek fontos szerepet töltenek be az élelmiszeriparban, valamint a tradicionális gyógyászatban.[303]

Az 1960-as évtizedig Mali gyakorlatilag gabonafélékből önellátó volt, ám ezt követően a növekvő szárazság, a népesség növekedése, a változó táplálkozási szokások, valamint az agráriumot érintő politikai kényszerek miatt a gabonafélék mennyisége 1986-ig fokozatosan csökkenő tendenciát mutatott.

---

299 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21

300 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21

301 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 213.
https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03

302 *Vajfa (shea nutbutter-karite-Pentadesma Sabine)*: a 20 méter magas fa gyümölcse az olajfáéhoz hasonlít. A magvából sajtolt vaj só nélkül hosszú ideig eltartható, azért Afrikában fontos kereskedelmi cikk.
http://www.westafricanplants.senckenberg.de/root/index.php?page_id=14&id=1231 2013-03-22

303 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21

A termelés volumene a nyugati segélyprogramok, valamint az agrárpolitikai reformok eredményeként ezt követően megnőtt. A termelői árak és a gabonapiaci liberalizálása ösztönzően hatott, így a reformok – az ismét megfelelő vízmennyiséget biztosító esős évszakokkal –, valamint az Office du Niger hatékonyságának javítása sikeressé tették a déli országrész rurális tereiben az agrárprogramot, amelynek eredményeként a gabonafélék termésmennyisége fokozatosan nőtt. Ezzel párhuzamosan a kormányzat befektetésekkel próbálta ösztönözni a gyapotipari ágazatot, amely közvetett vagy közvetlen módon mintegy 3 000 000 embert foglalkoztat.[304]

Az ezredfordulót követően Mali megteremtette a stabilabb élelmiszer-ellátás alapjait annak ellenére, hogy a kormányzat szerepe fokozatosan csökkent a szabályozás folyamatában. A termelési ellátási rendszer sebezhetősége azonban fennmaradt, súlyos potenciális kihívást jelent egy olyan államban, amelynek éghajlati rendszere nagy változékonyságot mutat.[305] Összességében elmondható, hogy bár Mali jelentős agrárexport-potenciállal rendelkezik, lehetőségeit a szükséges tőkeberuházások, a feldolgozó- és csomagolókapacitások hiánya gyengíti.[306]

Bányászat

Az ágazat meglehetősen gyengén használja ki az államtér geológiai lehetőségeiben rejlő természetes ásványtani realitásokat. Jelenleg az aranybányászat adja a teljes kitermelő ágazat 80%-át annak ellenére, hogy jelentős bizonyítható tartalékokkal – vas-, mangán-, rézérc, bauxit, foszfát stb. – rendelkezik az állam.[307] Az arany 2002-ben vált a legjelentősebb exportcikké, megelőzve a hagyományos ágazatokat. Az aranybányászatban két angolszász multinacionális vállalat játszik meghatározó szerepet: Anglo-American[308] –

304 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03

305 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21

306 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest pp. 213-214.
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html 2013-03-21

307 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 214.
https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy

308 Anglo-American Corporation: a dél-afrikai vállalat a világ egyik legnagyobb bányászati cége, amelyet Sir Ernest Oppenheimer alapított 1917-ben.
http://www.angloamerican.com/ 2013-03-21

mintegy 250 millió $ értékű nemesfémet termel ki – valamint a Randgold[309] – körülbelül 140 millió $ kitermelési értékkel – amelyek az államtér nyugati és déli területein (Mandingue-fennsík[310]) működnek.[311] Az aranybányászatában jelentős gazdasági partnerország a Dél-Afrikai Köztársaság.

Mali Afrika harmadik legnagyobb termelője – a bányászat történelmi tradíciókkal rendelkezik –, jelenleg hét bányászati területen folyik kitermelés: Kalana és Morila Mali déli régiójában, Yatela, Sadiola és Loulo a nyugati országrészben, illetve Syama és Tabakoto térségében, ahol nemrég megkezdődött az újratermelés. Geológiailag megkutatott és igazolt lelőhelyeket mutattak ki Kofi, Kodieran, Gounkoto, Komana, Banankoro, Kobada és Nampala közelében.[312]

Az utóbbi időszakban azonban a kitermelt mennyiség technikai nehézségek miatt valamelyest csökkent, így a kormányzat más nyersanyagok – például vasérc[313] – kitermelési stratégiáját fogalmazta meg, mivel potenciális lehetőség lenne foszfát, urán, kősó kivitelére.[314] Számos ásványkincs bányászatát azonban meghiúsítja a közlekedési infrastruktúra kiépítetlensége. A legjelentősebb ásványkincsek közül az államtér nyugati területén a szenegáli és a guineai határ közelében – Djidian-Kénièba, Diamou és Bale – található vasérctelepek geológiai becslések szerint mintegy 2 millió tonna potenciális tartalékot biztosítanak.[315]

Bauxitlelőhelyek vannak Kayes mellett és a Mandingue-fennsík területén (Kita, Kenieba, Bafing-Makana), a mali ércvagyont 1,2 millió t-ra becsülik. Mangánérc-telepeket tártak fel Bafing-Makana, Tondibi és Tassiga térségében.[316]

Az államtér nyugati részében – Kayes –, illetve a déli országrészben Bougouni közelében található lítiumkészletek meghaladják a 4 millió t-t, viszonylag kis mennyiségben volfrám, ón, ólom, réz, illetve cink is előfordul Mali területén.[317]

---

309 Randgold Resources: 1995-ben alapított igen jelentős bányászati vállalkozás, amely elsődleges működési területe az afrikai kontinens.
http://www.randgoldresources.com/randgold/content/en/randgold/home 2013-03-21

310 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-21

311 https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-03

312 http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093 2013-03-30

313 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

314 http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/10/10-11.pdf 2013-03-21

315 http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093 2013-03-30

316 http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093 2013-03-30

317 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 214.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-22

Rezet nyugaton Bafing-Makana, és az északi régió területén Ouatagouna közelében tártak fel, a foszfát kitermelése (18 000 t/év) Tamaguilelt – becsült vagyon 12 millió t – közelében folyik, a négy északi lelőhely potenciális kapacitása pedig eléri a 10 m t-t. Ólom- és cinkérc az államtér több térségében előfordul: az északi régióban – Tessalit (1,7 millió t tartalék) mellett – Fafa, valamint nyugaton Bafing-Makana térségében lelőhelyeket tártak fel.[318]

Mali ásványkincsei és energiahordozói

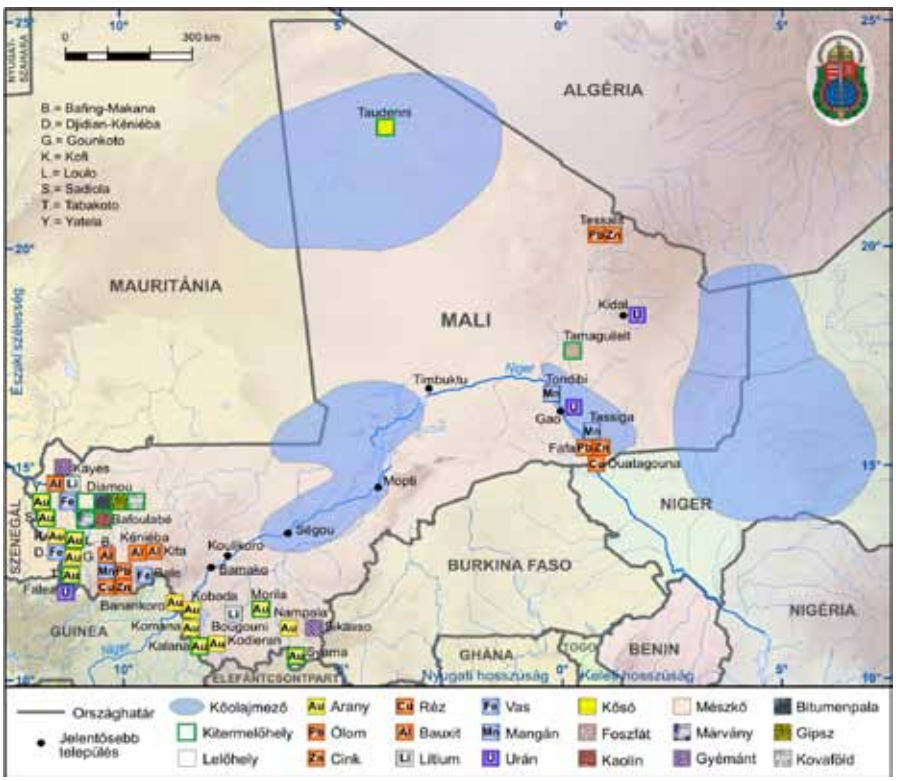

Forrás: Saját szerkesztés

A Taudenni közelében feltárt sórétegek kitermelés alatt állnak (53 millió t), Bafoulabé mellett márványt (10,6 millió t) és kaolint, Diamounál mészkövet bányásznak,[319] de említendő a bitumenpala, a gipsz és a kovaföld.

318 http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093 2013-03-30
319 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-22

Nagy jelentőséggel bír az urán feltárása, a jelek szerint Mali jelentős tartalékokkal rendelkezik a nagy stratégiai értékkel bíró ásványi nyersanyagból. Az egyik legjelentősebb feltárás az Észak-Guineai-medencében található Falea közelében történt, ahol mintegy 150 km^2-es neoproterozoikus üledékben mintegy 5000 t érc található. A Kidal-projekt keretében – Mali északkeleti részén – csaknem 19 930 km^2 terület kutatása történt meg, gyakorlatilag lefedte azt a kristályos kőzetek alkotta geológiai tartományt, amelyet Iforas-hegységként (L'Adrar Des Iforas) ismerünk, és szintén jelentős uránvagyonnal rendelkezik (csupán Gao térségében 200 t-ra becsülik).[320]

Hasonlóan potenciális értékkel bírnak azok a Kayes régióban feltárt kimberlit csövek, amelyek közül nyolcban gyémánt nyomaira bukkantak a geológusok. Emellett Sikasso közelében több kisebb lelőhelyen is kimutattak gyémántot.[321] Az állam területén számos helyen találhatók drága- és féldrágakövek is.

Jelentős befektetői érdeklődés mutatkozik a potenciális energiahordozókat illetően, amelyeknek megkutatása az 1970-es években indult meg és a fúrások igazolták a kőolaj jelenlétét. Az energiahordozók világpiaci árának növekedése felgyorsította a kutatást, amelyben az állam is érdekelt, hiszen a kőolaj exportja jelentős bevételi forrást biztosíthat Bamako számára. Emellett azt is hangsúlyozni kell, hogy Mali stratégiai jelentőségű szállítási útvonalat biztosíthat a szubszaharai térségben kitermelt kőolaj és földgáz világpiaci értékesítéséhez: összekapcsolja a Taudenni-medencét az európai piacokkal Algérián keresztül. Ennek ismeretében talán nem véletlenül kezdődött meg a korábbi években összegyűjtött geológiai és geofizikai adatok elemzése, elsődlegesen az államtér északi régiójában öt medencére – potenciális kőolajcsapdák – fókuszálva (Taudenni, Tamesna, Ilumenden, Ditch Nara és Gao).[322]

Nem zárható ki, hogy a francia beavatkozást részben motiválta az államtér ásványtani gazdagsága, mások egy pesszimista szcenáriót megfogalmazva úgy vélik, a katonai beavatkozás célja újabb állam rákényszerítése természeti erőforrásainak megnyitására a világgazdaság és a multinacionális vállalatok érdekében.[323]

320 http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093 2013-03-30
321 http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093 2013-03-30
322 http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093 2013-03-30
323 http://www.jmpmali.com/html/miningandpetroleum.html 2013-03-22

Ipar

A mali gazdaságban az elsődleges ipari aktivitás elsősorban a mezőgazdasági szektor által előállított termékek feldolgozására szakosodott.[324] Ennek megfelelően az élelmiszeripart – a húsfeldolgozó, valamint a cukoripar – a gyapot feldolgozására szakosodott textilipart, valamint növényi eredetű olajok és szappangyártást lehet említeni.

Habár a bányászat a második legjelentősebb gazdasági tevékenység, a feldolgozatlan termékek jelentős világpiaci kitettsége miatt a mali kormányzat fokozatosan diverzifikálni kívánja gazdaságot, illetve a gazdasági tér szerkezetét. Ennek érdekében fogalmazódott meg gépjármű-összeszerelő, illetve textilipari üzemek létesítésének terve külföldi partnerekkel való együttműködés keretében.[325] Emellett építőipari projektek keretében kezdődött meg egy, az államtér – és a város – északi és déli részeit összekapcsoló híd építése Bamakóban,[326] a szomszédos államokkal kapcsolatot biztosító közlekedési útvonalak, valamint Timbuktu és Gao között a Nigeren egy duzzasztógát megépítésének tervezése.[327]

A növekvő jelentőségű ágazat elsősorban a helyi piaci igényeket kielégítő fogyasztási cikkek előállítására szakosodott, de jelentős az élelmiszer-feldolgozás, valamint az építőipar. Az ipar GDP-arányos részesedése 23,4%-os, a munkaerő – a tercier szektorral együtt – mintegy 20%-át foglalkoztatja.[328]

1992 előtt a fejletlen infrastruktúra, illetve a politikai rendszer korrupciója elriasztotta a külföldi beruházásokat. Az új bányászati törvény (1991) bevezetésével a kormányzat ösztönözni kívánta a külföldi befektetéseket, miközben az adótörvények biztosítják az állam számára a legalább 20%-os részesedést, valamint az adózás utáni nyereség a 35, illetve a jogdíjak után járó illeték 6%-át. A sajátos gazdasági stratégia eredményeként Mali aranytermelése növekedett leggyorsabban a világon,[329] miközben a gyártási kapacitás változatlanul fejletlen maradt. Az 1960-as évektől gyakorlatilag az ezredfordulóig az ágazati hatékonyság a túlzott állami szerepvállalás miatt alacsony maradt, a magánszektor szerepe elsősorban a tercier szektorban a kereskedelmi ágazatban volt jelentősebb. A nemzeti valuta leértékelése viszonylag korlátozott hatású volt – első-

324 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest p. 214.

325 http://www.netnewspublisher.com/south-korean-automaker-youngsang-to-build-assembly-plant-in-mali/ 2013-03-22

326 http://uk.reuters.com/article/2009/02/13/china-africa-idUKLD12476820090213 2013-03-22

327 http://ekoakete.com/2010/09/07/nigeria-moves-to-stop-construction-of-3-dams-on-river-niger/ 2013-03-22

328 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-02-28

329 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-INDUSTRY.html 2013-03-22

sorban a textilipari ágazatban érződött –, a szomszédos államok ágazati konkurenciája változatlanul fennmaradt a feldolgozóipar magas termelési és szállítási költségei, az alacsony technológiai színvonal következményeként.[330] A szekunder szektor jelentős ágazata a kézműipar, amelynek termékei – ruházati cikkek, kerámia, kosarak és fafaragványok – keresett termékek elsődlegesen a külföldi turisták számára.[331]

Energiaforrások

A felhasznált – zömmel a lakosság által – energia mintegy 90%-át a természetes növénytakaró részét képező erdők biztosítják. A hagyományos energiaforrás tartósan nem képes fedezni a folyamatosan növekvő társadalmi-gazdasági igényeket. Ennek magyarázata demográfiai okokra vezethető vissza, miközben a tudatos környezetpolitika hiányában az erdőkkel borított terület fokozatosan csökken,[332] így energiaellátási, illetve ökológiai problémák forrásává válhat.

A háztartások több mint 75%-a nincs bekapcsolva az elektromos hálózatba,[333] részben ennek mérséklését szolgálja a Szenegál folyón a Mannantali duzzasztógát egy közös – Mali, Mauritánia, Szenegál – fejlesztési projekt keretében, amelynek célja a régió (víz)energiaellátása.[334] A projekt ugyan viszonylag jelentős energiát biztosít a térség számára, de a gát mögötti folyószakaszon a mezőgazdasági területek termelékenysége csökkent éppúgy, mint a Niger folyón épült duzzasztógátak esetében.[335]

Mali tagja a nyugat-afrikai régióban 14 állam által létrehozott energetikai szervezetnek,[336] amelynek célja, hogy biztosítsa a régió számára a szükséges mennyiségben az energiaellátást. A megállapodás keretében Burkina Faso exportál Mali számára elektromos energiát.[337]

---

330 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-INDUSTRY.html 2013-03-22

331 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-22

332 http://memory.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf 2013-03-19

333http://content.undp.org/go/cms-service/stream/asset/?asset_id=2205620 2013-03-19

334 http://www.transboundarywaters.orst.edu/research/case_studies/OMVS_New.htm 2013-03-19

335 http://www.prem-online.org/archive/11/doc/Policy%20Brief%20Mali%20inlc%20wetlands%20logo.pdf 2013-03-19

336 West African Power Pool (WAPP): a szervezet 1999. december 5-én alakult meg. http://www.ecowapp.org/?page_id=6 2013-03-21

337 http://www.geni.org/globalenergy/library/media_coverage/africa-renewal/energy-key-to-africas-prosperity. shtml 2013-03-29

A villamosenergia nagyobb részét hőerőművekben állatják elő, de folyamatosan növekszik a víz energiagazdasági jelentősége,[338] Bamakóban és más nagyobb városokban termálvíz-források is találhatóak.[339]

Mali területe meglehetősen szegény fosszilis energiahordozókban,[340] így azok világpiaci beszerzése növeli a gazdaság érzékenységét, viszont az államtér földrajzi-éghajlati adottságai miatt lehetőség nyílhat azok alternatív energiaforrásokkal történő – legalább részleges – kiváltására.[341] Diré-ben építették meg a világ első piacra termelő napenergia-erőművét, egyes rurális településeken pedig napenergiával működő vízszivattyúkat működtetnek.[342]

Tercier szektor

Kereskedelem

A mali szolgáltatási szektor viszonylag kevéssé diverzifikált más ágazatokkal összehasonlítva: legfontosabb ágazatai a kereskedelem, valamint az idegenforgalom.[343]

A hatástalan gazdasági reformok következményeként a kereskedelmi ágazat az 1960-as évtizedtől a magánbefektetők által preferált gazdasági területtá vált,[344] ennek ellenére Mali a fejlődő államokra jellemzően „megtermeli" rendszeres éves külkereskedelmi deficitjét, amely alapvetően az export-import egyre táguló ollójából/különbözetből adódik. A fokozatosan növekvő export értéke a WTO 2009-es jelentése szerint elérte a 2,1 milliárd,[345] 2011-ben a 2,453, 2012-ben pedig a 2,557 milliárd $-t.[346] A gazdaság exportszerkezeti

338 Jelentősebb vízerőművek: Niger folyón a Markala-, Sotuba- és a Taoussa-gátak, a Sélinguégát a Sankaranin (a Niger mellékfolyója), a Félou- és a Manantaligát a Szenegálon.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-03
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-01-13

339 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-03

340 http://www.areed.org/index.php/en/Mali/mali-determinants-of-success.html 2013-03-03

341 http://www.developingrenewables.org/energyrecipes/reports/genericData/Africa/061129%20RECIPES%20
country%20info%20Mali.pdf 2013-03-20
Maiga,A.S. et al (2008): Renewable Energy Options for a Sahel Country: Mali. in.: Renewable and Sustainable Energy Review 12, no. 2. pp. 564–574.

342 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-22

343 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-SERVICES.html 2013-03-19

344 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-INDUSTRY.html 2013-03-19

345 http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=ML 2013-03-21

346 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-20

spektruma nem túlzottan széles, három fő termék – a kivitel mintegy 90%-át biztosító gyapot, arany és haszonállat[347] – határozza meg, ami általában a fejlődő országokra jellemző. A gyapot globális piacát folyamatos versengés, árszínvonal ingadozás karakterizálja, így a termék folyamatosan nem biztosít kiszámítható és jelentős bevételi forrást Bamako számára.[348]

Mali utóbbi időszakban jelentőssé vált exportpartnerei a globális gazdasági-geográfiai térben viszonylag koncentráltan, alapvetően a gyorsan fejlődő délkelet-ázsiai régióban helyezekednek el.

Ezzel párhuzamosan jellemző volt az import folyamatos bővülése is, amely a 2009-es évben regisztrált 2,6 milliárdról 2011-re 3,026 milliárdra emelkedett, 2012-ben pedig elérte a 3,209 milliárd $ értéket.[349] A behozatali struktúrát a fejlődő államok általános gazdasági igényei jellemzik. A fontosabb termékek: kőolaj, gépek és berendezések, építőanyagok (cement), élelmiszerek, textíliák,[350] műtrágya, illetve gyógyszerek. Az import térszerkezete arra utal, hogy Bamako számára nagy jelentőségűek a regionális/szomszédsági, valamint az egykori gyarmatosító hatalommal – Franciaország – fenntartott gazdasági kapcsolatrendszer, illetve a rendkívül dinamikus gazdasági növekedést produkáló, és egyben saját környezeti kihívásait exportáló Kína agresszív gazdaságpolitikai szerepvállalása. Ezen kívül fontos partner-ország Kanada és az Egyesült Államok.

Legfontosabb felvevőpiacok[351]

Ország	Részesedés (%-ban)
Kína	31,0
Koreai Köztársaság	14,5
Indonézia	12,2
Thaiföld	6,3
Malájzia	5,4
Banglades	5,0

Forrás: CIA World Factbook https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html

347 Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest pp. 213-214.

348 Delpeuch, C.–Vandeplas, A.–Swinnen, J. (2010): Revisiting the 'Cotton Problem:' A Comparative Analysis of Cotton Reforms in Sub-Saharan Africa. (paper presented at the 84th Annual Conference of the Agricultural Economics Society, Edinburgh, March pp. 29–31. http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/91806/2/71delpeuch_vandeplas_swinnen.pdf 2013-03-21

349 http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=ML 2013-03-21

350 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

351 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

Legfontosabb importpartnerek[352]

Ország	Részesedés (%-ban)
Szenegál	14,9
Franciaország	11,6
Kína	8,2
Elefántcsontpart	6,3

Forrás: CIA World Factbook https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html

Az adatok alapján az is megállapítható, hogy az export-import értékkülönbsége, vagyis Mali külkereskedelmi deficitje fokozatosan növekvő tendenciát mutat, amelyet a zömmel Dél-Afrikába exportált arannyal próbál ellensúlyozni – gyakorlatilag három év alatt 0,5 milliárdról 0,652 milliárd $-ra emelkedett, amellyel párhuzamosan azonban az állam külső adóssága is folyamatosan növekvő tendenciát mutat.[353]

Mali 1975-től az Economic Community of West African States (ECOWAS)[354] tagja, amelynek célja a vámunió és a közös piac megteremtése és fenntartása a nyugat-afrikai régióban,[355] illetve más regionális és globális szervezetekben is szerepet vállalt, amelyeknek célja a kereskedelmi kapcsolatok térrendszerének hatékonyabbá és biztonságosabbá tétele.[356] Azt sem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a mali gazdaság részben informális módon működik, a tradicionális piacokon realizálódó barter és készpénzes kereskedelem statisztikai nyilvántartása gyakorlatilag nem létezik.[357]

Idegenforgalom

Mali kulturális öröksége, az államtér különleges történelmi fejlődése, a sajátos – és roppant sebezhető – ökológiai rendszer rendkívüli jelentős tényezőknek számítanak, hiszen különleges élményt kínálnak a turisták számára. Az

352 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

353 A külső adósság mértéke 2011-ben 2,652 milliárd, 2012-ben pedig 2,725 milliárd $ volt. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-10

354 Előzménye a Communauté économique de l'Afrique de l'Ouest (Nyugat-Afrikai Gazdasági Közösség): döntően frankofon államok csoportja által – Benin, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Mali, Niger, Szenegál és Mauritánia (korábban spanyol gyarmat) – 1973-ban Ouagadougou-ban alapított szervezet, amelyben Guinea és Togo megfigyelői státusszal vett részt. 1975. május 25-én 18 állam írta alá az Economic Community of West African States (Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége) alapító okiratát. http://www.comm.ecowas.int/sec/index.php?id=about_a&lang=en 2013-03-11

355 http://memory.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf 2013-0320

356 http://www.watradehub.com/sites/default/files/resourcefiles/jan11/13th-report-english-final.pdf 2013-03-11

357 http://famdliflc.lingnet.org/products/cip/mali/mali.pdf 2013-03-07

ágazat – érzékeny a külső sokkhatásokra – jelentőségére utal, hogy 2010-ben GDP-arányos részesedése elérte a 4,7%-ot.[358] A turizmusgazdaságból származó bevételek növeléséhez azonban szükséges a megfelelő közlekedési infrastruktúra, a szolgáltatások minőségi fejlesztése, a politikai stabilitás és biztonság megteremtése.[359]

A modernizációval párhuzamosan fontos alapfeltétel azon idegenforgalmi értékek védelme – például a Bandigara-fennsíkon élő dogonok hagyományos életmódja, lakóhelyeik,[360] a vándorló elefántok,[361] a nemzeti parkok, az ősi városok és régészeti feltárások –, amelyek a külföldi turisták számára különleges látnivalót jelentenek.

A kulturális rendezvények közül a Festival in the Desert (2001-től) az egyik legjelentősebb globális zenei eseménnyé fejlődött, amely a „Festival on the Niger" születésére is inspiráló módon hatott. Mali turisztikai potenciáljának részét képezi a hagyományos afrikai kultúrát tükröző dogon maszkfesztivál, valamint a szarvasmarhacsordák évenkénti átterelésének látványossága a Niger folyón.[362]

Pénzügyi szféra

Mali más, a nyugat-afrikai régió francia nyelvű államaival együtt az Union économique et Monétaire Ouest Africaine (Nyugat-afrikai Gazdasági és Monetáris Unió)[363] tagállama, amely a szenegáli fővárosban központi bankot –

358 http://www.wttc.org/eng/Tourism_Research/Economic_Data_Search_Tool/index.php 2013-03-21
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_TravelTourism_Report_2009.pdf 2013-03-10
http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/mali2013_2.pdf 2013-04-11

359 Aubert A. (2010): A globális turizmus jellemzői és trendjei geográfiai megközelítésben. in.: Tóth J. /szerk./: Világföldrajz. Akadémiai Kiadó, Budapest p. 646.
https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy 2013-03-21

360 http://www.eoearth.org/article/Cliffs_of_Bandiagara_%28Land_of_the_Dogons%29,_Mali 2013-03-21
http://whc.unesco.org/en/list/516/ 2013-03-21

361 http://www.smithsonianmag.com/science-nature/Saving_Malis_Migratory_Ele-phants.html?c=y&page=1 2013-03-21

362 http://www.aec.msu.edu/fs2/promisam_2/Tourism_and_food_security_in_Mali_brief.pdf 2013-03-21

363 Union économique et Monétaire Ouest Africaine – West African Economic and Monetary Union (UMOEA – Nyugat-afrikai Gazdasági és Monetáris Unió) tagjai: Benin, Bissau-Guinea, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Mali, Niger, Szenegál és Togo. A szervezet 1957-ben Lagosban alapították.
http://www.worldtradelaw.net/fta/agreements/waemufta.pdf 2013-03-15

Banque Centrale des États de l'Afrique de l'Ouest[364] – működtet. A pénzügyi intézmény egységes fizetőeszközt – Communauté Financière Africaine (CFA)-frank[365] – bocsát ki, amelynek árfolyamát 2002 óta hivatalosan az €-hoz rögzítik. A szervezet célja a regionális gazdasági érdekek integrálása, a fiskális és monetáris politikák összehangolása, a bankszféra szabályozása,[366] illetve a csempészet visszaszorítása.[367]

Az eredetileg a francia nemzeti valutához kötött sajátos funkciójú pénzeszköz – tükrözi a régió gyarmati múltját – nem használatos a nemzetközi devizapiacokon, átváltása uniós fizetőeszközre a francia államkincstár garanciájára épült. A nyugat-afrikai CFA-frank (XOF) nem váltható át a közép-afrikai CAF-frankra (XAF),[368] amelyet Csád, Gabon, Egyenlítői Guinea, Kamerun, a Kongói Köztársaság és a Közép-Afrikai Köztársaság használ.

Mali legfontosabb kereskedelmi-pénzügyi központja Bamako, ahol számos kereskedelmi és fejlesztési bank, egyéb pénzügyi intézmény tevékenykedik: – francia biztosító társaságok irodái, az elefántcsontparti Abidjan-ban működő regionális tőzsde kirendeltsége.[369] Mali jelen van a regionális nyugat-afrikai áru- és kötvénypiaci folyamatokban – Bourse Régionale des Valeurs Mobilieres (BRVM)[370] –, de állampapírjai nem jelennek meg a tőzsdén.[371]

---

364 Banque Centrale des États de l'Afrique de l'Ouest - Central Bank of West African States (BCEAO): a Dakari székhelyű szervezet elődje az Institut d'Emission de l'Afrique Nyugat Française et du Togo, amely 1959-ben alakult át, majd 1962-ben az UMOA alapításával vált olyan regionális központi bankká, amely közös valutát bocsáthat ki. Hét állam alapította: Elefántcsontpart, Dahomey, Felső-Volta, Mali, Mauritánia. Niger és Szenegál. Ma tagságát Benin, Bissau-Guinea, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Mali, Niger, Szenegál és Togo alkotják.
http://www.bceao.int/ 2013-03-21

365 Communauté Financière Africaine – West African Financial Community (CFA): a gazdasági együttműködés, az integráció hatékonyabbá tétele érdekében bevezették a közös valutát, amely a francia nemzeti fizetőeszközhöz igazodott.
http://economics.stanford.edu/files/Theses/Theses_2005/Ajayi.pdf 2013-03-21

366 http://www.xe.com/ucc/ 2013-03-21

367 A szigorú vámellenőrzés ellenére jelentős a szarvasmarha és a haláruk kontroll nélküli kivitele elsősorban Mauritániaba és Elefántcsontpartra, olcsó fogyasztási cikkek tiltott behozatala Guineaból és Nigériából.
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-INDUSTRY.html 2013-03-24
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-23

368 http://www.xe.com/currency/xaf-central-african-cfa-franc-beac 2013-03-21

369 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-23

370 Bourse Régionale des Valeurs Mobilieres (BRVM): 1998 óta működő nyugat-afrikai tőzsde, amelynek központja Abidjanban van.
http://www.brvm.org/ 2013-03-21

371 http://www.brvm.org/Soci%C3%A9t%C3%A9sCot%C3%A9es/Listedesobligations/Global/tabid/96/language/en-US/Default.aspx 2013-03-22

A pénzügyi szektor jelentős szerepet játszik a mali gazdaság életében,[372] elsődlegesen nagyvállalatok számára nyújtott hitelek jellemzik a bankok tevékenységét. A Maliban működő pénzintézetekben – a 12 kereskedelemi bank csaknem a GDP-vel azonos mérleg-főösszeggel[373] – az állam jellemző módon jelentős pozíciókkal rendelkezik (résztulajdon vagy teljes tulajdon), ám a banki szektor teljes értékének 62,8%-át külföldi befektetők birtokolják.[374] Az ország gazdasági életére a készpénzforgalom túlsúlya jellemző, az informális pénzügyi műveletek részesedése nem vált általánossá.[375]

Általában a helyi törvényi szabályozás azonos módon kezeli a hazai és a külföldi beruházásokat, de a kereskedelmi és adózási előírások a primer szektor agrár-, illetve bányászati vállalkozásai számára a legkedvezőbbek. A gyár- és élelmiszeriparban a legjelentősebb befektetők Franciaország, Kína, valamint Németország, a bányászatban Nagy-Britannia, Japán, Ausztrália, Kanada és a Dél-Afrikai Köztársaság játszik meghatározó szerepet.[376] A kormányzat gazdaságpolitikai stratégiájában megfogalmazódott a külföldi támogatások befektetésekre történő konvertálása. A nemzetközi intézmények – IMF, WTO, World Bank – és a partnerországok javaslatokat tettek az állam által ellenőrzött szektorokban – például az energetikai, a textilipari, valamint a bankszektorban – a privatizációs folyamatok elindítására, az exportszerkezet diverzifikálására, miközben a szegénység enyhítésére számos – külföldi forrásból – mikrofinanszírozású projekt indult.[377]

A fejlődés jelentős akadályát jelenti a „hagyományos" kormányzati korrupció,[378] a külföldi befektetők számos ilyen jellegű problémával szembesülnek az adózás, a vámkezelés, valamint a szerződésekben foglaltak végrehajtása területén.[379]

---

372 Akpapuna, J.–Kouassi, A.–Soedjede, H.: Benin, Cote d'Ivoire, Mali, Senegal, and Togo. in.: Africa's Financial System. Financial Institutions Center, Wharton School of Business, University of Pennsylvania pp. 34-39.
http://fic.wharton.upenn.edu/fic/africa/Benin%20Cotedivoire%20Mali%20Senegal%20Togo.pdf 2013-03-21

373 http://famdliflc.lingnet.org/products/cip/mali/mali.pdf 2013-03-21

374 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-21

375 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-21

376 http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138108.htm 2013-03-21

377 http://www.bti2010.bertelsmann-transformation-index.de/78.0.html?L=1 2013-03-22
http://www.bti-project.de/uploads/tx_jpdownloads/BTI_2010_Mali.pdf 2013-03-22

378 http://www.transparency.org/content/download/55725/890310/CPI_report_ForWeb.pdf 2013-03-22

379 http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138108.htm 2013-03-21

Közlekedés-szállítás-telekommunikáció

A közlekedési hálózat minőségi hiányosságai akadályozzák a gazdaság fejlődését, korlátozzák a társadalmi mobilitást. Térszerkezetére alapvetően jellemző, hogy a kiépített – ám meglehetősen idejétmúlt állapotú – útvonalak a szudáni és a Szahel-övezetben koncentrálódnak. Az államtér sajátos földrajzi helyzetéből – landlocked állam – adódóan elsődleges funkciójuk a gazdasági és politikai térkapcsolatok fenntartása szomszédos államokkal, valamint az ottani kikötővárosokkal.[380]

A gyarmatosítás korszakában a franciák elsősorban az 1000 mm-es vasúthálózat[381] fejlesztését tervezték gazdasági és stratégiai érdekeinek megfelelően,[382] miközben a Niger közlekedési potenciáljának kihasználását gátolták az éghajlati és mederszerkezeti adottságok.[383]

Általában elmondható, hogy az infrastruktúrát az elmaradottság, a korszerűtlenség jellemzi, ezért a hagyományos közlekedés napjainkban is jelentős szerepet játszik. A déli régiókban a természetes vízfolyások, a sivatagi, félsivatagi zónában pedig a tradicionális szaharai szállítóeszköz – teve – szerepe változatlanul fontos. Az anakronisztikus közlekedési rendszer gátolja a gazdaság fejlődését.[384]

A gyarmati időszakot követően a közlekedési infrastruktúra fejlesztése 1961-1966 között kapott nagyobb hangsúlyt, amelyre jellemző volt a nemzeti tér és a főváros, valamint a gazdasági – elsősorban a gyapotexport – fejlődés kombinációja[385]. A hálózatbővülés – az utóbbi évtizedben jelentős szerepet kapott a külföldi tőke és technológia[386] – alapvetően a főváros számára nyújtott gazdasági előnyöket.[387]

A landlocked helyzetből adódóan szükséges a regionális belső területként funkcionáló mali gazdasági tér közlekedési kapcsolatainak folyamatos fej-

380 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-21

381 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 138.

382 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris Budapest pp. 273-297.
Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs pp. 26-27.

383 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 213.

384 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 17.

385 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs pp. 410-412.

386 http://af.reuters.com/article/maliNews/idAFLDE65T12820100630 2013-03-21
http://mali.usembassy.gov/embassy-news/cooperation-fact.html 2013-03-21
http://af.reuters.com/article/topNews/idAFJOE6BU06Y20101231 2013-03-21

387 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 412.
http://www4.worldbank.org/afr/ssatp/Resources/HTML/rural_transport/knowledge_base/English/Module%204%5C4_2b%20Case%20Study%20-%20RTS%20Mali.pdf 2013-03-20

lesztése annak érdekében, hogy a szomszédos államok kikötőinek segítségével intenzívebbé tegyék az állam maritim jellegű külgazdasági kapcsolatait.[388]

Bamako igénye, hogy a nemzeti közlekedés hálózatokat regionális rendszerré kapcsolják össze, mivel a Mali vasúthálózatát alkotó egyetlen vonal rendkívül sebezhetővé teszi a szenegáli államtéren keresztül az atlanti térséggel fenntartott kapcsolatát.[389] A két fővárost összekötő vasútvonal jelentőségét a nemzetközi forgalom adja, a teljes forgalom 56%-a jut Malira,[390] amelyet kiegészít a Koulikoroig vezető pályaszakasz.[391]

Hátráltatta a vasúti kapcsolatok fejlődését a szenegáli-mali politikai unió[392] megtermtésének kudarca, amelyet követően előtérbe került a burkolt közlekedési útvonalak kiépítése az elefántcsonparti és Burkina Fasó-i határig, amelynek lendülete azonban az 1980-as évekre csökkent.[393] Az utóbbi években – elsősorban a Világbank ajánlására – a létező infrastruktúra modernizálása kapott prioritást.[394]

Általában elmondható, hogy Mali számára a francia gyarmatosító hatalom regionális közlekedéspolitikájának megvalósulása kedvezőtlen volt,[395] nem a regionális együttműködés, hanem a területi különbségek növekedését eredményezte, amely a posztkoloniális korszakban sem erősítette szomszédaival társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszerét és nem tette lehetővé a kompara-

388 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-21

389 Diallo, S. (2008): Pastoral nomadic Tuareg in Transition: The case of Igorareine Tuareg in Echagh, Northern Mali. Univerity of Tromso, Norway p. 46. http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1626/thesis.pdf?sequence=12013-03-17

390 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 428., http://www.seat61.com/Senegal.htm 2013-03-21

391 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 438.

392 Ennek oka az adósság- és termelési válság volt.
Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs pp.413-414.
Addo, S.T. (1984): Proceeding of the ISSER Conference on Towards Food Self-sufficiency in West Afrca int he Year 2000'. Legon University of Ghana pp. 94-119.

393 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 416.

394 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 416.
de Benoist, J.R. (1995): De l'AOF à l'UEMOA. Marchés tropicaux et méditerranéens 2586. pp.1181-1188.
Peguy, P-Y. (1997): Vertikale des Integration im Schienenverkehr: Der Fall der Bahnen im frankofonen Afrika. Schienen der Welt, 9-10. pp. 16-22.

395 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

tív előnyök kiaknázását. A mali gazdasági tér külgazdasági és biztonságpolitikai kitettsége jelentős mértékben nem csökkent.[396]

Mali közlekedési struktúrája

Forrás: Saját szerkesztés

Az 1980-as évtized elején bekövetkezett áruszállítási irányváltásban jelentős tényezőnek bizonyult: addig az export 80-90%-át Dakaron keresztül

396 http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf 2013-03-21
http://senegal.usaid.gov/sites/default/files/file/FTF/Senegal_Bi_Weekly_Reports/2011ENG/04_%20%20Feed%20the%20Future%20Bi-weekly%20highlights%20May%2019,%202011.pdf 2013-03-21
Hoyle, B.–Hilling, D. /eds./ (1970): Seaports and Development in tropical Africa. Macmillan, London

került a világgazdaság rendszerébe,[397] ezt követően a Guineai-öböl felé orientálódott. Ennek oka részben a szenegáli-mauritániai politikai feszültség volt, másrészt a francia frank leértékelése is az elefántcsontparti kereskedelem számára nyújtott előnyöket. Mindezt geográfiai tényezők is erősítették. A mali államtér vasúttal nem rendelkező települései – Mopti, Timbuktu, Gao – a ghánai, togói, illetve benini kikötővárosokkal alakítottak ki szerves térkapcsolatot.[398]

Az államtér északi térségei kettős orientációs lehetőséggel rendelkeznek: Kidal akár az algériai mediterrán kikötők nagyobb vonzáskörzetéhez is tartozhat, miközben Koulikoro számára a mauritániai főváros – Nouakchott – (is) a gazdasági gravitációs centrum szerepét tölti be.[399]

A légi közlekedés nemzetközi rendszerébe Malit a nagyobb európai légitársaságok járatai kapcsolják, a helyi légitársaságban jelentős a magántőke érdekeltsége. Az államtérben több reptér működik, de ezek jelentős része nem alkalmas nemzetközi forgalom lebonyolítására.[400]

Az infrastruktúra egyéb ágazatai sajátos utat jártak be: a kommunikációs ágazat az elmúlt időszakban jelentős fejlődést produkált, amely elsősorban a mobiltelefonok számának növekedésében realizálódott, miközben az internet-ellátottság még meglehetősen korlátozott, ámbár bővülése folyamatos, különösen az urbánus területeken. Hasonlóan alacsony a vezetékes telefonhálózat kiépítettsége, a szolgáltatás nem fedi le az államtér egészét, minősége és megbízhatósága is kérdéses. A központi kormányzat komoly erőfeszítéseket tett a XXI. század elején a hálózat korszerűsítésére.[401]

A külgazdaságilag rendkívül sebezhető Mali gazdaság már a 2011-es évben is nehézségekkel küzdött, amely részben a mezőgazdasági termelés volumenének csökkenéséből (4,5%)[402] – az élelmiszernövényeknél a visszaesés mintegy 16%-os (a gabonafélék esetében 10, a rizs mennyiségében 25%-os visszaesés) volt – adódott. Ebben jelentős szerepe volt a Szahel-övezetben ta-

397 Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs pp. 425-426.

398 Steck, B. (2004): La mondialisation el le risqué de la fragmentation territoriale. Le cas d'un Etat enclaré du sud le Mali (Afrique de l'Ouest) BELGEO 4. pp. 479-487.

399 http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-INFRASTRUCTURE-POWER-AND-COMMUNICATIONS.html 2013-03-21
Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon, Pécs p. 266., 439.

400 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power 2013-03-21

401 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-21

402 Mindezt valamelyest ellensúlyozta a gyapotexport, a kereskedelmi és szolgáltató szektor, illetve az állattenyésztés és a növekvő fogyasztás. A feldolgozóipar 20,8%-kal növelte a szektor hozzáadott értékét.
http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/west-africa/mali/ 2013-03-21

pasztalt egyenlőtlen csapadékeloszlásnak. Másrészt a GDP csökkenése külső hatásokra – az elefántcsontparti választásokat követő zavargások, a líbiai háború, az emelkedő kőolaj-, gáz- és élelmiszerárak – visszavezethető. Mindezek ellenére makrogazdasági előrejelzések növekedést prognosztizáltak a 2012-es (6,9%) és a 2013-as (5,2%) évekre.[403]

2011-re a gazdaság növekedése lelassult, de az infláció mértéke nem emelkedett jelentős mértékben. Mindennek az a magyarázata, hogy a gabonaválság nem éreztette hatását az élelmiszerárak alakulásában. A folyó fizetési mérleg hiányának 10,4%-os GDP-arányos csökkenését a magas gyapot- és aranyárak eredményezték. A hiányt ellensúlyozta a nettó tőkebeáramlás – közvetlen külföldi befektetés (FDI) vagy segélyek formájában – így a teljes fizetési mérleg többlete elérte a 60 millió $-t, amely a BCEAO valutatartalékait is növelte. A pénzkínálat 15%-os bővülése lehetővé tette a gazdaság szereplőinek nyújtott hitelezés növelését, amelynek csaknem fele a kereskedelmi szférában, valamint a szolgáltatásban – vendéglátóipar (hotelek, éttermek) – realizálódott, megelőzve az energetikai ágazatot.[404]

Az államháztartási hiány a GDP 3,8%-a volt 2011-ben és a 2010-es évhez viszonyítva 0,6%-os – GDP-arányos – csökkenést mutatott, miközben az állam adóbevételei 0,6%-kal nőttek és elérték a GDP 15,3%-át. Az állami kiadások és hitelnyújtás összértéke 2011-ben 2%-kal bővült – GDP-arányosan – és elérte a GDP 24,8%-át.[405]

A 2011-es, valamint a 2012-es politikai és gazdasági események következményeként a gazdasági aktivitás csökkenése emelkedő inflációval,[406] növekvő fizetési mérleghiánnyal[407] párosult. A fiskális stresszhelyzetet fokozta az adóbevételek csökkenése, a pénzügyi segélyek felfüggesztése, valamint a katonai és szociális kiadások növekedése, amelyekre a központi kormány fiskális szigorral reagált, mivel a külső hitelezői kamathátralék mértéke elérte a GDP 0,5%-át.[408]

2012 a mali gazdaság számára kritikus esztendő volt: az agrárium 2011-es teljesítménye élemiszerválságot indukált, 2012 februárjában az előrejelzések

403 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-21
404 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03
405 Az infláció elsősorban az emelkedő élelmiszeráraknak volt köszönhető, mértéke elérte a 6.5%-ot.
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21
406 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21
407 http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2013/pr1324.htm 2013-03-21
408 Nara település Koulikoro régióban Mali délnyugati részén helyzkedik el 37 km-re, délre a mauritániai határtól és 292 km-re észak-északkeletre a mali fővárostól.
http://instat.gov.ml/documentation/koulikoro.pdf 2013-03-21

szerint 196 település, 3,6 millió lakost – a teljes népesség 23,2%-a – veszélyeztetett az alultápláltság. A legválságosabb helyzet a mauritániai határvidékén, a Niger-völgyben, valamint Kayes, Koulikoro, Nara,[409] Mopti és Timbuktu térségében alakult ki. A kormányzat már 2011 novemberében kidolgozta válságkezelési stratégiáját: a tervezet legfőbb elemeit az itt élők ingyenes élelmiszersegélyezése, a gabonafélék szubvenciója, a gazdasági aktivitás összekapcsolása szociális transzferekkel, a központi tartalékkészletek kiosztását, az agrártevékenység támogatása jelentették. A rendkívüli élelmiszerbiztonsági program teljes költségét 260 millió $-ra – a GDP mintegy 2,5%-a – kalkulálták, amelynek felét különböző nem kormányzati szervek nyújtották.[410]

A helyzetet súlyosbította az a politikai konfliktus, amelyet az északi régió felkelői robbantottak ki. Az államtér dezintegrációjával fenyegető krízis humánkatasztrófával fenyegetett. A három északi régió függetlenségét követelő, majd deklaráló lázadó erők szoros kapcsolatban álltak/állnak a szélsőséges iszlamista erőkkel – köztük az al-Kaida, akiknek erőszakos tevékenysége humanitárius válságot és kényszermigrációt generált. Csaknem 420 000 ember lakóhelye elhagyását választotta, közülük mintegy 210 000-ren menekültek a szomszédos államokba.[411] A politikai válság megoldására 2012 augusztusában nemzeti egységkormány alakult, amely célként fogalmazta meg az államtér integritásának és szuverenitásának helyreállítását, amelyhez az ENSZ, az Afrikai Unió,[412] illetve az ECOWAS segítségét kérte, hogy intervenciós erőkkel támogassák a mali hadsereget.[413]

Ezek az események negatív hatást gyakoroltak a mali gazdaságra, a GDP növekedés a korábbi becslésekkel szemben jelentős mértékben visszaesett,[414] különösen a szekunder és a tercier szektorok teljesítménye csökkent. Érdekesség, hogy az aranybányászatot, a gyapottisztító- és feldolgozó textilipart alig érintette a gazdasági válság. A többi ágazatra az is kedvezőtlenül hatott, hogy a biztonságpolitikai válság következményeként Mali külgazdasági part-

409 Az United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) becslése szerint a mali kormány körülbelül 37 millió $ értékű segélyt biztosított a rászoruló térségeknek.
http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-21

410 109 000-en Mauritánia, 65 000 Niger, 36 000 Burkina Faso területére menekült.
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/afr370012012en.pdf 2013-01-20

411 Az Afrikai Unió (African Union): 54 afrikai állam alapította 2001. május 26-án Addisz-Abebában és 2002. július 9-e óta hivatalosan is működik. Legfontosabb szerve a Közgyűlés, a Titkárság és a Bizottság székhelye Addisz-Abeba.
http://www.au.int/en/ 2013-03-08

412 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03

413 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

414 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03

nerei felfüggesztették tőke- és technológiaexportjukat. A bőséges csapadék kedvezett az agrárium fejlődésének – 8%-os növekedés –, ami némileg enyhítette az inflációs nyomást, amelynek értéke csaknem kétszeresen meghaladta a WAEMU-államok átlagát.[415]

Mindebből következett, hogy a fizetési mérleg hiánya – 5,8% GDP-arányosan – 2012-ben jelentősen növekedett, a BCEAO tartalékából a Malira eső rész a harmadik pénzügyi negyedév végére csökkenést (220 millió $) mutatott. Az arany-, valamint a gyapotexport azonban kissé ellensúlyozta a negatív folyamatot, ám úgy tűnt, Malinak valutartalékait is fel kell használnia a fizetési mérleg hiányának finanszírozására.[416] Ennek következményeként 2012 szeptembere után a pénzkínálat 11%-os bővülést mutatott, a forgalomban lévő pénz mennyisége is növekedett. Ezzel a folyamattal párhuzamosan az északi területek iszlamista inváziója miatt számos pénzintézet menekült délre. Szakértők a kárt mintegy 36 millió $-ra becsülik – a GDP 0,3%-a –, amely negatív hatást gyakorol a bankszektor stabilitására, a kockázatos tőkebefektetések aránya 2012 első felében 14,8%-ra emelkedett.[417]

Ezeknek a gazdasági kihívásoknak megfelelően a kormányzati kiadásokat csökkentették, hogy arányban álljanak a bevételekkel. Prioritást kapott az állami alkalmazottak, a nyugdíjak, a hadsereg és a biztonsági erők költségeinek kifizetése, valamint az oktatás, az egészségügy, illetve a szociális szféra, de a hiány növekedését nem sikerült megfékezni. Ezért vált szükségessé a kőolajtermékek adójának emelése, valamint a butángáz ártámogatásának csökkentése, amely intézkedés jelentős megtakarítást eredményezett (2,9 milliárd CFAF).[418]

A kormányzati lépéseknek köszönhetően 2013-ra a GDP bővülése várható, amely az arany kitermelésének növekedéséből, másrészt pedig a növekvő társadalmi-gazdasági aktivitásból adódik. Az infláció az előrejelzések szerint 3% alá csökken, amennyiben a kedvező időjárásnak köszönhetően az élelmiszerárak nem növekednek. Várhatóan a folyó fizetési mérleghiánya a GDP 8%-ra emelkedik, amely csak részben finanszírozható közvetlen befektetésekkel, így a BCEAO nemzetközi tartalékainak felhasználása szükségessé válik.[419] Az összességében kedvező kilátások azonban nem fedhetik el a mali gazdaság nagyfokú sebezhetőségéből adódó kihívásokat: a mezőgazdasági tevékenység nagymértékű éghajlati kitettsége,[420] nagyfokú dependencia az exportbevételektől,

415 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03
416 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03
417 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03
418 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03
419 http://www.shelfhelpafrica.org 2013-03-18
420 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03

amely az arany és a gyapot világpiaci ármozgásának függvényében változik. Természetesen nem elhanyagolható tényező a gazdaság fejlődése szempontjából, hogy a katonai műveletek keretében mikorra áll helyre az államtér integritása, amely erősítheti a befektetői bizalmat is egyben.[421]

2013-ra a tervek szerint a kormányzati kiadások elérik a GDP 18,2%-át, a költségvetés egyensúlya gyakorlatilag megteremthető, mivel az adóbevételek a GDP 15,3%-ra emelkednek (az előző évi 14,6%-ról), amelyet a kőolajtermékek adójának 25%-os emelése, másrészt az adók és vámok hatékonyabb beszedése biztosít.

A növekedés feltétele tehát az exporttermékek – arany, gyapot – világpiaci árának emelkedése, a külkereskedelmi forgalom bővülése és a mezőgazdaság jó teljesítménye, viszont a népesség dinamikus növekedése, valamint a politikai instabilitás jelentősen gyengítheti a gazdasági-társadalmi aktivitást,[422] amely visszahat a foglalkoztatáspolitikára is. A munkanélküliség leginkább a fiatalabb korcsoportokat sújtja,[423] amely részben a gazdaság fejlődéséből, részben a gyors népességnövekedésből (3,6%/év) adódott. Mindezen hatásokat erősíti a megfelelő képzési rendszer hiánya, a rurális terekből történő migráció felgyorsulása és a gazdaság munkahelyteremtő potenciáljának gyengesége.[424] Ezért a mintegy 30%-kal megemelkedett katonai kiadások – amelyeknek hatékony felhasználása csökkenti a biztonsági kockázatokat – ellenére kormányzat a – 2011 decemberében elfogadott – 2011-2017 közötti időszakra tervezett stratégiai koncepció szellemében az oktatás, a K+F, az egészségügy és a társadalmi fejlődés mellett kötelezte el magát.[425]

A gazdasági problémák ellensúlyozására az IMF 2013 januárjában jóváhagyott egy 18,4 millió $-os gyors folyósítású hitelcsomagot. Minderre azért is szükség volt, mert a 2012-2014-re tervezett 46,3 millió $-os hitel folyósítására a márciusi politikai események miatt nem került sor.[426]

Ennek megfelelően határozták meg a mali gazdaság rövid távú prioritásait, amelyeknek legfőbb célja a makrogazdasági és pénzügyi stabilitás feltételeinek megteremtése és fenntartása. A közép- és hosszú távú makrogazdasági egyensúly

421 http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2013/pr1324.htm 2013-03-03

422 A 15-39 év közötti aktív népesség 15,4%-nak nincs munkahelye, a fiatalok az összes munkanélküli 81,5%-át teszik ki. http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/west-africa/mali/ 2013-03-21

423 http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/west-africa/mali/ 2013-03-21

424 http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf 2013-03-03

425 A hitelkeret célja a likviditási gondok enyhítése, illetve pénzügyi katalizátorként funkcionálva a befektetői bizalom erősítése, amely fontos feltétel a gazdasági fejlődéshez. http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2013/pr1324.htm

426 http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2013/pr1324.htm 2012-03-21

és növekedés szempontjából a következetes adópolitika, a pénzforgalom folyamatainak megfelelő menedzselése, energiapolitikai reformok bevezetése szükséges. Az állami bevételek tartós gyarapodásának alapját képezheti az olajtermékekből származó adók növekedése, valamint az adó- és vámhatóság igazgatási rendszerének reformja, a gazdaság fenntartható növekedési pályára állítása, célzott szociális intézkedések bevezetése, illetve hiteles kommunikációs stratégia.

Népesség-társadalom

Mali az egyik legfejletlenebb állam a Földön, ahol erőteljes a társadalmi polarizálódás, az egyenlőtlenség jelensége, a népesség döntő része szegénységben él, napi bevétele nem haladja meg az 1,25 $-t.[427] Jelenleg az államok között a 182. helyen áll, az előző évhez képest hét helyet esett vissza, az afrikai kontinens hatodik legelmaradottabb állama.[428]

A népesség térszerkezete

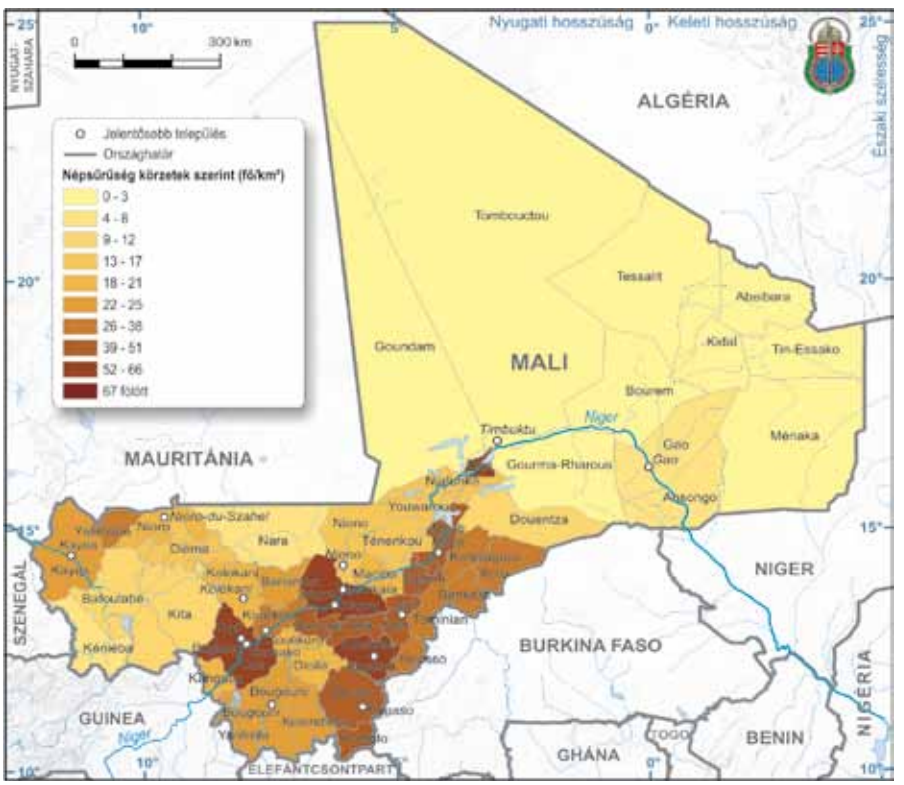

Forrás: Saját szerkesztés

Az állam periférikus helyzetét részben igazolják egyes kedvezőtlen népesedési adatok, amelyek azt igazolják, hogy a gyermekek közel 20%-a meghal

427 http://data.worldbank.org/country/mali 2013-03-21
428 http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/MLI.html 2013-03-10

5 éves kora előtt, illetve a születéskor várható élettartam átlagos értéke csupán 53,06 év: férfiak: 51,43, nők: 54,73 év.[429]

A népesedési adatok vizsgálata azt igazolja, hogy a politikai elit, valamint a gazdaság számára komoly kihívást jelentenek a közeljövőben. Mali népessége 15 494 466 fő volt 2012-ben, a demográfiai növekedés azonban 3,02%-os, a 11. legdinamikusabban növekvő társadalom a világon. Különösen magas az élve születések aránya – 46,6 születés/1000 lakos –, ezzel a második helyen állt, miközben a halálozási adatok sem túlzottan kedvezőek – 13,9 haláleset/1000 lakos (13. volt 2012-ben).[430] Az egészségügyi ellátórendszer hiányosságaira, a reformok és a szektor nagyobb GDP-arányos támogatásának szükségességére hívja fel a figyelmet a gyermekhalandóság magas értéke: 108,7 haláleset jut 1000 élve születésre: – fiú: 115,5; lány: 101,7 –, amely 2012-ben a világon a második legmagasabb értéket jelentette.[431]

A hierarchikus szociális rendszerben elfoglalt helyzet az életkor, a nem és a társadalmi státusz függvénye. A hagyományok konzerválják a társadalmi különbségeket, amely megnyilvánul az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és az anyagi javakhoz való hozzáférés lehetőségeiben, miközben jelentős különbségek mutathatók ki az északi és déli területek, valamint az urbánus és rurális terek életminősége között.

A Maliban élő etnikai csoportok zömmel elfogadják a hagyományosan hármas társadalmi tagozódást,[432] amelyet foglakozási csoportok alkotnak. A tradicionális berendezkedés a jelentős változások ellenére máig hatást gyakorol a szociális kapcsolatok rendszerére.[433] A kiegyenlítődés folyamatát a központi kormányzat is támogatja.[434]

---

429 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

430 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

431 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

432 Nemesség, dolgozó réteg és rabszolgák.
Blauer, E.–Laure, J. (2008): Mali – Cultures of the World. New York, Marshall Cavendish p. 70.
Bohulel-Hardy, F.–Guichaoua, Y.–Tamboura, A. (2007): The Tuareg Crises in North Mali. (seminar: Tuareg Crises in Niger and Mali. IFRI Subsa-haran Africa Program, Paris 27 November
http://www.ifri.org/files/Afrique/Sem_Tuaregcrises_EN.pdf 2013-03-11
Levinson, D. (1998): Mauritania. In.: Ethnic Groups Worldwide: A Ready Reference Handbook. Phoenix, Oryx Press pp. 150–151.

433 de Bruijn, M.E. (1999): The Pastoral Poor: Hazard, Crisis and Insecurity in Fulbe Society in Central Mali. In.: Pastoralists under Pressure? Fulbe Societies Confronting Change in West Africa. eds. V. Azarya, V. et al. /eds./ Leiden, Holland, Brill pp. 285–312.
Blauer, E.–Lauré, J. (2008): Mali - Cultures of the World. New York, Marshall Cavendish p. 70.

434 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali 2013-03-11
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/648263.stm 2013-03-11

Ahogy a tradicionális társadalmakban, Maliban is jellemző, hogy a hatalom és a tisztelet az életkor függvénye, ám az idősek a szociális konzervativizmus támogatói, akik még a városokban is jelentős befolyással rendelkeznek a posztkoloniális elitekkel szemben.[435] Az oktatási rendszerből gyakran kiszoruló gyermekek számára a felzárkózást, életminőséget biztosító jobb munkahely elérhetetlen.[436]

A nemek közötti egyenlőtlenség kérdése sem megoldott annak ellenére, hogy Ibn Battúta beszámolója szerint a Mali Birodalomban a nők viselkedését kevésbé szabályozták.[437] Napjainkban a patriarchális társadalom ellenőrzése érvényesül, a nők kisebbségben vannak a gazdasági és politikai szférában,[438] jellemző, hogy a lányok 85%-nak máig megcsonkítják a nemi szervét, amely gyakran hosszú ideig tartó egészségügyi problémát okoz.[439]

Komoly gazdasági kihívást jelent hatékony egészségügyi infrastruktúra megteremtése és fenntartása a dinamikusan növekvő népesség – a termé-

435 Wing, S.D. (2008): Constructing Democracy. in.: Transitioning Societies of Africa. New York, Palgrave Macmillan p. 98.
http://www.nai.uu.se/publications/news/archives/011diallo/ 2013-03-11
International Monetary Fund Mali: Poverty Reduction Strategy Paper. (2003) p. 29.
http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11372.pdf 2013-03-11

436 http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/BBFM_revised_final.pdf 2013-0312
http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100492.htm 2013-03-15
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1777106 2013-03-12

437 Lockard, C. (2011): Mali and Songhai: Islam and Regional Power. In.: Societies, Networks and Transitions: A Global History.Volume 1. to 1500. Boston, Wadsworth p. 301.

438 http://genderindex.org/country/mali 2013-03-12
Blauer, E.–Lauré, J. (2008): Mali – Cultures of the World. New York, Marshall Cavendish pp. 82–83.
Doggett, E.-Herstad, B. (2008): Men Matter: Scaling Up Approaches to Promote Constructive Men's Engagement in Reproductive Health and Gender Equity (Washington, DC: USAID Health Policy Initiative p. 2.
http://gender.care2share.wikispaces.net/file/view/Men+Matter+USAID+Mali.pdf 2013-03-12
Wing, S.D. (2008): Challenges to Inclusion: Constitutionalism and the Rights of Women. In.: Constructing Democracy in Transitioning Societies of Africa. New York, Palgrave Macmillan pp. 101–124.

439 Gosselin, C. (2000) Handing over the Knife: Numu Women and the Campaign against Excision in Mali. In.: Female „Circumcision" in Africa: Culture, Controversy, and Change. Shell–Duncan, B.–Hernlund, Y. /eds./ Boulder, CO, Lynne Rienner pp. 193–214.
http://books.google.hu/books?id=rhhRXiJIGEcC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false 2013-03-12
http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ae6ac93ba.html 2013-03-12
Doggett, E.–Fahnestock,M. (2010): Policy and Advocacy Initiatives to Support Elimination of Female Genital Cutting in Mali. Washington, DC, Futures Group, USAID Health Policy Initiative p. 2.
http://www.healthpolicyinitiative.com/Publications/Documents/1233_1_Mali_FGC_Final_Report_Final_FINAL_acc.pdf 2013-03-14

kenységi adatok azt igazolják, hogy egy mali nőre átlagosan 6,35 gyermekszületés esik (a 2. legmagasabb érték a világon) – számára.[440] Az ágazatra fordított érték 2009-ben a GDP 7,5%-a volt,[441] amely nem számít magasnak, amely súlyos orvoshiánnyal – 0,047 szakember jut 1000 lakosra –, valamint a kórházi ellátórendszer elégtelenségével – 0,57 kórházi ágy/1000 lakos – párosul.[442] A képzett orvosok hiányát némileg enyhíti a gyógyítók.[443]

Az egészségügyi ellátórendszer szolgáltatásai a népesség 54%-a számára – az urbánus népesség 46, a rurális népesség 68%-át érinti – napjainkban is elérhetetlenek,[444] annak ellenére, hogy számos betegség kimutatható az ország területén. Jellemző példa erre, hogy a felnőtt lakosság 1%-a HIV/AIDS-fertőzött, miközben az 5 évesnél fiatalabb gyermekek 27,9%-a (2009) – a gazdaság és az egészségügy szoros kapcsolatára utal – alultápláltságtól szenved.[445]

Az egészségügyi infrastruktúra meglehetősen hiányos, alapvetően az urbánus terekben koncentrálódik. Az orvoshiány mellett súlyos gondot jelent a megfelelő egészségügyi felszerelések hiánya.[446] A tiszta ivóvíz és az alapvető higiénia hiánya jelentős mértékben hozzájárulnak a fertőzéses eredetű halálesetek magas arányához.[447]

A migrációs folyamatok által (is) gyorsan növekvő urbánus népesség – a teljes népesség 36%-a (2010) – számának 4,4%-os emelkedése[448] is problémaforrás. Egyrészt az urbánus gazdasági terek nem rendelkeznek megfelelő munkahelyteremtő potenciállal, így a migrációs folyamatok által városlakóvá váló népesség csekély mértékben növeli az adóbevételeket, viszont igényei miatt jelentős terhet jelent a költségvetés számára.

A gyorsan növekvő népesség számára szükséges a hatékony oktatási rendszer kiépítése, illetve a társadalmi-gazdasági aktivitás munkahelyteremtő képességének javítása, mert ezek hiánya folyamatosan újratermeli a szociális válságokat. Társadalmilag jellemző az alacsony iskolázottság, a felnőtt népesség nagyobb része átlagosan két évnél kevesebb időt töltött iskolai képzésben, a lányok esetében ez az időtartam még rövidebb.[449] Feltehetően az állami

440 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
441 http://data.worldbank.org/country/mali 2013-03-18
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
442 http://www.indexmundi.com/g/r.aspx?v=2226 2013-03-18
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
443 http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2633328/?tool=pubmed#B 2013-03-18
444 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
445 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
446 http://www.docstoc.com/docs/79432937/CultureGrams-World-Edition-2011-Mali 2013-03-18
447 http://www.who.int/gho/countries/mli.pdf 2013-03-18
448 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
449 http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/MLI.html 2013-03-19

szociális támogatás tradicionális hiányának ellensúlyozására alakult ki a helyi társadalomban az ún. ajándékgazdaság (dama) rendszere,[450] amely közösségformáló kohéziós erővel rendelkezik.[451]

A piacképes oktatási rendszer megteremtése együtt jár a szektor finanszírozásának GDP-arányos növelésével, amely nemzetközi összehasonlításban nem nevezhető magasnak (4,47%).[452] Minderre annál is inkább szükség van, mert a teljes népesség 47,8%-a 0-14 év közötti – fiú: 3 718 591. lány: 3 689 889 –, akik számára szükséges az elérhető és esélykiegyenlítő alapfokú oktatás biztosítása.[453] Ehhez kapcsolható a társadalom 18,9%-át kitevő 15-24 éves korcsoport – férfi: 1 390 246; nő: 1 536 477 –, amely piacképes tudást biztosító közép- és felsőfokú képzést igényel. Erre jelentős társadalmi – és gazdasági – igény mutatkozik, mivel az analfabetizmus rendkívüli mértékben sújtja Mali népességét: a lakosság 27,7%-a tud írni-olvasni, habár a nemek között jelentős eltérés mutatkozik: 2009-ben férfiak 36,1; nők 19,8%-a volt írástudó.[454]

Az oktatáshoz való hozzáférés biztosítása, az esélyegyenlőség növelése komoly kihívást jelent a kormányzat számára. Az oktatásra fordított költségvetési forrásokat 2007 után fokozatosan megnyírbálták a nemzetközi segélyek csökkenésével, ráadásul szerkezete és térbeli megoszlása sem megfelelő: alapvetően a közép- és felsőoktatásra koncentrál, és a főváros kapja a legnagyobb támogatást.[455]

Súlyos gond a képzett pedagógusok hiánya, illetve a 13 oktatási nyelven megjelenő tankönyvek biztosítása, a tanárok alacsony társadalmi presztízse, amely magasabb bérekkel és jobb munkakörülményekkel emelhető. Egyes szakértők szerint a megfelelő közlekedési infrastruktúra kiépítése és az életszínvonal javítása legalább 20%-kal növelheti az iskolalátogatás mutatóit.[456]

Jelentős társadalmi/szociális kihívást jelent – nem szabad csupán gazdasági kérdésként, csupán a költséghatékonyság szempontjai szerint mérlegelni

450 Vaughan, G. (2010): Gift Economy. In.: Encyclopedia of Motherhood. O'Reilly, A. /ed./ Thousand Oaks, CA, SAGE Publications 1 pp. 452–453.

451 http://ncronline.org/news/women/link-humanity-giving-way-life 2013-03-20

452 http://data.worldbank.org/country/mali 2013-03-19

453 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

454 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

455 http://www.globalpartnership.org/media/library/Evaluation-2009/Final/Countries/FTI_Mali_Desk_Study (31 July09).pdf

456 Understanding Children's Work (UCW) Project, UNICEF, The Twin Challenges of Eliminating Child Labour and Achieving EFA: Evidence and Policy Options from Mali and Zambia. Understanding Children's Work (UCW) Programme Working Paper, April 2009 p. 37.
http://ssrn.com/abstract=1777106 2013-03-19

– a munkanélküliség, amelynek becsült aránya meghaladja a 30%-ot.[457] Ennek sajátos eredményeként már a korábbi történelmi periódusokban kialakult – válaszul a háborúkra, aszályos időszakokra – egy gazdasági magatartásminta, amely sajátos túlélési stratégiaként funkcionál azóta is.[458] A külfödön történő munkavállalás eredményeként már 2009-ben a mintegy egy millió mali állampolgár utalásainak értéke elérte a 405 millió $-t.[459]

Különleges társadalmi – és gazdasági – jelenség a rabszolgaság, valamint a kényszermunka rendszere, amely történelmileg régóta létezik, és máig kimutatható elsősorban az államtér északkeleti részében élő tuaregek és a szonghai etnikai csoportok közötti kapcsolatrendszerben.[460] Gazdaságon kívüli kényszerrel a 7-14 év közötti gyermekek mintegy 50%-át szorítják munkára,[461] bányászati tevékenységre, szolgaságra, koldulásra vagy prostitúcióra kényszerítik őket, gyakran a szomszédos államok területén.[462]

A munkanélküliség csökkentésével a szegénység visszaszorításával kapcsolatos politikai stratégia kidolgozása már 1998-ban megkezdődött. Ennek keretében fogalmazódott meg a fiatalok foglalkoztatási programja,[463] valamint egy 10 éves időtartamú szakképzési-fejlesztési program.[464] Összességében azonban elmondható, hogy a kormányzati kezdeményezések eredményessége elmaradt a várakozástól, mivel ezzel párhuzamosan a munkanélküliség strukturális okait nem sikerült felszámolni.[465]

Mali társadalmi-szociális gondjait nem csökkenti az sem, hogy nem definiálható egységes nemzetállamként, habár a hivatalosan funkcionáló francia nyelv rendelkezik bizonyos térmegtartó kohéziós potenciállal. A gallikán imperializmus kulturális hagyatékaként a sokszínű nyelvi-kulturális mintázatú államtérben a lingua franca szerepét tölti be, hiszen a gyarmatosítók a „cuius

457 http://www.tradingeconomics.com/mali/unemployment-rate 2013-03-18
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
http://www.economywatch.com/world_economy/mali/# 2013-03-10
458 http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=247 2013-03-10
459 http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/Mali.pdf 2013-03-17
460 http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/af/135964.htm 2013-03-10
http://www.antislavery.org/english/slavery_today/descent_based_slavery/slavery_in_mali.aspx 2013-04-11
461 http://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.0714.ZS 2013-03-18
462 http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/af/135964.htm 2013-03-10
463 http://www.africaneconomicoutlook.org/fileadmin/uploads/aeo/PDF/Mali%20Full%20PDF%20Country%20 Note. pdf 2013-03-18
464 http://siteresources.worldbank.org/INTPRS1/Resources/Mali_GPRSF.pdf 2013-03-18
465 http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/west-africa/mali/ 2013-03-18

regio, eius lingua"[466] elvét követték. A mali politikai hatalom számára ebben a változatos nyelvi struktúrában kell megformálni a mali nemzeti identitást, feltehetően a „cuius regio, eius natio"[467] logikájára építve. A francia mellett a legnagyobb beszélt nyelvi csoport a bambara,[468] amelyet a népesség 46,3%-a használ kommunikációs kapcsolataiban.[469]

Jelentősebb etnolingvisztikai egységek: fulbe (fulani 9,4%)[470]; dogon (7,2%)[471]; szoninke/maraka (6,4%)[472]; malinke (5,6%)[473]; szonghai/djerma) (5,6%)[474]; minianka (4,3%)[475]; tamasek (csak becslés: 3,5%)[476]; senoufo (2,6%)[477]. A népesség többi része más nyelvcsaládokhoz tartozik.[478]

---

466 *Jelentése:* akié a föld, azé a nyelv. Tartalmilag arra utal, hogy a politikai tér birtokosa kulturális-nyelvi asszimilációra törekszik.

467 *Jelentése:* Akié a föld, azé a nemzet. A francia nemzetépítés politikai mintázatát követő törekvésekre utal.

468 *Bambara* (bamana) nyelvi és etnikai csoport, amelynek tagjai Maliban, Burkina Fasóban és Szenegálban élnek, számuk mintegy 4 millió.
http://archive.ethnologue.com/16/show_language.asp?code=bam 2013-03-18

469 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

470 *Fulbe* (fulani): elsősorban Nyugat-Afrika területén élő etnikum, de egyes csoportjai Közép-Afrikában és Szudánban is megtalálhatók.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

471 *Dogon* etnikai csoport Mali központi fennsíkján él Bandiagara város közelében. Számukat 400-800 000-re becsülik.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

472 *Szoninke:* északi mande nyelvi csoport, az ősi Ghána alapítói. A birodalom széthullását követően számos állam területén diaszpóra alakult ki. A szoninkék Mali, Szenegál, Mauritánia, Gambia és Bissau-Guinea, Ghána és Burkina Faso területén élnek, számukat mintegy 1 millióra becsülik.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

473 *Malinke* (más néven Maninka, Mandinka, Mandingo): nyugat-afrikai etnikai csoport, akik Guinea, Elefánt-csontpart, Mali, Szenegál, Gambia és Bissau-Guinea területén élnek.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

474 *Szonghai:* a nilo-szaharai nyelvcsaládhoz tartozó népek, akik zömmel a Niger medence keleti részén élnek.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

475 *Minianka:* a senoufok északi csoportja, mintegy 700 000-en használják Mali délkeleti részén.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

476 *Tamasek:* a berber eredetű tuaregek Nyugat-Szudán területén, többek között Maliban is. Számos törzsi egységet alkotnak.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

477 *Senoufo:* nyugat-afrikai etnikai közösség, akik Elefántcsontpart északi, Mali délkeleti részén, valamint Burkina Faso és Ghána nyugat részén élnek, Számuk mintegy 1,5-2,7 millióra becsülik.
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages 2013-03-18

478 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

Maliban viszonylag sikeres az etnikai és nyelvi sokszínűség kezelése, amely viszonylag csekély mértékben gyengíti az államtér kohéziós potenciálját. A társadalmi béke fenntartása a jelentős kulturális különbségek, az eltérő gazdasági tradíciók és a geográfiai sokszínűség ellenére eredményes volt, bár a történelmi fejlődés során a Mali területén élő különböző közösségeket számos hatás érte. A zömmel multikulturális közegben élőkre általában jellemző a többnyelvűség,[479] az etnikai identitás flexibilitása számos elem kölcsönhatásának következménye.[480] A legváltozatosabb multi-etnikai mintákat az államtér déli és nyugati részén jellemzők, ahol a helyi közösségek az egykori birodalmak népességének utódai. Az északi sivatagi területeken élők ősei a Maghreb irányából érkeztek és jelentős szerepet játszottak az iszlám civilizációs hatások közvetítésében.

A Mali Köztársaság hivatalos nyelve a francia annak ellenére, hogy a nyelvet ténylegesen anyanyelvként beszélők a teljes népesség jelentéktelen – zömmel egyébként urbánus terekben élő –, de vagyonosabb töredékét alkotják. A kormányzat 13 nemzeti nyelv használatát engedélyezte az oktatásban.[481]

A legősibb írott kommunikációs rendszer berber eredetű (Tifinagh),[482] az iszlám hatásának köszönhetően elterjedt arab írás az afrikai nyelvek egységes rögzítésének eszközévé vált. A gyarmatosítást – valamint azt megelőzően a missziós tevékenység – eredményeként jelent meg a latin ABC a XIX. században, amely napjainkban is használatos a hivatalos nemzeti kommunikációban, amit indokol, hogy az oktatásban használt hivatalos nyelvek nem mindegyike rendelkezik kialakult írásrendszerrel.[483]

---

479 http://www.everyculture.com/Ja-Ma/Mali.html 2013-03-18
Ouane, A. (2009): My Journey to and through a Multilingual Landscape. In.: Language and Power: The Impli-cations of Language for Peace and Development. Brock-Utne, B.-Garbo, G. /eds./ Dar es Salaam, Tanzania, Mkuki Na Nyota Publishers pp. 164–171.
http://books.google.hu/books?id=Yga7_dBsI04C&pg=PA1&lpg=PA1&dq=Language+and+Power:+The+Implications+of+Language+for+Peace+and+Development.&source=bl&ots=MavxIPXnsH&sig=mW_JQrAGGkhik2VNzh0qsoURjoo&hl=hu&sa=X&ei=hoJ3UeTGJcaC4gSW64GoBQ&ved=0CEMQ6AEwAg 2013-03-18

480 http://www.international.gc.ca/cfsi-icse/cil-cai/magazine/v05n02/1-4-eng.asp 2013-04-19
http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001266/126679e.pdf 2013-03-20

481 http://www.pcgn.org.uk/Toponymic%20Factfile-Mali-July%202010.pdf 2013-03-19

482 Ouane, A. (1991): Language Standardization in Mali. In.: Standardization of National Languages, von Gleich, U.–Wolff, E. /eds./ Hamburg, Symposium on Language Standardization, 2–3 February p. 3.
http://www.unesco.org/education/pdf/35_57.pdf 2013-03-18

483 http://www.bisharat.net/A12N/MALI-table.htm 2013-03-18
Skattum, I. (2002): The Integration of National Languages into the Educational System of Mali. (paper presented at NETREED Conference, Gausdal, Norway, 7–9 January www.netreed.uio.no/conferences/Skattum-paper.doc 2013-03-19

Mali etnikai térstruktúrája

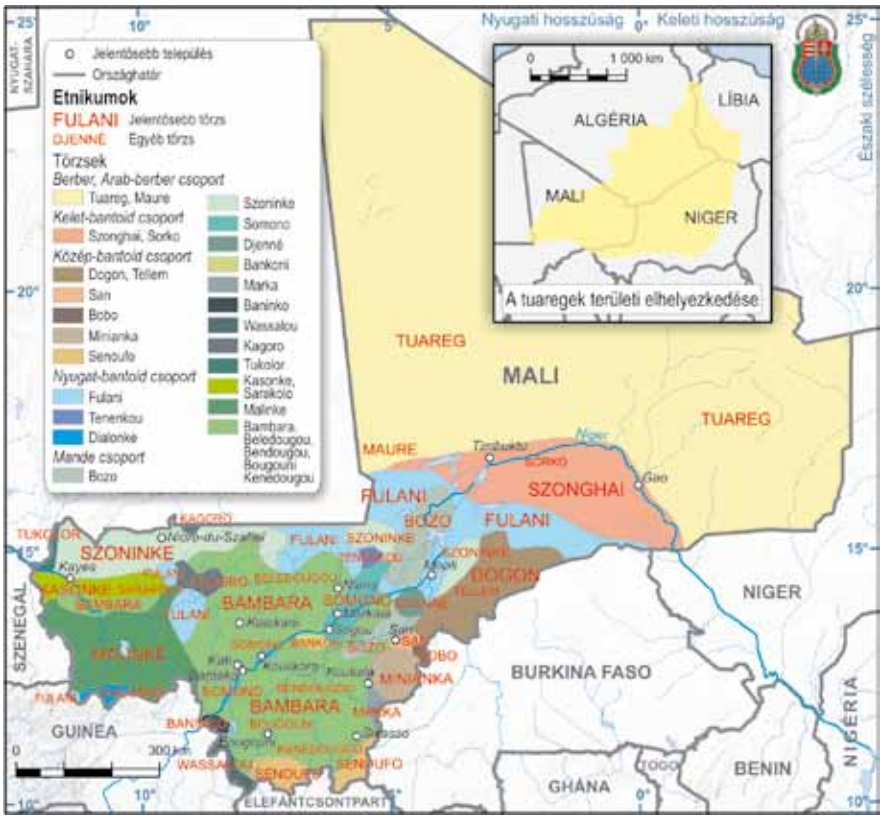

Forrás: Saját szerkesztés

A népesség mintegy felét a mande etnikai közösséghez tartozók teszik ki, akik elsősorban az állam délnyugati régióiban élnek. Legjelentősebb csoportjuk a bambara, akik Bamako lakosságának többségét alkotják, nyelvüket a teljes népesség csaknem 80%-a használja első vagy második nyelvként. A jelentős történelmi múlttal rendelkező bambara sajátos lingua franca szerepét is betölti a nyugat-afrikai régióban.[484] A mande nyelvcsaládhoz tartoznak

484 Skattum, I. (2002): The Integration of National Languages into the Educational System of Mali. (paper presented at NETREED Conference, Gausdal, Norway, 7–9 January 2002 www.netreed.uio.no/conferences/Skattum-paper.doc 2013-03-19

a malinke, a szoninke nyelvek, valamint a bozo (feltehetően a Ghánai Birodalomból elvándorolt szoninke csoport).[485]

A fulani etnikai csoport – jelentős szerepet játszott a Tukolor Birodalomban – hagyományosan szarvasmarha-tenyésztéssel foglalkozik, kulturális, társadalmi szokásaik ebben az életformában szilárdultak meg.[486]

A senoufok etnikai területe jórészt a Burkina Fasó-i és elefántcsontparti határvonal közelében helyezkedik el egykori államiságuk – Kenedougou Királyság – magterületén, máig erősek nyugat-afrikai kulturális hagyományaik.[487]

Nyelvi csoportok Maliban (%-ban)[488]

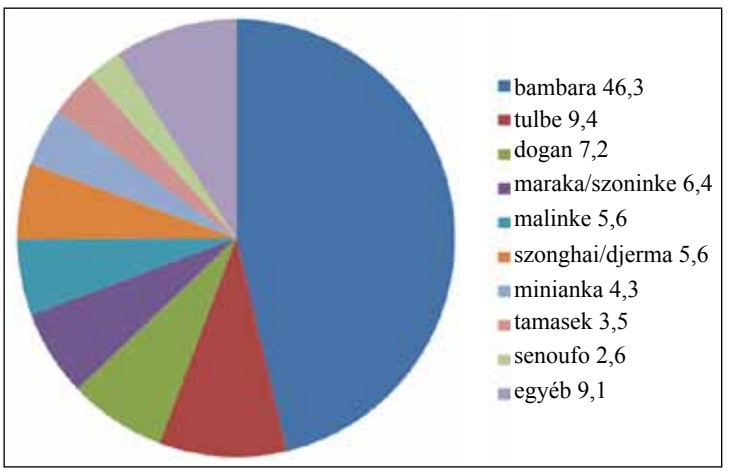

Forrás: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

485 Jónsson, G. (2008): Migration Aspirations and Immobility in a Malian Soninke Village. University of Oxford Working Papers 10, International Migration Institute, James Martin 21st Century School
http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/imi-working-papers/working-paper-10-migration-aspirations-and-immobility 2013-03-19
Imperato, P.J. (1977): Bozo. In.: Historical Dictionary of Mali. Metuchen, NJ. Scarecrow Press p. 27.
Frank, B.E. (1995): Soninke Grankéw and Bamana-Malinke Jeliw. In.: Status and Identity in West Africa: Nyamkalaw of Mande. Conrad, D.C. /ed./ Bloomington, Indiana University Press p. 133.

486 Blauer, E.–Lauré, J. (2008): Mali – Cultures of the World. New York, Marshall Cavendish pp. 84–85.

487 Finley, C. (1999): The Art of African Masks: Exploring Cultural Traditions. Minneapolis, Lerner Publications p. 28.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/534930/Senufo 2013-03-18

488 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21

A dogonok talán a legismertebb etnikai közösség, amely a nyugati etnográfiai tanulmányoknak köszönhető. Építészeti alkotásaik, hagyományaik, rituális maszkjaik jellegzetesek, nyelvük számos dialektusa ismert.[489]

A szonghai nyelvi-etnikai csoport a lakosság mintegy 6%-át teszi ki, akiknek döntő része az államtér keleti régiójában él a Niger völgyében, ahol az elődeik által szervezett utolsó nyugat-afrikai birodalom magterülete volt. A birodalom bukását követően a tuaregekkel kerültek sajátos kulturális-társadalmi kapcsolatba, részben a rabszolgaság intézményén keresztül.[490]

Az északi régiók népességét zömmel tuaregek – és mórok – alkotják, számukat illetően csupán becslések vannak.[491] A hagyományosan transzhumance életmódot folytató, az ún. tamasek nyelvközösséghez tartozó törzsek számos nyugat-afrikai állam területén megtalálhatók. A berber eredetű nyelv szerkezete jelentősen eltér más, Maliban beszélt nyelvek struktúrájától. A sivatagi régió nyugati részén a muzulmán vallású berber-arab származású mórok élnek.[492]

Az államteret etnikai és kulturális-civilizációs szempontból hasonlóan változatos, mozaikszerű términtázat jellemzi, azonban általában megállapítható, hogy az etnikai területiumok jórészt geográfiailag jól behatárolható tömböket alkotnak. A legnagyobb nemzeti kisebbség a bambara, malinke és szoninke nyelvi-etnikai csoportok alkotta mande, amely a teljes népesség 50%-át alkotja. A fulbe etnikumhoz a lakosság 17, a voltaihoz[493] 12, illetve a szonghai nemzetiséghez pedig mintegy 6%-a tartozik. Az északi sivatagi régióban élnek a népesség 10%-t kitevő, tradicionális életmódot folytató – az arab-berber csoporthoz tartozó – tuaregek, a teljes népesség 5%-a pedig egyéb etnikai csoportokhoz sorolható.[494]

Mali területe vallásföldrajzi értelemben meglehetősen egyszerű térstruktúrával rendelkezik, hiszen a népesség döntően (94,8%) az iszlám világához tartozik. Az iszlám geográfiai horizontjának tágulását – és a hit terjedését – nagymértékben elősegítette a transzszaharai kereskedelem fejlődése. A nyu-

489 http://www.ethnologue.com/show_map.asp?name=ML&seq=10 2013-03-18
Blauer, E.–Lauré, J. (2008): Mali – Cultures of the World. New York, Marshall Cavendish p. 101.

490 http://www.bbc.co.uk/worldservice/specials/1624_story_of_africa/page83.shtml 2013-03-19
Conrad, D.C. (2005): The Songhay People. In.: Empires of Medieval West Africa: Ghana, Mali, and Songhay. New York, Facts on File, Inc. pp. 97–99.
http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100492.htm 2013-03-21

491 http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm#profile 2013-03-21
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.htm 2013-03-21

492 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/61465/Berber 2013-03-21

493 http://malitraveldiaries.wordpress.com/2009/01/02/languages-and-dialects-of-mali/ 2013-03-20

494 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

gat-afrikai régió fejlődése jellemző módon az afrikai és szaharai társadalmak kapcsolatrendszerére épült, ahol azonban a szudáni politikai elit érdekeinek megfelelően óvakodott a birodalom túlzott iszlamizálásától: a térség államainak hatékony működését a „kvázi-iszlám" politikai hatalmi, valamint a muzulmán gazdasági-kereskedelmi elit kölcsönösen előnyös együttműködése biztosította [495]

Etnikai csoportok Maliban (%-ban)[496]

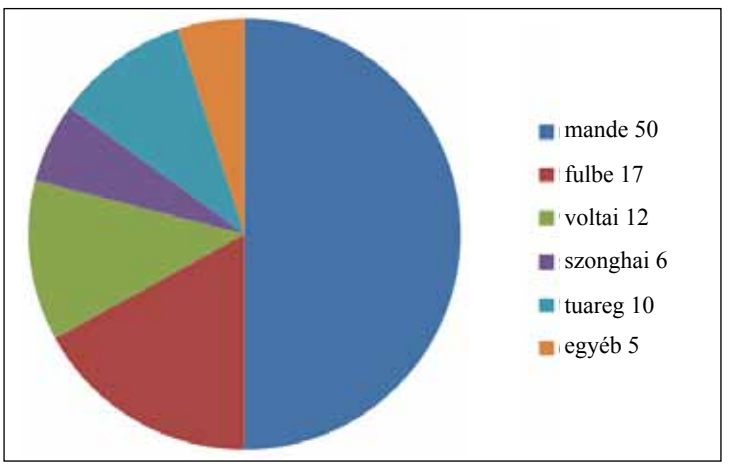

Forrás: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

A kereszténység kevésbé jellemző, jórészt az imperializmus korában megkezdődött misszionárius tevékenységhez kapcsolható,[497] aránya mindössze 2,4%-ot tesz ki. A tradicionális animizmus[498] jelentősége – népesség mintegy 2%-a[499] őrizte meg ősi afrikai kulturális identitását – az iszlám megjelenését követően fokozatosan visszaszorult, a folyamatot erősítette a hagyományos afrikai politikai és társadalmi rendszer erózióját gyorsító keresztény hittérítés

495 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 53-74.
496 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08
497 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 276-290.
498 *Animizmus:* a vallástörténet, a vallásetnológia és az ősvallások kutatásának E.B. Taylor által bevezetett, az anima (lélek, életerő) latin szóból származó alapvető fogalma, amely a világ csaknem valamennyi ősi és mai vallási kultúrájában felfedezhető http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/valltud/animizmus.htm 2013-03-20.
499 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

és gyarmatosítás, amely az európai és afrikai érintkezésformák egyik történelmi csúcspontjaként definiálható.[500]

A mali társadalom döntő része kulturális mintái és tradíciói alapján az iszlám világhoz kötődik, a népesség jelentősen kisebb része keresztény, illetve tartotta meg nyugat-afrikai civilizációs tradícióit.[501] A valóság azonban ennél árnyaltabb, hiszen az iszlám és a kereszténység számos hagyományos vallási elemet integrált.[502]

Az ősi tradicionális hiedelmek alapja abban a spirituális erőben való hit, amely az univerzum mozgatóereje, és amely egyes emberekben – uralkodók, gyógyítók – is megnyilvánul.[503] A szellemi erőket befolyásoló rituálék a hagyományos nyugat-afrikai vallás fontos részét képezik, amelynek sajátos termékei a fétisek. A nyugat-afrikai vallási tradíciók részét képezte – habár sokan az iszlámmal hozták kapcsolatba – a nők társadalmi alárendeltsége, valamint a férfiak és nők körülmetélése.[504]

A Maliban gyakorolt iszlám liberálisabb szellemiségű, mint a szomszédos államokban: a nők nem viselnek fátylat, elfogadott az alkohol- és a sertéshús fogyasztása. A szigorú wahabita – az iszlám fundamentalizmus ideológiai alapja – hagyományokat csak a hívők mintegy 5%-a követi, több mint fele (55%) sem a szunnita, sem a síita irányzattal nem azonosul túlzottan.[505]

A vallás és a történelem szoros kapcsolata jellemző az államtér politikai fejlődésében, a politikai hatalom megtestesítőit isteni erők tették alkalmassá a birodalom irányítására, igaz már a VII. század végétől tolerálták az

---

500 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 278-279.

501 Melton, J.G. (2002): Mali. in.: Religions of the World. Melton, J.G.–Baumann, M. 2nd ed./ eds./Santa Bar-bara, CA, ABC-CLIO pp. 823-825.
http://203.128.31.71/articles/Religions%20of%20the%20World.pdf 2013-03-20
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-21
http://pewforum.org/executive-summary-islam-and-christianity-in-sub-saharan-africa.aspx 2013-03-18

502 http://pewforum.org/executive-summary-islam-and-christianity-in-sub-saharan-africa.aspx 2013-03-18

503 www.worldbank.org/afr/ik/iknt12.pdf 2013-03-20
http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/mali/friends-kel-essuf-perspectives-shamanism-tuareg-medium 2013-03-20

504 Mulemi, B.A. (2010): Circumcision. in.: The Oxford Encyclopedia of African Thought. vol. 1, Irele, F.A.–Jeyifo, B. /eds./(New York, Oxford University Press pp. 237–239.
Doggett, E.–Fahnestock, M. (2010): Policy and Advocacy Initiatives to Support Elimination of Female Genital Cutting in Mali. Washington, DC, Futures Group, USAID Health Policy Initiative p. 3., 9.
http://www.healthpolicyinitiative.com/Publications/Documents/1233_1_Mali_FGC_Final_Report_Final_FINAL_acc.pdf 2013-03-20

505 http://www.pewforum.org/executive-summary-islam-and-christianity-in-sub-saharan-africa.aspx 203-03-20

északról érkező iszlámot, majd a későbbiekben adoptálták azt, habár hosszú időn keresztül megőrizték a hatalmukat legitimáló nyugat-afrikai kulturális örökségüket is. A nagy birodalmi rendszerek bukását követően épült csak be a dzsihád a helyi hatalomgyakorlás folyamatába, a politikai és gazdasági expanzió ideológiai legitimációs eszközeként.[506]

Mali civilizációs-kulturális (vallási) struktúrája (%-ban)[507]

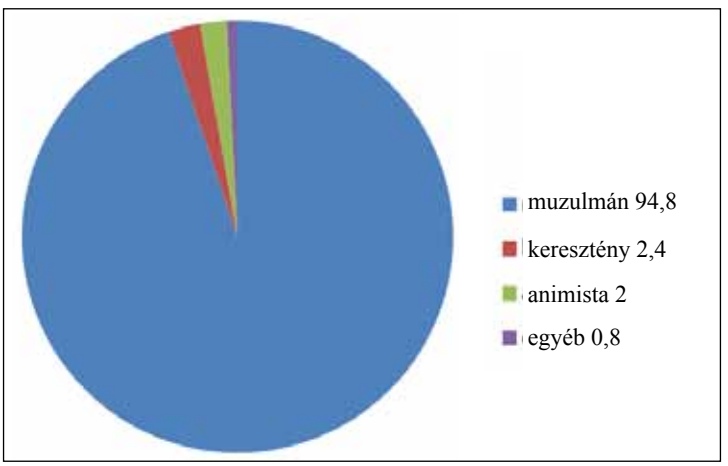

Forrás: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

A gyarmatosítást követően az iszlám intézmények franciák támogatása és ellenőrzése biztosította az egyház és az állam szétválasztásának helyi gyakorlatának folyamatosságát, a jelenlegi alkotmány Malit világi államként definiálja, amely egyes csoportok számára nehezen elfogadható.[508]

506 Habeck, M.R. (2006): Knowing the Enemy: Jihadist Ideology and the War on Terror. New Haven, Yale University Press p. 6.
http://www.bookrags.com/research/umar-tl-eorl-14/ 2013-03-20

507 https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html 2013-03-08

508 Leininger, J. (2009): The Diverse Role of Muslim Actors in Mali's Democratic Consolidation: Fostering Plurality to Inhibiting Strong State Institutions. (paper presented at the Conference Democratization in Africa: Retrospective and Future Prospects) Leeds, Great Britain, 4–5 December p. 6.
http://www.nimd.org/documents//T/the_diverse_role_of_muslim_actors_in_mali_s_democratic_consolidation_-_fostering_plurality_to_inhibiting_strong_state_institutions.pdf 2013-03-20
http://www.voanews.com/english/news/a-13-2009-08-27-voa25-68806397.html 2013-03-20
http://pewforum.org/executive-summary-islam-and-christianity-in-sub-saharan-africa.aspx 2013-03-18

Az államtér történelmi fejődése

A Mali Köztársaság nemzeti fejlődése csak a függetlenné válás után indult meg, de a politikai territórium gazdag történelmi múlttal rendelkezik. A különböző – az i.u. VII-XVI. század között létező – nyugat-afrikai birodalmak a mai államtér jelentős részét egyesítették olyan területiumokkal, amelyek napjainkban más szuverén államok részét alkotják. A központosított politikai egység a XVII-XVIII. századra dezintegrálódott, számos egymással rivalizáló kisállami monarchikus egységre esett szét, amelyeket az etnikai, gazdasági és kulturális dominancia megszerzése motivált. A XIX. századi imperializmus korában a térség a francia expanzionista törekvések egyik célpontjává vált. A II. világháborút követően a gyarmat autonóm köztársasággá vált a Francia Közösség[509] keretében, majd elnyerte függetlenségét. 1960-at követően létrejött a nemzetállami Mali Köztársaság.

Az utolsó glaciális fázis – a würm[510] periódusa – jelentős éghajlati változásokat okozott Nyugat-Afrikában, mivel az i.e. 70 000-10 200 közötti időszakban a klíma hűvösebbé, szárazabbá vált, az esőerdők megritkultak, a terület élhetőbbé vált. Az i.e. 35 000 és 8000 között bekövetkezett változások eredményeként emberi csoportok jelentek meg a mai Mali területének északi régiójában, amelyet a Niger-völgyben letelepült életmódot folytató közösségek megjelenése követett.[511] A korszakban kialakult kultúrák alkalmazkodtak az éghajlati és geográfiai viszonyokhoz: a feketék (negroid) elsősorban nedvesebb, a líbiai/berber[512] – europid/kaukázusi – csoportok pedig a szaharai területeken éltek.[513]

---

509 *Francia Nemzetközösség:* az V. Köztársaság 1958-as alkotmánya szerint a gyarmatok jogilag egyenlők az anyaországgal, belügyekben pedig autonómiát kaptak. A föderációhoz való csatlakozásról minden gyarmat szabadon dönthetett. Szenegál és Francia Szudán 1959-ben létrehozták a Mali Szövetséget, amelynek teljes függetlenségét kérték, de a Közösség tagjai maradtak. 1960-ban a szövetség felbomlott, Francia Szudán megtartotta Mali nevét.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 410-411.

510 *Würm:* az utolsó glaciális, amely mintegy 110 000 éve kezdődött és 10 000 éve fejeződött be. Milankovič már 1930-ban három stadiális és két interstadiális szakaszra osztotta fel napjainkban azonban 3-5 interstadiális mutatható ki, ami az éghajlat változatosságát bizonyítja.
Borsy Z. (1998): Általános természetföldrajz. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest p. 300.

511 http://doc.rero.ch/record/19037/files/mag_epa_2.pdf 2013-03-21

512 Az i.e. I. évezredben az ókori görög földrajztudósok líbiainak, az arabok az i.u. VII. századtól berbernek nevezték őket.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 13.

513 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 14-15.

A népesség területi megoszlásában jelentős szerepet játszott i.e. 8000-2000 között az az éghajlati és kulturális folyamat, amelynek eredményeként a korábban nedvesebb klímájú Szahara kiszáradása végbe ment, eltartóképessége jelentősen lecsökkent. A másik nagy fontossággal bíró esemény a neolit forradalom volt, amelynek kulturális hatásai az i.e. IV. évezred után már a Szahel-övezetet és a szudáni térséget is érintették.[514] A helyi népesség számára a legeltetéses állattenyésztés maradt a létfenntartás egyetlen módja a vadászat és a földművelés klimatikus feltételei megszűnésével, sőt a berberek nomád állattartása a kiszáradási folyamat eredményeként transzhumance jellegűvé vált. Ezzel szemben a zömmel földművelő negroid népességet az elsivatagosodás fokozatosan délre kényszerítette, egyes csoportjaik a Niger-völgyig jutottak.[515]

A déli népességmozgások következményeként megnőtt az adott terület népsűrűsége, amely ösztönözte a mezőgazdaság fejlődését. Tehát a Niger folyó régiójában a fejlődés alapja az agrárium lett, megteremtve a földművelésre épülő civilizáció alapfeltételeit. I.e. 2000 körül lezárult a szaharai régió kiszáradása, így a Niger-völgyben formálódó gazdasági-társadalmi rendszer elszigetelten fejlődött tovább, habár a kapcsolattartás lehetőségei fennmaradtak a mobil, legeltető állattenyésztő életmódot folytató nyugat-szaharai csoportok révén.[516]

A délre vándorlók a megváltozott klimatikus feltételekhez, talajadottságokhoz igazodva agrárkultúra váltásra kényszerültek. Hagyományos élelmiszernövényeiket – búza, árpa – új gabonafélék váltották fel (cirok, rizs).[517] Az új mezőgazdasági kultúra továbbfejlesztésében fontos szerepet játszott

514 http://www.farmfoundation.org/news/articlefiles/1718-Gregory%20Vaughan.pdf 2013-03-21
Imperato, P.J. (1977): Chronology. in.: Historical Dictionary of Mali. Metuchen, NJ, Scarecrow Press p. XIII.

515 http://whc.unesco.org/en/list/116/ 2013-03-21
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 16-19.

516 A mai tuaregek őseinek tekintettek más etnikai csoportoktól eltérően arcukat fátyollal takarták el.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p.18.

517 Sorghum (cirokfélék): Etiópia és a szudáni szavanna őshonos növény.
http://www.grains.org/images/stories/technical_publications/Sorghum_Handbook.pdf 2013-03-20
Digitaria (muharfélék): a fűfélék családjába tartozó növény, amely a trópusi és meleg mérsékelt régiókban őshonos.
http://www.ars-grin.gov/cgi-bin/npgs/html/genus.pl?3700 2013-03-21
Pennisetum (négerkölesfélék): a trópusi vagy meleg mérsékelt övezet őshonos fűfélék családjába tartozó növénye.
http://gisweb.ciat.cgiar.org/GapAnalysis/?p=273 2013-03-21

a mande etnikum, akik elsőként foglalkoztak az afrikai rizs termesztésével, az új gabonafélék i.e. 4000-1000 között terjedtek el a szavanna-övezetben.[518]

Afrikai nyelvcsaládok

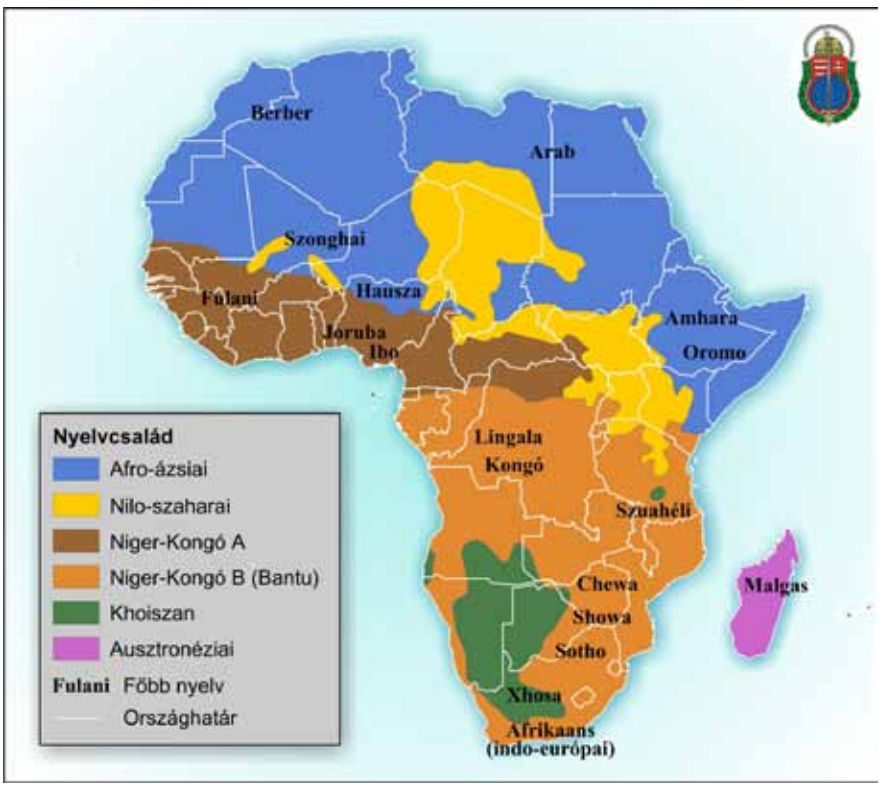

Forrás: Saját szerkesztés

A civilizációs fejlődés technológiai újításainak terjedésében jelentős szerepet játszott a Szenegál és a Niger, valamint mellékfolyóik alkotta természetes vízi úthálózat, amelynek köszönhetően a kerék használata háttérbe szorult.[519] A technológiai újítások – vas- és rézművesség – megalapozták a mezőgazdasági termelés dinamikus növekedését, amelynek következményeként a népesség regionális gyarapodása következett be, amely az i.e. II. évezredtől migrációs folyamatokat generált.[520]

518 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 19-21.
519 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 23.
520 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 23-32.

Mindezt azok az etnolingvisztikai és az antropológiai nyelvészeti kutatások igazolták, amelyek megkísérelték meghatározni a bantu őshaza területiumát. A mai Mali területén élők jórészt a Greenberg[521] által niger-kongóinak nevezett ághoz tartoznak, kivételt jelent a Niger völgyében a szonghai, amely a nílusi-szaharai nyelvcsaládhoz tartozik.[522]

A mai államtér történelmi fejlődése azokhoz a monarchikus politikai struktúrák megszilárdulásához köthető, amelyek az i.u. I. évezred során a szubszaharai régióban számos helyen kialakultak, és sajátos módon az istenkirályság intézményéhez álltak legközelebb.[523] Feltételezhető, hogy a politikai intézményrendszer kialakulása az öntözéses földművelés dinamikus fejlődésének sajátos eredményeként jött létre, és behatárolható geográfiai terekhez köthető (folyóvölgyek).[524]

A nyugat-afrikai hidraulikus civilizáció[525] hatalmi hierarchiájának csúcsán álló uralkodók erős pozíciója a termelési folyamat meghatározó elemére – öntözőrendszerek –, valamint az állandó hadsereg erőszakmonopóliumára épült, amely biztosította a kereskedelem monopolizálásának lehetőségét is.[526] A transzszaharai kereskedelem stratégiai jelentőséggel bírt nem csupán a szállított áruk – arany, rabszolga, só – értéke miatt, hanem azért is, mert a politikai hatalom tartós fenntartásának feltétele a birodalmi területium feletti ellenőrzésen túl a sivatagi, félsivatagi régióban élő nomádokkal kötött hatékonyan működő szövetség volt.[527]

A transzszaharai kapcsolatok kezdetei feltehetően arra a történelmi időszakra vezethető vissza, amikor a sivatag területén gazdag flóra és fauna élt, amely viszonylag állandó népesség eltartását tette lehetővé. A későbbiekben zonális

521 Joseph H. Greenberg amerikai nyelvész az 1940-es évek végén megkísérelte egy átfogó osztályozási rendszer megalkotását, amely érvényes az afrikai kontinensen beszélt valamennyi nyelvre. Arra a következtetésre jutott, hogy Afrikában négy önálló nyelvcsalád geográfiai elkülönítése lehetséges: az afroázsiai, a koiszan, a kongó-kordofáni, valamint a nílusi szaharai. A kongó-kordofáni nyelvcsalád legnagyobb csoportját a niger-kongói ág alkotja.
http://mcgregor.continuumbooks.net/media/13/survey_of_the_worlds_languages.pdf 2013-03-21

522 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 26.

523 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 38-39.

524 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 40.

525 Wolf, E.R. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó-Századvég, Budapest p. 97.

526 Wolf, E.R. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó-Századvég, Budapest pp. 52-53.

527 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 43-44.
Laroui, A. (1976): The Crisis of the Arab Intellectual: Traditionalism or Historicism? University of California Press, Berkeley, Los Angeles London p. 35.

sivatagi régió északi és déli peremvidéke közötti kulturális és gazdasági érintkezés lehetőségét a legeltető életmódot folytató csoportok biztosították annak ellenére, hogy életmódjukban, településszerkezetükben és földrajzi környezetükben jelentős eltérés mutatható ki a nomád és letelepült társadalmak között.[528]

A távolsági kereskedelem hálózata közös érdekeket kapcsolt össze a regionális határokon keresztül, így lehetővé vált – kölcsönös előnyökre alapozva – a Mediterráneum, a Szahara, illetve Szudán – a Niger és a Szenegál folyók térsége – termékeinek[529] cseréje. Az állandó transzszaharai távolsági kereskedelmi útvonalak használata azonban csupán az i.u. V. századtól vált rendszeressé.[530]

Nyugat-Afrika és a Mediterráneum kapcsolatai az ókorban

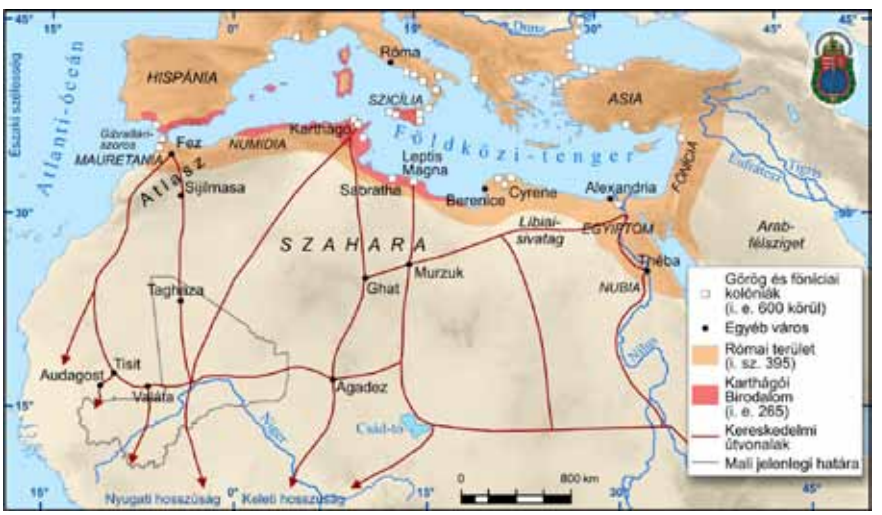

Forrás: Saját szerkesztés

A nyugat-afrikai régió fejlődésében ebben a történelmi korszakban a tengerhajózás gyakorlatilag nem játszott szerepet annak ellenére, hogy a karthágóiak igyekeztek Afrika nyugati partvidékének kereskedelmi lehetőségeit feltérképezni. Mivel rendszeres maritim kapcsolat nem alakult ki

528 A legfontosabb ókori termékek – délről: karbunkulus, aranypor, elefántcsont, állatbőrök, strucctoll, rabszolga, északról: a só – régészetileg nehezen kimutathatók.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 45.

529 Minderről már az ókori görög geográfusok – Hérodotosz, Ptolemaiosz, Sztrabón – is említést tettek.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 44-45.

530 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 46-47.

a Mediterráneum és Nyugat-Afrika között, a sivatagi törzsek közvetítő szerepére épülő közvetett gazdasági-kulturális érintkezési minták hatása érvényesült a mai Mali területének történelmi fejlődésében.[531]

A Római Birodalom a nyugat-afrikai régióra jelentéktelen hatást gyakorolt, habár az I. században római légiók vonultak be Fezzánba. A Mediterráneum politikai egységének megteremtése és stabilitása azonban kedvezően hatott a transzszaharai kereskedelmi hálózat működésére, de az a sivatagi nomádok ellenőrzése alatt állt. Az V. századra a mediterrán világ politikai hatalma széthullott, ezt követően csak a VII. századi arab hódítás és az iszlám terjeszkedése teremtett a Szaharától északra stabilitást.[532] Az arab politikai hatalom megjelenése az észak-afrikai régióban azt eredményezte, hogy jelentősen megnőtt a szubszaharai-Afrikával kapcsolatos írott források száma, amelyekben jól szervezett nyugat-szudáni birodalmi rendszerekről számoltak be.[533]

A legjelentősebb regionális politikailag-gazdaságilag-kulturálisan szervezett territórium a Szenegál és a Niger folyók völgyétől északra helyezkedett el, amelynek domináns hatalma a Ghánai Birodalom volt.[534] Az első arab beszámolók – al-Fazarí – a IX. században említik, a IX-X. század fordulóján al-Jakúbí és al-Maszúdí már hatalmas szudáni birodalomként írták le – politikai dominanciája kiterjed a régió kisebb államalakulataira –, amelynek gazdasága a délen élő népektől beszerzett arany kereskedelmére épült. Ezt cserélték el tuareg törzsek közvetítésével a Szahara területéről származó sóra, valamint északi kézműipari termékekre.[535]

A tudatos politikai térszervezés folyamata a nyugat-afrikai régióban csak a IV. században kezdődött meg a szoninke etnikum államalapításával – Szoninke Birodalom –, amely a VII. századra megszilárdította hatalmát a Szenegál felső szakasza és a Niger-völgy területen (a jelenlegi mauritániai határvonal menti térségek).[536] Az északi mande nyelvet beszélő szoninkék által létrehozott urbánus jellegű Ghána-civilizáció a Vagadu állam, amelyben az autoriter jellegű ha-

531 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 49-52.
532 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 53.
533 Nem azonos a mai Ghána területével, amelytől északnyugatra helyezkedett el. Az itt élő szoninkék Wagaduként említették, az arab szerzők azonban Ghánai Birodalom kifejezést használták. Al-Bakrí feljegyzése szerint a ghána szó a királyi méltóságot jelenti., azaz a monarchia intézményére utal.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 53-54.
534 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 53-55.
535 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232424/Ghana?anchor=ref1118; „Mali," 2013-03-21
536 http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm 2013-03-20

talom matrilineáris alapon öröklődött és az uralkodó a vallási kultuszok központi szereplője volt.[537]

A szoninkék[538] hozták létre az első városi központokat – legismertebbek: Tichitt (Tisit), Walata (Valáta), Tagnant Cliffs, Awdagost (Audagost), Kumbi Száleh[539] – az afrikai kontinensen i.e. 2000-400 között. A szoninke etnikai csoport teremtette meg az első politikai és területi alapon szervezett anyagi és szellemi kultúrára épülő nyugat-afrikai civilizációt. A birodalom a fejlett – többlettermelésre alkalmas – mezőgazdaságra, valamint kézművességre épült, nyelvi-kulturális mintáik hatását jelzi, hogy a környező mande törzsek igyekeztek azokat másolni.[540]

Valószínű, hogy a szoninke kultúra használta ki elsőként a vaseszközök használatából származó gazdasági-politikai lehetőségeket a régióban, teremtette meg az első urbánus jellegű településeket a Szahel-övezetben az i.e. II. évezredben. Nem teljesen bizonyos, hogy ők alakították ki a hierarchiára épülő politikai kormányzati rendszert a ghánai hatalmi térben, de annak számos eleme szinte biztosan tőlük származik. A vashasználat, illetve a mezőgazdasági kultúra lehetővé tette a szoninke kulturális és gazdasági befolyás regionális kiterjesztését, miközben a politikai-katonai expanzió csak korlátozott sikereket hozott. Az általuk termelt növényekre – különösen a köles és cirok –, illetve vasárukra nagy kereslet mutatkozott a szomszédos törzsek körében, amely jelentős bevételi forrásnak, valamint a gazdasági dominancia kiterjesztésének hatékony eszközének bizonyult.[541]

Az afrikai kultúrákhoz hasonlóan a szoninkék vallásában a legfőbb isten alakja mellett számos istenség, szellem, élő és élettelen dolgokhoz kapcsolódó

---

537 A szoninkék eredeti neve „serahule" vagy serahli, vagy „serakole" volt, a szoninke jelentése az iszlám szunnita irányzatának követőjére utal, jelzi az iszlám erőteljes hatását a Mali területén élő etnikai csoportokra.
http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 23.

538 Ősi civilizációk régészeti emlékei Nyugat-Afrikában.
http://www.panafprehistory.org/images/papers/TICHITT-_WALATA_AND_THE_MIDDLE_NIGER_EVI-DEN-CE_FOR_CULTURAL_CONTACT_IN_THE_SECOND_MILLENNIUM_BC_Kevin_C_MacDonald.pdf 2013-03-21
http://archaeology.about.com/od/kterms/g/kumbisaleh.htm 2013-03-21

539 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

540 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

541 http://www.ghanamma.com/news/2008/06/12/empire-of-ancient-ghana/ 2013-03-21
http://www.myetymology.com/encyclopedia/Empire_of_Ghana.html 2013-03-21

szakrális hiedelmek is megtalálható volt, amelyhez jól illeszkedett az egyik első uralkodó – Dinga Cissé[542] – által bevezetett istenkirályság kultusza[543]

Hosszú történelmi időszakon keresztül a szoninkék állama képes volt fenntartani regionális kulturális-gazdasági dominanciáját, mivel Nyugat-Afrikában hozzájuk kapcsolható a komplex és hierarchikus társadalmi struktúrák létrehozása az i.e. II. évezredtől az i.e. III. századig tartó ún. pre-Ghána érában. A viszonylag békés fejlődést csupán i.e. 300 után zavarta meg berber – feltehetően szanhadzsa – törzsek váratlan támadása, amely a civilizáció hanyatlását okozta, de nem rombolta szét a hagyományos társadalmi struktúrákat.[544]

A pásztorkodó berberek hiánygazdaságra épülő társadalma ettől kezdve fokozott érdeklődést mutatott a viszonylag stabil földművelő nyugat-afrikai közösségek iránt, amelyek a civilizációs fejlettség magasabb szintjén álltak és képesek voltak kereskedelmi, szakrális és politikai központok – városok – kialakítására. Az északi támadások arra kényszerítették a szudáni – szoninke – fölműveseket, hogy megváltoztassák a népesség térszerkezeti rendszerét, amely jelentős gazdasági és politikai változások mozgatórugójává vált. A települések megerősítése, a hatalom térbeli mintáinak átalakulása azzal a következménnyel járt,[545] hogy az újraszerveződött politikai és katonai hatalom a III. században kiűzte a hódítókat Kaya Magan Cisse[546] uralkodásának időszakában,[547] de a nomád betelepülők ettől kezdve fontos szerepet játszottak a Mali területén szerveződő államokban, elsősorban katonai funkcióik miatt. Az eltérő gazdasági-politikai-kulturális minták szerint szerveződő etni-

542 Az istenkirályság eszméje jellemzően a folyóvölgyekben kialakult öntözéses gazdálkodást folytató afrikai társadalmakban alakult ki. A nyugat-afrikai régióban ez először a szoninke civilizációban, majd a ghánai birodalmi rendszernek és utódállamainak volt sajátszerűsége. A lokális eredetmonda – hasonlóan más afrikai hiedelemhez – szerint az állam sikere a hatalmas kígyóval – neve Bida – kötött szerződés betartásán áll.
http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 40.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 26.

543 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 56-64.

544 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 60-62.

545 http://www.myetymology.com/encyclopedia/Empire_of_Ghana.html 2013-03-21

546 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

547 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 63.

kai csoportok közötti kölcsönhatás eredményeként a szudáni övezet nyugati régiójában nagyobb birodalmi entitások jöttek alakultak ki.[548]

A szervezett adminisztrációra épülő monarchia kiépülésének lehetőségét a szoninkék a berber hódítók felett aratott Akwar melletti győzelme alapozta meg. A politikai hatalom stabilitása érdekében a győztes uralkodó – Dinga Cissé (Dyabe Cissé), akit számos uralkodó követett az iszlám megjelenéséig – házassági kapcsolatra lépett a berber törzsi elittel.[549]

A következő történelmi periódusban megtörtént a politikai térszervezés mintáinak megszilárdítása azon területen, amelyet az arab történetírás tradícióinak megfelelően immár – a szoninke uralkodói címről (ghána)[550] elnevezett – Ghánai Birodalomként definiál a történettudomány. A IV. századtól a jelentős geográfiai energiákkal rendelkező – a területének jelentős része az átmenet jellegű Szahel-övezetben helyezkedett el – birodalom mind meghatározóbb szerepet játszott a nyugat-afrikai regionális hatalmi rendszerben, valamint a transzszaharai kereskedelmi hálózat működésében.[551]

A szervezett politikai hatalom képes volt biztonságot teremtetni határain belül a kereskedelmi útvonalakon, amely a kereskedelmi kapcsolatok bővülését eredményezte, miközben jelentős bevételi forrást biztosított a monarchia számára. Különösen fontos terméknek számított az arany, az élőállat, az ékszerek, illetve a marokkói bőr és textíliák. A növekvő áruforgalom kedvezően hatott az urbanizációs folyamatokra, számos városias település alakult ki, amelyek lokális vagy regionális piaci funkciókat töltöttek be.[552] Az uralkodói hatalom alapja kiszélesedett, hiszen a szudáni neolit forradalom eredményei mellett az észak-déli irányú kereskedelem ellenőrzése kiterjesztette az állam hatalmát.[553]

A birodalom gazdaságának másik meghatározó részét az aranykereskedelem biztosította,[554] amelynek forrásait az uralkodók titokban tartották monopolhely-

548 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

549 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232424/Ghana?anchor=ref1118 2013-03-21 http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm 2013-03-21

550 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

551 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

552 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 63.

553 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

554 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 55., 64.

zetük fenntartása érdekében. A hatalmas bevételek lehetővé tették jelentős katonai erő szervezését és fenntartását, valamint a birodalmi expanziót.[555]

A Szenegál völgyétől északi és keleti irányba történő terjeszkedés során a ghánai uralkodók fokozatosan kiterjesztették politikai territóriumukat és dominanciájukat más nyugat-afrikai – különösen aranyban gazdag régiók[556] – államiságok rovására.[557] A birodalmi expanzió eredményeként a birodalom területi kiterjedésének maximumát a XI. században érte el.[558]

A birodalom gyors fejlődését, hatalmi-politikai befolyásának növekedését elsősorban a hatékony élelmiszer-termelés, a vastechnológia korai megismerése és alkalmazása, a lovak, illetve a sivatagi kereskedelem legfontosabb szállítóeszköze, a teve biztosították. Mindezek sajátos kölcsönhatásával a szoninkék által létrehozott monarchikus államiság képes volt a regionális kereskedelmi hálózatok szabályozására. Kedvező földrajzi helyzete lehetővé tette a Szaharán keresztül a gazdasági-civilizációs kapcsolatok lehetőségét Észak-Afrikával, a Mediterráneummal és a Közel-Kelettel egyaránt.[559]

A kereskedelmi kapcsolatok révén az egyre nagyobb gazdasági és politikai egységként működő Ghánai Birodalom megerősödése azzal a következménnyel járt, hogy uralkodói megkísérelték kiterjeszteni befolyásukat a tuaregek rovására. Az északi kereskedelmi utak feletti ellenőrzés lehetőségét elősegítette a nomád törzsek közötti viszálykodás.[560] A X. század végén (990-ben) a katonai hatalmának csúcspontján álló birodalom[561] elfoglalta a tuaregek egyik legfontosabb kereskedelmi központját, Awdagost (Audagost) városát, amely ghánai fővárostól – Kumbi-Száleh[562] – mintegy 200 km-re északnyugatra, a mai Mauritánia déli részén helyezkedett el.

---

555 A legfontosabb stratégia célpont a Szenegál és a Faleme összefolyásánál fekvő Bambuk volt. Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 55.

556 http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm 2013-03-21

557 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 24.

558 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 29-30.

559 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 64.

560 http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm 2013-03-21

561 A várost a legendák szerint a szoninke kulturhérosz utóda – Cissé – alapította, aki azután Wagadu uralkodója lett. Az újjászervezett – négy tartományra felosztott – szoninke állam új fővárosa, ahol a maghan címet viselő monarchák éltek.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 25-28..

562 Al-Bakrí (1067 körül) szerint a ghánai haderő 200 000 harcost számlált, köztük 40 000 íjász. Ez utóbbiakat gyakran lovasként azonosítják, de az első egyértelmű utalás a lovasságra, mint önálló haderőnemre csak 1338 körül íródott (al-Umarí).
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 54.

A Ghánai Birodalom

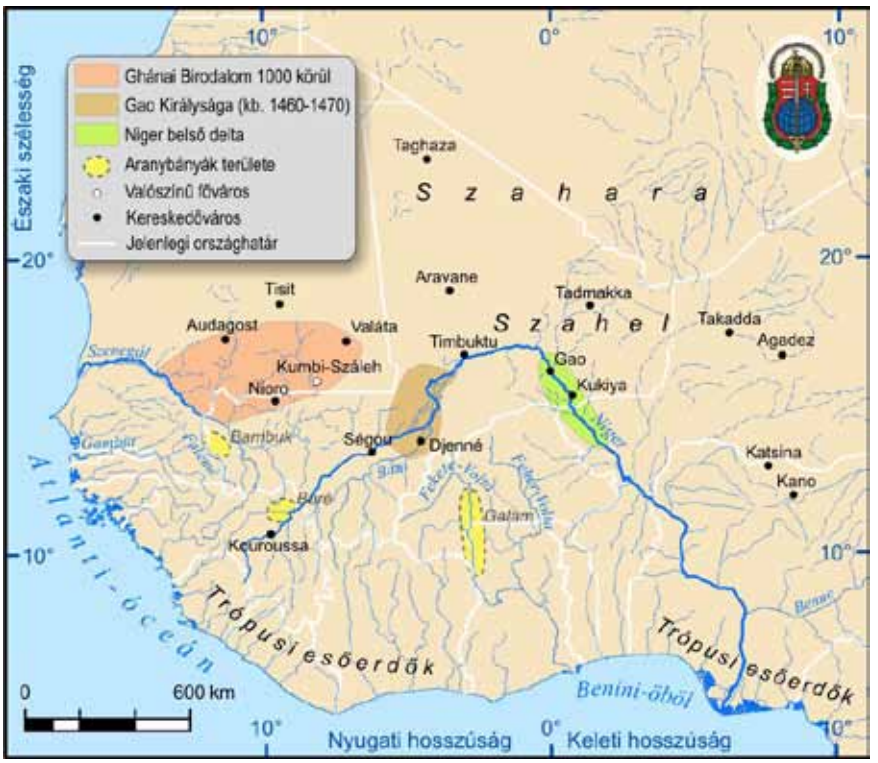

Forrás: Saját szerkesztés

A VII-XI. század közötti terjeszkedés eszköze az erős hadsereg volt, amelyet számos arab forrás említett.[563] A haderő sikerének alapjait nemcsak létszáma, hanem fegyverzete, a kiképzés színvonala, taktikai és stratégiai fegyelme, hadművészeti eljárásai, alkalmazott harcrendjének variációi biztosították. A szoninkék nem igyekeztek „lefejezni" a meghódított népeket, a birodalmi rendszer a vazallusállamok hűségére, adóira és katonai segédcsapataira épült, habár egyes, magas stratégiai értékkel bíró területek az uralkodó közvetlen irányítása alá kerültek. A XI. századra a birodalom területe elérte a 800 000 km^2-t.[564]

A politikai és gazdasági hatalom területi koncentrációjának eredményeként a hagyományos kereskedelmi termékek mellett a hódításoknak köszönhetően

563 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

564 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 64.

új árucikk jelent meg a gazdaság rendszerében. A mind nagyobb számban rendelkezésre álló rabszolga nem csupán egy új társadalmi réteg megjelenését jelentette. Tömeges megjelenésük a közigazgatásban, a hadseregben, valamint felhasználható munkaerőként a tradicionális nyugat-afrikai gazdaság struktúrájában rendszerében jelentős változásokat generált.[565]

A XI. század második felében (1059 után) megkezdődött a birodalom hanyatlása, a politikai tér dezintegrációja. Mindez számos tényező kölcsönhatásából származott: a régió túladóztatása, a sivatag terjeszkedése, növekvő függés az élelmiszer behozatalától. A sebezhető ökológiai alapokra épülő mezőgazdaság hanyatlásával párhuzamosan csökkentek a bevételek, illetve a kereskedelemből származó haszon. A gazdasági válsággal egyidőben – a X. század végétől – számolni kellett a nomád támadások kiújulásával.[566]

A tuaregek megosztottságát az iszlám felvételével sikerült megszüntetni, amelynek segítségével a regionális stratégiai erőegyensúly is visszaállíthatónak tűnt. A katonai szövetségbe tömörült szanhadzsa törzsek alapították meg az Almoravida Birodalmat, amely visszaszerezte Ghánától a nyugat-szaharai kereskedelmi útvonalak ellenőrzését, 1085-re pedig egyesítette Északnyugat-Afrikát.[567]

Habár az iszlám korábban nem volt ismeretlen a nyugat-afrikai régióban, a hanyatlással párhuzamosan erősödő iszlamizációs folyamat komoly kihívást jelentett a megosztott birodalom számára. Az uralkodói hatalom gyengülésével az állam elesett olyan gazdasági erőforrásoktól, amelyeket korábban a regionális kereskedelmi hálózat biztosított. A ghánai hatalom a dezintegráció ellensúlyozására megkísérelte hatalmának megszilárdítását a susu (szuszu) – szonai nyelvű nép, vélhetően a szoninke egyik oldalága –, valamint a malinke törzsi – aranyban gazdag – területek felett. A sikertelen kísérletet követően a két törzsi territórium elszakadt a birodalomtól.[568]

A dzsiháddal párosuló iszlamizációs folyamat magát Ghánát is elérte, amelyben fontos szerepe volt a transzszaharai kereskedelmi hálózatoknak is. Az iszlám terjedését nagymértékben elősegítette, hogy a régió politikai és gazdasági elitjei bekapcsolódhattak egy nagyobb térstruktúrába, amely adminisztrációs, diplomáciai és kereskedelmi mintákat közvetített, habár

565 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

566 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 64-65.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 35.

567 http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

568 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 65.

a politikai fejlődés a XVII. századig bizonyosan hordozott szudáni sajátosságokat is.[569]

Az Almoravidák – al-murábitún[570] – felemelkedése[571] lehetővé tette a tuareg katonai és politikai hatalom térnyerését a Szahel-övezetben. 1067-et követően elfoglalták a Ghánai Birodalom fővárosát, az iszlám felvételére kényszerítve annak uralkodó elitjét.[572] Az Almoravida megszállás csupán néhány évig tartott, de a tuaregek megőrizték a transzszaharai kereskedelmi hálózatok feletti ellenőrzést.[573]

A hosszú távú kulturális hatásokon túl (iszlamizáció) a tuareg terjeszkedés közvetlenebb következményekkel járt. A jórészt agráriumra épülő ghánai politikai rendszer ugyan – kihasználva a nomád kohéziós erők 1087-et követő erodálódását – 1100 körül visszaszerezte szuverenitását, de korábbi politikai és gazdasági dominanciáját nem sikerült helyreállítania.[574] Ennek oka részben az volt, hogy a természetes erőforrások terhelését immár nem ellensúlyozta az aranykereskedelem kontrollja,[575] ráadásul a háborúk miatt a távolsági kereskedelem útvonalai a Niger kanyarulatához helyeződtek át, ami gyorsította a Ghánai Birodalom válságát. A mezőgazdaság hanyatlásához nagymértékben hozzájárult az is, hogy a nomádok a földművelés rovására ki-

---

569 A ribát – kolostorerőd vagy meggyőzés – népe 1090-1110 között uralkodtak Al-Andalusz (Spanyolország) területén. Északnyugat-afrikai hódításaik ideológiai alapját a megtisztított iszlám adta. Déli irányú terjeszkedésük célja az aranyban gazdag Ghána megszerzése volt.
Wolf, E. R. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Osiris-Századvég, Budapest p. 55.

570 A VIII. századtól megkezdődött az iszlám térhódítása a szaharai népek körében, amely egy nagyobb kereskedelmi és civilizációs rendszerbe integrálta az ott élő törzseket. A X. században a sivatag nyugati, a Ghánai Birodalommal határos térségeit a tuareg szanhadzsák tartották ellenőrzésük alatt. Sivatagi és szoninke riválisaik megerősítették a politikai kohézió eszméjét, amelyet 1035 körül a megújított iszlám ideológiája megszilárdított. A sivatagi klánok egysége hatékony politikai szövetségnek bizonyult, 1048-at követően az Almoravidák domináns katonai erővé vált a régióban. 1054-ben visszafoglalták Awdagostot, majd 1056-ban bevették az északi kereskedelmi központot, a dél-marokkói Sijilmasat.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 35-39.

571 Az öt évig tartó háború 1062-ben kezdődött és a tuareg Abu Bakr ibn Umar győzelmével végződött.
http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html 2013-03-21

572 http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm 2013-03-21

573 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 38.

574 http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm 2013-03-21

575 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p.66.

terjesztették a legeltető állattenyésztés területeit, amely a birodalom északi és középső területeinek elsivatagosodásával járt együtt.[576] A gazdaság általános válsága lehetetlenné tette a politikai-hatalmi intézmények fenntartását. Mivel a vazallusállamok számára a birodalomhoz való tartozás mind kevesebb előnnyel járt, a ghánai politikai territórium dezintegrációja felgyorsult, Kumbi-Száleh gazdasági funkcióit a 120 km-re, északkeletre fekvő Walata (Valáta) vette át, amely így a transzszaharai kereskedelem déli végpontjává vált.[577]

A Ghánai Birodalom hanyatlása regionális hatalmi vákuumot eredményezett Nyugat-Szudánban, amelyet számos kisebb területű szavannai monarchia próbált kitölteni. A szoninke területektől délre élő mande népek mezőgazdasági rendszere a természetes vízforrások földrajzi közelségén alapult. A Niger-kanyarhoz vezető északkeleti irányú természetes kereskedelmi útvonal pedig további gazdasági lehetőségeket kínált. A ghánai fennhatóság alól felszabaduló államok között a XII. század elején megkezdődött a hatalmi rivalizálás, amelynek célja a ghánai politikai-gazdasági örökség megszerzése volt.[578]

A folyamat kezdetét a susu (szuszu)[579] dominancia határozta meg, úgy tűnt politikai-gazdasági egység újrateremtésében szerepe meghatározó lesz. Központosító – és expanzionista – törekvéseiknek kedvezett, hogy a Felső-Niger mellett élő malinke etnikai egység kialakulása a kezdeteknél tartott, másrészt pedig, hogy a Ghánai Birodalom kisebb iszlamizált szoninke államokra – az egykori politikai territórium déli részein jött létre Kaniaga, Diara és Mema – esett szét.[580] A XII. század végére a hagyományos afrikai kulturális tradíciókhoz ragaszkodó susu állam – vezetésében egyre nagyobb szerepet játszott a Kante-klán – kiterjesztette politikai fennhatóságát az egykori Ghánai Birodalom jelentős részére.[581]

---

576 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 39.

577 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p.66.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 39.

578 A susu államiságról mande hagyományokból, valamint arab forrásokból – Ibn Khaldún (1332-1406) – szár-mazó ismereteink vannak.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 41-42.

579 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 41.

580 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p.66.

581 http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm 2013-03-21

1203-ra az uralkodó – Sumanguru (Szumanguru) Kante – katonai eszközökkel átmenetileg megvalósította a regionális entitást, amely a szoninke államok lerohanásával – Kumbi-Száleh feldúlása[582] – és a mande etnikai egység[583] megteremtésének kísérletével párosult. A birodalmi központ Bamakótól északkeletre, Beledougou régióban működött, amely azonban csupán néhány évtizedig volt képes fenntartani a politikai hatalom területi egységét.

Az Alsó-Niger térségében élő mandék (malinke) etnikai csoportjai a XIII. század elején igyekeztek kiterjeszteni befolyásukat a folyó felső szakaszán formálódó kisállami egységek felett, amelynek következményeként konfliktusba keveredtek a susu hatalommal. Sundiata (Szungyata) Keita (1230-1255) a háború során felszámolta a susu államot, létrehozta az új regionális politikai-gazdasági egységet jelentő Mali Birodalmat.

A malinke hatalom gazdasági alapját a mezőgazdasági termelés feltételeinek stabilitása, valamint a Buré – a Niger felső szakasza – közelében található aranymezők termelésének közvetlen ellenőrzése teremtette meg. A hatékony malinke regionális kereskedelmi kapcsolatrendszer kezdetei az ősi – i.e. 200 előtt – Djenné településéhez köthetők, amely stratégiai helyzete miatt jelentős gazdasági központtá szerveződött az észak-dél irányú kereskedelmi hálózat rendszerében. A malinke (mandinka) településrendszert a Niger és a Szenegál felső folyásánál kialakult rurális jellegű terek egészítették ki, amelyeket a XII. század végén Kangaba Állam keretei között egyesítettek[584] Az aranykereskedelemmel foglalkozó malinkék beköltözése Kangaba városába[585] a IX. században vette kezdetét, amely eleinte ghánai, majd susu fennhatóság alatt állt a XIII. század elejéig.[586]

A kirinai – a mai Koulikoro mellett – győzelmet[587] követő bevonulás Ghána egykori fővárosába (1240) szimbolizálta, hogy az új hatalom az ősi nyu-

582 A mande törzsek számos független kisállam keretei között éltek a Niger partján, amelyeket azonban a közös nyelv, a kulturális intézmények, illetve a kereskedelem és házasság intézménye összekapcsolt.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 42.

583 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p.67.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 42-43.

584 http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf 2013-03-21

585 A település a felső Niger folyó felső szakaszán a keleti Fouta Djallon-hegység keleti részén, a guineai határ közelében helyezkedett el.

586 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/685627/Mali 2013-03-21

587 *Kirinai ütközet:* 1235-ben itt arattak döntő győzelmet a Mari Djata vezette kangabai malinke lázadók csapatai a susu seregek felett.

gat-afrikai szoninke birodalom jogutódának tekinti magát. Sundiata Keita[588] és utódai a birodalmi territórium kiterjesztésére törekedtek elsősorban annak érdekében, hogy kiterjesszék politikai-gazdasági fennhatóságukat a Niger kanyarulatában elhelyezkedő Gao és Timbuktu városok felett, amelyek a transzszaharai kereskedelmi hálózat új déli végállomásaként rendkívül nagy jelentőséggel bírtak.[589] Emellett a birodalomhoz tartoztak az északi Taghaza sivatagi sóbányái, a déli Bambuk és Buré aranymezői éppúgy, mint az olyan jelentős kereskedelmi központok, mint Timbuktu, Gao, illetve a hausza és a fulani tukolor törzsek szállásterületei.[590]

A XIV. századra a birodalom – amelynek kommunikációs és közlekedési tengelyét a Niger folyó jelentette – területét csupán a mongol hatalom által birtokolt territórium múlta felül.[591] A malinke impérium nyugat-kelet tengelye – az Atlanti-óceántól Észak-Nigériáig – több mint 2000, észak-délkeleti irányban – a Szahara déli peremvonalán elhelyezkedő Awdagost (Audagost), Walata (Valáta) és Tadmakka, valamint a guineai esőerdők határáig – mintegy 960 km hosszan húzódott.[592]

A XIII. század végére sikerült megszerezni azokat a területeket is, amelyek lehetővé tették a belső területek maritim kapcsolatait biztosító folyami útvonal ellenőrzését. A térségben erre a kedvező közlekedésföldrajzi energiára alapozva kezdődött meg az I. évezredben a szonghai – egy nem mande nyelvet beszélő etnikai csoport – állam kialakulása, amelynek központja Gao lett. A mande (malinke) hatalom a XIII. században kiterjesztette politikai dominanciáját kereskedelmi riválisa fölé, regionális pozícióit a XV. századig képes volt fenntartani. A sikeres területi expanzió eredményeként a Mali Birodalom területe 1312-re elérte az 1 294 994 km^2-t,[593] keleten a szuverén hausza államokat bevonták a regionális gazdasági és civilizációs kapcsolatok rendszerébe.[594]

A birodalom regionális és globális jelentősége részben geográfiai helyzetéből adódott, másrészt pedig az arany kitermeléséből: Mali biztosította a világtermelés mintegy kétharmad részét, amely meghatározó szerepet játszott a középkori világgazdasági rendszerében.[595]

---

588 Encyclopedia of World Biography: "Sundiata Keita," Thomson Gale, 2005–2006. http://www.bookrags.com/biography/sundiata-keita/ 2013-03-21

589 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 67.

590 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/573828/Sundiata 2013-03-21

591 http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf 2013-03-21

592 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 67.

593 Smith, H. (2007): Africa, Angry Young Giant. Kessinger Publishing LLC, Whitefish p.312.

594 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 67-68.

595 Hopkins, A.G. (1973): An Economic History of West africa. Longman Group, London p. 82.

A Niger felső szakaszán található főváros – Niani – jelentős kereskedelmi és mezőgazdasági csomóponttá vált, Timbuktu pedig hagyományos funkcióin túl oktatási-kulturális központtá fejlődött. A mali uralkodók felismerték a politikai és a gazdasági hatalom összefüggéseit, amely megalapozta az állam regionális nagyhatalmi helyzetét.[596]

A Mali Birodalom területe

Forrás: Saját szerkesztés

A birodalom XIII-XIV. századi állapotát észak-afrikai arab forrásokból[597] ismerjük, amelyek kiemelték a kereskedelmi útvonalak biztonságát, a gazdasági fejlő-

596 http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf 2013-03-21

597 Al-Umar (1301-1349), al-Makrízí (1360-1442), Ibn Battúta (1304-1368) és Ibn Khaldún (1332-1406).
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 68.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 42-44.

dést, a változatos városi civilizációt egy hatalmas politikai tér keretei között, illetve a rendet fenntartó fegyelmezett hadsereg szerepét. A birodalmi rendszer működésének ideológiáját vélekedésük szerint az iszlám biztosította. Ebben az értelmezésben a Mali Birodalom egy nyugat-afrikai muzulmán civilizáció, amelynek kohéziós energiáit a vallás, a jogrend, a közigazgatás és a műveltség jelentette.[598]

Valójában – mekkai zarándoklatok ellenére[599] – a mali uralkodók (mansza) nem törekedtek teljes iszlamizációra, a birodalom irányításához szükséges politikai kohéziót a „kvázi-iszlám" uralkodói és a muzulmán gazdasági-kereskedő elit együttműködése biztosította.[600] A hatalom stabilitását azonban a XIII-XIV. század fordulóján az örökösödési rend bizonytalanságai megingatták. A birodalom fennmaradását a hadsereg vezetőjének[601] hatalomátvétele biztosította, uralma alatt (1298-1308) felújultak a keleti expanziós törekvések, valószínűleg ekkor történt meg Gao meghódítása. A politikai stabilitás, a társadalmi jólét csúcspontját az 1312-ben hatalomra került talán legnagyobb formátumú monarcha – Musa (Musza) Mansa – 1337-ig tartó uralkodása jelentette, akinek 1324-1325-ös mekkai zarándoklata inflációs válságot generált az egyiptomi gazdaság rendszerében.[602]

A mekkai zarándoklat a királyi hatalom megszilárdulásának, valamint Mali regionális hegemóniájának sajátos bizonyítéka, hiszen az uralkodó tartós távolléte a birodalomtól sem generált bármely belső vagy külső kihívást. A fénykorát élő impérium felkerült Angelo Dulcert – Mallorcan működő kartográfusiskola tudósa – 1339-es világtérképére is – a későbbi történelmi korszakban ösztönzően ha-

598 http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf 2013-03-21
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 69.

599 Sundiata Keita fia és utóda – a politikai hatalom matrilináris vonalon öröklődött – Mansa Wali /Uli/ (1255-1270) teljesítette először a mekkai zarándoklatot.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 67.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 44-45.

600 Ennek részben gazdasági okai voltak, összefüggésben az aranytermelés és kereskedelem állami monopóliumával. Másrészt a hatalom tradicionális nyugat-afrikai jellegéből adódott, hiszen az uralkodóknak szükségük volt arra a hatalmi bázist jelentő hiedelemre, amely az alapító ősöktől való származás státusára épült, akik szerződésben álltak a szellemek és, istenek világával, ez garantálta a jólétet, a mezőgazdaság sikerét.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 65-66., p. 69.

601 Feltehetően a felszabadított rabszolgák – sakura (szakura) – leszármazottja volt.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 70.

602 Kísérete egyes források szerint 8-15.000, mások 60.000 emberből állt, a két tonna arany pedig 12%-kal csökkentette annak egyiptomi árszínvonalát.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 45-49.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 68-70.
http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf 2013-03-21
http://www.metmuseum.org/toah/hd/gold/hd_gold.htm 2013-03-22

tott a földrajzi felfedezésekre[603] –, amely Mali és az iszlám világ erőteljes politikai, gazdasági és kulturális kapcsolataira utalt.[604]

A birodalom gazdasági hatalma a regionális kereskedelmi hálózat hatékony ellenőrzésén alapult. Elődjéhez – a Ghánai Birodalom – hasonlóan ebben az árucserében legfontosabb szerepe az aranynak volt, de lényeges szerepet kapott a só – ellentétes irányú – forgalmazása. A különbséget az jelentette, hogy a malinke impérium politikai keretei egységbe foglalták a távolsági kereskedelmi útvonalak fontos szakaszait, a Szahel és a sivatagi zóna déli részének kereskedelmi központjait a nyugat-afrikai Szudán változatos termékeivel.[605] A Bambuk, Buré és Galam[606] területéről származó aranyat porként hozták forgalomba, de az arab dínár szinonímájaként használt mitqhal (4,5 g)[607] mértékegysége elterjedt el. A só vásárlóértéke az aranyéval vetekedett[608] különösen a sóban szegényebb déli területeken.[609] Az északon, Takedda közelében bányászott értékes rezet a déli területeken értékesítették.

A birodalmi hatalom fenntartásának hatékony eszköze a hadsereg volt – a XIII-XIV. századi hadjáratok és hódítások igazolják –, amelynek fenntartását az adóbevételek biztosították. A haderőt a határok védelmére szervezték – a helyőrségi csapatokat alapvetően rabszolgák alkották –, amely az egyes klánok által felállított kontingensekből állt. Létszáma nagyjából ál-

---

603 A birodalom uralkodói a XIV. század elején – egyes mítoszok utalásai alapján – a hatalom maritim kiterjesztésével is megpróbálkoztak az Atlanti-óceán térségben. Két tengeri expedíciót indítottak, amelyek azonban a hatalmas költségek ellenére sem jártak sikerrel. A legendák szerint az erős óceáni áramlatok elsodorták a flottákat – az első 200, a második 2000 hajóból állt – de az sem kizárható, hogy 1311-ben elérték az amerikai kontinenst. Egyes ősi mexikói térképeken mali eredetűnek vélt földrajzi helynevek szerepelnek: Sierra de Mali, Mandinga-öböl. Ezt a percepciót erősítheti a Hull-öbölben feltárt sírban talált két, több mint 750 éves negroid csontváz (a vizsgálatok szerint 1250 körül temették el őket).
http://africanknowledge.com/MendeMansaAbuBakariII.aspx 20013-03-22
http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf 2013-03-21

604 Az aranybőség felkeltette az európai hatalmak figyelmét és katalizátora lehetett későbbi nyugat-afrikai beavatkozásuknak és az itáliai reneszánsz kibontakozásának.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 68.
http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf 2013-03-21

605 http://www.learner.org/courses/worldhistory/support/reading_11_1.pdf 2013-03-22

606 http://patachu.com/mali-empire-economy/ 2013-03-22
http://www.pearsonhighered.com/assets/hip/us/hip_us_pearsonhighered/samplechapter/0205835473.pdf 2013-03-22
Stride, G.T.–Ifeka, C. (1971): Peoples and Empires of West Africa: West Africa in History 1000-1800. Edinburg, Nelson p. 49.

607 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 73.

608 Blanchard, I. (2001): Mining, Metallurgy and Minting in the Middle Ages. Vol. 3. Continuing Afro-European Supremacy, 1250-1450. Stuttgart: Franz Steiner Verlag. p. 1115.

609 http://www.mrdowling.com/609-trade.html 2013-03-22

landó volt (100 000 fő) volt, amelyben a mozgékony és egységes fegyverzettel ellátott 10 000 fős elit lovasság szolgált. A hadsereg egyéb részeinek mozgékonyságát a folyami szállításnak köszönhette.

A Mali Birodalom 1373-at követő – igaz nem folyamatos – hanyatlását a polgárháborúk, valamint az inkompetens uralkodók gyenge teljesítménye okozta. A politikai tér kohézióját gyengítő örökösödési rend(etlenség) lehetőséget adott a királyi családon kívül a vazallusállamok uralkodóinak – túszként az udvarban elsajátíthatták a birodalom működésének technikáit –, hogy kísérletet tegyenek a központi hatalom megszerzésére.[610] Mindezen tényezők kölcsönhatásaként az állam térmegtartó erői meggyengültek, hosszabb távon Mali nem volt képes fenntartani regionális dominanciáját. A birodalom nyugat-afrikai gazdasági, politikai primátusát új hatalom vette át a következő történelmi időszakban.[611]

Az újjászervezett szonghai állam 1375-ben kivívta függetlenségét, uralkodói felvették a királyi (szonni) címet,[612] bár ekkor még nem kérdőjelezték meg Mali regionális hegemóniáját.[613] A kezdetben lassú hanyatlás történelmi folyamata[614] azt követően gyorsult fel, hogy a felemelkedő Szonghai Birodalom elhódította az északi és a keleti tartományokat, amely a mali gazdaságot orientációváltásra kényszerítette: 1389-1545 között a hagyományos transzszaharai kereskedelmi hálózatok helyett a nyugat-afrikai partvidék vált meghatározó jelentőségűvé. A gazdasági dekonjunktúra katonai kihívásokkal párosult, a XV. század elején a birodalom még képes volt újabb területekre kiterjeszteni fennhatóságát, ám 1430-at követően a tuaregek elfoglalták a gazdasági-stratégiai jelentőségű Timbuktu térségét[615] 1433-ban Walatat.[616]

Ebben a történelmi periódusban került Mali közvetlen kapcsolatba az európaiakkal, a portugálok 1450 körül megkezdték a gambiai partvidék – wolof

610 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 70.

611 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 57.

612 Nem kizárt, hogy az új dinasztia mande eredetű volt, ezt egy XVII. századi krónikatöredék igazolja.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 70.

613 http://jwsr.ucr.edu/archive/vol12/number2/pdf/jwsr-v12n2-tah.pdf 2013-03-22

614 Wolf, E.R. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó-Osiris-Századvég, Budapest p. 54.

615 http://www.hyperhistory.net/apwh/bios/b1musamansu.htm 2013-03-21

616 Levtzion, N. (1973): Ancient Ghana and Mali. London, Methuen p. 80., 158.
Hunwick, J.O. (1999): Timbuktu and the Songhay Empire: Al-Sadi's Tarikh al-Sudan down to 1613 and other contemporary documents. Leiden: Brill, pp. 275.
Stride, G.T.–Ifeka, C. (1971): Peoples and Empires of West Africa: West Africa in History 1000-1800. Edin-burgh, Nelson p. 55.

területek – felderítését,[617] amely ekkor az északi és északkeleti területek feletti szupremáciáját elveszítő birodalom ellenőrzése alatt állt.[618] A Szonghai Birodalom 1465-ben meghódította az egyik legősibb malinke territóriumnak számító Mema-t,[619] 1477-ben elveszett a Macina régió, valamint Wagadou tartomány.[620] A mali uralkodók megkísérelték megállítani a dezintegráció folyamatát, de a portugál hatalommal való együttműködés nem valósult meg,[621] miközben a birodalom Taghaza értékes sóbányái feletti ellenőrzésről is kénytelen volt lemondani (1493).

A XV-XVI. század fordulójára a szonghai seregektől 1502-ben elszenvedett vereség következményeként a malinkék állama végérvényesen elveszítette regionális nagyhatalmi pozícióját. A stratégiai kudarc ereményeként Mali jelentős területekről volt kénytelen lemondani, 1514-et követően a tengerpart egyes részei – Tekrur – függetlenné váltak, miközben a Szonghai Birodalom megszerezte az értékes takaddai rézbányákat. A mali uralkodók a regionális geopolitkai egyensúly helyreállítása érdekében katonai szövetséget akartak létesíteni Portugáliával, de az európai nagyhatalom nem avatkozott be a nyugat-afrikai hatalmi rivalizálás folyamatába.[622] 1537-ben a tengerparti Kaabu tartomány függetlenedését követően Mali elveszítette gambiai territóriumait, landlocked jellegű állammá vált. Az 1545-ös háború során a szonghai hadsereg feldúlta Niané városát, de a malinke erők visszaszorították a támadókat. A Szonghai Birodalom dominanciája megakadályozta Mali hatalmi törekvéseit, de ahhoz nem rendelkezett elegendő hatalmi potenciállal, hogy kiiktassa regionális riválisát.[623]

---

617 Thornton, J. K. (1999): Warfare in Atlantic Africa, 1500-1800. UCL, London pp. 99-148.

618 Alviste Cadamosto 1454-ben feljegyezte, hogy a partvidéken a legjelentősebb hatalom Mali.
http://biography.yourdictionary.com/alvise-da-cadamosto 2013-03-21

619 http://www.blackpast.org/?q=gah/mali-empire-ca-1200 2013-03-21
Stride, G.T.–Ifeka, C. (1971): Peoples and Empires of West Africa: West Africa in History 1000-1800. Edinburgh, Nelson p. 67.

620 http://www.fanaticus.org/DBA/armies/Variants/mossi.html 2013-03-21

621 Mindezt a Mali nyugati tartományai és Portugália közötti növekvő volumenű kereskedelmi kapcsolatra alapozták, de 1495-ben ennek lehetősége végleg meghiúsult.
Shillington, Kevin (2004). Encyclopedia of African History. Vol. 1. London, Routledge p. 922.
de Graft–Johnson, J.C.J. (1954): African Glory. The Story of Vanished Negro Civilization. Baltimore, Black Classic Press p. 144.

622 Az 1534-es követjárás időszakában III. Mahmud segítséget kért Pero Fernandes követtől. http://www.san.beck.org/1-13-Africa1500-1800.html 2013-03-21

623 http://www.cosmovisions.com/ChronoSonghai.htm 203-03-21
Niane, D.T. (1974): Histoire et tradition historique du Manding. Presence Africaine, No. 89. Vol. 1. Paris pp. 59-74.
http://www.webmande.net/bibliotheque/dtniane/hthm/hthm.html 2013-03-21

1559-re a mali állam visszaszorult a mande etnikai területiumba, politikai választóvonalai nyugaton Kita, északon Kangaba, keleten a Niger-kanyar, délen Kouroussa közelében húzódtak. 1599-ben fulani szövetségben Mali megtámadta Djennét, hogy kihasználja a szonghai állam katonai vereségét és bukását.[624] A marokkói expedíciós haderő technikai fölénye miatt a vállalkozás vereséggel végződött, a mali csapatok helytállása ellenére a stratégiai célok nem teljesültek.[625]

A mali állam bukását végül az örökösödés rendszerének bizonytalanságai okozták, a politikai territórium 1610 után három részre szakadt.[626] Az egykori birodalom magterületén kialakult három malinke (mandinka) – a XVII. századig – nyelvi-kulturális identitású kisállam kapcsolatrendszerét a folyamatos rivalizálás jellemezte, amelyet esetenként a külső invázióval szembeni összefogás szakított meg. A lokális vetélkedést az imperializmus korszakát megelőző tukolor invázió zárta le.[627]

Az 1630-as Djennében meghirdetett dzsihádban két stratégiai cél fogalmazódott meg: a marokkói erők kiszorítása Timbuktu városából, másrészt megakadályozni a mande (malinke/mandinka) államok politikai és katonai integrációját, amely utóbbi az 1645-ös hadjáratban teljesült. A malinke államiság csak az északi Kangaba területén maradt fenn,[628] amelynek uralkodója 1667-ben sikertelen támadást intézett Ségou-Koro ellen, és 1670-ben békére és Niané végleges feladására kényszerült.[629]

A Mali területén kialakult államiságok középkori államiságok közül utolsóként a Szonghai Birodalom jött létre, amelynek központi térszervező funkciókat ellátó települése Gao volt. A XV. századtól az iszlamizált állam vette át a korábbi nagyhatalmak regionális szerepét Nyugat-Afrika területén.[630]

Az állam magterületének számító Niger-kanyar keleti részén különböző életmódot folytató közösségek telepedtek meg az I. évezred során, akik már a X. század előtt egy lovas-nomád etnikai csoportnak köszönhetően fokozatosan egy szonghai nyelvi-kulturális közösséggé szerveződtek, habár ennek tör-

624 http://maissa.chez-alice.fr/empsong.html 2013-03-21
625 http://www.san.beck.org/1-13-Africa1500-1800.html 2013-03-21
626 https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/2775/1241586_029.pdf?sequence=1 2013-03-21
627 http://www.hum2.leidenuniv.nl/verba-africana/malinke-fr/gesture/MandeYoungerBrother.pdf 2013-03-21
628 http://www.clio.fr/CHRONOLOGIE/chronologie_mali_des_origines_a_la_colonisation.asp 2013-03-21
629 Delafosse, Maurice (1972) [1912]: Haut~Senegal Niger l'histoire. Paris, Maisonneuve & Larose pp. 283-284.
630 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 57-58.

ténelmi fejlődési folyamata korántsem feltárt. Az államalapítás kezdeteinek meghatározása meglehetősen bizonytalan, de az bizonyos, hogy a Saney településen – Gao közelében – feltárt XI-XII. századi uralkodói temetkezési helyek feliratai már szilárd monarchikus rendszerre utalnak (a királyi titulusa: malik). Más sírfeliratok és arab források zuwaként említik a második dinasztiához tartozó szonghai uralkodókat.[631]

A nilo-szaharai nyelvcsaládhoz tartozó szonghai[632] államiság a VII. században már bizonyosan létezett, a 690-1338 között regnáló Dia-dinasztia első fővárosa Kukiya volt. A IX. század elején alapított Gao azonban fokozatosan a transzszaharai kereskedelmi hálózat egyik központjává fejlődött,[633] az urbánus település kulturális közvetítő funkciója fontos szerepet játszott a szonghai politikai elit iszlamizálódásának folyamatában. 1009-ben a tizenötödik szonghai uralkodó – Dia Kossoi – felvette az iszlám vallást, Gaot a birodalmi főváros rangjára emelte.[634]

A település, valamint a régió gazdasági és kulturális jelentőségét már a malinke hatalom felismerte, ezért expanzionista törekvéseinek fókuszában állt.[635] A XIV. század végén kihasználva a Mali Birodalom válságát, az állam visszaszerezte függetlenségét, és gyakorlatilag egy 1375-től 1591-ig tartó folyamatos expanziós politikával kiterjesztették a birodalom határait a nyugat-szudáni nagytérségben. A hódítások eredményeként a szonghai uralkodók megszerezték a transzszaharai kereskedelem legfontosabb déli végpontjait, birtokukba került Nyugat-Afrika gazdasági erőforrásainak döntő része az Atlanti-óceán és a mai Nigéria északnyugati, valamint Niger nyugati területei között.[636]

Jellemző módon a birodalom gazdasága elődeihez hasonlóan a vastechnológia általános alkalmazásán, az arany kitermelésén (és az állam által monopolizált) kereskedelmén – a világgazdaság rendszerébe történő integrálásán –, illetve hatékony mezőgazdasági rendszeren alapult, amely szoros kapcsolatban állt az transzszaharai kereskedelmi hálózatokat ellenőrző északi nomádokkal. A nyugat-afrikai térfejlődés IV-XVII. századi sa-

631 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 59-60.

632 https://sites.google.com/site/afropedia/songhay-empire 2013-03-21

633 http://www.ruperthopkins.com/pdf/The_Kingdom_of_Songhai..pdf 2013-03-21

634 http://historum.com/middle-eastern-african-history/41379-day-history-rise-muslim-songhai-empire-west-afri-ca.html 2013-03-21

635 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 68.

636 www.blackpast.org/?q=gah/songhai-empire-ca-1375-1591 2013-03-21

játossága, hogy a mai Mali területén kialakult birodalmi rendszerek történelmi magterülete fokozatosan keleti irányba tolódott.[637]

A Szonghai Birodalom

Forrás: Saját szerkesztés

A transzszaharai kereskedelmi hálózat déli végpontjainak – Timbuktu és Gao – feladása 1430-at követően megteremtette egy új hatalom kialakulásának gazdasági feltételeit, amely fokozatosan kiterjesztette hatalmát a Mali Birodalom keleti területeire. A Szonghai Birodalom regionális nagyhatalmi dominanciája azonban Sunni (Szunni) Ali Ber (1464-1492) uralkodásának időszakában szilárdult meg, részben katonai expanzió, másrészt

637 http://www.sahistory.org.za/topic/songhai-african-empire-15-16th-century 2013-03-21
638 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 61.

a transzszaharai kereskedelmi útvonalak ellenőrzése, déli végpontjainak birtoklása révén.[639]

A sajátosan – jellegzetesen nyugat-szudáni módon – iszlamizált monarcha visszaszorította Mali politikai hatalmát Gambia és a Niger-medence felső szakaszáig, átrendezve a nyugat-afrikai régió hatalmi térszerkezetét, az általa indukált mande migrációs folyamatok jelentősen befolyásolták a későbbi történelmi időszakban különböző államok kialakulását és fejlődését az atlanti partvidéktól a Guineai-öbölig[640]

A szonghai védelmi struktúra vált a legnagyobb szervezett katonai erővé Nyugat-Afrikában, amely azonban nem csupán az expanzió eszközeként szolgált, fontos gazdasági funkciókat is betöltött: egyrészt a meghódított területeken zsákmányolt értékek, másrészt a birodalomhoz csatolt kereskedelmi – és kulturális – központok (Timbuktu, Djenné) erősítették a hatalom gazdasági alapjait.[641]

A Gao-központú politikai rendszer a centralizált és abszolút uralkodói hatalomra – a király a törvényhozó, a végrehajtó és bíró (a közigazgatás és a hadsereg vezetője – épült, az adóztatás rendszere alapvetően a gazdaságon kívüli kényszereken alapult. A katonáskodó arisztokrácia birtokait munka- és terménjáradékra kötelezettek művelték.[642]

A Sunni Ali Ber által teremtett birodalom a mande ellenességet reprezentálta, az uralkodó a szonghai hagyományok primátusát hirdette a Mali érdekeit szolgáló muzulmán univerzalizmussal szemben. A Szonghai Birodalom imperialista jellegéből következett, hogy hatalma fenntartása érdekében tradicionális ellenfelétől számos politikai minta átvételére kényszerült.[643]

1492-ben utolsó hadjáratát Walata ellen indította, ám azt meg kellett szakítani egy mossi (moszi) támadás miatt. A Yatenga (a mai Burkina Faso területe) felett aratott győzelmet követő halála meghiúsította a hadjárat sikeres lezárását.[644] Hatalom öröklési rendszerének bizonytalanságára utal, hogy utódát – és fiát

639 http://www.metmuseum.org/toah/hd/sgi/hd_sghi.htm 2013-03-21
www.blackpast.org/?q=gah/songhai-empire-ca-1375-1591 2013-03-21

640 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 70., pp. 75-94.

641 Timbuktu és Djenné birtoklása révén az érékes arany- és sókereskedelem ellenőrzése vált lehetővé.
http://www.sahistory.org.za/topic/songhai-african-empire-15-16th-century 2013-03-21
http://www.metmuseum.org/toah/hd/sgi/hd_sghi.htm 2013-03-21
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p.63

642 www.blackpast.org/?q=gah/songhai-empire-ca-1375-1591 2013-03-21

643 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 71.

644 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 65.

– félreállítva egy feltehetően mande származású – Muhammad Touré – muzulmán vallású hadvezér és tartományi kormányzó vette át a politikai hatalom irányítását 1493-ban.[645]

A Szonghai Birodalom legnagyobb kiterjedése a XVI. század első harmadában

Forrás: Saját szerkesztés

Az új dinasztia – Askia (Aszkia)-dinasztia – alapítója (1493-1529) számos újabb hódítással növelte a birodalmat, amely ismételten hatást gyakorolt a nyugat-szudáni politikai hatalom térbeli elrendeződésére (északon szuverén államok alakultak ki: Tukolor és Diara). A birodalom északkeleten elfoglalta Air területét, keleten kiterjesztette fennhatóságát a hauszák területei-

645 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 71.

re egészen Bornu határáig.[646] A déli irányú terjeszkedést a mossi királyságok megakadályozták, északnyugaton azonban a határvonal mintegy 800 km-es kitolásával sikerült a nagy gazdasági jelentőségű sóbányákat – Taghaza és Taudenni – az impérium részévé tenni.[647]

A közigazgatási rendszer, a bürokrácia megszilárdításával párhuzamosan bevezette az iszlám jogrendet, megerősítette gazdasági, kulturális kapcsolatait – iskolák, egyetemek fejlesztésével ösztönözte tudósok bevándolását – az iszlám világ más politikai központjaival.[648]

A Szonghai Birodalom politikai rendszere a hatalom erőteljesebb centralizációjára épült, a politikai territóriumot tartományokra – Kurmina, Dendi, Baro, Dirma, és Bangu – osztották fel, amelyek élén az uralkodó által kinevezett kormányzók váltották fel a hagyományos helyi eliteket. A hatalom gazdasági forrását a tartományok által befizetett adók, illetve a királyi birtokok által biztosított jövedelmek adták. Ezen kívül roppant jelentőséggel bírt a regionális transzszaharai és a lokális kereskedelem megadóztatása. A távolsági kereskedelem fő termékei az arany, a só, valamint a jórészt mossi területről származó rabszolgák, a déli erdőövezetből származó kóladió voltak, a belső kereskedelemet zömmel az élelmiszerek határozták meg. Mindezért cserébe Észak-Afrikából textiltermékek, luxuscikkek, lovak érkeztek. Értékmérőként és fizetőeszközként hagyományosan a kaurikagyló használata volt általános.[649]

A hatalom másik forrását a hadsereg biztosította, amelyet Muhammad Touré reformjai jelentős mértékben átalakítottak. A korábbi – meghódított tartományokat meghatározott nagyságú kontinges kiállítására kötelezték – sorozott erőket hivatásos hadsereg váltotta fel, legnagyobb létszámú haderőneme a gyalogság volt, amelyet jelentős lovassági és folyami egységek egészítettek ki.[650]

---

646 A területet ugyan nem sikerült a birodalomhoz csatolni, de a kereskedlmi kapcsolatok kiterjesztése sikerrel járt. Az új hatalom stabilizálta a transzszaharai kereskedelem rendszerét, amely bizonytalanná vált a malinke állam hanyatlásával.
https://sites.google.com/site/afropedia/songhay-empire 2013-03-21

647 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 70-71.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 66.

648 www.blackpast.org/?q=gah/songhai-empire-ca-1375-1591 2013-03-21

649 https://sites.google.com/site/afropedia/songhay-empire 2013-03-21

650 A szudáni államalakulatok politikai és gazdasági hatást gyakoroltak a délre élő népekre, de közvetlen katonai beavatkozások a guineai régióban ritkán történtek, mert geográfiai okokból a csatadöntő hadrendi elem – a lovasság – nem volt alkalmazható.
https://sites.google.com/site/afropedia/songhay-empire 2013-03-21
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 75.

Halálát követően polgárháború robbant ki, amelynek tétje az uralkodó cím megszerzése volt,[651] ettől kezdve a birodalom történetét annak bukásáig végigkísérték a hatalmi harcok. 1529-1591 között gyakorlatilag két szembenálló csoport – a hagyományos afrikai hitvilághoz ragaszkodók és a mali típusú iszlám univerzalizmus hívei – rivalizálása fokozatosan felőrölte az állam hatalmi potenciálját.[652]

Askia Daud (1549-1582) uralkodása alatt a politikai hatalom átmentileg stabilizálódott. Az uralkodó újjászervezte a hadsereget, amely győzelmet aratott az északi fronton a nomád tuaregek, valamint a birodalom déli határain a hagyományos szudáni társadalmi-politikai rendszerhez ragaszkodó mossi királyság felett. Az aktív védelem stratégiájára kényszerülő szonghai seregek a Niger belső deltájára – a birodalmi magterület – támadók felett stratégiai sikereket értek el, 1557-ben azonban a birodalom átmenetileg elveszítette a Taghaza-i sóbányákat.[653]

1582 után ismét polgárháborúk robbantak ki, amely a hadsereg képességeit is jelentősen csökkentették. A birodalom utolsó uralkodója – II. Akia Ishaq (1588-1591) 1590 végén már tudott az északi fenyegetésről, de a szonghai társadalom megosztottsága miatt döntő vereséget szenvedett a Tondibinél vívott ütközetben.[654]

A birodalom bukásának okai valójában sokkal összetettebbek annál, hogy egyetlen vesztes csata magyarázatul szolgáljon. A hanyatlás részben a birodalmi tér dinamikus kiterjesztésében keresendő, amely a közigazgatás rendszerének jelentett komoly problémát. Az abszolutista politikai hatalmi berendezkedés ellenére egyes területek bizonyos mértékű gazdasági és politikai autonómiát kaptak, amely modern elemei ellenére a birodalom térkohéziós erőt gyengítette. A dinasztikus politikai ellentétek aláásták az állam közigazgatási rendszerét. A klímaváltozékonyság erősödése is nagymértékben hozzájárult a hanyatláshoz, ám a legjelentősebb tényezőnek az aranykereskedelem ellenőrzésének elveszítése bizonyult, amelyet a kincstár nem volt képes ellensúlyozni.[655]

Az 1590-91-es marokkói hadjárat során az északi erők – mintegy 4000 fős kontingens – elfoglalta a legjelentősebb transzszaharai kereskedelmi központokat (Timbuktu, Gao, Djenné), a szonghai hatalom a Nigertől délre Den-

651 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 67.
652 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 71.
653 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 68-69.
654 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 70-71.
655 http://www.ruperthopkins.com/pdf/The_Kingdom_of_Songhai..pdf 2013-03-21

di Királyságba szorult vissza és többé nem rendelkezett azzal a hatalmi potenciállal, hogy megvalósítsa azt a hagyományos geopolitikai percepciót, amely i.u. 400 és 1600 között célként fogalmazta meg Nyugat-Szudán politikai egységének megteremtését.[656] Az invázió eredményeként a birodalmi tér dezintegrálódott, a nyugat-afrikai régióban fragmentált politikai términtázat vált jellemzővé, amelyeknek gazdaságában fontos szerepet játszott a transzszaharai kereskedelem. Ennek hatékony működése azonban a szuverén politikai terek együttműködését feltételezte, ám a rivalizálás a gazdasági és politikai stabilitás ellen hatott.[657]

A korábbi történelmi időszakra jellemző iszlám relatív politikai passzivitás korszakának a marokkói csapatok támadása vetett véget. A korábbi történelmi időszakokban a muzulmán kereskedőknek nem állt érdekében a szudáni politikai rendszerek erőszakos átalakítása. Ehhez sem a szükséges katonai erő, sem pedig a megfelelő ideológia nem állt rendelkezésre, habár az egyetemes birodalom megteremtésének eszméjét a XI. század során megkísérelték Nyugat-Afrikára is kiterjeszteni.[658]

A XVI. században Marokkóban hatalomra került Szaadi-dinasztia – uralkodói a kalifa címet vették fel – az Angliával politikai és katonai szövetségben álló Ahmad al-Manszúr (1578-1603) regnálása idején a Szonghai Birodalom rovására megkísérelte ellenőrzése alá vonni a nyugat-szudáni kereskedelmi útvonalakat, valamint az aranykereskedelmet. A konfliktus előzménye az volt, hogy a szonghaik északi terjeszkedése rivalizálást generált, amelynek tétje a szaharai sóbányák feletti ellenőrzés volt, 1582-ben a marokkóiak elfoglalták Taghaza sótelepeit. A transzszaharai hadjáratot feltehetően a Szonghai Birodalom belső megosztottsága is motiválta.[659]

Jelentős ösztönzést lehetett a portugálok megjelenése a nyugat-afrikai partok mentén 1450 körül, amelynek hatására megkezdődött a regionális, hagyományosan észak-déli irányú kereskedelmi hálózatok átrendeződése az Atlanti-óceán irányába. Mindez gyorsította a gazdasági rendszer hanyatlását, arra késztette a Mediterráneum nyugati részében érdekelt hatalmakat, hogy közvetlen módon érvényesítsék dominanciájukat a transzszaharai kereskedelemben, az arany lelőhelyek birtoklásával ellensúlyozzák a transzatlanti gazdasági rendszer dinamikus fejlődését. Az európai jelenlét egyébként felgyorsította a nyugat-afrikai partvidéken és a Guineai-öbölben a jórészt mande alapokra épülő

656 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 71.
657 http://www.ruperthopkins.com/pdf/The_Kingdom_of_Songhai..pdf 2013-03-21
http://www.sahistory.org.za/topic/songhai-african-empire-15-16th-century 2013-03-21
658 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 139-147.
659 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 155-156.

politikai térszervezés folyamatát. A helyi államok olyan fontos erőforrásokat birtokoltak, mint az arany és a rabszolga.[660]

A marokkói inváziós kísérlet célja valójában egy nyugat-szudáni gyarmat megteremtése volt, amely lehetővé teszi a korszak két legjelentősebb kereskedelmi árucikkét biztosító területiumok feletti gazdasági és politikai dominanciát. A katonai forradalom tűzfegyverei garantálták a sikert az 1591. március 12-én Gao közelében vívott csatában,[661] de hadjárat stratégiai kudarccal végződött. A szonghai államiság megsemmisítése nem járt sikerrel, az expedíciós erők a Nigertől északra fekvő területeken is csak az urbánus központok ellenőrzésére volt képesek, a folyótól délre eső arany- és rabszolga utánpótlást jelentő területek elfoglalása logisztikai dilemmák következtében lehetetlennek bizonyult. A megszállás növekvő költségei – és a csökkenő bevételek – 1618-ban a gyarmatosítási kísérlet feladására késztette Marokkó politikai elitjét. A magukra hagyott enklávék 1660-ban de jure is felmondták a marokkói szövetséget, a városok hamarosan a helyi, etnikai alapon szerveződő politikai államalakulatok ellenőrzése alá kerültek.[662]

A regionális ellenállás – 1599-ig elsősorban a szonghai erők, akik azonban többé nem tudták helyreállítani a birodalmat – felőrölte a marokkói csapatokat. Az invázió szétdarabolta azt a regionális együttműködésen alapuló gazdasági és politikai rendszert,[663] ami a XVII. században megkönnyítette a politika tér fragmentálódását. A tuaregek már a század elején kihasználták a szervezett politikai hatalom hiányát és hadjáratokat vezettek a Niger kanyarulat területére. A szarvasmarha-tartással foglalkozó fulbe (fulani)[664] etnikai csoportok a folyó belső deltájának vidékén szervezték meg államukat (Macina). A Bamana Királyság az egykori Szonghai Birodalom délnyugati

660 http://www.sahistory.org.za/topic/songhai-african-empire-15-16th-century 2013-03-21

661 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 73.

662 Gao a XVII. század végén tuareg vazallusállammá vált, amelyet 1770-ben a nomádok elfoglaltak. Djenné hol a mande Ségou-nak, hol pedig a fulbe államnak adózott. Timbuktu 1727-ben Ségou, majd 1787-ben a tuaregek uralma alá került.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 156-157.

663 A több mint fél évezredes berendezkedés széthullása azt eredményezte, hogy az aranykereskedelem rendszerének ellenőrzésére alapuló gyarmatosítási kísérlet kudarcot vallott: súlypontja nyugaton a mande területekre, délen pedig az akan és más államok területére helyeződött. Mindez jelentősen csökkentette a marokkói katonai sikerek értékét.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 157.

664 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 76-77.

részén jött létre, az egykori impérium magterületén a XVIII. században több politikai territórium is kialakult.[665]

A Niger-medence elfoglalására irányuló marokkói invázió civilizációs hatásaként a hagyományos szudáni politikai és kulturális tradíciók perifériku helyzetbe kerültek, amely kedvezett a politikai tér tartós fragmentációjának. A birodalom bukását követően a regionális térben a különböző törzsi-etnikai alapon szerveződő politikai struktúrák dominanciája vált jellemzővé, akik elsődlegesen a szaharai kereskedelemi-kommunikációs hálózat ellenőrzésének megszerzésére törekedtek. A katonai elitek hatalmát az alávetett etnikai csoportok vallási-kulturális struktúrák kialakításával igyekeztek ellensúlyozni, amely megteremtette a XVII-XVIII. századi nyugat-afrikai – politikai és gazdasági megfontolások által motivált – dzsihádok alapfeltételét.[666] A mai Mali területén gyakorlatilag állandósultak az ideológiai elemekkel fűszerezett katonai konfliktusok: 1737-ben a nomád szaharai tuaregek elfoglalták Timbuktu városát,[667] majd 1818-ban egy fulbe uralkodó – Sekhu Ahmadu – terjesztette ki a Macina régióban elhelyezkedő hatalom központjának politikai befolyását Timbuktura,[668] amelyet 1861-ben Umar ibn Tal (1795-1864) tukolor csapatai kifosztottak.[669]

A déli területeken a bambara állam erősödött meg, amelynek hatalmi központja 1712 után Ségou-ban volt. Ám Mamarai Kulibali 1755-ben bekövetkezett halálát követően a királyság folyamatos háborúra kényszerült, majd a XIX. században a Tukolor Birodalom fennhatósága alá került.[670] A XIX. században a fulbe és a tukolor hatalmak váltak meghatározó regionális centrummá, bár ezen birodalmak felemelkedése, politikai struktúráik hatékony működése jórészt személyfüggő volt. 1818-1844 között a teokratikus fulbe állam birtokolta az egykori transzszaharai kereskedelmi hálózatok déli végpontjait (Timbuktu, Djenné).

---

665 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 74.

666 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 164-174.

667 Levtzion, N. (1975): North-West Africa: From the Maghrib to the Fringes of the Forest. in.: The Cambridge History of Africa. vol. 4, c. 1600–c. 1790. Gray, R. /ed./ Cambridge, Cambridge University Press p. 169.

668 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 179.
Freeman, G.S.P.-Munro-Hay, G.-Munro-Hay, S.C. (2006): The Western Sudan in the 18th and 19th Centuries. in.: Islam: An Illustrated History. New York, Continuum International Publishing Group Inc. p. 214.

669 Imperato, P.J. (1977): Chronology. in.: Historical Dictionary of Mali. Metuchen, NJ, Scarecrow Press pp. XIII-XXII., p. 3.
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/539569/Shehu-Ahmadu-Lobbo 2013-03-22
Cory, S, (2009): Umar Tal (Al-Hajj Umar) (1797–1864). in.: Encyclopedia of Islam. Campo, J.E. /ed./ New York, Facts on File, Inc. p. 686.

670 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 165.

A fulbe dominanciát felváltó tukolor expanziót a szent háború eszméje legitimálta. Az 1852-es hadjárat stratégiai célja Bambuk és Buré területén keresztül a Szenegál felső szakaszán biztosítani a tukolor fennhatóságot. Umar ibn Tal 1854-ben döntő győzelmet aratott bambarák felett, de a franciák elleni hadjáratát (1857-1859) nem kísérte siker, Medina erődje a gyarmatosítók birtokában maradt. Az iszlám birodalom azonban a belső területek feletti ellenőrzést megtartotta, politikai területiuma Ségou-tól Timbuktu városáig húzódott.[671]

Az 1870-es évekre úgy tűnt, hogy a mai mali államtérben sikerül a politikai és gazdasági stabilizáció alapjainak megteremtése, de az 1879 után a Niger-medencében megkezdett francia kolonizáció ezt meghiúsította. Ezzel párhuzamosan a déli régióban Samori (Szamori) egy új mande birodalom megteremtését fogalmazta meg stratégiai célként.[672]

A francia gyarmatosítás az 1880-as években felgyorsult, alapvetően a Niger-völgy természetes útvonalán keresztül igyekeztek szudáni hódításaikat összekapcsolni a Guineai-öböl óceáni partvidékével. Az európai haditechnika fölénye a belső területen is biztosította a katonai sikert. A franciák felszámolták a Tukolor Birodalmat, de az attól délre, a nyugat-afrikai államszervezés tradíciójára épülő mande államiság megsemmisítése valamelyest lassabban haladt. A főváros elfoglalása csupán 1891-ben következett be, Samori felett csak 1898-ban sikerült döntő győzelmet aratnia a franciáknak, akik ezt megelőzően kolonizálták Borgut (1894) és a mossi területeket (1896).[673]

A francia gyarmatosítás előfeltételei a XVIII. század végére teremtődtek meg, ezt követően indult meg a nyugat-afrikai régióban a földrajzi felfedezések folyamata annak ellenére, hogy az európai expanzió kezdetei 1415-re tehetők.[674] Az 1790 és 1850 közötti időszakban megtörtént Nyugat-Afrika tudományos igényű feltérképezése, kiderült, hogy a szudáni régió nyugati és középső részének főfolyója a Niger, és a vízhálózat természetes közlekedési útvonalakat biztosít a térségben. Az első európai tudományos expedíciót a skót Mungo Park vezette a Nigeren a XIX. század elején, 1828-ban a francia René-Auguste Caillié volt az első európai, aki bizonyíthatóan eljutott Timbuktu városába. A tudományos felfedezők sorát a német Heinrich Barth zárta. A francia hadsereg felderítési szándékkal megkezdte a Szenegál-völgy feltérképe-

671 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 183.
672 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 184.
673 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 294-295.
674 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/571396/Sudan 203-03-22
Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest pp. 14-15.

zését, bár az 1870-es évektől Franciaország a Niger-medence kereskedelmi rendszerében egyre jelentősebb szerepet játszott.[675]

A hosszú XIX. századra kiteljesedő gazdasági és katonai fölény birtokában az európai hatalmak rivalizálása kiéleződött Nyugat-Afrikában, amelynek célja a regionális erőforrások feletti dominancia biztosítása volt. Franciaország terjeszkedése felszámolta a helyi politikai területiumok szuverenitását, átrendezte a korábbi történelmi időszakban kialakult, a franciák és a bennszülöttek közötti egyenlőségre épülő interperszonális viszonyrendszert.[676]

A berlini Kongó Konferenciát – 1884. november – követő húsz évben a francia államnak sikerült a nyugat-szudáni régió nagyobb részének gyarmatosítása.[677] 1892-ben a mai Mali területe a gyarmati közigazgatási rendszer részévé vált, Francia Szudán adminisztrációs központja Kayes városába települt. 1893-ban és 1894-ben a francia gyarmati hadsereg meghódította Djenné és Timbuktu városát, bár a nomád tuaregek elleni küzdelem további 11 évig folytatódott. 1899-ben Gao bevételével gyakorlatilag a franciák birtokába kerülnek azok az ősi területiumok, amelyek egykor a Mali területén kialakult középkori birodalmakhoz tartoztak.[678]

Párizs arra törekedett, hogy a gyarmati területeket egységes közigazgatási rendszerben egyesítse, amely olyan szakemberek irányításával működik, akik jórészt az 1885-ben gyarmati tisztviselők képzésére létrehozott oktatási intézményekben szereztek képesítést.[679]

A francia imperializmus lerombolta a nyugat-afrikai régió államainak kormányzati és politikai rendszereit, helyébe autoriter, központosított architektúrát alakított ki, amely biztosította Párizs dominanciáját. A hierarchiára épülő szervezet élén a gyarmatügyi miniszter (Ministère des Colonies) állt, alárendeltségében működött a dakari főkormányzó. Az általa irányított gyarmati föderációhoz – 1904-től Francia Nyugat-Afrika (Afrique Occidentale Française), amelyhez eredetileg (1895) Szenegál, Francia Szudán, Guinea és Elefántcsontpart tartozott – 1904-ben csatolták Dahomey, Mauritánia és Niger területét.[680]

---

675 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 292-293.

676 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 295. http://www.africa.upenn.edu/K-12/French_16178.html 2013-03-22

677 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 125.

678 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 128.

679 Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest p. 29.

680 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 348. Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest p. 29.

Az itt élők tömegeit a francia republikánus politikai hagyományokkal ellentétben alattvalóként integrálták a gallikán civilizációs és kulturális térstruktúrába, mivel azok ragaszkodtak nyugat-szudáni vagy muzulmán tradícióikhoz.[681] A két világháború, valamint a világválság azonban a gyarmatok fejlesztésére, gazdasági és politikai konszolidációra késztette Párizst. A civilizációs misszió és a kulturális asszimiláció a politikai emancipáció lehetőségét jelentették, hiszen az afrikai népességet potenciális franciáknak tekintették.[682]

A II. világháborút követően a nyugat-afrikai francia gyarmatokon élők állampolgárságot, széleskörű autonómiát követeltek, de sem a gaulleista politikai erők, sem a IV. Köztársaság politikai vezetése nem támogatta a teljes politikai emancipációt. Ezért a nemzetgyűlés nyugat-afrikai képviselői 1946-ban Bamakóban létrehozták az afrikai Demokratikus Tömörülést (Rassemblement Démocratique Africain), amely támogatta az afrikai gyarmatokra vonatkozó kerettörvény bevezetését.[683]

A francia állam vezetése 1946-ban létrehozta a Francia Uniót (Union Française), amely 1958 októberében – de Gaulle visszatérését követően – Francia Közösséggé (Communauté Française) alakult, amelyet az Alkotmányba is belefoglaltak. A gyarmatok „tengeren túli területek" státust, belpolitikai autonómiát kaptak, az anyaországgal azonos jogokkal ruházták fel őket. A gyarmatok szabadon választhattak a föderáció vagy a függetlenség között. Mindez azonban nem fékezte le a dekolonizáció folyamatát, 1959-ben Szenegál és Francia Szudán létrehozta a Mali Szövetséget, amely függetlenként is a Közösség tagja maradt. A következő évben a szövetség felbomlott, mert Mali vezetői attól tartottak, hogy a szenegáli gazdasági dominancia a föderációt aszimmetrikussá teszi.[684]

Valójában a föderációs kísérletek sikertelenségének oka az volt, hogy a francia gyarmatok politikai elitjei eltérő/versengő nemzetépítési, regionális és pán-afrikai politikai stratégiákat fogalmaztak meg. A Mali Föderáció

681 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 348.

682 Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest pp. 50-52.

683 Minden gyarmat választott kormányzatot kapna, amely a pénzügyek és a politikai feletti ellenőrzés jogával rendelkezik.
Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest pp. 96-97.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 409-410.

684 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 410-411.
Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest pp. 107-108., p. 121.

fragmentálódása már a deklarálás előtt megkezdődött Felső-Volta (Burkina Faso) és Dahomey (Benin) kilépésével. [685]

A Mali Köztársaság kikiáltására 1960. szeptember 22-én került sor, Modibo Keita, a föderáció korábbi elnöke lett az új szuverén államtér első számú politikai vezetője. Ideológiai percepciója szerint Mali egypártrendszerre épülő szocialista állam, amelynek válaszokat kellett találnia a gazdasági fejlődés és az államtér északi részén élő tuareg – nem ismerték el a kormányzat legitim autoritását – lázadás kihívásaira. A központosító gazdaságpolitika keretében elindult az ipar, a bankrendszer és a mezőgazdaság nacionalizálása és államosítása, az elnök kezdeményezte a francia katonai jelenlét felszámolását. Mindez jól illett Moszkva agresszív Afrika-politikájához, ezért 1963-ban Lenin-békedíjjal tüntették ki.[686]

Az új állam gazdasági nehézségei részben geográfiai (landlocked) helyzetéből adódtak, hiszen Mali nem rendelkezik maritim kapcsolatok lehetőségével. A kikötők hiányát ellensúlyozni nem képes fejletlen szárazföldi közlekedési infrastruktúra, valamint az erős prezidenciális hatalom elhibázott modernizációs politikája szükségszerűen összeomláshoz vezetett. 1967-ben maoista stílusú kulturális forradalom a társadalom szinte minden rétegének ellenállásába ütközött, nem meglepő módon a következő évben katonai puccs – Moussa Traoré vezette – Keita-t megfosztotta hatalmától. A nehézségeket fokozta, hogy Franciaország – bár regionális befolyása rendkívül jelentős maradt – a mali elnök meghirdetett politikai ideológiája miatt nem biztosított sem költségvetési támogatást, sem pedig fejlesztési hiteleket.[687]

A kontinentális és regionális föderációs kísérletek kudarcának alternatíváját azonban nem a nemzetállam építésének sikere jelentette, hiszen a független állam gyors modernizációjának elképzelése sem realizálódott, a nemzetté válás kohéziós energiáit az etnikai, kulturális tribalizmus gyengítette.[688]

Az 1968-ban bevezetett, 10 évig tartó közvetlen katonai irányítás részben a hatalom centralizálási folyamatának következménye volt, amely az afrikai szocializmus sajátosságaira épült. A prezidenciális rendszer – 1979-ben és

685 Bonin, H. (2010): Rassomblement Démocratique Africain. in.: The Oxford Encyclopedia of African Thought. vol. 1. Irele, F.A.-Jeyifo, B. /eds./ New York, Oxford University Press pp. 275–277.
Chafer, T. (2002): The End of Empire in French West Africa: France's Successful Decolonization? Oxford, UK, Berg pp. 179–184.

686 http://www.answers.com/topic/modibo-keita 2013-03-22

687 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p.131.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 411.

688 Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest p. 121., pp. 131-132.

1985-ben Traoré ellenszavazat nélkül nyerte a választásokat – domináns szerepe a puccsot követően is fennmaradt, a politikai irányítás gyakorlata jelentősen nem változott. A kormányzat külpolitikai lépései visszatükrözték a hidegháborús időszakra jellemző, Afrikát is érintő szuperhatalmi rivalizálást.[689] Moszkva és Washington szerint az afrikai nagytérben a gyarmatosítást követően részleges geopolitikai vákuum alakult ki, ennek betöltése egybeesett globális stratégiai érdekeikkel, amelyet a kontinens gazdag nyersanyagkészletei is motiváltak. Az USA vezetése úgy ítélte meg, hogy a korábbi francia gyarmatokon számára kedvező egy sajátos geostratégiai munkamegosztás, így a régióban Párizs aktív Afrika-politikája érvényesült, amelynek sajátos gallikán olvasata Latin-Afrika térpercepciója volt.[690]

1975-ben Mali az el nem kötelezett országok mozgalmának tagjává vált, amelynek eredeti céljai között szerepelt a gyarmati rendszer felszámolása, valamint a hidegháborús időszakot meghatározó szuperhatalmi versengés eszkalációjának megakadályozása. Ennek szellemében a Bamakó-i vezetés egyik kezdeményezője volt annak az ENSZ-határozatnak, amely elítélte az Egyesült Államok Puerto Rico-val kapcsolatos politikáját.[691]

Az 1960-as évtizedben az alkalmazott fejlesztési stratégia relatív sikerének korszaka, bár a világgazdaságba való illeszkedés jórészt a mezőgazdasági és a nyersanyag exportjára épült. Az ebből származó bevételek biztosították a modernizáció forrását, de a szükséges iparosítást gátolta a felvevőpiac szűkössége, a helyi szakemberhiány, amely az oktatási infrastruktúra hiányosságaiból adódott.[692]

Az 1970-es években a kormányzati erőforrások jelentős részét a humánerőforrások fejlesztésére fordította, többek között oly módon, hogy az egyetemi végzettséggel rendelkezők számára az állam garantálta a megfelelő munkahelyet. Mindez az 1980-as évekre azt eredményezte, hogy az állami szektor foglalkoztatta a munkavállalók mintegy 60%-át. A sebezhető magánszféra nem volt képes ellensúlyozni a felduzzasztott állami szektort, amelynek bürokratikus működésére a korrupció, a gyenge hatékonyság és irányítás volt jellemző.[693]

---

689 Egyik jellemző lépés volt, hogy Maliba hívta az amerikai Békehadtestet, amelynek első önkéntesei 1971-ben érkeztek. Másrészt az állam képviselője a szovjet hatalmi tömb országaival együtt támogatta a Kínai Népköztársaság felvételét az Egyesült Nemzetek Szervezetébe.
Harvey, R. (2004): A Short History of Communism. New York, Thomas Dunne Books p. 158.

690 Baldwin, H.W. (magyar fordítás é.n.): A holnap hadászata. New York Evanston, Harper & Row Publishers pp. 306-308.
Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest pp. 141-143.

691 http://www.latinamericanstudies.org/terrorism/cuban-connection-pr-app.htm 2013-03-22

692 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 425-426.

693 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York pp. 131-132.

Malit számos kihívás érte, amelyek közül talán a legjelentősebb problémának a Szahel-övezetben tapasztalható aszályos időszak bizonyult. A szárazság a gazdasági nehézségek mellett kényszermigrációs folyamatokat is generált, tízezrek kényszerültek lakóhelyeik elhagyására, részben a tradicionális gazdaság alkalmazkodóképességének hiánya miatt. Emellett a világgazdasági cserearányok Mali számára kedvezőtlenül alakultak, amely a fejlesztési stratégia válságát hozta. Az energiahordozók árának emelkedése, valamint az, hogy a demográfiai növekedés mutatói meghaladták az élelmiszertermelés mennyiségét, felgyorsította az urbanizáció, valamint a politikai emancipáció folyamatait.[694]

A mali gazdaság abszolút hanyatlása, adósságválsága társadalmi feszültségeket generált, a formálódó politikai ellenzék megfogalmazta a demokratikus intézményrendszer, illetve a versengő többpártrendszer kialakításának követelését, de az állam katonai erővel képes volt fenntartani a centralizált politikai struktúrákat. A politikai és gazdasági liberalizáció növekvő társadalmi igénye mellett etnikai – és regionális – jellegű kihívások is jelentkeztek. Az államtér északi részén élő nomád tuaregekkel vívott fegyveres konfliktus eredményeként menekülők tömegei hagyták el Mali területét, miközben a politikai hatalom a hadsereg bevetésére kényszerült a tiltakozó egyetemistákkal szemben, akiket a főváros lakossága is támogatott. A fokozódó feszültségek következményeként a hadsereg fiatal tisztjei – a katonai hatalomátvételt Amadou Toumani Touré irányította – megfosztották Traoré-t politikai hatalmától. Az új politikai vezetés alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását kezdeményezte, a centralizált katonai-prezidenciális és a demokratikus kormányzás közötti átmenetként az önkormányzati és elnökválasztás legitim feltételeinek megteremtésére törekedett.[695]

Keita és Traoré bukását elsősorban nem vezetői inkompetenciájuk okozta, sokkal inkább az, hogy az állam erőforrásai nem bizonyultak elégségesnek a gazdasági modernizációhoz, valamint a társadalmi jólét növelésére. Az 1980-as évek végéig úgy tűnt, hogy a politikai vezetés inkább hagyományos mintákat állítja a hatalomgyakorlás középpontjába. A monolitikus hatalmi rendszer működését még az sem zavarta meg, hogy 1985 végén határvita robbant ki Burkina Faso (egykor Felső-Volta) és Mali között az ásványkincsekben gazdag Agacher földsáv birtoklása miatt, amely rövid háborúvá

694 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest pp. 426-429.

695 Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 132.
Martin, G. (2001): Mali. in.: The Oxford Companion to Politics of the World. Krieger, J, et al. 2nd /ed,/ New York, Oxford University Press pp. 519–520.

fejlődött.[696]A gazdasági dilemmák súlyosbodása, a világgazdaságba, nemzetközi szervezetekbe történő mind szervesebb integráció, az oktatás és kommunikáció felerősítette azokat a társadalmi igényeket, amelyek erodálták a politikai hatalom fennálló rendszerét.[697]

Az 1992-es választásokat az ADEMA[698] vezetője – a történész és régész Alpha Oumar Konaré – nyerte, akit 1997-ben ismét a III. Köztársaság elnökének választottak. Kormányzása alatt számos politikai és gazdasági reform bevezetésére került sor, amely Malit afrikai mintaországgá tette.[699] Az új politikai vezetés a gazdaság fejlesztésére törekedett, amelyet azonban esetenként a társadalmi elégedetlenség fokozódása kísért. 1994-1995-ben az egyetemisták megmozdulásai jelezték a szociális problémákat, de a Bamakó-i vezetés számára a legnagyobb biztonságpolitikai kihívást a tuareg lázadás jelentette, amelyet végül 1995-ben egy megállapodás keretében sikerült lezárni.[700]

A 2002 májusában tartott választásokon Amadou Toumani Touré nyerte el az elnöki mandátumot, akinek választási programja a korrupció visszaszorítását, a mélyszegénység felszámolását, a nemzeti egység és a béke fenntartását hangsúlyozta. A korábbi időszak politikai vezetése, és a 2002 után – majd 2007-ben ismét – hatalomra került kormány által meghozott gazdaság- és társadalompolitikai döntések ellenére Mali változatlanul a világgazdaság legelmaradottabb államai közé tartozott, habár potenciális erőforrásai nem

696 Egy 160 km hosszú földsáv Burkina Faso északkeleti részén, amely földgázban és más nyersanyagokban gazdag. A terület birtoklásáért Mali két háborút vívott (1974, 1985).
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 418.
http://www.highbeam.com/doc/1P2-3802162.html 2013-03-22
http://www.acig.org/artman/publish/article_460.shtml 2013-03-22

697 Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 437., pp. 450-451.

698 ADEMA (Szövetség a Demokráciáért Maliban): 1990. október 25-én alapított politikai párt.
http://africanhistory.about.com/od/glossarya2/g/def-ADEMA.htm 2013-03-22

699 Kormányzási ciklusa időszakában Mali belépett az African Crisis Response (ACRI) szervezetébe, keretében felállították a kontinentális hatáskörrel rendelkező gyorsreagálású multinacionális afrikai haderőt, amelynek kiképzését az USA finanszírozta.
Fage, J.D.–Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest p. 471.
Jalloh, A.–Falola, T. (2008): The United States and West Africa: Interactions and Relations. Rochester, NY, University of Rochester Press pp. 29–30.
http://books.google.hu/books?id=6p2aLo2kafMC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

700 A III. Mali Köztársaság elnöke az Indiana Egyetemen végzett, majd 1998-ban a Michigani Állami Egyetem doktori fokozatot adományozott neki. Felesége – Adam Ba Konaré – egyetemi professzor a Mali és a Szonghai Birodalom történetét kutatja.
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p. 132.

jelentéktelenek.[701] A gazdaság liberalizálása, a bevezetett reformok eredményeként sikerült jelentős GDP-bővülést realizálni, illetve Bamako gazdasági és kereskedelmi kedvezményekben részesült.[702]

A politikai hatalom hatékony működését nehezítette az éghajlat regionális szinten érvényesülő változékonysága – az aszályciklus 2011-ig tartott –, valamint a 2004-es áskajárás, amely súlyos élelmiszerválsághoz vezetett, miközben a jogrend modernizációját a tradicionális szokásokhoz ragaszkodó etnikai csoportok akadályozták.[703] Az államtér északi részén élő nomád tuaregek és a központi kormányzat közötti folyamatos érdekkonfliktusokat kihasználva a régióban megjelentek a globális dzsihádot hirdető szélsőséges csoportok, akik számára a Szahara területe jelentett geográfiai bázist.[704]

A szélsőséges szalafista dzsihádista csoportok jelentős gazdasági és biztonságpolitikai kihívást jelentettek, amelyre válaszul Mali Algériával, Mauritániával és Nigerrel együttműködésben próbált reagálni, amelyhez az EU és az Egyesült Államok tanácsadói segítséget nyújtott.[705]

2012 januárjában Mali északi területein felkelés robbant ki, miközben lázadó mali katonai egységek március 22-én átvették az állam irányítását.[706] Az államtér integritása felbomlott, a katonai hatalom csupán a déli – az eredeti politikai területium mintegy harmada – országrészek felett dominált. Az északi területiumok (Azawad) a felkelők kezére kerültek, akik ellenőrzésük alá vonták a Bamakótól 700 km-re elhelyezkedő Timbuktu városát.[707]

Az EU, valamint az ECOWAS tagállamai befagyasztották a Malinak nyújtandó támogatásokat, embargót rendeltek el. Ennek eredményeként az országban az üzemanyag-tartalékok kimerültek, amelynek behozatalát addig Szenegálon és Elefántcsontparton keresztül biztosították. A tuareg lázadók július 17-én hivatalosan szövetségre léptek különböző iszlamista csoportokkal, akik

701 http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf 2013-03-25

702 Jalloh, A.–Falola, T. (2008): The United States and West Africa: Interactions and Relations. Rochester, NY, University of Rochester Press pp. pp. 260–261.
http://books.google.hu/books?id=6p2aLo2kafMC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York p.133.

703 http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8672618.stm 2013-03-23

704 http://www.nytimes.com/2011/01/02/world/africa/02mali.html?pagewanted=1 2013-03-23

705 http://www.cfr.org/north-africa/al-qaeda-islamic-maghreb-aqim/p12717 2013-03-25

706 http://www.news24.com/Africa/News/Mali-clashes-force-120-000-from-homes-20120222 2013-03-25
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17462111 2013-03-25

707 http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17576725 2013-03-25

között egyes beszámolók szerint a saría bevezetését szorgalmazó pakisztáni, nigériai és afgán mudzsahedek is felbukkantak.

Az Afrikai Unió válaszul döntést hozott arról, hogy csapatokat küld Maliba: a hadműveletek célja az államtér egységének helyreállítása, a szervezet ezzel együtt kizárta a konfliktus tárgyalásos rendezését az iszlamista erőkkel, de ennek lehetőségét fenntartotta más fegyveres csoportok számára.[708]

2013. január 10-én az iszlamista erők bevették a stratégiai jelentőségű Konna városát, amely mindössze 600 km-re fekszik a fővárostól. Másnap megkezdődött a francia csapatok offenzívája (Opération Serval), amelynek célja a mali államtér integritásának visszaállítása.[709]

708 http://www.nytimes.com/2012/07/18/world/africa/jidhadists-fierce-justice-drives-thousands-to-flee-mali.html ?pagewanted=all&_r=0 2013-03-25

709 http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/01/12/la-france-demande-une-acceleration-de-la-mise-en-place-de-la-force-internationale-au-mali_1816033_3212.html 2013-03-25

Biztonságpolitika

Mali a XX. század végétől modellként szolgált az afrikai fejlődő demokráciák számára, amely regionális és kontinentális gazdasági és politikai kapcsolataiban az együttműködésre helyezte a hangsúlyt: Bamako jó viszonyt ápolt a korábbi gyarmatosító hatalommal (Franciaország), illetve az EU-val, miközben fenntartotta kapcsolatait egykori hidegháborús mentorával Oroszországgal, valamint Kínával. A globális terrorizmus erőivel szemben együttműködött az Egyesült Államokkal. Korábbi határvitájában Burkina Fasóval elfogadta a nemzetközi bíróság döntését, a szomszédos államtereket terhelő konfliktusokban igyekezett semleges álláspontot maradni.

Annak ellenére, hogy az államtér etnolingvisztikai mintáit a sokszínűség jellemzi, alapvetően csak az északi tuaregek erőszakos megmozdulásai hatottak a politikai kohézió ellen. A mali társadalmat nem jellemzik a politikai, kulturális szélsőséges irányzatok,[710] napjainkban azonban az államtér északi részén különböző iszlamista szervezetek súlyos biztonsági kockázatot jelentenek, miközben a szomszédos politikai területeket alig érintették.[711]

Jellemző módon a szegénység, az ökológiai kihívások még nem teremtették meg azt a kritikus tömeget, amely fenyegetné a politikai hatalomgyakorlás mintáit, de regionális környezetében felhalmozódó feszültségek által gerjesztett potenciális konfliktusokkal Bamakónak is számolnia kell.

Az 1960-at követő történelmi periódusban a köztársaság szovjet támogatásban részesült, amellyel párhuzamosan számos diplomáciai kérdésben Bamako egykori gyarmattartója és az Egyesült Államokkal szemben foglalt állást,[712] de a politikai rendszer liberalizálását, a szovjet birodalom összeomlását követően kapcsolatai fokozatosan javultak az USA-val.[713] Moszkva katonai támogatását az amerikai váltotta, amelynek fontos célja egyrészt olyan gyorsreagálású egységek felállítása és kiképzése volt, amelyek megfelelő jogi legitimációval rendelkező nemzetközi haderő keretében egész Afrikában bevethetők, másrészt Mali bevonása olyan regionális intézményekbe, amelyek

710 Echevarria, A.J. /ed./ (2008): Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Key Strategic Issues List, 16 July p. 19.
http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=860 2013-03-27

711 http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138108.htm 2013-03-27

712 http://www.globalhistoria.se/afrikahistorie.pdf 2013-03-27
Harvey, R. (2004): A Short History of Communism. New York, Thomas Dunne Books p. 158.

713 http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm#relations 2013-03-25

célja a terrorizmus megfékezése.[714] A katonai és diplomáciai kapcsolatok javulása kedvező hatást gyakorolhat a helyi gazdaságra.

A globális kapcsolatrendszer mellett Mali számára nagy jelentőséggel bír a regionális viszonyok alakulása, amely meghatározza mindenkori stratégiai, geopolitikai környezetét.

Az 1990-es években az iszlamista erők által kirobbantott algériai polgárháborút követő viszonylagos stabilitás jellemezte a XXI. század első éveit. 2011-ben azonban az arab tavasz eseményei destabilizálták Algéria geopolitikai környezetét Észak-Afrikában.[715]

A polgárháború szélsőségesei megalapították az AQIM szervezetét,[716] amelyet a mali kormányzat regionális biztonságpolitikai kihívásként értékelt. Az algériai vezetés a Szaharában tevékenykedő iszlamista erőkkel szemben 2009-től katonai és diplomáciai lépéseket tett: Mali, Mauritánia és Niger közreműködésével létrehozott katonai szervezetet,[717] amelynek célja az AQIM elleni tevékenység összehangolása, irányítása. Az amerikai kormány is a regionális együttműködés elősegítésére törekedett Algéria és az ún. pán-Szahel államok között (a stratégiai partnerség a TSCTP-ben intézményesült).[718]

Mali legfontosabb biztonsági kihívása a tuaregek autonómia törekvése, amely Algéria számára is dilemmát jelent. Számos tuareg nem ismeri el a fennálló politikai választóvonalakat, amelyek akadályozzák hagyományos életmódjukat, valamint az ökológiai katasztrófák és a politikai konfliktusok kiváltotta migrációt. Az 1970-es és 1980-as évek aszályos periódusa alatt nomád tuaregek tömegei menekültek Algériába és más szomszédos államok területére,[719] de a Maliból érkezett menekülőket a hatóságok Algériában – és

714 Cohen, S.B. (2009): Geopolitics: The Geography of International Relations. 2nd ed. Lanham, MD., Rowman & Littlefield p. 75.
Jalloh A.–Toyin Falola, T. (2008): The United States and West Africa: Interactions and Relations. Rochester, NY, University of Rochester Press pp. 29–30.
http://books.google.hu/books?id=6p2aLo2kafMC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm 2013-03-25

715 http://assets.opencrs.com/rpts/RS21532_20110210.pdf 2013-03-27

716 http://www.unhcr.org/refworld/country,,IRIN,COUNTRYNEWS,MLI,456d621e2,4cb3fa3ec,0.html 2013-03-27

717 http://news.bbc.co.uk/2/hi/8035952.stm 2013-03-27
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8633851.stm 2013-03-27

718 http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm 2013-03-27

719 Blauer, E.-Lauré, J. (2008): Mali -Cultures of the World. New York, Marshall Cavendish p. 33.
http://www.unhcr.org/3ae6a0c68.html 2013-03-27

Líbiában is – az ország elhagyására kényszerítették az 1980-as évek végén, a romló gazdasági feltételekkel párhuzamosan.[720]

Az 1990-es évek első felében Algéria támogatta a mali kormányzat és a tuaregek közötti béketárgyalásokat, szorgalmazta a megállapodást. Az 1996-os béke alig 10 évig tartott, a 2006-ban tuareg szeparatisták fegyveres lázadást robbantottak ki az államtér északi régiójában,[721] amelyhez jelentős mértékben hozzájárult a rivalizálás Algéria és Líbia között. Az szélsőséges iszlamista AQIM a tuareg felkelést kihasználva – családi kapcsolatok kialakítása, pénzügyi támogatások segítségével – megerősítette politikai befolyását Mali északi részén.[722]

Niger és Mali közös határa 821 km hosszú: Kidal és Gao közigazgatási régiók szaharai és Szahel-i térségeiben húzódó választóvonal, a két államtér között természetes kapcsolatot biztosító nyugat-afrikai főfolyó (Niger) pedig Labbezanganál lépi át a határt. A határrégió etnikai, nyelvi és kulturális mintáit a sokszínűség jellemzi: szonghai, fulani és tuareg csoportok élnek itt. A nigeri politikai instabilitás hatással volt az államközi kapcsolatokra is,[723] amely a 2010-es puccsot követően azonban rendeződött.[724]

A két államot hasonló ökológiai, gazdasági és történelmi kihívások terhelik. Az aszály mintegy 7 millió ember életére hatott kedvezőtlenül. A nigeri kormány és a tuareg lázadók 1995-ös béke megállapodása 2007-ig volt érvényben, amikor a felkelők – Movement of Nigeriens for Justice (MNJ) – az északi területeken megszegték a szerződést.[725] A mali és nigeri felkelők együttműködésére számos alkalommal került sor,[726] – az AQIM Nigerben is rendkívül aktív[727] –, amelyre stratégiai válaszként mindkét állam a terrorizmus ellen létrehozott regionális együttműködés tagjává vált.[728]

A Burkina Fasóval közös határ mintegy 1000 km hosszú, amelynek déli középső szakaszán a politikai választóvonal számos etnikai-nyelvi territóriumot – senoufo, bobo, fulani, mande és dogon – feloszt. A két államnak sikerült lezárnia a korábbi határvitát, amelyet a gazdasági kapcsolatok javulása

720 http://www.c-r.org/our-work/accord/public-participation/malis-peace-process.php 2013-03-27
721 Engelbert, P. (2003): Mali - Recent History. in.: Africa South of the Sahara. /33rd ed./ (2004): London, Europa Publications pp. 681–682.
722 http://assets.opencrs.com/rpts/RS21532_20110210.pdf 2013-03-27
723 edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2010/Dec/10Dec_Starace.pdf 2013-03-27
724 http://www.unhcr.org/refworld/docid/4da3f6851e.html 2013-03-27
725 http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5474.htm 2013-03-27
726 www.sant.ox.ac.uk/centres/Aningpaper.pdf 2013-03-27
727 http://www.nytimes.com/2011/01/09/world/africa/09niger.html 2013-03-27
728 http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5474.htm 2013-03-27

követett. A bilaterális kereskedelmi kapcsolatok jelentőségét a Bamakóból Ouagadougou-ba vezető főútvonal illegális gazdasági sarcolása sem csökkenti.[729] Burkina Faso határain és repterein az előírásos ellenőrzés gyakorlatilag nem létezik, amely a nyugat-afrikai régió számára biztonságpolitikai kockázat forrása.[730]

Az 1990-es években a tuareg lázadás kitörését követően mintegy 160 000-en menekültek Maliból a szomszédos állam területére, majd a 2008-as, az államtér északi régiójában kirobbant felkelés során ismét mali menekültek tömegei érkeztek Burkina Faso területére.[731]

Burkina Faso megfigyelőként részt vesz a közös katonai bizottság AQIM-ellenes munkájában, a közelmúltban bekapcsolódott a TSCTP (Trans-Saharan Counterterrorism Partnership) tevékenységébe.[732]

Az Elefántcsontparttal közös határszakasz viszonylag rövid – 532 km – és a csapadékosabb erdős szavannán húzódik végig egy multietnikus térségben (malinke, bambara, senufo és bobo), keresztezve az Atlanti-óceáni kikötővárosba vezető (Abidjan) stratégiai értékű kereskedelmi útvonalat.

Elefántcsontpart Mali egyik legjelentősebb kereskedelmi partnere, több mint fél millió mali munkavállaló otthona – utalásaik számottevő bevételi forrást biztosítanak –,[733] az elektromos energia fontos exportőre.[734]

A határon keresztül zajlik az az illegális fegyver-, gyémánt-[735] és emberkereskedelem, amely az elefántcsontparti kakaóültetvények – és a prostitúció – utánpótlását biztosítja,[736] de a helyi politikai erőszak is gyakran közvetlen hatást gyakorol Malira. A 2002-es hatalomátvételi kísérlet következményeként mali munkavállalókat tömegesen kényszerítettek vissza szülőhazájukba, a folyamatos zavargások miatt Mali kormányzata nemzetközi gazdasági

729 http://www.watradehub.com/sites/default/files/resourcefiles/jan11/13th-report-english-final.pdf 2013-03-27
730 http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm 2013-03-27
731 Engelbert, P. (2003): Mali – Recent History. in.: Africa South of the Sahara. /33rd ed./ (2004): London, Europa Publications p. 682.
http://www.unhcr.org/refworld/country,,,,BFA,,4843fffb3de,0.html 2013-03-27
732 http://assets.opencrs.com/rpts/RS21532_20110210.pdf 2013-03-27
733 Organisation Internationale pour les Migrations. Migration au Mali: Profil National 2009 Geneva, International Organization for Migration 2009
http://publications.iom.int/bookstore/free/Mali_Profile_2009.pdf
734 http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/Mali.pdf 2013-03-27
735 http://www.theafricareport.com/archives2/business/3300883-bad-business-for-diamond-smugglers.html 2013 -03-27
http://www.theafricareport.com/West/country-profile-2012-mali.html 2013-03-27
736 http://www.iss.co.za/pubs/ASR/14No4/F1.htm 2013-03-28

kapcsolatainak fenntartása érdekében alternatívát keresett Abidjan kikötőjének pótlására.[737]

A 2010-2011-ben kirobbant elefántcsontparti politikai erőszak egyes esetekben mali emigránsok ellen fordult, a menekültek migrációjának a közélet stabilizálódása vetett véget.[738]

A Malitól délnyugatra elhelyezkedő Guinea és Mali közös határszakasza (858 km) a nyugat-szudáni szavannaövezetben, multietnikus – fulani és malinke – területiumon húzódik keresztül, amely a Niger, illetve a Szenegál folyók vízgyűjtőterületéhez tartozik. 2005-ben a gazdasági kapcsolatok fejlesztése érdekében Mali és Guinea között kiépült egy közlekedési útvonal.[739]

Guinea – népességének nagyobb részét a malinke és fulani közösségek teszik ki –1958-ban nem lépett be a Francia Közösségbe, nyugat-afrikai szomszédaival általában nem alkot térközösséget: nem vált a Párizs pénzügyi támogatásával létrejött és működő regionális monetáris unió tagjává sem. A gazdasági és a politikai szféra sebezhetőségét igazolja, hogy a 2008-a pucscsot követően a külföldi segélyek felfüggesztése recessziót, a 2010-es elnökválasztás pedig etnikai zavargásokat generált, a stabilizálódás folyamata csak ezt követően indult meg.[740]

Ettől függetlenül Mali és Guinea kapcsolatai nagyjából zavartalanok voltak 2007-ig, amikor földművelők birtokjogi vitái eszkalálódtak. A kormányzatok közösen fenntartott határőrizeti rendszert alakítottak ki és támogatást nyújtottak a kérdés békés rendezéséhez.[741]

A guineai kormány befogadta a libériai és a Sierra Leone-i polgárháború menekültjeit, bekapcsolódott a regionális stabilizáció folyamatába, békefenntartó egységeket küldött, amelyek Sierra Leone területén mali katonai egységekkel (is) közösen tevékenykedtek.[742]

Mali nyugati szomszédja Szenegál, amellyel 419 km hosszú közös határa van, amelyet a Szenegál folyó Kayes városától nyugatra keresztez, valójában

737 http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f15229e4.html 2013-03-28
Hodgkinson, E. (2003): Mali – Economy. in.: Africa South of the Sahara. /33rd ed./ (2004) London, Europa Publications p. 685.

738 http://www.unhcr.org/refworld/country,,,,GIN,,4d92f5852,0.html 2013-03-27

739 http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2824.htm 2013-03-27

740 http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2824.htm 2013-03-27

741 http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali 2013-03-27

742 Hét mali katona halálát követően az egységet visszavonták.
http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2824.htm 2013-03-27
Engelbert, P. (2003): Mali – Recent History. in.: Africa South of the Sahara. /33rd ed./ (2004): London, Europa Publications p. 682.

a két állam közötti politikai választóvonalat egyik mellékfolyója képezi.[743] A két fővárost vasútvonal köti össze, amely a mindkét állam területén élő fulani, malinke és szoninke etnikumok által lakott országrészeken halad át.

Szenegál és Mali rövid életű föderációja egy pán-afrikai állam létrehozásának kísérlete volt, ám a politikai vezetők – Leopold Senghor és Modibo Keita – konfliktusai felbomlasztották az államszövetséget. A nyugat-afrikai régióban Szenegál volt az egyetlen stabil politikai intézményekkel rendelkező állam, amelynek történeti fejlődését nem befolyásolták katonai hatalom átvételi kísérletek.[744]

A két állam kapcsolatát meghatározzák a Szenegál-medencével kapcsolatos, közös érdekekre épülő gazdaságpolitikai elképzelések. Bamako egyik legjelentősebb külkereskedelmi partnere Dakar, amely a mali gazdasági-társadalmi teret az atlanti kapcsolatok rendszerébe kapcsolja, miközben a két állam és Mauritánia hasonló problémákkal néz szembe. 1989-1991 között az afro-mauritániai vagy fekete szenegáli bevándorlókat elűzték Mauritániából, amelyre válaszként a szenegáli mórokat repatriálásra „ösztönözték", a kapcsolatok csak lassan normalizálódtak.[745]

A szenegáli kormányzat – Malihoz hasonlóan – régi biztonságpolitikai dilemmája az államtér kohézióját gyengítő szeparatizmus Casamance régióban, amely egyébként is a bűnözési aktivitás, a kábítószer-termelés és –kereskedelem központjának számít. A térség instabilitására építve az AQIM állítólag megkísérelte tranzitpontok és hálózatok kialakítását.[746]

A többnemzetiségű – a teljes népesség 70%-a mór, 30% fulani (haalpulaar), szoninke és wolof – Mauritániának több mint 2200 km közös határa van Malival. Az észak-afrikai és szubszaharai etnikai csoportok közötti ellentétek

743 Ozmanczyk, E.J.–Mango, A. /eds./ (2003): Senegal River. in.: Encyclopedia of the United Nations and International Agreements. New York, Routledge p. 1680.

744 Chau, D.C. (2008): U.S. Counterterrorism in Sub-Saharan Africa: Understanding Costs, Cultures, and Conflicts. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, September 27 http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB821.pdf 2013-03-27

745 Az alapvető problémát a földművelő és nomád közösségek birtokjogi vitái jelentették. A csaknem 8000 Szenegálba menekült nagyobb része 2010-ben is a visszatérés lehetőségét várta mauritániai otthonába.
http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41369.pdf 2013-03-27
http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e484e66 2013-03-27

746 http://www.eumagine.org/outputs/PP2%20-%20Senegal%20Country%20and%20Research%20Areas%20Re-port%20-%20Final.pdf 2013-03-27
http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41369.pdf 2013-03-27

1989-1991 között az utóbbiak szenegáli kényszermigrációjához vezettek, amely nehezítette a nyugat-afrikai regionális együttműködést.[747]

Az 1990-es években mali és mauritániai menekültek lépték át a közös határt, hogy menedéket keressenek a politikai erőszak elől. A Bamakó-i kormányzat azzal vádolta meg Mauritániát, hogy oltalmat biztosít a tuareg és mór lázadók számára, viszonzásul a mauritániai politikai vezetés azt állította, hogy Mali határokon átnyúló illegális fegyveres tevékenységet folytat. 1997-ben a több mint 40 000 mali migráns hazatérését követően került sor a mauritániai menekülttáborok bezárására, kezdődtek meg a tárgyalások a Mali területén élő 10 000 mauritániai menekült sorsának rendezéséről.[748]

Az ezredfordulót követő években Mauritániára a politikai instabilitás volt jellemző: a 2005-ös és 2008-as puccsok sajátos következményeként az állam kimaradt a nemzetközi katonai együttműködés folyamatából és a humanitárius segélyezésből, a polgári kormányzat csak 2009 júliusában lépett hivatalba.[749]

Malihoz hasonlóan a mauritániai politikai hatalom is biztonságpolitikai kockázatnak tekinti az iszlamista szélsőségesek által létrehozott regionális terrorszervezetet (AQIM), amelyhez az elnök elleni 2011-es politikai merénylet kísérlete is kapcsolható.[750] Ezért Mauritánia is bekapcsolódott a nemzetközi terrorizmus elleni regionális intézmények tevékenységébe (JMC Joint Military Committee, TSCTP).[751]

Habár Líbia közvetlenül nem szomszédos Malival, az észak-afrikai állam Bamako stratégiai környezetéhez tartozik, Kadhafi időszakában a kapcsolatokat barátságos viszony jellemezte. A Mali Köztársaság alapítója volt az 1997-ben a Tripoli kezdeményezésére más afrikai kereskedelmi tömbök alternatívájaként létrehozott szervezetnek (Community of Sahel-Saharan States).[752] Az 1990-es években számos tuareg teljesített szolgálatot a líbiai hadsereg-

747 Mauritánia nem vesz részt a Nyugat-Afrikai Gazdasági és Monetáris Unió (WAEMU) szervezetében, 2000-ben kivonult a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségéből (ECOWAS).
http://www.comm.ecowas.int/sec/index.php?id=es-rep2000-3-5&lang=en 2013-03-27

748 Murison, K. /ed./ (2004): Africa South of the Sahara. London, Europa Publications 33rd pp. 681–682.
http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e484e66 2013-03-27

749 http://concernedafricascholars.org/docs/bulletin85harmon.pdf 2013-03-27

750 http://africacenter.org/wp-content/uploads/2011/03/AfricaBriefFinal_11.pdf 2013-03-27
http://concernedafricascholars.org/docs/bulletin85harmon.pdf 2013-03-27

751 http://www.unhcr.org/refworld/country,REFERENCE,THE_JF,,MLI,,4cdce7962,0.html 2013-03-27
http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2011C01_lac_ks.pdf
http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm 2013-03-27
http://www.soc.mil/UNS/Releases/2011/March/110307-01.html 2013-03-27

752 http://www.panapress.com/CEN-SAD-celebrates-13th-anniversary---12-756752-29-lang2-index.html 2013-03-27

ben,[753] a 2010-2011-es események időszakában a mali elnök támogatta a diktátort, sőt közvetíteni próbált a fegyverszünet érdekében.[754]

Ami a mali államtér stabilitását illeti, úgy tűnik a konfliktusok fókuszában a föld és a víz birtoklásának dilemmája áll, amelyhez szorosan csatlakozik a két természetes erőforrás készletek felhasználásának kérdése, és ez a tartós és visszatérő erőszak forrása.[755] Egyes elemzések a tuaregek fegyveres lázadásának okait is ebben látják: a legeltetés és földművelésre egyaránt alkalmas területek birtoklása, illetve a vízbirtoklás dominanciája jelentheti a konfliktusok gazdasági hátterét. A kormányzati szervezetek – Office du Niger, Senegal River Basin Authority – feladata az erőforrások megfelelő felhasználásának koordinálása, amelyet változó eredménnyel végeznek.[756] Az ökológiai válságok, az éghajlat változékonysága kényszermigrációs folyamatokat, az erőforrások erőszakos megszerzéséből eredő konfliktusokat generálhatnak, amelyeknek drasztikus következményei lehetnek Maliban, ezért a válságok kezelése állami prioritássá válhat.[757]

A tuareg dilemma lényegét a mindenkori hatalom központosító törekvései – francia gyarmati közigazgatás, mali állam – és a decentralizált, archaikus minták szerint szerveződő nomadizáló etnikai közösség ellentéte jelenti. Az eltérő lojalitások állandó konfliktushelyzetet teremtenek, a megoldások átmeneti jellegűek.[758]

A hagyományos mobil – nehezen illeszthető a modern állam keretei közé – életmód megváltoztatására tett francia kormányzati törekvéseket követően

753 http://www.c-r.org/our-work/accord/public-participation/malis-peace-process.php 2013-03-27

754 http://www.businessweek.com/ap/financialnews/D9MGTJ380.htm 2013-03-27

755 http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1022844.stm 2013-03-27
LaLumia, C.–Alinon, K.–Roberge, R. Mali Land Tenure Assessment Report. Washington, DC, United States Agency for International Development, 2010
http://usaidlandtenure.net/sites/default/files/USAID_Land_Tenure_Mali_Assessment_Report.pdf 2013-03-27

756 Pringle, R. (2006): Democratization in Mali: Putting History to Work. Washington, DC, United States Institute of Peace pp. 49–52.
http://permanent.access.gpo.gov/lps77398/Democratization%20in%20Mali%20Putting%20History%20to%20Work.pdf 2013-03-27

757 http://www.oecd.org/document/57/0,3746,en_38233741_38246823_43345721_1_1_1_1,00.html#studies 2013-03-27
http://www.unep.org/Themes/Freshwater/Documents/pdf/ClimateChangeSahelCombine.pdf 2013-03-27

758 Poulton, R.E.–Youssouf, I. ag (1998): A Peace of Timbuktu: Democratic Governance, Development and African Peacemaking. New York, Genegva, United Nations Institute for Disarmament Research pp. 1-54.
http://www.unidir.org/files/publications/pdfs/a-peace-of-timbuktu-democratic-governance-development-and-african-peacemaking-en-21.pdf 2013-03-27

a független mali kormányok megkísérelték csökkenteni az északi területek gazdasági marginalizálódását. A területi egyenlőtlenségek felszámolását azonban a gazdasági-társadalmi aktivitás alacsony szintje akadályozza.[759] Az elégedetlen tuaregek gazdasági és/vagy ideológiai okokból kirobbantott konfliktusai Észak- és Nyugat-Afrika területén több alkalommal biztonságpolitikai kihívásokat „termeltek".[760] A krízis eszkalálódásától való félelmek regionális összefogásra ösztönözték a régió államait, hogy hosszú távú gazdasági és politikai stratégiát dolgozzanak ki a tuareg probléma megoldására.

A tuaregek hagyományos életmódjában rejlő minták megkönnyítették az AQIM behatolását Mali északi, szaharai régióiba a XXI. század elején.[761] A beszivárgás folyamatát segítették a hosszú, átjárható államhatárok, a belső biztonság alacsony szintje pedig gyengítette az iszlamista szélsőségesek elleni fellépés hatékonyságát, miközben egyes elemzők szerint az AQIM elleni küzdelem legitimálta az Egyesült Államok afrikai jelenlétét[762]

Az emberrablások, túszejtések több esetben – a nemzetközi közösség által bírált – fogolycseréhez vezettek, amely legalább részben azt igazolja, hogy az AQIM a szervezett nemzetközi bűnözésben – csempészet, illegális fegyver- és kábítószer kereskedelem, prostitúció –is aktív szerepet játszik, szorosan kapcsolódva a globális dzsihádban meghatározó al-Kaida szervezetéhez.[763]

A nyugat-afrikai térség politikai elitjei számára a katonai erő és a jogi szankciók alkalmazása nem feltétlenül jelenti a dilemma megoldását. A terrorizmus elleni küzdelemben számos esetben a katonai megoldásokat előtérbe helyező Egyesült Államok politikai gyakorlata és a Maliban általánosan

759 Macartan H.–Mohamed, H. ag (2003): Senegal and Mali. in.: Understanding Civil War: Evidence and Analysis–Africa. Collier, P.–Sambanis, N. /eds./ Washington, DC, The World Bank pp. 247–302.
http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/sen_mali.pdf 2013-03-27

760 http://www.c-r.org/our-work/accord/public-participation/malis-peace-process.php 2013-03-27
http://www.bbc.co.uk/news/world-12647115 2013-03-28

761 Ruger, W.B. (2009):Papers Number 4 American Foreign Policy: Regional Perspectives. Richmond M. Lloyd, R.M.–Ruger, W.B. /eds./ Naval War College, Newport, Rhode Island 13–15 May pp. 179-189., 249-272
http://www.usnwc.edu/getattachment/Departments---Colleges/National-Security-Decision-Making/Ruger-Economic-Papers/American-Foreign-Policy-Regional-Perspectives-2009.pdf.aspx 2013-03-28

762 http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm 2013-03-27
http://concernedafricascholars.org/docs/bulletin85harmon.pdf 2013-03-27

763 http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2011C01_lac_ks.pdf 2013-03-27
http://www.bbc.co.uk/news/mobile/world-africa-10765891 2013-03-28
http://www.unhcr.org/refworld/category,COI,IRIN,,,4cb3fa3ec,0.html 2013-03-27

elfogadott, a társadalmi kompromisszumok keresésére épülő konfliktuskezelés kontrasztja a terrorizmus elleni küzdelem sikere ellen hat. Számos elemző szerint a fegyveres beavatkozást mindenképp a gazdasági fejlődés biztonsági opciónak kell követnie, a békés konszenzusos megoldások, a befektetett társadalmi tőke lehet a fejlődés és az államtér kohéziós potenciálja erősítésének kulcsa.[764]

A mali konfliktus

A konfliktusban meghatározó szerepet játszottak a tuaregek: a berber származású népcsoport főként Mali, Niger, Burkina Faso, Algéria és Líbia területén transzhumance állattartással foglalkoznak. Számos fegyveres felkelést robbantottak ki Mali és Niger területén szabadságjogaikért és az „Azawad" néven ismert terület birtoklásáért.[765] Egyes becslések szerint a tuaregek száma 1,5-2 millió, nagyobb részük Maliban – becslések szerint több mint 600 000 fő[766] –, valamint Nigerben él.[767] Tradicionális társadalmukban több évszázados hagyománya van a fegyveres tevékenységeknek, a harcosok (imushar) a társadalom legelismertebb tagjai. Habár életük nagy részében úton vannak, a településeiken földművelést is folytatnak.

Nevük feltehetően a líbiai sivatagban található Targa városából ered – arab jelentése: Targából származók –, de sokan csak a sivatag kék embereinek hívják őket öltözetük színe, esetleg „a fátyol embereinek" az arcuk védelmére viselt jellegzetes maszkok miatt. Identitás definíciójuk szerint „szabad emberek" (amazigh), maguk felett nem ismernek el politikai fennhatóságot. Törzsi rendszerben élnek, hét nagyobb szövetségi rendszert hoztak létre, amelyeket a földrajzi elhelyezkedésük alapján neveztek el: ezek kereté-

764 Chau, D.C. (2008): U.S. Counterterrorism in Sub-Saharan Africa: Understanding Costs, Cultures, and Conflicts. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, September pp. 30–31.
http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB821.pdf 2013-03-27

765 Ilahiane, H. (2006): Historical Dictionary of the Berbers. Lanham, Maryland • Toronto • Oxford. The Scare-crow Press Inc. pp. 133-138.
Imperato, P.J. (1996): Historical Dictionary of Mali. Chicago, Lanham, Md, The Scarecrow Press Inc p. 41., 234.

766 Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle p. 6.

767 Bondersholt, S.F.–Gyldenholm, K.C.K. (2012): Conflict in North Mali – Tuareg Livelihood. p. 3.
http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/8067/3/zConflict%20in%20North%20Mali%20-%20Tuareg %20Liveli hood. pdf 2013-03-27

ben törzsekre, frakciókra és családokra tagozódnak.[768] A törzsi társadalom sajátos feudális módon négy osztályból áll: a nemesek birtokolják a földet, az állatokat, irányítják a törzset. A második csoportba az elit földjeit, állataikat gondozó vazallusok tartoznak.[769] A harmadikat vallási vezetők, tanárok, míg a negyediket kovácsok és kézművesek – sátorponyva, szőnyeg, fegyver, ékszerkészítők – alkotják. A törzseket a nemességhez tartozó vezető (amenokal) irányítja, gyakorolja a politikai és ítélkezési jogokat, közvetít a nemesek és a vazallusok között. Döntései előtt azonban ki kell kérnie a nemesekből álló törzsi tanács (arollan) véleményét. A törzs vezetője csak férfi lehet, de a származás matrilineáris alapokon áll. Ez jelzi a nők társadalmi presztízsét, akik a tuareg tradíciók „őreként"[770] nagyfokú önállósággal bírnak, és az arabokkal ellentétben rendelkeznek saját vagyonukkal, amit egy esetleges válás után is – a házassági szerződés értelmében – megtarthatnak. A nőknek joga van férjet választania, nem kell eltakarni arcukat, férjük engedélye nélkül is folytathatnak kereső tevékenységet. A tuaregeknél nem létezik a többnejűség, csak egy feleségük lehet. A tuaregek híres harcosok és művészek, büszkék harci ismereteikre, kézzel kovácsolt kardjaikra, amely legféltettebb tulajdonuk. Némelyik penge generációról-generációra száll.[771] Többségük a hagyományos kék ruházatot (tagelmust) viseli, de egyre többen – főleg a fiatalok – már nyugati ruhákat hordanak, a sivatagot elhagyva városokba, vagy külföldre költöznek.

768 Diallo, S. (2008): Resettlement and Dilemmas of pastoral nomadic Igorareine Tuareg in northern Mali. Universitiy of Tromso, Norway pp. 43-44., 50-53.

769 Ebbe a csoportba – becslések szerint 800 000 fő – tartoznak a korábban rabszolga státuszban élő feketék (bella), akik a rabszolgaság eltörlése után is a törzzsel maradtak, a korábbi uraik fennhatósága alatt. Munkájukért fizetséget továbbra sem kapnak, de ellátást és szállást biztosítanak számukra.
http://www.ecbproject.org/northern_mali_disaster_needs_analysis_conflict_food_insecurity_nov_2012[1].pdf 2013-01-11

770 Schraeder, P.J. (2011): Traditional conflict medicine? Lessons from putting Mali and other African countries on the road to peace. Nordic Journal of African Studies, Vol. 20, No.2 p. 185.
http://www.njas.helsinki.fi/pdf-files/vol20num2/schraeder.pdf 2013-03-27

771 Amikor Nyugat-Szaharában szolgáltam békefenntartóként, találkoztam az algériai sivatagban olyan tuareg férfival, akinek a pengéjén egy futó farkast láttam, amely a középkorban a passaui kardkészítő mesterek csiszárjegye volt. Lehetséges, hogy a penge vagy kereskedelmi tranzakció részeként, vagy zsákmányként került a Szaharába. A középkori török-magyar háborúk idején a török segédhadakban több berber, tuareg harcos szolgált, akik fizetséget nem kaptak, de a zsákmányt megtarthatták. Náluk volt szokás, hogy nem csak az ép fegyvereket, de a félbetört pengéket is összegyűjtötték a csatamezőkről, amelyeket egykezes karddá alakítottak át. A mai napig sok hasonló penge bukkan fel a piacokon az európai műkereskedők nagy örömére.

A tuaregek többsége a XVI. században vette fel az iszlám vallást, de preiszlám szakrális szokásaikból, hiedelmeikből sokat megőriztek:[772] különböző szellemekben – például a természet szellemében (Kel Asuf) – hisznek, szinte minden eseményre (születés, névadás, esküvő, muzulmán ünnepek, haláleset, stb.) különböző rituáléik vannak.

Különböző dialektusokból álló nyelvük (tamazigh, tamasek) legalább 3500 éves, jobbról balra haladó írásrendszerük (Tifinaagh) már az ókorban kialakult.[773] Kereskedelmi kapcsolatainak köszönhetően szinte mindannyian folyékonyan beszélnek franciául, valamint egyéb afrikai nyelvet (hausza, szonghai, arab) is.

A tuaregek évszázadok óta a szaharai kereskedelem aktív résztvevői, akik a fő kereskedelmi útvonalakat járják kereskedőként, karavánkísérőként, vagy rablóként. Eredetileg kézműveseik által készített arany, ezüst ékszerekkel, kék szövettel, sóval kereskedtek, de az elmúlt években a jövedelmezőbb fegyver-, kábítószer-, cigaretta-, gépjármű, üzemanyag csempészete vált meghatározóvá, amelyet kiegészít az Európai Unió országaiba tartó illegális mig-ránsok kalauzolása. Emellett azonban egyre többen telepedtek meg, állatot tenyésztenek, földet művelnek, illetve fém- és faipari termékeket, ékszereket készítenek, illetve vendégmunkásként vállalnak munkát a környező országokban.

Mali lakosságának csak kisebb hányadát képezik, pontos adatok azonban nem állnak rendelkezésre. Ennek magyarázatát részben nomád, vándorló életmódjuk, másrészt pedig a központi kormányzattól való távolságtartásuk, elkülönülésük adja. Már a gyarmatosítás előtti időszakban egyetlen államalakulat sem tudta tartósan leigázni őket, a területet az 1800-as évek végén meghódító franciák is csak 1917-ben voltak képesek „pacifikálni" őket.[774]

A gyarmati közigazgatási rendszer marginalizálásukra törekedett, mint az európai törvények betartására képtelen népcsoportot. A területen 1958-ig katonai közigazgatás működött, megadóztatták a karavánutakat, katonai célokra elkobozták a tevéiket, elvették hagyományos legelőterületeiket, a férfiak

772 Egyes kutatók szerint az iszlám érkezése előtt a tuaregek nagy része keresztény volt. Scelta, G.F. (2002): The Caligraphy and architecture of the nomadic tuareg within the geometric context of Islam. p. 1.
http://www.thisisgabes.com/images/stories/docs/tuareg_paper_lowres.pdf 2013-03-27

773 Ilahiane, H. (2006): Historical Dictionary of the Berbers. Lanham, Maryland • Toronto • Oxford. The Scare-crow Press Inc p. 84-85.

774 Bondersholt, S.F.–Gyldenholm, K.C.K. (2012): Conflict in North Mali – Tuareg Livelihood. p. 17.
http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/8067/3/zConflict%20in%20North%20Mali%20-%20Tuareg %20Liveli hood. pdf 2013-03-27

egy részét kényszermunkára vagy katonai szolgálatra kényszerítették. Megkísérelték letelepítésüket, de ez nem járt sikerrel. A későbbiekben a franciák tervezték egy önálló tuareg entitás létrehozását – szegregálásuk érdekében –, amely azonban nem valósult meg. A transzszaharai kereskedelemben betöltött szerepük csökkenésével párhuzamosan megnőtt a nomád pásztorkodás gazdasági jelentősége, így a Szahel-övezetben korábban betöltött politikai befolyásuk jelentősen csökkent.[775]

Ebből következett, hogy a függetlenség elnyerését követően nem kaptak jelentős hatalmi pozíciókat, azokat a déli területeken élők ragadták magukhoz. Az 1990-es években, valamint 2006-2009 között algériai közvetítéssel regionális autonómiát kaptak a Bamakó-i politikai vezetéstől, katonai erőik integrálódhattak a fegyveres testületekbe (hadsereg, nemzeti gárda, rendőrség), illetve az északi perifériális területek nagyobb költségvetési támogatáshoz jutottak. A megállapodások azonban nem kerültek végrehajtásra, így az elégedetlen, marginalizálódott tuaregek ismét fegyvert fogtak.

Tuareg felkelések

Mali függetlenségének elnyerése óta a tuaregek több alkalommal lázadtak fel a kormányzat ellen, a harcok mindkét oldalon jelentős áldozatokkal jártak.[776] Az első felkelés („Al-fellaga"), 1963-ban tört ki, mivel az északiak – köztük a tuaregek is – gyakorlatilag kiszorultak az új állam irányításából, illetve mert az ország első elnöke, Modibo Keita által erőltetett szocialista ideológiájú modernizációs stratégiába sem illettek bele.[777] Az új államközpontú vezetés a nomád életmódot nem támogatta, a franciákhoz hasonlóan le kívánta telepíteni az addig vándorló életmódot folytatókat.[778]

---

775 Diallo, S. (2008): Resettlement and Dilemmas of pastoral nomadic Igorareine Tuareg in northern Mali. Universitiy of Tromso, Norway p. 3.

776 Boukhars, A. (2012): The paranoid neighbors, Algeria and the conflict in Mali. p. 4-5 http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf 2013-03-27

777 Az északi tartományok: Kidal, Gao és Timbuktu az ország 2/3-t jelentik, de a lakosság alig 10%-a él itt.

778 Bondersholt, S.F.–Gyldenholm, K.C.K. (2012): Conflict in North Mali – Tuareg Livelihood. pp. 4-5.
http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/8067/3/zConflict%20in%20North%20Mali%20-%20Tuareg %20Liveli hood. pdf 2013-03-27
Schraeder, P.J. (2011): Traditional conflict medicine? Lessons from putting Mali and other African countries on the road to peace. pp. 180-181.
http://www.njas.helsinki.fi/pdf-files/vol20num2/schraeder.pdf 2013-03-27

A tuaregeket hagyományos életmódjuk feladására akarták kényszeríteni, többek között fel kellett szabadítaniuk a törzsi gazdaságban fontos szerepet betöltő rabszolgáikat. Az északi nomádok szerint csupán annyi történt, hogy a korábbi gyarmatosítókat Dél-Maliból érkezők váltották fel. A felkelés majdnem két éven át tartott, amit a kormány végül brutálisan levert,[779] abban bízva, hogy katonai eszközökkel képes kezelni a kialakult helyzetet, a tárgyalások ezért szóba se kerültek. Az összecsapásokban mintegy 1000 tuareg veszítette az életét, több ezren menekültek Algériába, valamint a szomszédos államokba.[780]

Az esemény nem keltette fel a nemzetközi közösség érdeklődését, mivel az a kongói és ciprusi eseményekkel volt elfoglalva. A felkelés elfojtása után az 1968-ban katonai puccsal hatalomra került Moussa Traoré katonai közigazgatást vezetett be az északi területeken, ahová 1987-ig külföldiek sem léphettek be, és ahol a katonák számára minden eszköz használata megengedett volt a tuareg függetlenségi törekvések elfojtására. Az 1970-től 1987-ig tartó aszályos időszak tömeges kényszermigrációt generált, sokan emigráltak Nigerbe, Burkina Fasóba, Mauritániába és Líbiába, ahol éveken keresztül menekülttáborokban éltek.[781] Itt alakították meg az azawadi és adrari Tuareg Felszabadítási Mozgalmat (Mouvement Touareg de Libération de l'Adrar et de l'Azawad), amelynek egyik célja a tuareg Azawad létrehozása volt. A Maliba érkező segélyekből a tuaregek szinte semmit sem kaptak, azokat a déli, fejlettebb területeken osztották szét, a kormányhoz lojális népcsoportok között, illetve a kleptokrácia csatornáin keresztül eltűntek.[782]

Mindezek együttesen – illetve tuaregek bebörtönzése – vezettek a második felkeléshez, amelyben vezető szerepet játszott az Azawadi Népi Felszaba-

779 A második tuareg felkelés leverésében szerepet játszó Kalifa Keita alezredes szerint csak 1500 tuareg fegyveres vett részt az 1962-64-es villongásokban, mivel a tuareg közösség nem volt képes egységesen fellépni a kormányzat ellen.
Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle p. 10.
Imperato, P.J. (1996): Historical Dictionary of Mali. Chicago, Lanham, Md, The Scarecrow Press Inc p. 235.

780 Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle pp. 9-11.
Macartan, H.–Mohamed., ag H. (2003): Senegal and Mali, Columbia University p. 18. http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/sen_mali.pdf 2013-03-27

781 Ilahiane, H. (2006): Historical Dictionary of the Berbers. Lanham, Maryland, Toronto, Oxford, The Scare-crow Press Inc pp. 40-41., 104-105.

782 Imperato, P.J. (1996): Historical Dictionary of Mali. Chicago, Lanham, Md he Scarecrow Press, Inc pp. 42-43.

dítási Mozgalom (Mouvement Populaire de Libération de l'Azawad – MPLA) egyik vezetője, Iyad Ag Ghali is, aki az Ansar Dine parancsnoka.[783]

A lázadók 1990. június 28-án támadták meg a Mali északkeleti részén található Tideremen katonai bázist, majd Ménaka városát. A jól szervezett felkelés szinte korlátlan támogatást kapott Líbiától, amelyet a nem megfelelően felszerelt és motiválatlan mali haderő nem volt képes felszámolni.[784] A kormányerők brutalitása a konfliktus kiszélesedését eredményezte, amelynek során 6-8000 ember veszítette az életét.[785]

A kormányzat Algéria közvetítésével 1991. január 6-án megkötötte az első békeszerződést (Accord de Tamanrasset), amely az ellenségeskedések azonnali beszüntetését eredményezte,[786] amelyet azonban később nem, illetve csak egyes részeit tartották be.[787]

A központi politikai hatalomban bekövetkezett változások következtében 1992. április 11-én a tuaregek az új, Alpha Oumar Konaré által vezetett kormánnyal is megkötötték a második békeszerződést (Pact National), amely hivatalosan is lezárta a második tuareg felkelést. A tuareg harcosok beléphettek a fegyveres erők állományába, többen állami szolgálatot vállalhattak.[788]

---

783 A felkelésben több más, kevésbé jelentős szervezet is részt vett: például a Népfront Azawad Felszabadításáért (Le Front Populaire de Liberation de l'Azawad – FPLA), az Azawadi Nemzeti Felszabadítási Front (Le Front National de Liberation de l'Azawad – FNLA), az Azawadi Egységes Felszabadítási Front Autonóm Bázisa (La Base Autonome du Front Uni de Liberation de l'Azawad – FULA), az Azawadi Arab Iszlám Front (Le Front Islamique Arabe de l'Azawad – FIAA).
Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle pp. 38-39.

784 Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle p. 39.

785 Humpreys, M.–Habaya ag Mohamed. Ag H. (2003): Senegal and Mali, Columbia University pp. 3-4.,19-21.
http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/sen_mali.pdf 2013-03-27

786 Bondersholt, S.F.–Gyldenholm, K.C.K. (2012): Conflict in North Mali – Tuareg Livelihood. p. 40.
http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/8067/3/zConflict%20in%20North%20Mali%20-%20Tuareg %20Liveli hood. pdf 2013-03-27
Ilahiane, H. (2006): Historical Dictionary of the Berbers. Lanham, Maryland, Toronto, Oxford, The Scarecrow Press Inc p. 119.

787 Lohman, A. (2011): Who owns the Sahara? Old conflicts, New menaces: Mali and the central Sahara between the Tuareg Al Qaida and organised Crime, Friedrich Ebert Stiftung, pp. 6-7.
http://library.fes.de/pdf-files/bueros/nigeria/08181.pdf 2013-03-28
Diallo, S. (2008): Resettlement and Dilemmas of pastoral nomadic Igorareine Tuareg in northern Mali. Universitiy of Tromso, Norway p. 49.

788 Schraeder, P.J. (2011): Traditional conflict medicine? Lessons from putting Mali and other African countries on the road to peace. pp. 191-193.
http://www.njas.helsinki.fi/pdf-files/vol20num2/schraeder.pdf 2013-03-27

A megosztott tuaregek képtelenek voltak egységesen fellépni a kormányzattal szemben, pedig a békeszerződés betartatása nem volt problémamentes.[789] A kölcsönös bizalmatlanság több összecsapást eredményezett a kormányerők és a tuaregek között, akiknek egyes csoportjai létrehozták az Azawadi Népi Mozgalom (Mouvement Populaire de l'Azawad – MPA), valamint a Népfront Azawad Felszabadításáért (Front Populaire pour la Libération l'Azawad – FPLA), majd a Forradalmi Hadsereg Azawad Felszabadításáért (Armée Révoluti-onnaire pour le Libération de l'Azawad – ARLA) szervezeteket, amelyek fegyveres küzdelmet folytattak a kormányzat és más etnikai közösségek ellen.[790]

1996. március 27-én megkötötték a harmadik békeszerződést (Flamme de la paix), a ceremónián bizalomerősítési szándékkal 3000 fegyvert semmisítettek meg.[791]

Az ENSZ Menekültügyi Igazgatósága ekkor telepítette vissza azokat a tuaregeket Maliba, akik a harcok és az aszály elől menekülve, több éven keresztül mauritániai menekült táborokban éltek. A kormányzat az északi területeken infrastrukturális beruházásokba – iskolák, egészségügyi intéz-

789 A szerződés aláírása nem hozott automatikusan békét a korábbi ellenfelek között, akik gyanakodva tekintettek egymásra, és alkalmanként véres összecsapásokat provokáltak. 1991. május 20-án a hadsereg egyik egysége tuareg lázadókat üldözve Léré településen elfogott 48 tuareg és arab kereskedőt, illetve a falu vezetőit, akiket azonnal kivégeztek, mint a kormány ellen lázadókat. A kormányzat hallgatólagosan támogatta – vagy éppen csak nem vett róla tudomást – azokat a törzsi milíciákat, amelyek bosszúhadjáratokat indítottak az őket korábban terrorizáló tuaregek (akik adót szedtek a földművesektől, rabszolgavadász expedíciókat indítottak ellenük, stb.) ellen. A szonghai népcsoport létrehozta a Ganda Koi (a föld tulajdonosai) milíciát, akik az összecsapásokban részt nem vevő tuareg földműveseket és pásztorokat gyilkolták. Volt olyan összecsapás ahol az afrikaiak egy közismert vallási vezetővel és 60 követőjével végeztek egyszerre! A harcokba a tuaregek oldalán az arabok, míg a szonghai oldalon az afrikai (fulani) csoportok kapcsolódtak be, akiket a kormányzat katonatisztekkel és fegyverzettel támogatott. Az évekig tartó fegyveres összecsapások a mostani konfliktusra is hatást gyakorolnak.
Macartan, H.–Mohamed. ag H. (2003): Senegal and Mali, Columbia University pp. 22-29. http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/sen_mali.pdf 2013-03-27
Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle pp. 8-9., 20.

790 Schraeder, P.J. (2011): Traditional conflict medicine? Lessons from putting Mali and other African countries on the road to peace. p. 190.
http://www.njas.helsinki.fi/pdf-files/vol20num2/schraeder.pdf 2013-03-27

791 Bondersholt, S.F.–Gyldenholm, K.C.K. (2012): Conflict in North Mali – Tuareg Livelihood. p. 48.
http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/8067/3/zConflict%20in%20North%20Mali%20-%20Tuareg %20Liveli hood. pdf 2013-03-27
Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle p. 18.

mények építése, kutak fúrása, stb. – kezdett, kiszélesítette az önrendelkezés jogát, a tuaregek bekapcsolódhattak az ország politikai életébe.

A 2002-ben hatalomra került politikai vezetés számára kevésbé volt fontos a tuaregekkel kötött megállapodások betartása, miközben a 2001. szeptember 11-ét követő terrorizmus ellenes küzdelemben Mali az USA szövetségeseként harcot hirdetett az északi régióban tevékenykedő terrorszervezetek, valamint szervezett bűnözés – a szaharai területek illegális fegyver-, és kábítószer-kereskedelem – ellen.[792] Ebben a tevékenységben a sivatagot jól ismerő tuaregek jelentős szerepet játszottak, akinek egy része a kormányerők műveleteinek következményeként csatlakozott az al-Kaidához.[793] Bár a helyi konfliktusok intenzitása emelkedett, a kormányzat elhanyagolta az északi területiumot, ahol harcok 2006-ban kiújultak, amikor több, a Kel Adagh törzshöz tartozó tuareg vezető dezertált a hadsereg állományából, majd május 23-án megtámadták Kidalt és Ménakát.[794]

A lázadók létrehozták a Május 23-a Demokratikus Szövetség a Változásért (Alliance Démocratique pour le Changement du 23 mai-ADC) szervezetét, amely az északi területek fejlesztését, és az 1992-es szerződésben foglaltak megvalósítását követelte. A nehezen megközelíthető sivatagi bázisaikról tevékenykedő tuareg ellenállást a kormányerők képtelenek voltak felszámolni, ezért Bamako algériai közvetítéssel 2006. július 4-én megkötötte a negyedik tuareg békeszerződést (Accord d'Algers).[795]

A lázadók egy része Aghali Alambo és Ibrahím Ag Bahanga vezetésével létrehozta a Tuareg Szövetség az Észak-Mali változásáért (Tuareg Alliance of Northern Mali for Change – ATNMC) szervezetet, amely folytatta a harcot.

---

792 Besenyő J. (2011): Terrorexport a Szaharába – al-Kaida klón a sivatagban. FÖLDGÖMB 2011/5. pp. 38-41.

793 Lecocq, B.-Schrijver, P. (2007): The war on terror in a haze of dust: potholes and pitfalls on the Saharan fronts. Journal of Contemporary African Studies, 25, 1, Jan. pp. 158-160. http://www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/120608_War%20on%20Terror%20JCAS%20offprint%20%282%29.pdf 2013-03-27
Diarra, O. (2012): Insecurity and instability in the Sahel region: The Case of Mali. United States Army War College pp. 7-8.
http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA561296 2013-03-27
Besenyő J. (2010): Az al-Kaida térnyerése a Maghreb régióban. Seregszemle, VIII. évfolyam, 3. szám, július-szeptember pp. 148-154.
http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/28301/s_sz_2010_3.pdf 2013-03-27

794 Lecocq, B.–Schrijver, P. (2007): The war on terror in a haze of dust: potholes and pitfalls on the Saharan fronts. Journal of Contemporary African Studies, 25, 1, Jan. pp. 155-156. http://www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/120608_War%20on%20Terror%20JCAS%20offprint%20%282%29.pdf 2013-03-27

795 Boukhars, A. (2012): The paranoid neighbors, Algeria and the conflict in Mali. pp. 11. http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf 2013-03-27

Katonai erő hiányában a mali kormányzat béketárgyalásokat kezdeményezett: 2009 áprilisában Kidalban aláírták az ötödik szerződést, amely az előző négy szerződésben tett ígéretek végrehajtását tartalmazta.[796]

Úgy tűnt a kormány végre betartja az ígéreteit: 2010 decemberére a hadsereg északon állomásozó állományát jelentősen csökkentették, felállítottak egy speciális tuareg egységet. Engedélyezték a több mint két éve líbiai száműzetésben tartózkodó tuareg vezető, Ibrahim Ag Bahanga hazatérését is, majd 2011 augusztusában a kormány jóváhagyott egy 65 millió $-os, az északi területekre vonatkozó fejlesztési programot,[797] amelynek finanszírozását az EU, a Világbank, az ENSZ Fejlesztési Program és más szervezetek vállalták. Ezzel páhuzamosan azonban ismét kiújultak az összecsapások északon,[798] ám az alacsony intenzitású lokális konfliktus megoldásával a nemzetközi közösség nem foglalkozott.

A 2012-es felkelés

A megállapodások nem számolták fel a tuaregek szegregációját és gazdasági marginalizálódását, társadalmi integrációjuk, politikai emancipációjuk jórészt sikertelen maradt, fennmaradtak egy újabb alacsony intenzitású konfliktus feltételei. 2012. január 17-én a Nemzeti Mozgalom Azawad Felszabadításáért (National Movement for the Liberation of Azawad – MNLA)[799] elfoglalta Aguelhok és Ménaka települést, majd átfogó téma-

796 Bondersholt, S.F.-Gyldenholm, K.C.K. (2012): Conflict in North Mali - Tuareg Livelihood. p. 56.
http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/8067/3/zConflict%20in%20North%20Mali%20-%20Tuareg %20Liveli hood. pdf 2013-03-27

797 Programme Spéciale pour la Paix, la Sécurité et le Dévelopement au Nord-Mali

798 Mali Country Report, Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI), 2012 p. 6, 21, 35.
http://www.bti-project.de/fileadmin/Inhalte/reports/2012/pdf/BTI%202012%20Mali.pdf 2013-03-27

799 A szervezetet 2011 végén alakították főként a 2010-ben létrejött Azawadi Nemzeti Mozgalom (National Movement of Azawad – MNA) bázisán, amely több tuareg csoportból jött létre. Az MNA ugyan a tuaregek érdekének védelmezőjeként lépett fel, de tevékenységük főként a nemzetközi segélyek megszerzésére, illetve az AQIM csoportjaival folytatott jövedelmező csempészetre korlátozódott. A Líbiából való visszatérést követően az MNA beolvadt az MNLA szervezetébe. Az új formáció azonban rendkívül szétforgácsolt, több ideológia, érdekellentét feszül egymásnak, amit csak ideiglenesen tettek félre a közös ellenség miatt. Gyors katonai győzelmeiket főleg annak köszönhették, hogy a hadsereg északon állomásozó egységei nem rendelkeztek megfelelő fegyverzettel, képzettséggel, vezetéssel, és hónapok óta nem kaptak fizetést. A tisztikar inkább politizált a katonákat kiképezése, irányítása helyett. Tevékenységük nagy részét a korrupció és a csempészet töltötték ki. Az MNLA gyengesége tudatában kötött szövetséget a szélsőséges iszlamista csoportokkal, amelyek a szervezetet

dást indított az északon állomásozó kormánycsapatok ellen. Az offenzívát segítette a március 22-én végrehajtott katonai puccs, amely elősegítette a tuaregek ellen harcoló gyengén felszerelt, fizetetlen egységek és a közigazgatás szétesését.[800]

Az Amadou Haya Sanogo százados által vezetett puccsisták létrehozták a Nemzeti Bizottság az Újjáépítésért, a Demokráciáért és az Államiság visszaállításáért (Comite National pour le Redressement, la Democratie, et la Restauration de l'Etat – CNRDR) szervezetét. A hatalom átvételét katonai vezetés tehetetlensége, Aguelhok helyőrségben elfogott katonák lemészárlása[801] illetve az ország vezetését átszövő korrupció, és a politikai elit nepotizmusa motiválta.[802] A lázadóknak nem sikerült hatalmuk megszilárdítása, a lakosság nagy része elutasította őket, a hadsereg egészét sem tudhatták maguk mögött.[803]

A katonai hatalomátvételt a nemzetközi közösség sem ismerte el, szankciókkal és katonai beavatkozással fenyegette a puccsistákat. Az Afrikai Unió felfüggesztette Mali tagságát, a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségének képviselői pedig nyomást gyakoroltak annak vezetőire, hogy adják át a hatalmat egy civil ügyvivő kormánynak, amely a parlamenti választásokig irányítja az országot. A 2012 augusztusában hivatalba lépő új kormány sem szerezte meg a társadalom teljes támogatását, a hadsereg és a civil adminisztráció között továbbra is feszült a légkör.[804]

saját céljaik elérésére használták fel. Jelenleg harcban áll korábbi iszlamista szövetségeseivel. Legismertebb vezetői Muhamad Ag Najim és Algabassn Ag Intallah. Bevallásuk szerint 10 000 fegyveressel rendelkeznek, de ezekből többek átálltak fundamentalista csoportokhoz, vagy önállóan tevékenykednek.

800 Besenyő J. (2012): Újabb válsággóc Afrikában: Mali. Honvédségi Szemle, 140. évfolyam, 5. Szám pp. 10-12.
http://hu.scribd.com/doc/110816155/honvedsegi-szemle-2012-05 2013-03-27

801 Diarra, O. (2012): Insecurity and instability in the Sahel region: The Case of Mali. United States Army War College p. 4.
http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf 2013-03-27

802 Boukhars, A. (2012): The paranoid neighbors, Algeria and the conflict in Mali. p. 5.
http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf 2013-03-27
http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_010_Issue13.pdf 2013-01-14

803 A hadsereg számos egysége nem támogatta a puccsistákat: például a korábbi elnökhöz hű fegyveres csoportok megpróbálták visszafoglalni a fővárost a lázadó katonáktól, de a kísérletük kudarccal végződött.

804 Boukhars, A. (2012): The paranoid neighbors, Algeria and the conflict in Mali. p. 7.
http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf 2013-03-27

Április elején a kormány ellen fegyveres harcot indító különböző csoportok – az iszlamista Ansar Dine (a Hit Védelmezői) csoport,[805] az MNLA, valamint egyéb arab milíciák – megszállták a három északi régiót (Kidal, Gao és Timbuktu), április 5-én a tuaregek elfoglalták Douentza városát. A következő napon bejelentették, hogy elérték a kitűzött céljukat, kikiáltották Azawad Köztársaságot, amely azonban nem rendelkezik nemzetközi legitimációval.[806]

A harcokban részt vevők egy része korábban Líbiában harcolt Kadhafi zsoldjában, majd 2011 végén fegyverkészleteikkel, tapasztalataikkal Maliba menekültek,[807] ahol szinte azonnal támadást indítottak az országot vezető világi kormányzat el-

805 A szervezet első számú vezetője a tuareg származású Iyad ag Ghali, az Ifoghas népcsoportból, amely a tuaregek között az egyik legelőkelőbbnek számít. A konzervatív szalafista nézeteiről (Tablighi-iskola követője) ismert Ghali az 1990-es évek lázadásának egyik emblematikus figurájaként részt vett az MNLA megalapításában 2011 végén, azonban az általa megszerezni kívánt vezetői posztot – az al-Kaidához, Algériához, illetve Mali politikai elitjéhez fűződő „gyanús" kapcsolatai miatt – nem kaphatta meg. Bírálói szerint az sem segítette, hogy Észak-Mali területén nem független államot akar, hanem a sarija bevezetését szorgalmazza, amellyel szemben a legtöbb tuareg inkább a szekuláris államformát, törvénykezést támogatja. Ezért amikor a tuaregek támadást indítottak a központi kormányzat ellen, létrehozta a saját csoportját, az Ansar Dine-t, amely logisztikai és katonai támogatást kapott az Abdelkrim Targui által vezetett Katiba al-Ansar (Győztesek Zászlóalja) milíciától. Becsült létszámuk 500-2000 fő körül mozoghat, akik között több külföldi (Jemen, Katar, Algéria, Nigéria) fegyveres található. A csoport első sikere Kidal elfoglalása volt, majd ezt követően az MNLA kiűzése Timbuktuból. 2012 áprilisában már a felkelés legsikeresebb katonai vezetőjének tekintették, ő rendelkezik a legjobban kiképzett és felszerelt fegyveressel. Ennek ellenére a tuaregek többsége továbbra sem fogadja el vezetőjének.
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-18814291 2013-01-03

806 Az eredeti deklaráció szövege elérhető: http://www.mnlamov.net/component/content/article/169-declaration-dindependance-de-lazawad.html 2013-01-16

807 Ehhez sajnálatos módon hozzájárult a líbiai NATO-művelet is, amely során légicsapásokkal felszámolták Kadhafi erőit, de nem tudták megakadályozni, hogy a diktátor hadseregében szolgáló, Maliból származó tuaregek (becsült számuk 2000-4000 fő) jelentős mennyiségű könnyű- és nehézfegyverzettel kistafírungozva térjenek vissza hazájukba, ahol azokat most a francia, és majd esetlegesen más európai katonák ellen használhatják. Egyes vélekedések szerint kezükbe kerülhetett több ezer SA–7-es légvédelmi rakéta is, amelyeket azonban még nem használtak. Természetesen Mali kormánya is hibázott, amely a Líbiából hazatérő tuaregeket úgy engedte visszatérni az országba, hogy előtte nem gondoskodott azok lefegyverzéséről és demobilizációjáról.
Besenyő J.–Marsai V. (2012): Országismertető: Líbia. MH Összhaderőnemi Parancsnokság Tudományos Tanács kiadványa, Székesfehérvár pp. 92-93.
Diarra, O. (2012): Insecurity and instability in the Sahel region: The Case of Mali. United States Army War College pp. 12-13.
http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA561296 2013-03-27

len.[808] A különböző csoportok átmenetileg összefogtak a kormányerők ellen, sőt együttműködtek az al-Kaida helyi egységeivel (AQIM – Al-Kaida in Maghreb).[809]

A szövetség stabilitása megkérdőjelezhető, hiszen a tuaregek célja a saját „világi" ország létrehozása, míg az iszlamisták egy szakrális-teokratikus (vallási) alapon álló, a sarija törvényeire épülő állam létrehozására törekszenek,[810] amelynek megteremtését megkezdték a hatalmukba került területeken. A tuaregek egy része nem értett egyet a szélsőségesek ilyen irányú tevékenységével, azonban az iszlamista szervezetek, mint az Ansar Dine, a Mozgalom az Egységért és a Dzsihádért Nyugat-Afrikában (MUJAO – Le Mouvement

808 A fegyveresek egy része az 1963-as felkelés után, mások az 1984-ben kitört nagy szárazság idején települt Líbiába, ahol beléptek a Kadhafi által 1972-ben alapított Pán-Afrikai Erők kötelékébe. Az alakulat tagjai Afganisztánban, Libanonban, Izraelben (palesztin intifáda), Szíriában és Csádban szereztek harci tapasztalatokat. International Crisis Croup: Mali: Avoiding escalation. p. 3,
http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/west-africa/mali/189-mali-avoiding-escalation-english.pdf 2013-03-27
Macartan H.–Mohamed, H. ag (2003): Senegal and Mali. in.: Understanding Civil War: Evidence and Analysis–Africa. Paul Collier, P.–Sambanis, N. /eds./ Washington, DC, The World Bank pp. 18-19.
http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/sen_mali.pdf 2013-03-27
Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle pp. 13-14.

809 A csoport elődjének a Salafist Group for Preaching and Combat (GSPC) tekinthető, amely 2007-ben az al-Kaida egyik afrikai szövetségese lett. A szervezet már 2003-ban beágyazódott az északi területek társadalmába, ahol komoly politikai és társadalmi támogatást szerzett, így megerősíthette az algériai biztonsági erők által szétzilált szervezetét. Legismertebb vezetője Abdelmalek Droukdel. Az elmúlt évek során az egyik legjobban felépített és finanszírozott terrorcsoporttá vált Afrikában. Bevételeiket cigaretta-, alkohol-, kábítószer-, fegyver- és más javak csempészetéből, valamint túszejtésekből szerzik. Az AQIM arab gyökereit kihasználva inkább az arab közösségek támogatását élvezi. Egyik központi erősségének Timbuktu számít ahol a korábbi elnök – Touré – által támogatott helyi arab milíciákkal szorosan együttműködik. A szervezet tevékenységét jelentősen megkönnyíti az arab-tuareg, valamint a szonghai-fulani (peuhl) népcsoportok közötti ellentét. Emellett az AQIM több törzsi vezetőt is megvásárolt – terepjárókkal, fegyverekkel, stb. –, akik így szabad mozgást, információkat és alkalmanként logisztikai támogatást biztosítanak a szervezet fegyvereseinek. Az AQIM egységeiben jelentős számban található jól kiképzett, jelentős iraki, afganisztáni harci tapasztalattal bíró idegen (afgán, jemeni, algériai, stb.) fegyveresek, akiknek ellentétben a Maliban élő tuaregekkel és arabokkal, nincs mit vesztenie, ezért velük a megegyezés szinte lehetetlen.
Diarra, O. (2012): Insecurity and instability in the Sahel region: The Case of Mali. United States Army War Col-lege pp. 13-115.
http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA5612962013-03-27

810 http://www.al-monitor.com/pulse/security/01/08/torture-and-violence-against-opp.html 201 01-17

pour l'unicité et le Jihad en Afrique de l'Ouest),[811] illetve az itt is megjelenő nigériai Boko Haram több fegyveressel és hatalommal rendelkezik.[812]

Mali 2012 tavaszán

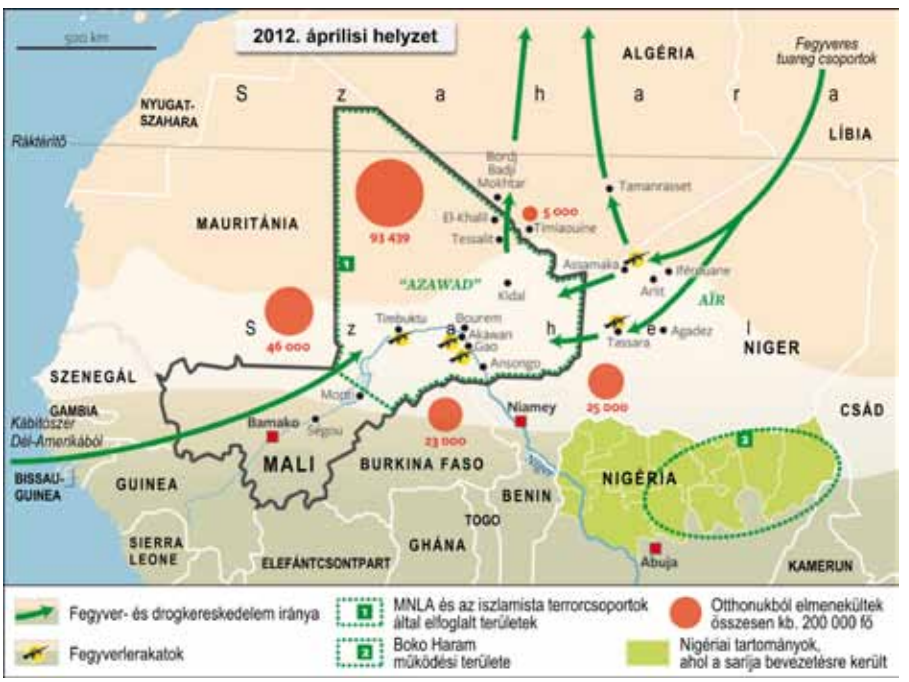

Forrás: UNHCR 2012

Ezért eleinte igyekeztek félretenni az ellentéteket és közösen erővel irányítani az uralmuk alá került területeket: iszlamista csoportok az elfoglalt Timbuktu vezetőjének az al-Kaidához tartozó Yahy Abou al-Hammam emírt nevezték ki, de nem sokkal később már arról szóltak a híradások, hogy a várost felosztották egymás között az iszlamista és tuareg csoportok, amelyek

811 Az AQIM szervezetéből kiszakadó MUJAO először Gao város elfoglalásakor lépett színre, bár egyes információk szerint 2011 végén ennek a szervezetnek az emberei raboltak el az algériai Tindouf menekülttáborból három segélyszervezeti dolgozót. A szervezet tagjai a lamhar és a szonghai törzsekből verbuválódnak, akik bár mélyen vallásosak, a működésükhöz szükséges tőkét bűncselekményekből szerzik. Főleg az arab közösséggel ápolnak jó kapcsolatokat, vezetőik egy része Algériából és Mauritániából származik. Sokkal hatékonyabban finanszírozzák tevékenységüket, mint az MNLA. Összesen néhány száz fegyveressel rendelkezhetnek, egyik fontosabb vezetőjük, Hicham Bilal.

812 http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42664.pdf 2013-01-17

között alkalmanként fegyveres konfliktusok is zajlottak. Hasonló esetek máshol is történtek, ezért a kényszerű szövetségesek igen hamar konfrontálódtak. Június 27-én Gaoban a MUJAO fegyveresei támadást indítottak a MNLA ellen, kiűzték őket a városból. Az összecsapásban a tuaregek egyik vezetője, Bilal Ag Acherif is megsebesült, mintegy 20 fegyveresét elveszítette.[813] Július végére az MNLA szinte összes befolyását elveszítette az északi területeken, ahol a hatalmat az iszlamista csoportok ragadták magukhoz.

Úgy tűnik a tuaregek között sincs egység, amit bizonyít, hogy 2012. május 19-én az ország integritását megőrizni kívánó erők létrehozták a Köztársasági Mozgalom Azawad Újjáépítéséért (Mouvement Républicain pour la Reconstruction de l'Azaouad – MRRA) szervezetét, amely fegyveres harcot indított az iszlamista csoportok, valamint az MNLA ellen. Nem sokkal később létrejött az arab közösség tagjaiból az Azawad Nemzeti Felszabadítási Front (Front National de Libération de l'Azawad – FNLA), amely békét szeretne Maliban, és akár fegyverrel is készek szembeszállni az államtér fragmentálódását kívánó bármely csoporttal.[814] Az MNLA-ból kivált Azawad Felszabadításáért Front (Front for the Liberation of the Azawad – FPA) legfontosabb célja az iszlamista szélsőségekkel való leszámolás.[815]

Az északon élő többi etnikai csoport – néhány helyen maguk a települések – is létrehozta saját milíciáit, amelyek bár hangzatos nevekkel rendelkeznek (Hazafias Ellenállási Mozgalom Timbuktu Felszabadításáért – Mouvement Patriotique de Résistance pour la Libération de Tombouctou – MPRLT), de hatékonyságuk megkérdőjelezhető. Kormányzati támogatással 15 milícia alakult: a Hazafias Ellenállási Erők (Forces Patriotiques de Résistance – FPR), amely hat fegyveres csoportot foglal magába, és pár ezer fővel rendelkezik, illetve az Észak-Mali Felszabadítási Front (Front de Libération du Nord-Mali – FLNM) amelyet két szonghai csoport (Ganda Koy és Ganda Izo), valamint a hadsereg egyik tuareg származású ezredese által irányított fegyveresek alkotják néhány száz fővel.[816] Úgy tűnik északon a mindenki harca mindenkivel érvényes – alkalmanként a militáns iszlám erők is –, de egyetlen csoportosulás sem képes a regionális dominancia megteremtésére.

813 http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-18610618 2013-01-14
814 Besenyő J. (2012): Újabb válsággóc Afrikában: Mali. Honvédségi Szemle, 140. évfolyam, 5. p. 10.
815 http://bigstory.ap.org/article/ap-interview-malis-secular-rebels-splinter 2013-01-14
816 http://www.ecbproject.org/northern_mali_disaster_needs_analysis_conflict_food_insecurity_nov_2012[1].pdf 2013-01-11

Humanitárius helyzet

A 2012 januárjában kitört lázadást követő 3 héten belül több mint 30.000 ember kényszerült lakóhelyének elhagyására, akiket hamarosan több tízezren követtek. Nagyobb részük a kormányzat által ellenőrzött területeken – főként Bamakóban és környékén – maradt, kisebb részük a környező országok – Mauritánia, Burkina Faso, Niger, Guinea, Togo és Algéria – menekülttáboraiban tartózkodik. Több ezren kényszerből az északi területeken maradtak, akik a természeti erőknek és az iszlamista csoportoknak egyaránt kiszolgáltatottak.[817]

Az északi területeket megszálló különböző fegyveres csoportokkal kapcsolatosan több vádat megfogalmaztak a Human Rights Watch szervezet helyszínen tartózkodó tényfeltáró csoportjának munkatársai: a civil lakosság terrorizálása, nők és fiatal lányok megerőszakolása, rablás és fosztogatás, kegyetlenkedések az elfogott kormánykatonákkal, valamint gyerekkatonák alkalmazása (harci cselekmények során például az Ansar Dine erőszakkal toborzott gyerekeket egységeibe).[818] Információk vannak arról is, hogy a tuareg és iszlamista csoportok keresztény templomokat, bibliaiskolákat és kórházakat semmisítettek meg, támadásokat intéztek az országban élő kis létszámú keresztény közösség tagjai ellen, ami tömeges exodust váltott ki. Az északi területeken élő keresztények többsége vagy a kormány által ellenőrzött területekre, vagy valamelyik szomszédos országba menekült. Az iszlamisták azonban a muzulmán kegyhelyeket sem kímélték, a Timbuktuban található, a helyiek által szentnek tartott vallási tanítók sírjainak – a Világörökség része – egy részét, valamint a Sidi Jahya mecset 600 éves bejáratát is lerombolták.[819] Az iszlám jogrend bevezetése nem szilárdította meg a közrendet, a kivégzések, megkövezések, végtagamputálások, kínzások, nyilvános korbácsolások erősítették a kényszermigrációt.

Válaszul a kormányerők tuareg származású katonákat és rendőröket végeztek ki, mivel azok esetleges árulásától – az MNLA fegyvereseinek adhatnak információkat – tartottak.[820] A kormányerők egyes tagjai részt vettek a tuareg és más népcsoportokhoz tartozó civil lakosság zaklatásában, kirablásában, sőt

817 http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_010_Issue13.pdf 2013-01-14 http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/505c16fe2.pdf (letöltés ideje: 2013-01-14

818 http://www.hrw.org/node/106800 2013-01-04

819 http://hhk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2013/SVKK_Elemzesek_2013_1.pdf 2013-01-24

820 Besenyő J. (2012): Újabb válsággóc Afrikában: Mali. Honvédségi Szemle, 140. évfolyam, 5. p. 11.

gyilkosságokban is.[821] Ennek tükrében érthető, hogy az életben maradottak többsége hátat fordított a kormánynak és az MNLA-erők oldalára állt.

A konfliktus kirobbanása óta több mint 420.000 ember kényszerült lakóhelyének elhagyására, akiknek az ellátása nem biztosított.[822] A menekültek egy része Maliban maradt, de mind többen menekülnek a szomszédos országokba, ahol nagyobb biztonságban érzik magukat. Az északon élő 3,3 millió lakos közül legalább 1,76 millió ember ellátása bizonytalan, egyre nehezebben jutnak hozzá az alapvető élelmiszerekhez, amelyeknek az ára a konfliktus kirobbanása óta jelentősen megemelkedett.[823]

Ennek ellenére az iszlamista szélsőségesek megtiltották a nemzetközi segélyszervezetek bármilyen humanitárius tevékenységét az általuk ellenőrzött területeken, illetve azok egy része az emberrablásoktól és más erőszakos cselekményektől tartva – a Vöröskereszt munkatársait bántalmazták – nem lép be oda, sőt a Maliban dolgozó munkatársaik nagy részét kimenekítették. A külföldiekkel szembeni ellenséges magatartást felerősítették a francia hadműveletek, így a segélyszervezetek munkatársai tényleges veszélyben vannak Maliban és a környező országokban is. Mivel a harcok során a legtöbb közintézmény (kórházak, rendelők, iskolák) felfüggesztette működését, a kutak nagy része tönkre ment, az északi régióban egészségügyi ellátás szinte teljesen megszűnt, amelynek köszönhetően a Gao körzetében kitört kolerajárványnak több halálos áldozata is van.

Nemzetközi reakciók

Az iszlamisták katonai sikereit és térhódítását látva az Afrikai Unió felszólította az ENSZ-főtitkárát, hogy BT-határozattal tegye lehetővé az afrikai csapatok azonnali legitim bevetését, megelőzendő egy „nyugat-afrikai Afganisztán" létrejöttét.[824]

A Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségének képviselői soron kívüli értekezletükön egyetértettek abban, hogy ha szükséges, szervezett katonai erőt küldenek – Libéria mintájára – a törvényes rend helyreállítására, az ország dezintegrálódásának megakadályozására, valamint humanitárius

821 http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/afr370012012en.pdf 2013-01-20
822 http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42664.pdf 2013-01-17
823 http://www.ecbproject.org/northern_mali_disaster_needs_analysis_conflict_food_insecurity_nov_2012[1].pdf 2013-01-11
824 http://www.cbc.ca/news/world/story/2012/11/14/un-african-union-mali.html 2013-01-14

segítséget nyújtanak Malinak és a környező államoknak.[825] A regionális szervezet jelenlegi vezetője – Elefántcsontpart elnöke (Alassane Ouattara) – komoly biztonságpolitikai kihívásként definiálta a Maliban történt eseményeket, amelyek az egész régió stabilitását veszélyeztetik. A Közösség vezetői az Ouagadougou-i tárgyalásokon azzal fenyegették meg az MNLA vezetőit, hogy ha nem hagynak fel a szeparatista törekvéseikkel, a kormányerők támogatására jelentős létszámú katonai egységeket küldenek az északi területek visszafoglalására. Ennek eredményeként az addig függetlenséget követelő tuaregek – akiket a szalafista csoportokkal folytatott harc jelentősen meggyengített – az elmúlt hónapokban beleegyeztek abba, hogy tárgyalásokat kezdjenek a kormánnyal. Felajánlották, hogy segítséget nyújtanak az Ansar Dine és más szalafista dzsihádista csoportok elleni műveletekben, sőt úgy tűnik, hogy a függetlenségi törekvéseikről is lemondanának.[826]

A Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége a tárgyalásokon kívül a szomszédos országok államfőinek egyetértésével gazdasági szankciókat és embargót vezetett be Malival szemben, így oda a korábban importból beszerzett termékek nem jutnak el. A szervezet és az Afrikai Unió az ENSZ közbelépését kérte, hogy annak felhatalmazásával katonai intervenciót indíthassanak az iszlamisták ellen. A szervezet pozitívan bírálta el a kérést és a BT 2012. október 12-én meghozta 2071. számú határozatát a Malit megszálló iszlamistákkal szemben.[827]

A Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége képviselői 2012. november 11-én Nigériában megegyeztek, hogy az ENSZ támogatásával csapatokat küldenek az iszlamisták által megszállt északi területek visszafoglalására.[828] Ez azonban lassan realizálódott, mert egy 3300 fővel indított hadművelet tervezetét a Világszervezet elutasította (a tervezést és a csapatok felajánlását, felszerelését és összegyűjtését hagyta jóvá). A konfliktus fokozódása miatt a BT 2012. december 20-án 2085-ös határozatában jóváhagyta, egy az afrikaiak által vezetett nemzetközi misszió (African-led International

825 http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_010_Issue13.pdf 2013-01-14

826 Ha az MNLA vezetői komolyan gondolták a felajánlást, akkor azt a nemzetközi közösségnek érdemes lenne elfogadni, hiszen a tuaregeket az „ellenségem ellensége a barátom" elv alapján, hatékonyan lehetne felhasználni korábbi szövetségeseik ellen, akiken egyébként is szívesen vennének revansot. Kérdés, hogy ezért cserébe mit kérnek, és Mali mit hajlandó adni, mert Azawad függetlensége szóba sem jöhet, legfeljebb egy korlátozott autonómia.
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21009958 2013-01-14

827 http://www.un.org/News/Press/docs/2012/sc10789.doc.htm 2013-01-14

828 http://www.ecbproject.org/northern_mali_disaster_needs_analysis_conflict_food_insecurity_nov_2012[1].pdf 2013-01-11

Support Mission in Mali – AFISMA) Maliban történő beavatkozását, amelynek mandátuma egy évre szól.[829]

Kérdéses a küldetés sikere, hiszen a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége jelenleg is működtet egy katonai missziót Bissau-Guinea területén, ahol 2012 áprilisában katonai hatalomátvétel történt. A Közösség békefenntartókat küldött az országba, hogy állítsák helyre a polgári kormányzást, azonban a misszió mandátuma nem tisztázott, eredményeket pedig még nem értek el. Ezért vitatott, hogy a Közösség, mint regionális hatalom képes lesz-e hatékony szerepet játszani Maliban.

A környező afrikai államok vezetői között sem volt egyetértés. A régió politikai, gazdasági és katonai nagyhatalmának számító, Algéria[830] egyik minisztere szerint csak tárgyalásos úton lehetséges a konfliktus kezelése. Mali területét nem lehet felosztani, mert az északi régióban létrehozott szuverén tuareg államiság megteremtése és elismerése Algír számára elfogadhatatlan precedenst teremthet, az Algériában élő tuaregek hasonló követelésekkel állhatnak elő.[831] Algéria lezárta a Malival közös határait – ezzel is megakadályozva fegyveresek és hadianyagok beáramlását –, a Szervál-művelet során pedig légterét is a francia gépek előtt. Sokan ezt szükséges, de elégtelen politikai aktusnak tartják, és régióban vezető szerepet játszó ország nagyobb szerepvállalását sürgetik a konfliktusban.[832]

Burkina Faso is a tárgyalásos rendezést támogatta, sőt a térségben „béketeremtőként" ismert elnök (Blaise Compaoré) közvetítői szerepet vállalt a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége és a Maliban működő különböző hatalmi csoportosulások között.[833] Niger azonban egyértelműen a gyors és határozott katonai beavatkozást támogatta. Az ország külügyminisztere az Észak-Maliban tevékenykedő „terroristacsoportok" azonnali felszámolását követelte egy, a Malival szomszédos államok által Nouakchottban szervezett konferencián, később pedig a nigeri elnök (Mahamadou Issoufou) állította, hogy az iszlamista fegyvereseket afgán és pakisztáni dzsihádisták képezik ki.

Elefántcsontpart megerősítette határainak védelmét és engedélyezte a szélsőségesek ellen induló francia katonai egységek áthaladását, amelyek a 2002

829 http://www.un.org/News/Press/docs/2012/sc10870.doc.htm 2013-01-17

830 Diarra, O. (2012): Insecurity and instability in the Sahel region: The Case of Mali. United States Army War College pp. 17-18. http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA561296 2013-03-27

831 Egyes információk szerint az MNLA jó kapcsolatokat ápol az algériai kormányzat berber ellenzékével, amely aggodalommal tölti el Algériát.

832 Boukhars, A. (2012): The paranoid neighbors, Algeria and the conflict in Mali. pp. 13-17. http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf 2013-03-27

833 http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_010_Issue13.pdf 2013-01-14

szeptemberében indított „Licorne-művelet" keretében az elefántcsontparti ENSZ-misszió tevékenységét segítették.[834]

Szenegál és Ghána határozottan elutasította, hogy Maliban bármilyen katonai műveletben részt vegyen.[835] Végül viták és egyeztetések után a környező országok egységesen támogatásukról biztosították a világszervezet által támogatott katonai intervenciót, amelynek célja Mali integritásának visszaállítani.

Az USA – 2002-től a kormányzattal közösen működteti a „Pan-Sahel Initiative", illetve az azt felváltó Trans Sahara Counter-Terrorism Partnership (TSCTP) terrorizmusellenes programot,[836] – legfontosabb térségi partnernek, valamint az afrikai demokratizálódás egyik sikeres példájának tekintette Malit. Washington eleinte óvatosan nyilatkozott a konfliktust illetően, nem akarta elismerni a Szahel országokban folytatott politikájának relatív sikertelenségét: mindhárom általa támogatott államban (Mali, Mauritánia és Niger) is katonai hatalom átvétel történt az elmúlt évek során. Washington eleinte katonai beavatkozást tervezett, arra a magas kockázat miatt végül nem került sor.[837]

Ezt követően bekapcsolódott a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége által vezetett tárgyalásokba, jelentős humanitárius segítséget nyújtott a menekültek számára, de a katonai beavatkozás ellen érvelt.[838] Ugyanakkor jelentősen megnövelte a környező államoknak a terrorizmus ellenes küzdelemhez nyújtott katonai és kiképzői támogatásokat. Végül az AQIM és a többi militáns iszlám szervezet megerősödése miatt – az USA globális és nem regionális fenyegetésnek tartja a szélsőséges iszlamista csoportokat – korlátozott szerepet vállalt az ellenük folyó regionális műveletekben. Ennek keretén belül logisztikai, katonai felderítési és hírszerzői adatokkal támogatja a környező államokat, illetve a megindított műveletet, de katonai erő küldésére nem hajlandó.[839]

Az Európai Unió a szakadár tuareg állam kikiáltása után azonnal jelezte, semmilyen, Mali széthullásához vezető lépést nem támogat, és elfogadott egy tervet, amely alapján egy korlátozott katonai művelet keretén belül a kor-

834 http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/french-troops-triple-mali 2013-01-20
835 Boukhars, A. (2012): The paranoid neighbors, Algeria and the conflict in Mali. p. 18. http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf 2013-03-27
836 Lecocq, B.–Schrijver, P. (2007): The war on terror in a haze of dust: potholes and pitfalls on the Saharan fronts. Journal of Contemporary African Studies, 25, 1, Jan. pp 143-145. Diarra, O. (2012): Insecurity and instability in the Sahel region: The Case of Mali. United States Army War College p. 20. http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA561296 2013-03-27
837 http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/jan/14/france-lonely-intervention-mali 2013-01-20
838 http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42664.pdf 2013-01-17
839 http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/mali-who-is-doing-what 2013-01-20

mányerők számára európai kiképzési és logisztikai támogatást nyújtana. Ez a misszió egyesek szerint akár már februárban is megindulhat.

Az ország korábbi gyarmattartója, Franciaország – amelynek Mali jelenleg is vélt, vagy valós érdekszférájába tartozik – eleinte hezitált a konfliktusba történő beavatkozást kérdésében, mivel a kormányzaton belül nem alakult ki egységes álláspont.[840] Csak abban értettek egyet, hogy a tuareg függetlenségi törekvéseket egyértelműen elutasítják, támogatják Mali egységének megőrzését. A hónapokon át zajló vitákban győzedelmeskedtek a „héják," akik rávették a francia elnököt (Francois Hollande), hogy az Afrikában állomásozó francia csapatok indítsanak egy korlátozott célú katonai műveletet (Szervál) az iszlamista erők ellen. A katonai beavatkozást a kezdetektől támogatta Ban Ki Mun, az ENSZ főtitkára, az ENSZ BT 2012. december 20-án ellenvélemény nélkül megszavazta a 2085-ös határozatot, így megnyílt az út a francia beavatkozás előtt.[841]

A francia katonai műveletek[842]

Az iszlamisták a 2012 végére kialakult patthelyzet megváltoztatása érdekében 2013 januárjában támadást indítottak Mali délnyugati területei ellen. A három militáns csoport katonai erői elfoglalták Konna és Mopti városait, illetve a stratégiai szempontból kiemelt fontosságú Sévaré városát veszélyeztették.[843] A demoralizálódott mali hadsereg képtelen volt megállítani előrenyomulásu-

840 A beavatkozással kapcsolatban azért sem tudtak egyetérteni, mert terroristák kezében jelenleg is 8 francia túsz van, akiknek a kivégzésével fenyegetőztek, ha beindulnának ellenük a katonai műveletek. A beavatkozást részben az is kikényszeríthette, hogy Maliban 6000 francia állampolgár tartózkodik életvitelszerűen, a környező államokban további 30 000, akik szélsőséges iszlamisták egyik fő célpontjaként szerepelhetnek. A francia kormányzat az ő védelmük miatt aggódik leginkább.

841 A főtitkár Romano Prodit nevezte ki a szaharai krízissel foglalkozó különmegbízottjának, ami jelzi, hogy az ENSZ komolyabb szerepet kíván vállalni a katonai műveletek után Mali és a térség konszolidálásában. Azonban vannak olyanok, akik szerint Prodi nem a megfelelő választás, hiszen sem a Szahel országokat nem ismeri, sem pedig franciául nem beszél. Ez pedig jelentősen csökkentheti a munkája hatékonyságát. http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/mali-france-military-intervention 2013-01-20

842 A művelet napi bontásban követhető az alábbi honlapon követhető: http://news.silobreaker.com/operation-serval-11_533259771 2013-01-12-től folyamatosan http://www.armyrecognition.com/serval_opertaion_mali_french_army/index.php oldalon 2013-01-12-től folya-matosan

843 Bamakón kívül csak ebben a városban található olyan felszereltségű reptér, amely képes nehéz teherszállító légijárművek fogadására, amelynek megléte elengedhetetlen akár az északon kialakult humanitárius helyzet hatékony kezelésére, akár egy sikeres békekikényszerítő-támogató művelet végrehajtásához.

kat, ezért a bamakói kormány 2013. január 11-én katonai intervencióra kérte fel Franciaországot, majd kihirdette a szükségállapotot.[844]

2013. január 11-én Franciaország megindította a Szervál-hadműveletet, amelynek stratégiai célja az offenzíva megállítása, Bamako védelmének biztosítása, az államtér integritásának helyreállítása volt. A francia erők parancsnoka Édouard Guillaud admirális, és a francia hivatalos közlemények szerint a hadművelet csak addig tart, amíg mali és a beérkező AFISMA-csapatok képesek lesznek az iszlám szélsőségesek elleni hatékony fellépésre.[845]

Kérdés, hogy mi történik akkor, ha az afrikaiak – burundi és darfuri műveleteikhez hasonlóan – Maliban is kudarcot vallanak: maradnak vagy sorsára hagyják az országot.

Maradásuk valószínűsége nagyobb, hiszen már január elején elhatározták a beavatkozást, amit az is megkönnyített, hogy bár Maliban nem voltak egységeik, de a környező államokban közel 3500 katonájuk állomásozik, különböző kormányközi megállapodások keretében.[846]

A szélsőségesek elleni első támadást a 4. helikopterezred (Gazella SA–340) hajtotta végre Sévaré térségében, amelynek során a főváros felé haladó fegyveres konvojt állítottak meg. A következő napon a mali hadsereg egységei mellett több száz francia katona vett részt az iszlamisták által néhány nappal korábban elfoglalt Konna város elleni támadásban, ahol az Ansar Dine egyik parancsnoki állását is felszámolták. A település január 18-án került a kormány fennhatósága alá, ugyan-

844 http://www.sldinfo.com/the-french-serval-operation-the-double-edged-sword-of-the-mali-operation/ 2013-01-20

845 A francia haderő alábbi egységei vesznek részt a műveletekben: a francia idegenlégió 1. ezrede (1er Régiment étranger de cavalerie), a 2. tengerészgyalogos ezred (2e Régiment d'Infanterie de Marine), a 21. tengerészgyalogos ezred (21e Régiment d'Infanterie de Marine), a 3. ejtőernyős ezred (3e Régiment de Parachutistes d'Infanterie de Marine), a 92. gépesített lövész ezred, a francia Különleges Erők (Brigade des Forces Spéciales Terre – BFST), és a Különleges Erők 4. Helikopter ezrede (4e Régiment d'Hélicoptères des Forces Spéciales). A tervek szerint a francia műveletben résztvevő csapatok létszáma maximum 2500 fő lesz. Ez a létszám azonban már január 21-én 3150 főre nőtt, amelyből 1600 Maliban tartózkodott. A légicsapásokban két Mirage F1 CR és hat Mirage 2000 D 4 (Csádból), a 1/7-es Provence vadászrepülőgép század Rafale vadászrepülőgépei (Franciaországból), 2 C135 szállítógép, valamint több felderítő repülőgép és egy harci helikopter század (Tiger EC 665 támadó helikopterekkel**)** vesz részt. Bővebben a légierőről:
http://theaviationist.com/2013/01/24/mali-air-war-update/ 2013-01-24
A Maliban folyó műveleteket Bernard Barrera dandártábornok vezeti. Velük szemben a becslések szerint kb. 3000 szélsőséges állhat, mivel egy részük már elmenekült a szomszédos államokba, illetve a szintén kb. 3000 főt számláló MNLA fegyveresei nem harcolnak a franciák ellen.

846 Besenyő J.–Hetényi S.A. (2011): A francia Afrika-politika változása. Seregszemle, IX. évfolyam 3-4. (október-december) pp. 199-208.
http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/28300/seregszemle_2011_3.pdf 2013-01-24

ezen a napon francia harci repülőgépek bombázták Douentza, Lere, Gao és Kidal városokat is, ahol harcálláspontokat és logisztikai (üzemanyag és fegyver) raktárakat semmisítettek meg. A franciák ebben a műveletben használták először a kettős működésű (lézer/GPS) GBU–49 precíziós bombákat. A műveletekben résztvevő helikopterek és harci repülőgépek a csádi és a Burkina Fasó-i francia katonai bázisokról érkeztek. A Szervál első két napján a radikális csoportok veszteségei jelentősen felülmúlták a mali-francia egységek veszteségeit.[847] A radikális iszlamista csoportok ellentámadást indítottak Bamako irányába, elfoglalták Diabaly városát, de az erősödő francia légitámadások hatására visszavonulásra kényszerültek a központi területeken, illetve Gao, Kidal és Timbuktu városokat is kiürítették. Ettől függetlenül a franciák óvatosabbá váltak, mivel meglepte őket a modern fegyvereket használó iszlamisták szervezettsége, kiképzettsége és elszántsága.

Nyugat-Afrika és a francia erők regionális diszlokációja 2013 januárjában

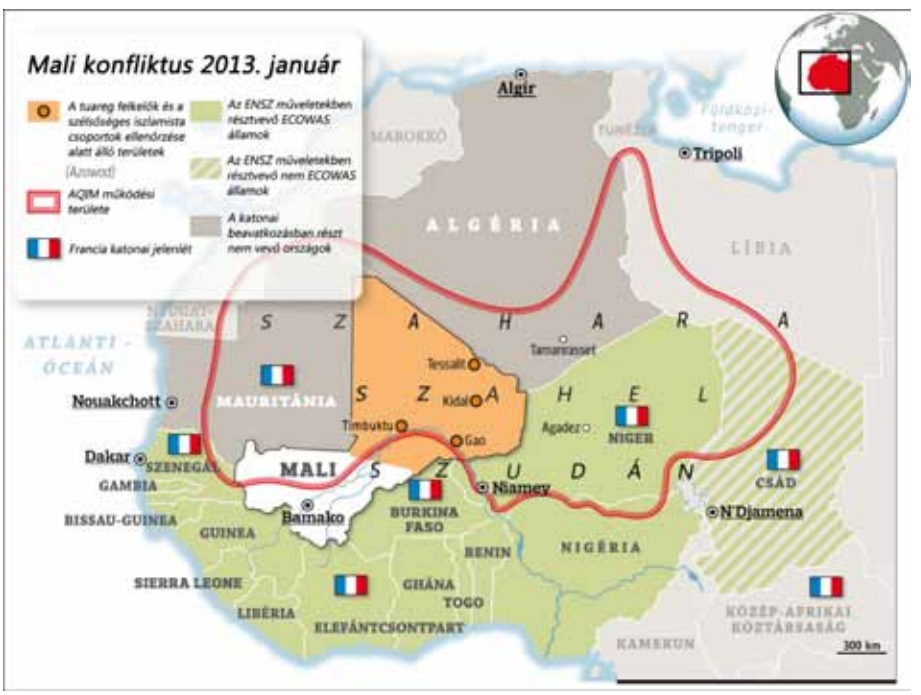

Forrás: Le Figaro, 2013

847 http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-21002918 és http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/mali-france-military-intervention 2013-01-20

Az óvatosság nem is árt, mivel a különböző csoportok fegyveresei előszeretettel rejtőznek el a civil lakosság között, akiket a támadásaik során egyfajta pajzsként használnak. Ezért igen nehéz megkülönböztetni a harcolókat és a polgári személyeket, ami miatt már több civil is az életét veszítette a harcok során.[848] Ettől függetlenül a francia előrenyomulás akadály nélkül folytatódott, január 16-án megtámadták, majd visszafoglalták Markalat, majd január 21-én Diabaly és Douentza városokat.[849]

A francia erők ugyanekkor elérték Niono és Sévaré településeket, folytatták a légicsapásokat, amely során az állásaikat elhagyó és Kidal felé menekülő iszlamisták több járműve megsemmisült. Január 25-én a légicsapásokat mértek Asongo és Hombori térségében, nem sokkal később a francia-mali egységek már Gao városát támadták. Január 26-án francia különleges egységek megszállták Gao stratégiai fontosságú pontjait (repülőtér és a Wabary-híd), majd néhány órán belül a szövetségesek az egész várost visszafoglalták. Eközben Diabalyból Lere és Timbuktu irányába is megindult egy francia egység, amelyeket az iszlamisták kisebb rajtaütésekkel próbáltak akadályozni. A Gao városát elfoglaló franciák erők váltás után – a 21. tengerészgyalogos ezred alakulatai – csádi és nigeri csapatokkal együtt megindultak Timbuktu felé, amelyet január 28-án menetből elfoglaltak.

Ugyanezen a napon az MNLA fegyveresei elfoglalták Kidal, Tessalit, és El-Khalil településeket, amelyeket az Ansar Dine fegyveresei korábban már a sorsukra hagytak. A szélsőségesek bevették magukat a sivatagba, illetve a környező államokba igyekeznek átjutni.

A francia akcióban logisztikai és hírszerzési támogatással az USA is bekapcsolódott – C–17-es szállítógépekkel logisztikai légihidat működtet Franciaország és Bamako között, illetve műholdas és drónok által készített információkat ad át –, Nagy-Britannia – 2 C–17 Globemaster III-as szállítógép, kiképzők és tanácsadók, egy speciális egység és felderítőgépek –, Kanada – C–17ER Globemaster III-as katonai szállítógép –, Németország – 2 Transall C–160 szállítógép –, Olaszország – 2 C–130 Hercules és Boeing KC–767 –, az Egyesült Arab Emirátusok – 2 C–17 Globemaster III-as szállítógép –, Spanyolország – C–130 Hercules szállítógép –, Belgium – C–130-as szállítógép és Agusta 109 egészségügyimentő helikopter –, Svédország – C–17 Globemaster III-as szállítógép – és Dánia – C–130J–30 Super Hercules szállítógép – logisztikai támogatásával.

848 http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/16/french-ground-operations-mali-underway 2013-01-20

849 http://www.expatica.com/fr/news/french-news/two-weeks-of-french-intervention-in-mali_256661.html 2013-01-24

A franciák számos alkalommal egyeztettek más európai országokkal a művelet támogatásáról, amelyek végül nem realizálódtak.[850] Érdekes módon azok az államok – Olaszország és Spanyolország –, amelyek leginkább érintettek a Malin keresztül érkező kábítószer, az illegális migránsok kérdésében, katonai erőkkel nem vesznek részt a műveletekben, illetve komolyabb támogatást sem ajánlottak fel.[851]

A katonai beavatkozást a nemzetközi közösség nagy része szükségesnek ítélte és elfogadta, de néhány ellenzője francia rekolonizációról beszél. Ugyanakkor Mali lakosságának legnagyobb része örömmel fogadta a francia katonákat, akiktől az iszlám szélsőségesek elűzését várják.[852] Vegyesek az iszlám világ reakciói is: vannak olyan országok, amelyek üdvözlik, sőt támogatják a beavatkozást, mint például az Egyesült Arab Emirátusok, de több helyen tüntettek ellene és a „keresztesek" azonnali távozását követelték Maliból.

Január 16-án az AQIM egy csoportja elfoglalta az algériai In Amenas gázmezőt, ahol 41 külföldi túszt ejtett, akikből 37 az algériai túszmentő akció során az életét vesztette. Az AQIM egyik vezetője, Mokhtar Belmokhtar úgy nyilatkozott, hogy az akció a franciák Maliban történt beavatkozására született válaszreakció, de több jel arra mutat, hogy azt már korábban megtervezték. Ettől függetlenül a katonai műveletben résztvevő összes államnak készülnie kell le-

---

850 Meg nem erősített információk szerint Magyarország egy maximum 10 fős orvosi csoportot ajánlott fel a Szervál-műveletbe, amit a franciák tudomásul vettek, de hivatalosan nem kérték az egység kiküldését.

851 A művelettel kapcsolatosan több, véleményem szerint nem helytálló vélekedés jelent meg. Ennek egyik érdekes példája Anne Applebaum, aki a legutóbb megjelent írásában úgy ír a Szervál műveletről, mint az európai szuperhatalom sikeres katonai fellépéséről. Ha azonban figyelembe vesszük az EU eddigi katonai és békefenntartó műveleteit, akkor világosan láthatjuk az európai országok jelentős része csak korlátozottan képes bármilyen műveletben részt venni. Van ahol a katonai képesség meg van ugyan, de a politika nem támogatja a „költséges külföldi kalandokat", de még többen vannak azok az országok, amelyeknek a hadserege nem engedhet meg egy hosszú ideig tartó külföldi katonai műveletet, még a szövetség részeként se. Egyértelműen ki kell mondani, hogy a Maliban zajló műveletek tisztán francia katonai műveletek (a mali hadsereg egységei olyan szinten demoralizálódtak, hogy a harcértékük erősen megkérdőjelezhető, az afrikai katonák pedig még nem vettek eddig részt éles bevetésben), még akkor is, ha ehhez az USA és néhány európai állam korlátozott logisztikai támogatást nyújt. Ezt bizonyítja az is, hogy a franciák nem kérték a NATO támogatását sem a művelet megindításakor, sem alatta. Az európaiak által februárban indítandó kiképző művelet (EUTM MALI), bár fontos célokat készül megvalósítani, a jelenlegi műveletek sikeréhez egyáltalán nem járul hozzá, eredményei majd csak később fognak jelentkezni. Applebaum, A.: The world's new superpower. http://fullcomment.nationalpost.com/2013/01/28/anne-applebaum-on-europe-the-worlds-new-superpower/ 2013-01-29

852 http://hhk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2013/SVKK_Elemzesek_2013_1.pdf 2013-01-24
http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2013/01/201312113451635182.html 2013-01-24

hetséges terrortámadásokra. A január 21-én Szaúd-Arábiában tartott arab gazdasági találkozón Morszi egyiptomi elnök éles hangú nyilatkozatban ítélte el francia beavatkozást, amely szerinte veszélyt jelent a környező államokra.

A katonai helyzet 2013. január végén

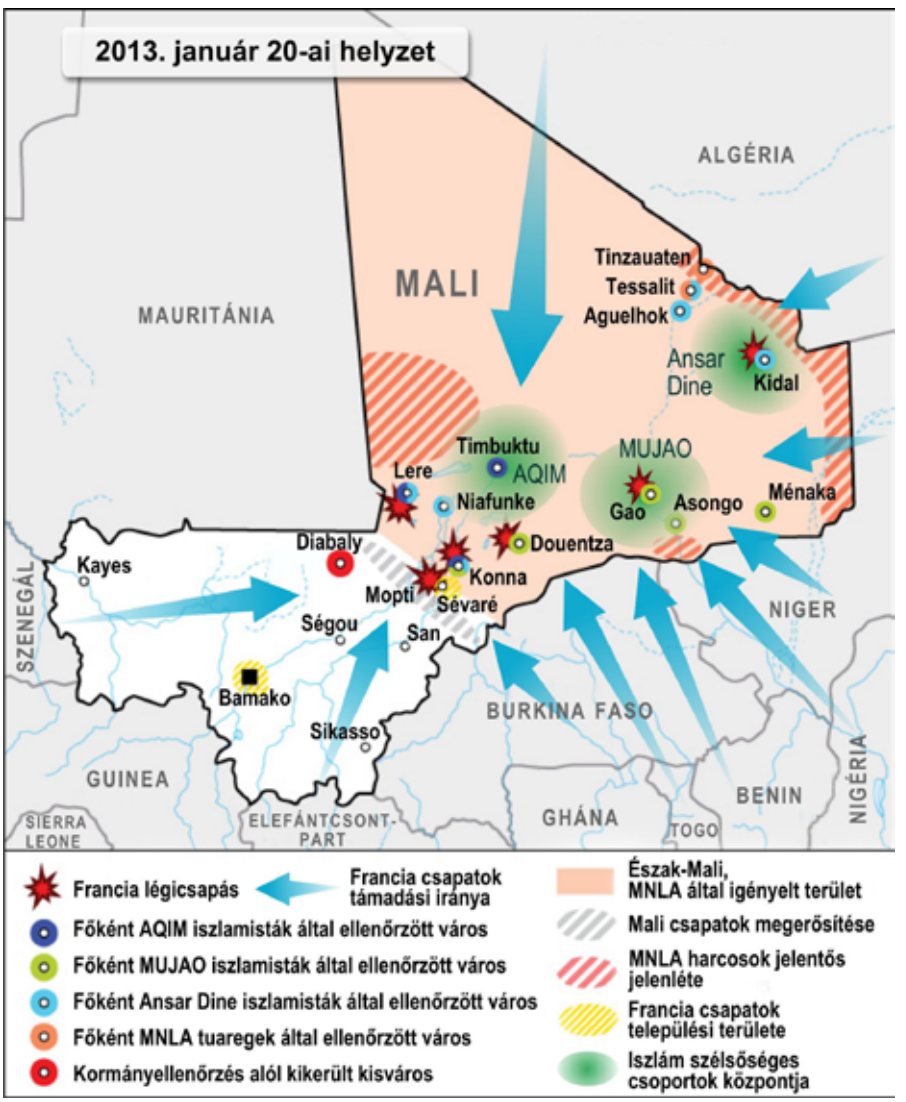

Forrás: http://zamazasiasa.wordpress.com/2013/01/18/recruit-the-tuareg/

Eddig ezek a vélekedések nem voltak képesek komolyabban befolyásolni a Szervál-műveletet, amit a franciák minimális veszteséggel, és jelentős profizmussal folytatnak. A béketeremtés folyamatát beárnyékolják a mali katonák által elkövetett háborús bűntettek, amely során vélt iszlamista szélsőségeseket végeztek ki, tárgyalások, bizonyítékok nélkül.[853]

Az ENSZ által indított művelet

A műveletbe a környező afrikai államok ajánlottak fel 3500 katonát, amihez a pénzügyi, logisztikai és hírszerzési támogatást a nyugati (európai) államoktól várják. A világszervezet tervei szerint 2013 szeptemberében érkeznének a csapatok, de a nemzetközi közösség egyre nagyobb nyomást gyakorolt az afrikai országokra, hogy mielőbb kezdjék meg a műveletet.[854]

A műveletet vezető Nigéria azonban jelezte, az afrikai csapatok – még ha hamarabb érkeznek Maliba – kiképzésük és felszerelésük jelentős időt igényel, nem lesznek azonnal bevethetők. Vannak, akik azt is megkérdőjelezik, hogy a sivatagi környezetben mennyire lesznek hatékonyak az afrikai katonák, akik egészen más ökológiai környezetből – esőerdők, szavanna – érkeznek, a sivatagi harcmodort kevésbé ismerik.[855]

Szükséges megemlíteni, hogy az iszlamista haditechnika modernebb az afrikai csapatok eszközeinél, akiknek mandátuma korlátozott, csak egy évre szól. A legjobban képzett erőkkel rendelkező nigériai kormányzatnak belső ellenzékével is szembesülnie kell, akik nem támogatják a Maliban történő szerepvállalást, ráadásul a Boko Haram tevékenysége is erősödik. Belbiztonsági problémák miatt akár vissza is rendelheti a katonáit, de ez más afrikai országok esetében is előfordulhat. Tálán ezért is próbáltak olyan sokáig tárgyalni a szembenálló felekkel, de végül nem kerülhették el a katonai beavatkozást.

Az első nigériai, togoi és benini katonák (260 fő) január 18-19-én érkeztek Bamakóba, de a hadműveletekben nem kapcsolódtak be. Az előzetes

853 http://edition.cnn.com/2013/01/24/world/africa/mali-military-offensive/index.html?hpt=hp_t3 2013-01-25

854 http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/16/mali-guide-to-the-conflict 2013-01-20

855 http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/16/mali-french-ground-war 2013-01-20
http://www.issafrica.org/iss_today.php?ID=1558%2634 2013-01-20
Ezekkel az álláspontokkal magam is egyetértek, mivel 2005-ben az Európai Unió által delegált katonai tanácsadóként szolgáltam a Darfurban működő AMIS (African Union Mission in Sudan) békefenntartó misszióban, ahol hasonló okok miatt több katonát veszítettek az afrikai csapatok a helyi fegyveres csoportokkal történt összecsapásokban.

egyeztetéseknek megfelelően Csád 2000,[856] Nigéria 1200,[857] Togo 540, Niger, Szenegál és Burkina Faso 500-500, Benin 300, Guinea 150, Ghána pedig 120 katonát ajánlott fel a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége által felállított AFISMA állományába. A misszió parancsnokának a nigériai Shehu Abdulkadir vezérőrnagyot, helyettesének Nigerből Yaya Garba dandártábornokot, törzsfőnöknek pedig a szenegáli Jean Paul Ntab ezredest nevezték ki.

A francia katonai sikerek hatására január 19-én az elefántcsontparti Abidjanban a nyugat-afrikai államok[858] vezetői, valamint Csád elnöke (Idriss Deby), a francia külügyminiszter (Laurent Fabius), az USA, az EU, Nagy-Britannia, Németország, Spanyolország, Belgium, Burundi, Kanada, Egyiptom, Olaszország, Líbia, Mauritánia, Marokkó, Dél-Afrika és Tunézia képviselői megbeszélést tartottak. A résztvevők megállapodtak abban, hogy Elefántcsontpart, Ghána, Libéria, Szenegál és Sierra Leone is megkezdik csapataik telepítését Maliba, és már 5000 afrikai katona bevetéséről tárgyaltak. A konferencia vezetői megköszönték a Csád katonai felajánlását és felszólították az Afrikai Unió országait – vegyenek részt az AFISMA-műveletben –, valamint a Világszervezetet – azonnal biztosítson pénzügyi és logisztikai támogatást az afrikai egységek Maliba telepítéséhez.[859]

Január 21-én a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének szóvivője (Abdel Fatau Musah) bejelentette, hogy az afrikai csapatok január 29-ig megérkeznek Maliba és megkezdik a harcot a szélsőséges csoportok ellen.[860] Ez a kijelentés azonban a korábbi afrikai békeműveletek ismeretében, túlzottan optimistának tűnik, főleg ha figyelembe vesszük az afrikai csapatok képzettségében, felszereltségében meglévő hiányosságokat.[861] Ezt bizonyította az Afrikai Unió vezetőinek január 25-én tartott megbeszélése, ahol ismételten felszólították a tagállamokat, hogy minél hamarabb küldjenek további csapatokat az AFISMA kötelékébe, az ENSZ-től azonnali pénzügyi és logisztikai támogatást kértek a művelet számára. Ezt azonban a főtitkár csak abban az esetben támogatja, ha a misszió logisztikai ellátását nem a világszervezet biztosítja, hanem kétoldalú megállapodás

856 Csád egy 1200 fős gépesített lövész ezredet és két 400 fős logisztikai zászlóaljat küld Maliba, de nem afrikai, hanem francia parancsnokság alatt.
857 http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21121262 2013-01-20
858 Benin, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Ghána, Bissau-Guinea, Libéria, Mali, Nigéria, Niger, Szenegál és Sierra Leone.
859 http://www.afriquejet.com/20130120227/Mali-intervention-force-ECOWAS-mobilises-more-troops-logistic-support.html 2013-01-20
860 http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/21/mali-french-seize-diabaly-rebels 2013-01-21
861 Besenyő J. (2008): Az Afrikai konfliktusok és kezelésük sajátosságai, a békefenntartó műveletek során szerzett tapasztalatok. Felderítő Szemle, VII. évfolyam, 3. pp. 5-15.

keretében más országok, illetve az ENSZ csak a katonai műveletek lezárása után, a stabilizációs időszakban venné át ezt a tevékenységet. A főtitkár szerint a világszervezet képtelen lenne a régiós feladatait ellátni, ha a munkatársai az AQIM és más terrorszervezetek céltáblájává válnának.[862]

Felmerült annak stratégiai lehetősége, hogy a Nigerben gyülekező csádi és nigeri egységek újabb frontot nyitnának a szélsőséges csoportok hátában. A műveletet az iszlamista szélsőségesek erői meghiúsították a Tassiga melletti stratégiai értékű híd lerombolásával, amelynek biztosítása lehetővé tette volna Gao gyors megközelítését. A csádi és nigeri egységek beérkezése már csak a város elfoglalása után következett be, ahol átvették annak felügyeletét. Január 29-én a csádi erők elfoglalták Ménaka, a nigeri csapatok Ansongo városokat, amelyeket bázisként használnak a további műveletekben.

A Gazdasági Közösség vezetői január 28-án jóváhagyták a kontingens létszámának 5700 főre történő emelését, amelyhez Csád további 2000 katonát biztosít. A nyugati államok a január 29-i Addisz-Abeba-ban tartott konferencián 455 millió $-os támogatást biztosítottak az AFISMA működtetésére.[863] Ebből az összegből szándékoznak támogatni a mali haderő újjászervezését, kiképzését és felszerelését. Kérdéses azonban, hogy a missziót az afrikaiak képesek lesznek-e sikerre vinni, stabilizálni a régiót, de ez csak a francia csapatok kivonulását követően derülhet ki.

Európai Unió által szervezett kiképző misszió[864]

Az EU 2012 október közepén tartott találkozóján a tagállamok megszavazták, hogy támogatják Mali területi integritásának, a demokratikus kormányzat és jogrend visszaállítását, amelynek érdekében egy kiképző misszió megindítását hagyták jóvá. A 2013. január 17-i külügyminiszteri értekezleten az európai országok jóváhagyták a Maliban megindítandó uniós műveletet, illetve támogatást ígértek az afrikaiak által indított hadművelethez. A 12,3 millió € költségvetéssel induló, 15 hónapra tervezett misszió parancsnoka Francois Lecointre francia dandártábornok lesz, aki január 20-23-án előzetes terepfelmérésen vett részt Maliban, hogy tájékozódjon a misszió megindításához szükséges feltételekről. A tervek szerint 250 kiképző, valamint 200, a lo-

862 http://www.trust.org/alertnet/news/un-chief-warns-against-un-logistical-support-for-mali-war/ 2013-01-24

863 http://summits.au.int/en/20thsummit/events/donors-conference-mali 2013-01-30

864 http://eeas.europa.eu/csdp/missions_operations/eutm-mali/final_factsheet_eutm_mali_en.pdf 2013-01-26

gisztikáért és őrzésvédelemért felelős katona kaphat szerepet az EU új missziójában.[865]

A parancsnokság Bamakóban lesz, de a kiképzési tevékenység az ország más területén zajlik majd. Az EU csak a művelet költségeit fizeti, a tagállamok biztosítják katonáik felszerelését, fizetését és utaztatását. Magyarország egy fórumon bejelentette – hogy bár Afrika nem tartozik szűkebb érdekszféránkba –, hogy 5-10 katonai kiképző kiküldésével kíván részt venni a műveletben,[866] akiknek száma, szakértői képzettsége részben felajánlásunktól, részben pedig az EU igényein múlik, és az erőgenerálási folyamatban tisztázódik.

865 http://www.sldinfo.com/the-french-serval-operation-the-double-edged-sword-of-the-mali-operation/ 2013-01-20

866 http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/14/mali-conflict-france-gates-hell 2013-01-20

Konklúzió

Bizonyosnak látszik a katonai műveletek sikere, de az északi régió konszolidálásának, Mali újjáépítésének kérdésében több a bizonytalansági tényező. A mindenkori Bamakó-i kormányzatnak el kell fogadnia, hogy a korábban alkalmazott agresszív és diszkriminatív módszerek nem alkalmasak az archaikus tuareg társadalom modernizációjára, mivel az folyamatosan újratermeli a konfliktust. Történelmi tapasztalataik alapján a tuaregek elutasítják a kormányzati szerveket, azok tevékenységével szemben bizalmatlanok. Ezért a kormányzatnak új megközelítést kell találnia az északi régió problémáinak megoldására, kialakítani a konstruktív párbeszéd kereteit. Ez jelenthet korlátozott autonómiát, a kormányzati struktúra reformját, Mali átalakítását egy stabil, működőképes föderális államformává, amelyben a nemzetiségek nagyobb önállósággal és azonos politikai képviselettel bírhatnak.

Ennek alapfeltétele azonban a stabilan működő kormányzati struktúra megteremtése, amely a társadalom minden szegmensének támogatását bírja. Amennyiben ez nem valósul meg, úgy Malit permanens tuareg felkelések terhelik majd.

Az államtér integritásának helyreállítását, intézményi infrastruktúrájának újjáépítését követően javítani kell a nyugat-afrikai régió államainak együttműködését, amelyhez a nemzetközi közösségnek is hozzá kell járulnia. Összefogásra építve kell felszámolni a regionális térben zajló illegális kereskedelmi tevékenységet (fegyver, kábítószer, prostitúció), mindehhez azonban az ott élők számára olyan gazdasági-fejlesztési programok indítása szükséges, amely megfelelő jövedelmeket biztosítana számukra. Szükséges egy átfogó és hatékony leszerelési, demobilizációs és reintegrációs program, amelynek keretében lefegyverzik a különböző militáns csoportokat, illetve kiemelt figyelmet fordítanak az iszlám szélsőségesek által toborzott gyerekkatonák kérdésére. Ezzel együtt folytatni kell a Szahel országok fegyveres erőinek kiképzését, felszerelését, hogy azok képesek legyenek a nemzetközi bűnözés és az iszlám szélsőségesek elleni hatékony fellépésre, miközben szükségszerű a hadseregek depolitizálása, szigorúan szakmai szervezetté történő átalakítása.

Bizonytalan az elmenekült iszlamisták sorsa, nem ismert, hogy hol „kamatoztatják" Maliban és másutt megszerzett katonai tapasztalataikat? Mennyi időt vesz igénybe csoportjaik újjászervezése, amelyek biztonsági kihívásokat „termelhetnek" azokban a nyugat-afrikai államokban, ahol a nyugati világnak jelentős politikai-gazdasági érdekei vannak. Mikor lesznek képesek Franciaországban, vagy a műveletekben résztvevő más európai államokban terrorcselekmények kivitelezésére, ahogy azzal korábban fenyegetőztek,mert az elmúlt évek eseményeit tekintve ezekre a nyugati világnak fel kell készülnie.

Felhasznált irodalom

Addo, S.T. (1984): Proceeding of the ISSER Conference on Towards Food Self-sufficiency in West Africa in the Year 2000'. Legon University of Ghana

Akpapuna, J.–Kouassi, A.–Soedjede, H.: Benin, Cote d'Ivoire, Mali, Senegal, and Togo. in.: Africa's Financial System. Financial Institutions Center, Wharton School of Business, University of Pennsylvania

http://fic.wharton.upenn.edu/fic/africa/Benin%20Cotedivoire%20Mali%20Senegal%20Togo.pdf

Andersen, I.–Dione, O.–Jarosewich-Holder, M.–Olivry, J-C. (2005): The Niger River Basin: A vision for sustainable management. Washington DC, US: The World Bank

https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/7397/345180PAPER0NR1Basin01OFFICIAL0USE1.txt?sequence=2

Applebaum, A.:The world's new superpower.

http://fullcomment.nationalpost.com/2013/01/28/anne-applebaum-on-europe-the-worlds-new-superpower/

Aubert A. (2010): A globális turizmus jellemzői és trendjei geográfiai megközelítésben. in.: Tóth J. /szerk./: Világföldrajz. Akadémiai Kiadó, Budapest

Baldwin, H.W. (magyar fordítás é.n.): A holnap hadászata. New York Evanston, Harper & Row Publishers

Bedaux, R.-Diaby, B.-Maas, P. /eds./ (2003): L'architecture de Djenné (Mali): la pérennité d'un Patrimonie Mon-dial, Leiden, Rijksmuseum

Benjaminsen, T.A.–Alinon, K.,–Buhaug, H.–Tove Busetha, J. (2010): Land Use Conflicts in the Inner Niger Delta of Mali: Does Climate Change Play a Role? Paper presented at the conference. Climate Change and Security. Trondheim, Norway, 21st–24th June

de Benoist, J-R. (1998): Le Mali, Paris: L'Harmattan

de Benoist, J.R. (1995): De l'AOF à l'UEMOA. Marchés tropicaux et méditerranéens 2586

Besenyő J. (2008): Az Afrikai konfliktusok és kezelésük sajátosságai, a békefenntartó műveletek során szerzett tapasztalatok. Felderítő Szemle, VII. évfolyam, 3.

Besenyő J. (2010): Az al-Kaida térnyerése a Maghreb régióban. Seregszemle, VIII. évfolyam, 3. szám, július-szeptember

Besenyő J. (2011): Terrorexport a Szaharába – al-Káida klón a sivatagban. FÖLDGÖMB 2011/5.

Besenyő J.–Hetényi S.A. (2011): A francia Afrika-politika változása. Seregszemle, IX. évfolyam 3-4. (október-december)
http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/28300/seregszemle_2011_3.pdf 2013-01-24
Besenyő J.–Marsai V. (2012): Országismertető: Líbia. MH Összhaderőnemi Parancsnokság Tudományos Tanács kiadványa, Székesfehérvár
*Besenyő J. (201*2): Újabb válsággóc Afrikában: Mali. Honvédségi Szemle, 140. évfolyam, 5.
Blanchard, I. (2001): Mining, Metallurgy and Minting in the Middle Ages. Vol. 3. Continuing Afro-European Supremacy, 1250-1450. Stuttgart: Franz Steiner Verlag
Blauer, E.– Laure, J. (2008): Mali – Cultures of the World. New York, Marshall Cavendish
Bohulel–Hardy, F.–Guichaoua, Y.–Tamboura, A. (2007): The Tuareg Crises in North Mali. (seminar: Tuareg Crises in Niger and Mali. IFRI Subsaharan Africa Program, Paris 27 November
http://www.ifri.org/files/Afrique/Sem_Tuaregcrises_EN.pdf
Bondersholt, S.F.–Gyldenholm, K.C.K. (2012): Conflict in North Mali - Tuareg Livelihood.
http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/8067/3/zConflict%20in%20North%20Mali%20-%20Tuareg %20Liveli hood. pdf
Bonin, H. (2010): Rassomblement Démocratique Africain. in.: The Oxford Encyclopedia of African Thought. vol. 1. Irele, F.A.-Jeyifo, B. /eds./ New York, Oxford University Press
Borsy Z. (1998): Általános természetföldrajz. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest
Boukhars, A. (2012): The paranoid neighbors, Algeria and the conflict in Mali.
http://carnegieendowment.org/files/paranoid_neighbor.pdf
Briggs, Ph.–Harvey, M.–van Zandbergen, A. (2005): Africa: Continent of Contrast. New Holland Publishers Ltd, London
Brooks, N. (2004): Drought in the African Sahel: Long-term perspectives and future prospects. Tyndall Working Paper No. 61. Norwich, UK: Tyndall Centre for Climate Change Research
http://tyndall.ac.uk/sites/default/files/wp61.pdf
Brown, K.–Ogilvie, S /eds./ (2008): Concise encyclopedia of languages of the world. Oxford, Elsevier Ltd.
de Bruijn, M.E. (1999): The Pastoral Poor: Hazard, Crisis and Insecurity in Fulbe Society in Central Mali. In.: Pastoralists under Pressure? Fulbe Societies Confronting Change in West Africa. eds. V. Azarya, V. et al. / eds./ Leiden, Holland, Brill

Búr G. (2011): A szubszaharai Afrika története. Kossuth Kiadó, Budapest
Caillié, R. (1830): Travels through Central Africa to Timbuctoo; and across the Great Desert, to Morocco, performed in the years 1824–1828 (2 Vols), London, Colburn & Bentley. Volume 1. pp. 443-475.
http://books.google.co.uk/books?id=gPMTAAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
Carruth, G. (1993): The encyclopedia of world facts and dates. New York HarperCollins Publishers
Chafer, T. (2002): The End of Empire in French West Africa: France's Successful Decolonization? Oxford, UK, Berg
Chamberlain, M.E. (1999): The Scramble for Africa. /2nd ed./ London, Longman
Chau, D.C. (2008): U.S. Counterterrorism in Sub-Saharan Africa: Understanding Costs, Cultures, and Conflicts. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, September 27
http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/PUB821.pdf
Cohen, S.B. (2009): Geopolitics: The Geography of International Relations. 2nd ed. Lanham, MD., Rowman & Littlefield
Collins, R.O.-Burns, J.M. (2007): A History of Sub-Saharan Africa. New York: Cambridge University Press
Conrad, D.C. (2005): Great Empires of the Past: Empires of Medieval West Africa. Chelsea House, New York
Cooper, F. (1997): Modernizing bureaucrats, backward Africans, and the development concept. in.: Cooper, F.-Packard, R. /eds./ International Development and the Social Sciences,. Berkeley: University of California Press
Cory, S, (2009): Umar Tal (Al-Hajj Umar) (1797–1864). in.: Encyclopedia of Islam. Campo, J.E. /ed./ New York, Facts on File, Inc
Delafosse, Maurice (1972) [1912]: Haut~Senegal Niger l'histoire. Paris, Maisonneuve & Larose
Delpeuch, C.–Vandeplas, A.–Swinnen, J. (2010): Revisiting the 'Cotton Problem:' A Comparative Analysis of Cotton Reforms in Sub-Saharan Africa. (paper presented at the 84th Annual Conference of the Agricultural Economics Society, Edinburgh, March
http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/91806/2/71delpeuch_vandeplas_swinnen.pdf
Derrick, Th.J.–Wells, J.C. (1987): Farming Systems in the Niger Inland Delta, Mali. Geographical Review 77 (3)

Diakité, D. (1980): Le Massaya et la société Manding. Essai d'interprétation des lutes socio-politiques qui ont donné naissance à l'empire du Mali au 13ème siècle. Paris: Université de Paris I Panthéon-Sorbonne
Diallo, S. (2008): Pastoral nomadic Tuareg in Transition: The case of Igorareine Tuareg in Echagh, Northern Mali. University of Tromso, Norway
http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1626/thesis.pdf?sequence=
Diallo, S. (2008): Resettlement and Dilemmas of pastoral nomadic Igorareine Tuareg in northern Mali. Uni-versitiy of Tromso, Norway
Diarra, O. (2012): Insecurity and instability in the Sahel region: The Case of Mali. United States Army War College pp. 7-8.
http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA561296
DiPiazza, F. D. (2006). Mali in Pictures. Minneapolis, Minnesota: Learner Publishing Groupp
Doggett, E.–Herstad, B. (2008): Men Matter: Scaling Up Approaches to Promote Constructive Men's Engagement in Reproductive Health and Gender Equity (Washington, DC: USAID Health Policy Initiative
http://gender.care2share.wikispaces.net/file/view/Men+Matter+USAID+Mali.pdf
Doggett, E.–Fahnestock,M. (2010): Policy and Advocacy Initiatives to Support Elimination of Female Genital Cutting in Mali. Washington, DC, Futures Group, USAID Health Policy Initiative
http://www.healthpolicyinitiative.com/Publications/Documents/1233_1_Mali_FGC_Final_Report_Final_FINAL_acc.pdf
Dorier–Apprill, É.–van den Avenne, C. (2003): Traditions orales et citadinité: Les enjeux de l'histoire urbaine à Mopti (Mali). in.: Cosaert, P.; Bart, F.: Patrimoines et développment dans les pays tropicaux, Espaces tropicaux, 18, Presses Universitaires de Bordeaux.
http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/72/37/74/PDF/DORIER_VANDENAVENNE_memoire _patrimoine_ Mopti_2003.pdf
Dresch, J. et al. (1982): Géographie des régions arides, Presses universitaires de France, Paris
Duby, G. (2007): Franciaország története. II. Osiris Kiadó, Budapest
Echevarria, A.J. /ed./ (2008): Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Key Strategic Issues List, 16 July
http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=860
Encyclopedia of World Biography: "Sundiata Keita," Thomson Gale, 2005–2006.
http://www.bookrags.com/biography/sundiata-keita

Engelbert, P. (2003): Mali - Recent History. in.: Africa South of the Sahara. /33rd ed./ (2004): London, Europa Publications

Erdősi F. (2011): Afrika közlekedése. Publikon Kiadó, Pécs

Fage, J.D. (1962): An Introduction to the History of West Africa. Cambridge, London, New York, Cambridge University Press

Fage, J.D-Tordoff, W. (2004): Afrika története. Osiris, Budapest

Farvacque–Vitkovic, C. et al (2007): Development of the Cities of Mali - Challenges and Priorities. Africa Region Working Paper 104a, Water and Urban Development Division II (AFTU2), The World Bank, Washington, DC, September

http://www.worldbank.org/afr/wps/wp104_english.pdf

Ferry, L.–Martin, D.–Muther, N.–Mietton, M.-Coulibaly, N.–Le Bars, M.–Cissé Coulibaly,Y.–Paturel, J.-E.–Vauchel, P–Olivry, J.-C., Barry, M.A.–Laval, M.–Basselot, F.X.–Bachelot, N. (2011): Niger supérieur – Quelques résultats de recherche sur les ressources et usages de l'eau. DNH-Mali, DNH-Guinée,IRD, UMR G-EAU, Ferry, L–Martin, D.-Muther, N.–Mietton, M.-Coulibaly, N.–Le Bars, M.–Cissé Coulibaly, Y.-Paturel, J.-E.–Vauchel, P., Olivry, J.-C–Barry, M.A.–Laval, M.-Basselot, F.X–Bachelot, N. (2011). Niger supérieur – Quelques résultats de recherche sur les ressources et usages de l'eau. DNH-Mali, DNH-Guinée, IRD, UMR G-EAU, Université Jean Moulin Lyon 3, UMR HSM, UNESCO, CE, ANR

Finley, C. (1999): The Art of African Masks: Exploring Cultural Traditions. Minneapolis, Lerner Publications

Food and Agricultural Organization of the United Nations. Geography, Mali. 19 February 2010

http://www.fao.org/forestry/country/18310/en/mli/

Foulger,G.F–Natland, J-Presnall, D.C.–Anderson, D.L (2005): Plates, plumes, and paradigms. Geological Society of AmericaBoulder, Colorado

Frank, B.E. (1995): Soninke Grankéw and Bamana-Malinke Jeliw. In.: Status and Identity in West Africa: Nyamkalaw of Mande. Conrad, D.C. /ed./ Bloomington, Indiana University Press

Freeman, G.S.P.-Munro-Hay, G.–Munro-Hay, S.C. (2006): The Western Sudan in the 18th and 19th Centuries. in.: Islam: An Illustrated History. New York, Continuum International Publishing Group Inc

Gasper, D. (2005). Securing Humanity: Situating "Human Security, as Concept and Discourse. Journal of Human Development, Vol. 6, pp. 221–245.

Gleditsch, N.P.-Nordas, R.-Salehyan, I. (2007): Climate Change and Conflict: The Migration Link, Coping with Crisis. Working Paper Series, International Peace Academy
http://graduateinstitute.ch/webdav/site/political_science/shared/political_science/1701/Environmental-Security-Article-Nordas-Gleditsch.pdf
Gosselin, C. (2000): Handing over the Knife: Numu Women and the Campaign against Excision in Mali. In.: Female "Circumcision" in Africa: Culture, Controversy, and Change. Shell-Duncan, B.-Hernlund, Y. /eds./ Boulder, CO, Lynne Rienner
http://books.google.hu/books?id=rhhRXiJIGEcC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
de Graft-Johnson, J.C.J. (1954): African Glory. The Story of Vanished Negro Civilization. Baltimore, Black Classic Press
Habeck, M.R. (2006): Knowing the Enemy: Jihadist Ideology and the War on Terror. New Haven, Yale University Press
Harvey, R. (2004): A Short History of Communism. New York, Thomas Dunne Books
Hodgkinson, E. (2003): Mali – Economy. in.: Africa South of the Sahara. /33rd ed./ (2004) London, Europa Publications
Hopkins, A.G. (1973): An Economic History of West africa. Longman Group, London
Hoyle, B.-Hilling, D. /eds./ (1970): Seaports and Development in tropical Africa. Macmillan, London
Huddleston, A. (2009): Divine Learning: The Traditional Islamic Scholarship of Timbuktu. Fourth Genre: Explorations in Non-Fiction. Michigan, Michigan State University Press 11 (2) pp. 129–135.
http://muse.jhu.edu/journals/fourth_genre_explorations_in_nonfiction/v011/11.2.huddleston.html#img01
Humpreys, M.–Habaya ag Mohamed. Ag H. (2003): Senegal and Mali, Columbia University p. 18.
http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/sen_mali.pdf
*Hunwick, J.O. (2003):*Timbuktu and the Songhay Empire: Al-Sadi's Tarikh al-Sudan down to 1613 and other contemporary documents. Leiden, Brill
Ilahiane, H. (2006): Historical Dictionary of the Berbers. Lanham, Maryland • Toronto • Oxford. The Scarecrow Press Inc.
Imperato, P.J. (1977): Bozo. In.: Historical Dictionary of Mali. Metuchen, NJ. Scarecrow Press
Imperato, P.J. (1977): Chronology. in.: Historical Dictionary of Mali. Metuchen, NJ, Scarecrow Press

Imperato, P.J. (1989): Mali: A Search for Direction. Boulder, Westview Press
Imperato, P.J. (1996): Historical Dictionary of Mali. Chicago, Lanham, Md, The Scarecrow Press Inc
International Crisis Croup: Mali: Avoiding escalation, Africa Report N°189 – 18 July 2012
http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/west-africa/mali/189-mali-avoiding-escalation-english.pdf
International Monetary Fund Mali: Poverty Reduction Strategy Paper. (2003)
http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11372.pdf
Jalloh, A.-Falola, T (2008): The United States and West Africa: Interactions and Relations. Rochester, NY, Uni-versity of Rochester Press
http://books.google.hu/books?id=6p2aLo2kafMC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
Jónsson, G. (2008): Migration Aspirations and Immobility in a Malian Soninke Village. University of Oxford Working Papers 10, International Migration Institute, James Martin 21st Century School
http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/imi-working-papers/working-paper-10-migration-aspirations-and-immobility
Keita, K. (1998): Conflict and conflict resolution in the Sahael, the Tuareg insurgency in Mali. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle
Klessigué, S.-Yamoussa, F. /eds./ (2008), Plan de Conservation et de Gestion des. Villes anciennes de Djenné – Mali. 2008-2012 République du Mali: Ministère de la Culture du Mali/UNESCO
Kézikönyv meteorológiai észlelők részére. MH GEOSZ kiadvány, 2010
Kiszely I. (1986) Afrika népei. Gondolat, Budapest
LaLumia, C.-Alinon, K.-Roberge, R. Mali Land Tenure Assessment Report. Washington, DC, United States Agency for International Development, 2010
http://usaidlandtenure.net/sites/default/files/USAID_Land_Tenure_Mali_Assessment_Report.pdf
Laroui, A. (1976): The Crisis of the Arab Intellectual: Traditionalism or Historicism? University of California Press, Berkeley, Los Angeles London
Lebel, T.–Ali, A. (2009): Recent trends in the Central and Western Sahel rainfall regime (1990–2007). Journal of Hydrology, Vol. 375
Lecocq, B.–Schrijver, P. (2007): The war on terror in a haze of dust: potholes and pitfalls on the Saharan fronts. Journal of Contemporary African Studies, 25, 1, Jan

http://www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/120608_War%20on%20Terror%20JCAS%20offprint%20%282%29.pdf

Leininger, J. (2009): The Diverse Role of Muslim Actors in Mali's Democratic Consolidation: Fostering Plurality to Inhibiting Strong State Institutions. (paper presented at the Conference Democratization in Africa: Retrospective and Future Prospects) Leeds, Great Britain, 4–5 December

http://www.nimd.org/documents//T/the_diverse_role_of_muslim_actors_in_mali_s_democratic_consolidation_–_fostering_plurality_to_inhibiting_strong_state_institutions.pdf

Levinson, D. (1998): Mauritania. In.: Ethnic Groups Worldwide: A Ready Reference Handbook. Phoenix, Oryx Press

Levtzion, N. (1973): Ancient Ghana and Mali. London, Methuen

Levtzion, N. (1975): North-West Africa: From the Maghrib to the Fringes of the Forest. in.: The Cambridge History of Africa. vol. 4, c. 1600–c. 1790. Gray, R. /ed./ Cambridge, Cambridge University Press

Levtzion, N.-Hopkins, J. F.P., /eds/. (2000): Corpus of Early Arabic Sources for West Africa, New York, NY, Marcus Weiner Press

Lockard, C. (2011): Mali and Songhai: Islam and Regional Power. In.: Societies, Networks and Transitions: A Global History.Volume 1. to 1500. Boston, Wadsworth

Lohman, A. (2011): Who owns the Sahara? Old conflicts, New menaces: Mali and the central Sahara between the Tuareg Al Qaida and organisedCrime, Friedrich Ebert Stiftung

http://library.fes.de/pdf-files/bueros/nigeria/08181.pdf

Maas, P.–Mommersteeg, G. /eds./ (1992): Djenné: chef-d'oeuvre architectural. Amsterdam: Institut Royal des Tropiques

Macartan H.- Mohamed, H. ag (2003): Senegal and Mali. in.: Understanding Civil War: Evidence and Analysis—Africa. Collier, P.-Sambanis, N. /eds./ Washington, DC, The World Bank

http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/sen_mali.pdf

Maiga,A.S. et al (2008): Renewable Energy Options for a Sahel Country: Mali. in.: Renewable and Sustainable Energy Review 12, no. 2

Mali. Country Report, Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI) 2012

http://www.bti-project.de/fileadmin/Inhalte/reports/2012/pdf/BTI%202012%20Mali.pdf

Mailan Ciche: Country desk study: Mali, 2010.

http://www.camb-ed.com/fasttrackinitiative/download/FTI_DS_Mali(Feb 2010 x).pdf

Manning, P (1998): Francophone Sub-Saharan Africa, 1880–1995. Cambridge University Press

Martin, G. (2001): Mali. in.: The Oxford Companion to Politics of the World. Krieger, J, et al. 2nd /ed,/ New York, Oxford University Press

Martin, Ph.L. (2006): Managing Migration: The Promise of Cooperation. Lanham, Maryland: Lexington Books Maxwell, J.W.-Reuveny, R. (2000): Resource scarcity and conflict in developing countries. Journal of Peace Research, Vol. 37

McIntosh, R.J.-McIntosh, S.K. (1981): The Inland Niger Delta before the Empire of Mali: Evidence from Jenne-Jeno. The Journal of African History, 22

Melton, J.G. (2002): Mali. in.: Religions of the World. Melton, J.G.- Baumann, M. 2nd ed. /eds./ Santa Barbara, CA, ABC-CLIO

http://203.128.31.71/articles/Religions%20of%20the%20World.pdf

Middleton, J /ed./ (1997): Mali. Encyclopedia of Africa South of the Sahara. 3. Charles Scribner's Sons

Miko, F.T. (2005): Removing Terrorist Sanctuaries: The 9/11 Commission Recommendations and U.S. Policy. CRS Report for Congress, updated 11 February

http://www.fas.org/sgp/crs/terror/RL32518.pdf

Miner, H. (1953): The primitive city of Timbuctoo. Princeton, Princeton University Press

el-Motaouakkel, M.K. ben el-H. (1913): Tarik el-fettach ou Chronique du chercheur, pour servir à l'historie des villes, des armées et des principaux personnages du Tekrour. Houdas, O-Delafossa, M /ed. and trans./ Paris, Erenest Leroux

http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5439466q/f34.image

Mulemi, B.A. (2010): Circumcision. in.: The Oxford Encyclopedia of African Thought. vol. 1, Irele, F.A.–Jeyifo, B. /eds./(New York, Oxford University Press

*Munson:*P.J (1980): Archeology and the prehistoric origins of the Ghana Empire. Journal of African History vol. 21. no.4.

Murison, K. /ed./ (2004): Africa South of the Sahara. London, Europa Publications 33rd

Niane, D.T. (1974): Histoire et tradition historique du Manding. Presence Africaine, No. 89. Vol. 1. Paris

http://www.webmande.net/bibliotheque/dtniane/hthm/hthm.html

Nouhoum Sangaré, N. (2008): Chapter 11. Mali. In.: Challenges of Security Sector Governance in West Africa. Bryden, A.–N'Diaye, B.-Olonisakin,

F. /eds./ Geneva, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) pp. 185-204.
http://www.dcaf.ch/Publications/Publication-Detail?lng=en&id=95081
Nicholson, S.E. (1978): Climatic variations in the Sahel and other African regions during the past five centuries. Journal of Arid Environments, Vol. 1.
Ninot, O.-Magrin, G. (2005): Les zones soudaniennes du Tschad et du Sénégal: deux sud enclavés entre mon-dialisation et marginalisation. Espaces, Populations, Sociétés
Obi, C.O. (2009): Economic Community of West African States on the Ground: Comparing Peacekeeping in Liberia, Sierra Leone, Guinea Bissau, and Côte D'Ivoire. African Security 2, nos. 2 and 3, May
http://www.informaworld.com/smpp/ftinterface~content=a917848423~fulltext=713240930~frm=section
Organisation Internationale pour les Migrations. Migration au Mali: Profil National 2009 Geneva, International Organization for Migration 2009
http://publications.iom.int/bookstore/free/Mali_Profile_2009.pdf
Ouane, A. (1991): Language Standardization in Mali. In.: Standardization of National Languages, von Gleich, U.-Wolff, E. /eds./ Hamburg, Symposium on Language Standardization, 2–3 February
http://www.unesco.org/education/pdf/35_57.pdf
Ouane, A. (2009): My Journey to and through a Multilingual Landscape. In.: Language and Power: The Implications of Language for Peace and Development. Brock-Utne, B.–Garbo, G. /eds./ Dar es Salaam, Tanzania, Mkuki Na Nyota Publishers
http://books.google.hu/books?id=Yga7_dBsI04C&pg=PA1&lpg=PA1&dq=Language+and+Power:+The+Implications+of+Language+for+Peace+and+Development.&source=bl&ots=MavxIPXnsH&sig=mW_JQrAGGkhik2VNzh0qsoURjoo&hl=hu&sa=X&ei=hoJ3UeTGJcaC4gSW64GoBQ&ved=0CEMQ6AEwAg
Ozmanczyk, E.J.–Mango, A. /eds./ (2003): Senegal River. in.: Encyclopedia of the United Nations and International Agreements. New York, Routledge
Peguy, P-Y. (1997): Vertikale des Integration im Schienenverkehr: Der Fall der Bahnen im frankofonen Afrika. Schienen der Welt, 9-10
Poulton, R.E.-Youssouf, I. ag (1998): A Peace of Timbuktu: Democratic Governance, Development and African Peacemaking. New York, Genegva, United Nations Institute for Disarmament Research
http://www.unidir.org/files/publications/pdfs/a-peace-of-timbuktu-democratic-governance-development-and-african-peacemaking-en-21.pdf

Pringle, R. (2006): Democratization in Mali: Putting History to Work. Washington, DC, United States Institute of Peace
http://permanent.access.gpo.gov/lps77398/Democratization%20in%20Mali%20Putting%20History%20to%20Work.pdf
Probáld F. /szerk./ (2001): Afrika és a Közel-Kelet földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest
Programme Spéciale pour la Paix, la Sécurité et le Dévelopement au Nord-Mali
Rogers, J.J.W.-Santosh, M. (2004): Continents and supercontinents. Oxford University Press US, Oxford New York
Rosberg, Carl Gustav (1964): Political Parties and National Integration in Tropical Africa. Berkeley, CA, University of California Press
Rowell, D.P.-Milford, J.R. (1993): On the generation of African squall lines. Journal of Climate, Vol. 6, Watson, R.T. /ed./ (2001): Climate Change 2001: Synthesis Report, Contribution of Working Groups I, II and III to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Published for the Inter-governmental Panel on Climate Change. Cambridge: Cambridge University Press
http://www.ipcc.ch/pdf/climate-changes-2001/synthesis-syr/english/front.pdf
*Ruger, W.B. (2009):*Papers Number 4 American Foreign Policy: Regional Perspectives. Richmond M. Lloyd, R.M.-Ruger, W.B. /eds./ Naval War College, Newport, Rhode Island 13–15 May
http://www.usnwc.edu/getattachment/Departments---Colleges/National-Security-Decision-Making/Ruger-Economic-Papers/American-Foreign-Policy-Regional-Perspectives-2009.pdf.aspx
Saad, E. N. (1983): Social History of Timbuktu: The Role of Muslim Scholars and Notables 1400–1900. Cambridge University Press
Scelta, G.F. (2002): The Caligraphy and architecture of the nomadic tuareg within the geometric context of Islam.
http://www.thisisgabes.com/images/stories/docs/tuareg_paper_lowres.pdf
Schraeder, P.J. (2011): Traditional conflict medicine? Lessons from putting Mali and other African countries on the road to peace. Nordic Journal of African Studies, Vol. 20, No.2
http://www.njas.helsinki.fi/pdf-files/vol20num2/schraeder.pdf
Schreyger, E. (2002): De la ‚mission Bélime' à l'Office du Niger. in.: Bonneval, P.-Kuper, M.-Tonneau, J-P.: L'Office du Niger, grenier à riz du Mali: Succès économiques, transitions culturelles et politiques de développement, Paris, Karthala

Skattum, I. (2002): The Integration of National Languages into the Educational System of Mali. (paper presented at NETREED Conference, Gausdal, Norway, 7–9 January
www.netreed.uio.no/conferences/Skattum-paper.doc
Shillington, Kevin (2004). Encyclopedia of African History. Vol. 1. London, Routledge
Smith, H. (2007): Africa, Angry Young Giant. Kessinger Publishing LLC, Whitefish
Steck, B. (2004): La mondialisation el le risqué de la fragmentation territoriale. Le cas d'un Etat enclaré du sud le Mali (Afrique de l'Ouest) BELGEO 4
Stoller, P (1995): Embodying Colonial Memories: Spirit Possession, Power, and the Hauka in West Africa. London, Routledge
Stride, G.T.-Ifeka, C. (1971): Peoples and Empires of West Africa: West Africa in History 1000-1800. Edinburg, Nelson
The Military Balance. 2011. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge
The Military Balance 2012. The International Institute for Strategic Studies, London, Routledge
Thornton, J. K. (1999): Warfare in Atlantic Africa, 1500-1800. UCL, London
Understanding Children's Work (UCW) Project, UNICEF, The Twin Challenges of Eliminating Child Labour and Achieving EFA: Evidence and Policy Options from Mali and Zambia. Understanding Children's Work (UCW) Programme Working Paper, April 2009
http://ssrn.com/abstract=1777106
Vaughan, G. (2010): Gift Economy. In.: Encyclopedia of Motherhood. O'Reilly, A. /ed./ Thousand Oaks, CA, SAGE Publications 1
Watson, R.T. /ed./ (2001): Climate Change 2001: Synthesis Report, Contribution of Working Groups I, II and III to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Published for the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge: Cambridge University Press
http://www.ipcc.ch/pdf/climate-changes-2001/synthesis-syr/english/front.pdf
Wing, S.D. (2008): Constructing Democracy in.: Transitioning Societies of Africa. New York, Palgrave Macmillan
Wing, S.D. (2008): Challenges to Inclusion: Constitutionalism and the Rights of Women. In.: Constructing Democracy in Transitioning Societies of Africa. New York, Palgrave Macmillan
Wolf, E.R. (1995): Európa és a történelem nélküli népek. Akadémiai Kiadó-Osiris-Századvég, Budapest

Wooten, S. (201): The French in West Africa: Early Contact to Independence. Ali B. Ali-Dinar, A.B. /ed./ African Studies Center, University of Pennsylvania
http://www.africa.upenn.edu/K-12/French_16178.html
Zwarts, L.-van Beukering, P.-Kone, B. et al. /eds./ (2005): The Niger, a lifeline: Effective water management in the Upper Niger Basin, Veenwouden, the Netherlands: Altenburg & Wymenga
http://www.altwym.nl/uploads/file/361_1289481552.pdf
edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2010/Dec/10Dec_Starace.pdf
ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/k0785e/k0785e00.pdf
http://www.abn.ne/
http://www.academia.edu/1201826/Prehistoric_Timbuktu_and_its_hinterland
http://www.acig.org/artman/publish/article_460.shtml
http://actamont.tuke.sk/pdf/1999/n4/6k.pdf
http://www.aec.msu.edu/fs2/promisam_2/Tourism_and_food_security_in_Mali_brief.pdf
http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Environmental-and-Social-Assessments/ADF-BD-IF-97-21-EN-ESPS-003677523.PDF
http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Environmental-and-Social-Assessments/ADF-BD-IF-2008-181-EN-MALI-IRRIGATION-DEVELOPMENT-PROGRAMME-PHASE-I-ESIAS.PDF
http://af.reuters.com/article/maliNews/idAFLDE65T12820100630
http://af.reuters.com/article/topNews/idAFJOE6BU06Y20101231
http://africacenter.org/wp-content/uploads/2011/03/AfricaBriefFinal_11.pdf
http://www.africa.upenn.edu/K-12/French_16178.html
http://africa.si.edu/exhibits/tuareg/who.html
http://africa.si.edu/exhibits/resources/mali/
http://www.africaneconomicoutlook.org/en/countries/west-africa/mali/
http://www.africaneconomicoutlook.org/fileadmin/uploads/aeo/PDF/Mali%20Full%20PDF%20Country%20 Note. pdf
http://www.africanexecutive.com/modules/magazine/articles.php?article=2539
http://africanhistory.about.com/cs/biography/p/bio_caillie.htm
http://africanhistory.about.com/od/glossarya2/g/def-ADEMA.htm
http://africanhistory.about.com/od/kingdoms/a/Bio-Sonni-Ali.htm
http://africanhistory.about.com/od/morocco/l/Bl-Morocco-Timeline-2.htm
http://africanknowledge.com/MendeMansaAbuBakariII.aspx
http://www.africanmanager.com/site_eng/detail_article.php?art_id=12622
http://www.africannaturalheritage.org/Land-of-the-Dogons-Mali.html

http://www.africatravelling.net/mali/bamako/bamako_history.htm
http://www.africawild.net/wild-facts/harmattan-the-west-african-winter
http://www.afriquenligne.fr/news/africa-news/guinean-minister-seeks-acceleration-of-niger-basin-authority-programme-2008110715414.html
http://www.afriquejet.com/20130120227/Mali-intervention-force-ECOWAS-mobilises-more-troops-logistic-support.html
http://agricultureonblog.blogspot.com/2009/12/palmyra-palm-tree-major-uses-fruitstem.htm
http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/04/20124644412359539.html
http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2013/01/201312113451635182.html
http://www.al-monitor.com/pulse/security/01/08/torture-and-violence-against-opp.html
http://www.altwym.nl/uploads/file/389_1294301369.pdf
http://www.angloamerican.com/
http://www.answers.com/topic/modibo-keita
http://www.antislavery.org/english/slavery_today/descent_based_slavery/slavery_in_mali.aspx
http://archaeology.about.com/od/kterms/g/kumbisaleh.htm
http://archive.ethnologue.com/16/show_language.asp?code=bam
http://archive.org/details/tombouctoulamys00dubogoog
http://archive.wikiwix.com/cache/?url=http://www.defense.gov.ml/emia.php&title=Site%20internet%20du%20Minist%C3%A8re%20de%20la%20d%C3%A9fense%20(Mali)
http://www.areed.org/index.php/en/Mali/mali-determinants-of-success.html
http://www.armyrecognition.com/serval_opertaion_mali_french_army/index.php
http://www.ars-grin.gov/cgi-bin/npgs/html/genus.pl?3700
http://articles.janes.com/notice.html
http://art.unt.edu/medieval-symposium/2010_papers/Holland_2010.pdf
http://assets.opencrs.com/rpts/RS21532_20110210.pdf
http://www.au.int/en/
http://www.bbc.co.uk/news/mobile/world-africa-10765891
http://www.bbc.co.uk/news/world-12647115
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17462111
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17576725
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-18610618
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21009958
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21121262

http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21210496
http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21256781
http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-21002918 és http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/mali-france-military-intervention
http://www.bbc.co.uk/worldservice/specials/1624_story_of_africa/page83.shtml
http://www.bceao.int/
http://bigstory.ap.org/article/ap-interview-malis-secular-rebels-splinter
http://www.bing.com/maps/?lvl=7&cp=14.2246261054351~-10.7797834094343&FORM=MMREDR
http://biography.yourdictionary.com/alvise-da-cadamosto
http://www.bisharat.net/A12N/MALI-table.htm
http://www.blackpast.org/?q=gah/mali-empire-ca-1200
www.blackpast.org/?q=gah/songhai-empire-ca-1375-1591
http://www.blackpast.org/?q=perspectives/africa-and-africans-imagination-renaissance-italians-1450-1630
http://bobajka.atw.hu/africa.html
http://www.bookrags.com/research/umar-tl-eorl-14/
http://www.bradshawfoundation.com/tuareg/index.php
http://www.britannica.com/blackhistory/article-9030719
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/26846/Ansongo
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/48713/Bafing-River
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/49624/Bakoye-River
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51846/Bani-River
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/437513/Duarte-Pacheco-Pereira
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/215288/Fouta-Djallon
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232424/Ghana?anchor=ref1118; "Mali,"
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/255457/harmattan
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/282179/Iforas-Massif
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/54159/Joao-de-Barros
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/200203/Lake-Faguibine
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/685627/Mali
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali#toc54969
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54974/Plant-and-animal-life
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54975/Settlement-patterns#toc54981

http://www.britannica.com/EBchecked/topic/360071/Mali/54982/Resources-and-power
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/361723/Mandingue-Plateau
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/383306/Mimosoideae
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/414815/Niger-River
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/539569/Shehu-Ahmadu-Lobbo
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/571396/Sudan
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/573828/Sundiata
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/534930/Senufo
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/582288/Tanezrouft
http://www.brvm.org/
http://www.brvm.org/Soci%C3%A9t%C3%A9sCot%C3%A9es/Listedesobligations/Global/tabid/96/language/en-US/Default.aspx
http://www.bti2010.bertelsmann-transformation-index.de/78.0.html
http://www.bti-project.de/uploads/tx_jpdownloads/BTI_2010_Mali.pdf
http://www.businessweek.com/ap/financialnews/D9MGTJ380.htm
http://www.cbc.ca/news/world/story/2011/01/24/canada-mali-charity-corruption.html?ref=rss
http://www.cbc.ca/news/world/story/2012/11/14/un-african-union-mali.html
http://cdm.unfccc.int/filestorage/T/0/Y/T0YDKQFWHEZJNG6VX231O7CU8P49SL/3090%20PDD.pdf?t=V3d8bWp0NGU3fDDshNQA8fXWJ7fa56q_u58_
http://www.ce.utexas.edu/prof/mckinney/ce397/Topics/Niger/Niger.htm
http://www.cfr.org/north-africa/al-qaeda-islamic-maghreb-aqim/p12717
https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.htm
http://www.citymayors.com/statistics/urban_growth1.html
http://www.clio.fr/CHRONOLOGIE/chronologie_mali_des_origines_a_la_colonisation.asp
http://www.comm.ecowas.int/sec/index.php?id=about_a&lang=en
http://www.comm.ecowas.int/sec/index.php?id=es-rep2000-3-5&lang=en
http://www.compositerunoff.sr.unh.edu/html/Polygons/P1134100.html
http://www.compositerunoff.sr.unh.edu/html/Polygons/P1134900.html
http://concernedafricascholars.org/docs/bulletin85harmon.pdf
http://www.conflicttransform.net/Mali.pdf
http://content.undp.org/go/cms-service/stream/asset/?asset_id=2205620
http://www.cosmovisions.com/ChronoSonghai.htm
http://www.courrierinternational.com/article/2012/03/01/rebelles-touaregs-pourquoi-nous-reprenons-les-armes
http://country.eiu.com/Mali

http://courses.wcupa.edu/jones/his311/archives/helpers/geog-pic.htm
http://courses.wcupa.edu/jones/his311/archives/sec/kanya3.htm
http://www.c-r.org/our-work/accord/public-participation/malis-peace-process.php
http://www.csa-mali.org/plans/gao/Ansongo/P_S_A_Ansongo_vf.pdf
http://www.culturalsurvival.org/ourpublications/csq/article/conflict-senegal-river-valley
http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/mali/friends-kel-essuf-perspectives-sha-manism-tuareg-medium
http://cvc.instituto-camoes.pt/navegaport/g24.htm
http://data.worldbank.org/country/mali
http://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.0714.ZS
http://www.developingrenewables.org/energyrecipes/reports/genericData/Africa/061129%20RECIPES%20
country%20info%20Mali.pdf
http://www.djenneinitiative.org/pdfs/clark_en.pdf
http://www.dialoguebarrages.org/dialoguebarrages/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=25&Itemid=39
http://doc.rero.ch/record/19037/files/mag_epa_2.pdf
http://www.docstoc.com/docs/79432937/CultureGrams-World-Edition-2011-Mali
http://docstore.ingenta.com/cgi-bin/ds_deliver/1/u/d/ISIS/73665381.1/oecd/16849078/2001/00000001/0000 002/ 4402362e/BA1F8E4D862B77841365345034509CE15C0D99269A.pdf?link=http://www.ingentaconnect.con/ error/delivery&format=pdf
http://www.ecbproject.org/northern_mali_disaster_needs_analysis_conflict_food_insecurity_nov_2012[1].pdf
http://economics.stanford.edu/files/Theses/Theses_2005/Ajayi.pdf
http://www.economywatch.com/world_economy/mali/#
http://www.ecowapp.org/?page_id=6
http://edition.cnn.com/2013/01/24/world/africa/mali-military-offensive/index.html?hpt=hp_t3
http://eeas.europa.eu/csdp/missions_operations/eutm-mali/final_factsheet_eutm_mali_en.pdf
http://www.eib.org/attachments/pipeline/1527_eia_fr.pdf
http://ekoakete.com/2010/09/07/nigeria-moves-to-stop-construction-of-3-dams-on-river-niger/
http://english.alarabiya.net/articles/2012/04/06/205763.html
http://en.structurae.de/structures/data/index.cfm?ID=s0004565

http://www.environnement.gov.ml/uploads/sifor/monographie/Mono Bourem1.pdf
http://www.environnement.gov.ml/uploads/sifor/monographie/MonoSoni AliBer.pdf
http://www.eoearth.org/article/Cliffs_of_Bandiagara_%28Land_of_the_Dogons%29,_Mali
http://www.erdekes_novenyek.abbcenter.com/?id=87748&cim=1
http://www.ethnologue.com/country/ML/languages
http://www.ethnologue.com/language/tmh (http://www.ethnologue.com/)
http://www.ethnologue.com/show_map.asp?name=ML&seq=10
http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/valltud/animizmus.htm
http://www.eu-africa-infrastructure-tf.net/activities/grants/gouina-hydropower.htm
http://www.eumagine.org/outputs/PP2%20-%20Senegal%20Country%20and%20Research%20Areas%20Re-port%20-%20Final.pdf
http://www.everyculture.com/Ja-Ma/Mali.html
http://www.expatica.com/fr/news/french-news/two-weeks-of-french-intervention-in-mali_256661.html
http://famdliflc.lingnet.org/products/cip/mali/mali.pdf
http://www.farmfoundation.org/news/articlefiles/1718-Gregory%20Vaughan.pdf
http://www.fanaticus.org/DBA/armies/Variants/mossi.htm
http://www.fao.org/ag/AGP/AGPC/doc/Gbase/DATA/PF000195.HTM
http://www.fao.org/docrep/005/V4110E/V4110E04.htm
http://www.fao.org/docrep/008/y5918e/y5918e11.htm
http://www.fao.org/docrep/W4347E/w4347e0i.htm
http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41369.pdf
http://www.fas.org/sgp/crs/row/R42664.pdf
http://fertozes.mconet.biz/fertozes-immunrendszer/i-tropusi-betegsegek-a-malaria_4588_521426.html
http://www.fews.net/docs/Publications/Mali_OL_2009_12_en.pdf
http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/10/10-11.pdf
http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/gao/Ansongo/P_S_A_Ouatagouna_vf.pdf
http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/gao/Gao/P_S_A_Commune_Gao_vf.pdf
http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/kayes/bafoulabe/psa_cercle_bafoulabe.pdf

http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/koulikoro/kangaba/psa_cynthese_cercle_kangaba.pdf
http://fsg.afre.msu.edu/mali_fd_strtgy/plans/mopti/mopti/psa_mopti.pdf
http://www.fsmitha.com/h3/h15-af2.htm
http://genderindex.org/country/mali
http://www.geni.org/globalenergy/library/media_coverage/africa-renewal/energy-key-to-africas-prosperity. shtml
http://www.geographical.co.uk/Magazine/Village_of_the_dammed_Mar08.html
http://geology.about.com/library/bl/images/bldesertpave.htm
http://geosphere.gsapubs.org/content/5/1/23.full.pdf+html
http://www.ghanamma.com/news/2008/06/12/empire-of-ancient-ghana/
http://www.britannica.com/EBchecked/topic/232424/Ghana?anchor=ref1118
http://gisweb.ciat.cgiar.org/GapAnalysis/?p=273
https://globaledge.msu.edu/countries/mali/economy
http://globalenergyobservatory.org/geoid/42550
http://www.globalhistoria.se/afrikahistorie.pdf
http://www.globalpartnership.org/media/library/Evaluation-2009/Final/Countries/FTI_Mali_Desk_Study (31 Ju-ly09).pdf
http://www.globalresearch.ca/the-war-on-mali-what-you-should-know/5319093
http://www.globalsecurity.org/military/ops/tscti.htm
http://www.grains.org/images/stories/technical_publications/Sorghum_Handbook.pdf
http://www.grouph3canada.com/News-Analysis/analysis-in-mali-the-geographic-roots-of-conflict.html
http://gsite.univ-provence.fr/gsite/Local/geographie/dir/user-210/articles/dorier-apprill_van_den_avenne.pdf
http://gsite.univ-provence.fr/gsite/Local/geographie/dir/user-210/articles/2002_DORIER_gestion_environne-ment_municipalisation_Mopti.pdf
http://www.guardian.co.uk/world/2012/oct/23/mali-militants-declare-war-music
http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/french-troops-triple-mali
http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/jan/14/france-lonely-intervention-mali
http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/14/mali-conflict-france-gates-hell
http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/mali-who-is-doing-what
http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/15/mali-france-military-intervention

http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/16/french-ground-operations-mali-underway
http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/16/mali-guide-to-the-conflict
http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/16/mali-french-ground-war
http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/21/mali-french-seize-diabaly-rebels
http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/MLI.html
http://hhk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2013/SVKK_Elemzesek_2013_1.pdf
http://www.highbeam.com/doc/1P2-3802162.html
http://www.histoiredelafrique.fr/le_royaume_de_kenedougou.htm
http://historum.com/middle-eastern-african-history/41379-day-history-rise-muslim-songhai-empire-west-afri-ca.htm
http://www.hko.gov.hk/wxinfo/climat/world/eng/africa/w_afr/sikasso_e.htm
http://www.hoggar.org/index.php?option=com_content&task=view&id=239
http://www.hrw.org/node/106800
http://www.hum2.leidenuniv.nl/verba-africana/malinke-fr/gesture/MandeYoungerBrother.pdf
http://www.hyperhistory.net/apwh/bios/b1musamansu.htm
http://www.ihs.com/products/oil-gas-information/index.aspx
http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11372.pdf
http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2012/pr12437.htm
http://www.imf.org/external/np/loi/2013/mli/011013.pdf
http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2013/pr1324.htm
http://www.indexmundi.com/g/r.aspx?v=2226
http://www.insoll.org/Timbuktu%20Sahara.pdf
http://instat.gov.ml/contenu_documentation.aspx?type=23
http://instat.gov.ml/documentation/gao.pdf
http://instat.gov.ml/documentation/kayes.pdf
http://instat.gov.ml/documentation/koulikoro.pdf
http://instat.gov.ml/documentation/sikasso.pdf
http://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/201112NigerClimateChange_FINAL_0.pdf
http://www.international.gc.ca/cfsi-icse/cil-cai/magazine/v05n02/1-4-eng.asp
http://www.irinnews.org/Report/77675/AFRICA-Climate-change-linked-to-spread-of-disease
http://www.issafrica.org/iss_today.php?ID=1558%2634
http://www.iss.co.za/pubs/ASR/14No4/F1.htm
http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/BBFM_revised_final.pdf

http://www.iucnredlist.org/details/5674/0
http://www.iucnredlist.org/details/9194/0
http://www.iucnredlist.org/details/10103/0
http://www.iucnredlist.org/details/12392
http://www.iucnredlist.org/details/15951/0
http://www.iucnredlist.org/details/15954/0
http://www.iucnredlist.org/details/32171/0
http://www.iucnredlist.org/details/46590/0
http://www.iucnredlist.org/details/100006001/0
http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_010_Issue13.pdf
http://www.jmpmali.com/html/miningandpetroleum.html
http://jwsr.ucr.edu/archive/vol7/number2/pdf/jwsr-v7n2-pelizzo.pdf
http://jwsr.ucr.edu/archive/vol12/number2/pdf/jwsr-v12n2-tah.pdf
http://www.kew.org/plants-fungi/Acacia-senegal.htm
http://www.latinamericanstudies.org/terrorism/cuban-connection-pr-app.htm
http://www.learner.org/courses/worldhistory/support/reading_11_1.pdf
http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf
http://www.le-mali.com/omatho/transloc4.htm
http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/01/12/la-france-demande-une-acceleration-de-la-mise-en-place-de-la-force-internationale-au-mali_1816033_3212.html
http://www.leoafricanus.com/pictures/bibliography/Masonen/Masonen.pdf
http://www.lonelyplanet.com/mali/niger-river-route/djenne
http://www.lonelyplanet.com/mali/niger-river-route/mopti/transport/getting-there-away
http://maissa.chez-alice.fr/empsong.html
http://www.maliagriculture.org/services_tech/cmdt/page-cmdt.html
http://www.mali.climatemps.com/
http://maliembassy.us/index.php/about-mali/tourism-a-travel/sights-a-attractions
http://www.malijet.com/a_la_une_du_mali/23516-comanav_les_bateaux_de_la_discorde.html
http://mali.usembassy.gov/embassy-news/cooperation-fact.html
http://malitraveldiaries.wordpress.com/2009/01/02/languages-and-dialects-of-mali/
http://www.matcl.gov.ml/pdf/ComRegMopti.pdf
http://www.matcl.gov.ml/PDF/LoiCreationCercleReg.pdf
http://www.matcl.gov.ml/pdf/ComRegKidal.pdf
http://www.mbendi.com/indy/powr/af/ml/p0005.htm

http://www.mbendi.com/orgs/cah7.htm
http://www.mcamali.org/IMG/pdf/composante_aeroport.pdf
http://www.mcc.gov/documents/cn/cn-111706-mali-compactsigning.pdf
http://mcgregor.continuumbooks.net/media/13/survey_of_the_worlds_languages.pdf
http://www.metmuseum.org/toah/hd/gold/hd_gold.htm
http://www.metmuseum.org/toah/hd/sgi/hd_sghi.htm
http://memory.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf
http://www.metmuseum.org/toah/hd/bama_1/hd_bama_1.htm
http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=247
http://www.mnlamov.net/component/content/article/169-declaration-dindependance-de-lazawad.html
http://www.mrdowling.com/609-trade.html
http://www.myetymology.com/encyclopedia/Empire_of_Ghana.html
http://www.nai.uu.se/publications/news/archives/011diallo/
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-OVERVIEW-OF-ECONOMY.html
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-AGRICULTURE.html
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-INDUSTRY.html
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-SERVICES.html
http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Mali-INFRASTRUCTURE-POWER-AND-COM
MUNICATIONS.html
http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2633328/?tool=pubmed#B
http://ncronline.org/news/women/link-humanity-giving-way-life
http://www.netnewspublisher.com/south-korean-automaker-youngsang-to-build-assembly-plant-in-mali/
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1022844.stm
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3093660.stm
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/648263.stm
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6982266.stm
http://news.bbc.co.uk/2/hi/8035952.stm
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8633851.stm
http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8672618.stm
http://www.news24.com/Africa/News/Mali-clashes-force-120-000-from-homes-20120222

http://ngm.nationalgeographic.com/2011/01/timbuktu/gwin-text
http://nora.nerc.ac.uk/18301/1/Schofield_et_al_Tiris_NORA_Version.pdf
http://ntd.rti.org/about/index.cfm?fuseaction=static&label=mali
http://www.nytimes.com/2011/01/09/world/africa/09niger.html
http://www.nytimes.com/2011/01/02/world/africa/02mali.html?pagewanted=1
http://www.nytimes.com/2012/07/18/world/africa/jidhadists-fierce-justice-drives-thousands-to-flee-mali.html ?pagewanted=all&_r=0
http://www.oecd.org/document/57/0,3746,en_38233741_38246823_43345721_1_1_1_1,00. html#studies
http://www.office-du-niger.org.ml/internet/
http://www.oltokozpont.hu/index.php?id=328
http://www.omvs.org/fr/fleuve/physique.php
https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/2775/1241586_029.pdf?sequence=1
http://www.ourairports.com/airports/GATB/pilot-info.html
http://www.panafprehistory.org/images/papers/TICHITT-_WALATA_AND_THE_MIDDLE_NIGER_EVI-DEN-CE_FOR_CULTURAL_CONTACT_IN_THE_SECOND_MILLENNIUM_BC_Kevin_C_MacDonald.pdf
http://www.panapress.com/CEN-SAD-celebrates-13th-anniversary---12-756752-29-lang2-index.html
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1777106
http://patachu.com/mali-empire-economy
http://www.pcgn.org.uk/Toponymic%20Factfile-Mali-July%202010.pdf
http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADO183.pdf
http://www.pearsonhighered.com/assets/hip/us/hip_us_pearsonhighered/samplechapter/0205835473.pdf
http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/jafr_0399-0346_1990_num_60_2_2452
http://www.pewforum.org/executive-summary-islam-and-christianity-in-sub-saharan-africa.aspx
http://pewforum.org/executive-summary-islam-and-christianity-in-sub-saharan-africa.aspx
http://www.places-in-the-world.com/2457979-ml-place-el-kabara.htm
http://plants.usda.gov/java/profile?symbol=HYTH2
http://ppja.org/countries/mali/Malis%20Criminal%20Justice%20System.pdf
http://www.prem-online.org/archive/11/doc/Wetlands%20Upper%20Niger%20english.pdf
http://www.prem-online.org/archive/11/doc/Policy%20Brief%20Mali%20inlc%20wetlands%20logo.pdf

http://www.pnas.org/content/99/25/16360.full
http://www.primature.gov.ml/index.php?option=com_content&task=view&id=946&Itemid=47
http://www.randgoldresources.com/randgold/content/en/randgold/home
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/afr370012012en.pdf
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/mali%20sit%20map.pdf
http://www.reuters.com/article/2013/01/28/us-mali-rebels-idUSBRE90O0C720130128
http://www.rfi.fr/actufr/articles/083/article_47424.asp
http://rulers.org/malitrad.html
http://www.ruperthopkins.com/pdf/Kingdom_of_Mali.pdf
http://www.ruperthopkins.com/pdf/The_Kingdom_of_Songhai..pdf
http://www.sahistory.org.za/topic/songhai-african-empire-15-16th-century
http://www.san.beck.org/1-13-Africa1500-1800.html
www.sant.ox.ac.uk/centres/Aningpaper.pdf
http://www.scottish-places.info/scotgaz/people/famousfirst185.html
http://www.seat61.com/Senegal.htm
http://senegal.usaid.gov/sites/default/files/file/FTF/Senegal_Bi_Weekly_Reports/2011ENG/04_%20%20Feed%20the%20Future%20Bi-weekly%20highlights%20May%2019,%202011.pdf
http://www.shelfhelpafrica.org
http://news.silobreaker.com/operation-serval-11_533259771
https://sites.google.com/site/afropedia/songhay-empire
http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/Mali.pdf
http://siteresources.worldbank.org/INTPRS1/Resources/Mali_GPRSF.pdf
http://www.sldinfo.com/the-french-serval-operation-the-double-edged-sword-of-the-mali-operation/
http://www.smithsonianmag.com/history-archaeology/timbuktu.html
http://www.smithsonianmag.com/science-nature/Saving_Malis_Migratory_Elephants.html?c=y&page=1
http://www.soc.mil/UNS/Releases/2011/March/110307-01.html
http://sp.lyellcollection.org/content/297/1/1.1.full
http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=ML
http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2824.htm
http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm#defense
http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm#profile
http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm#relations

http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5474.htm
http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100492.htm
http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/af/135964.htm
http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm
http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/140883.htm
http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138108
http://www.state.gov/e/eeb/rls/othr/ics/2010/138108.htm
http://summits.au.int/en/20thsummit/events/donors-conference-mali
http://www.swedishwaterhouse.se/transboundarywaters/?showactorid=95
http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2011C01_lac_ks.pdf
http://www.theafricareport.com/archives2/business/3300883-bad-business-for-diamond-smugglers.html
http://www.theafricareport.com/West/country-profile-2012-mali.html
http://theaviationist.com/2013/01/24/mali-air-war-update/
http://thinksecurityafrica.org/oilgas/oil-and-gas-in-mali/
http://www.tradingeconomics.com/mali/unemployment-rate
http://www.transboundarywaters.orst.edu/research/case_studies/OMVS_New.htm
http://www.transparency.org/content/download/55725/890310/CPI_report_ForWeb.pdf
http://www.trust.org/alertnet/news/un-chief-warns-against-un-logistical-support-for-mali-war/
http://uk.reuters.com/article/2009/02/13/china-africa-idUKLD12476820090213
http://www.ultimateungulate.com/Cetartiodactyla/Antilopinae.html
http://unepatlas.blogspot.com/2008/06/lake-faguibine.html
http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e484e66
http://www.unep.org/pdf/Lake-Faguibine.pdf
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/pdf/wwap_Senegal%20river%20Basin_case%20studies1_EN.pdf
http://www.unep.org/Themes/Freshwater/Documents/pdf/ClimateChangeSahelCombine.pdf
http://www.unhcr.org/refworld/country,,,,BFA,,4843fffb3de,0.html 2
http://www.unhcr.org/refworld/country,,,,GIN,,4d92f5852,0.html
http://www.unhcr.org/refworld/country,,IRIN,COUNTRYNEWS,MLI,456d621e2,4cb3fa3ec,0.html
http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f15229e4.html
http://www.unhcr.org/refworld/docid/4da3f6851e.html

http://www.voanews.com/english/news/a-13-2009-08-27-voa25-68806397.html
http://weadapt.org/knowledge-base/national-adaptation-planning/Mali
http://www.webcitation.org/6AzNBMsJM
http://whc.unesco.org/archive/repcom88.htm#116
http://whc.unesco.org/archive/2005/whc05-29com-07BReve.pdf
http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001266/126679e.pdf
http://www.unhcr.org/refworld/category,COI,IRIN,,,4cb3fa3ec,0.html
http://www.unhcr.org/refworld/docid/4ae6ac93ba.htm
http://www.unhcr.org/refworld/country,REFERENCE,THE_JF,,MLI,,4cdce7962,0.htm
http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/505c16fe2.pdf
http://www.unhcr.org/refworld/publisher,FREEHOU,,MLI,4ecba6492f,0.html
http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/2011/mar11_3.pdf
http://www.un.org/News/Press/docs/2012/sc10789.doc.htm
http://www.un.org/News/Press/docs/2012/sc10870.doc.htm
http://www.watradehub.com/sites/default/files/resourcefiles/jan11/13th-report-english-final.pdf
http://www.westafricanplants.senckenberg.de/root/index.php?page_id=14&id=1197
http://www.westafricanplants.senckenberg.de/root/index.php?page_id=14&id=1231
http://whc.unesco.org/en/list/116/
http://www.who.int/gho/countries/mli.pdf
http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs141/en/
http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs259/en/
http://www.who.int/topics/hepatitis/en/
http://www.who.int/topics/schistosomiasis/en/
http://www.who.int/water_sanitation_health/diseases/burden/en/index.html
http://www.worldagroforestrycentre.org/sea/products/afdbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=279
http://www.worldagroforestrycentre.org/sea/products/afdbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=1027
http://www.worldagroforestrycentre.org/sea/products/afdbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=1255
http://www.worldagroforestry.org/sea/Products/AFDbases/af/asp/SpeciesInfo.asp?SpID=983
www.worldbank.org/afr/ik/iknt12.pdf

http://www.worldbank.org/html/cgiar/newsletter/june97/9icraf.html
http://www4.worldbank.org/afr/ssatp/Resources/HTML/rural_transport/knowledge_base/English/Module%204%5C4_2b%20Case%20Study%20-%20RTS%20Mali.pdf
http://www.worldhistoria.com/soninkeold-ghana-ghana-empire-2000-bc-to-1079ad_topic125204.html
http://www.worldtradelaw.net/fta/agreements/waemufta.pdf
http://www.worldweather.org/034/c00129.htm
http://www.worldweather.org/034/c00130.htm
http://www.worldweather.org/034/c00133.htm
http://www.worldweather.org/034/c00135
http://www.worldweather.org/034/c00136.htm
http://www.wttc.org/eng/Tourism_Research/Economic_Data_Search_Tool/index.php
http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/mali2013_2.pdf
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_TravelTourism_Report_2009.pdf
http://www.xe.com/currency/xaf-central-african-cfa-franc-beac
http://www.xe.com/ucc/